

Vadászat íjjal és nyíllal.

/Hunting with the Bow and Arrow./

Írta:
Dr. Saxton T. Pope

Fordította:
Kálóczy Lajos
és
Kerényi Sándor

G. J. Putnam and son,s, New-York
kiadása
1923, 1925 és 1947.

*Robin Hood emlékének ajánlom, akinek szelleme egy időben
ott él minden ifjúnak szívében.*

Előszó

Az íjászat az ember legősibb sportja. A történelem tanúsága szerint 20.000 évvel ezelőtt élt primitív őseink már úgy háborúban, mint vadászatban, használták az íjat. Az íj egyaránt szolgált védő és támadó fegyverül és az önfentartás eszközéül. Évezredekkel keresztül ez volt az ember legfontosabb fegyvere mindaddig, míg alig néhány évszázaddal ezelőtt a tűzfegyverek feltalálása kezdte kiszorítani használatát.

A polgárháború után Amerikában újra foglalkozni kezdtek az íjászattal, ami elsősorban Maurice és Will Thompson írásainak és a floridai Everglades-okban elért vadász sikereiknek volt az eredménye. Ez azonban inkább a nyíllal való céllövészet volt. Mikor azután Saxton Pope és Art Young vadászkalandjai napvilágot láttak Pope könyvében, egyre többen fedezték fel, hogy az íj megfelelő, humánus és sportszerű fegyver, úgy apró, mint nagyvadra.

Dr. Saxton Pope könyve első kiadásának köszönhetjük sokan, mi vele egykorúak, az íjjal való vadászat iránti érdeklődésünket. Azóta a sportemberek ezreinek adta meg ez a könyv a segítséget arra, hogy vadászfegyverként vegyék kezükbe az íjat. A Pope és Young által adott ösztönző erő, és az a sportszeretet, gyorsaság, amivel az íjászat Amerikában elterjedt, szükségessé tette a National Field Archery Association /Mezei Íjászok Nemzeti Szövetsége/ megalakulását az íjászat védelmére és humánussá tételére. Ha Pope és Young ma élne, jogosan lehetnének büszkéek, hogy a sport, melyet ők indítottak el, ma már annyira elterjedt, hogy művelőit tízezrekben lehet számolni. A legtöbb állam felismerte és támogatja az íjászatot azzal is, hogy külön körzeteket és vadászati idényeket, valamint kedvező vadászati törvényeket létesít az íjászok számára. Az íjászatnak, mint vadászatnak tehát nagy jövője van.

A "Vadászat íjjal és nyíllal" eddigi kiadásai olyan régen elfogytak, hogy a jelenlegi generáció legnagyobb részének nem volt alkalma, hogy elolvassa. Tehát elismeréssel és lelkesedéssel üdvözljük az új kiadást. Akik először olvassák ezt a könyvet, nem csak izgulni fognak Pope és Young vadászkalandjain, nemcsak elmélkedni fognak Ishi-nek, az utolsó valóban primitív indiánnak az elmúlásán, de sokat fognak tanulni az íjászat művészetéről ennek a sportnak két legnagyobb mesterétől.

Dr. Pope orvos volt és sebész, ami kitűnő qualificatio a nyílvessző halálos erejének megítélésére. Az Ő kutatásai, és kísérletei, amiket az íjakkal és nyílvesszőkkel végzett, voltak az alapjai sok olyan technikai fejlődésnek és javításnak, amelyek a modern íjakon és nyílvesszőkön találhatóak. Amit Ő írt az íjjal való vadászat módszereiről, és az íj, és a nyílvessző technikájáról, azok ma is ΨΨΨ annyira helytállóak és eleven valóságok, mint könyve első megjelenésekor voltak.

Minden íjásznak, és íjas vadásznak el kell olvasnia ezt a könyvet. Biztos, hogy sokat fog tanulni és méríteni Pope és Young tapasztalataiból. Ámbár kevesen leszünk, akik valaha is elérjük eredményeiket, amiket az íjjal való vadászat terén ők

elértek, de valamennyien követhetjük a sportszerűségnek azt a finom szellemét, amit, ők honosítottak meg az íjászat terén. Reméljük, hogy ez a könyv nemcsak segítség és ösztönzés lesz az ifjú nemzedék számára, hanem meg is fogja tanítani őket arra, hogy a vadászat izgalma nem az öldöklésben rejlik, hanem az emberi ügyesség és ész mérkőzésében, a vadászsákmány ösztönös óvatosságával, és olyan fegyvereket használva, amelyek a vadat nem üldözötté, hanem egyenlő féllé teszik.

1947. március 25.

A. J. Michelson elnök
National Field Archery
Association

I.

Az utolsó Yana-indián története.

Az íjászat dicsősége és románca Angliában érte el tetőpontját, az Amerika felfedezését megelőző időkben. Ott az íj egyik legtökéletesebb formáját használták, és nemegyszer nemzetek sorsát döntötte el. A számszerj és a kanócos puska, azután abban az időben, amikor Kolombusz az új Világba vitorlázott, lassan kiszorította az íjat.

Tehát Amerika első felfedezői számára meglehetősen meglepetés volt, hogy az indiánok olyan hatásosan használták az íjat és a nyilat. Tény, hogy a kard és a ló, kombinálva a fehér ember fensőbbeséges magatartásával nyerte meg inkább a küzdelmet az őslakók felett, mint az akkori idők primitív muskétái. Az íj még halálthozóbb volt mint a puska.

Az amerikai indiánok fokozatos kiirtásával, a civilizáció nyugatra terjedésével és a tüzfegyverek javulásával ez a mérkőzés mind inkább egyenlőtlené vált, és az íj és a nyíl eltűnt az országból. Az utolsó primitív indián íjászt Californiában találták meg 1911-ben. Mikor a fehér pionírok Californiában /az állam északi részén/, a Lassen trailon leereszkedtek, egy indián törzssel találkoztak, melyet Yana vagy Yahí néven ismertek. Ezen a néven nevezték magukat. Szomszédaik Nozi, a fehérek pedig Deercreek vagy Millcreek indiánoknak nevezték őket. A terület többi törzsével ellentétben, a Yanák nem engedték át harc nélkül vadászterületeiket a fehéreknek.

A Yanák harcosok és vadászok voltak. California indiánjai általában sárgás bőriek, kövérek és békés hajlamúak. A Yanák kisebbek, hajlékonyabbak, bronzvörös színűek voltak, és ahelyett, hogy gyökereket áskáltak volna, lazacszigonnyal és íjjal szereztek élelmüket. Területük a Mount Lassen-től délre, és a Sacramentó folyótól keletre, mintegy ötven mérföldnyi volt.

A fehérek legelső letelepedése óta állandóak voltak az ellenségeskedések és ennek eredménye volt, hogy a fehérek évente szerveztek expedíciókat a Yana indiánok ellen, és ezek nagy számú indián lemészárlásával végződtek.

A legutolsó nagy hadjárat 1872-ben volt, amikor a törzset éppen aratás közben lepték meg. Ekkor a fehér fegyveresek olyan nagyszámú indiánt öltek meg, hogy a terület elkárhozott volt a holtak tetemeitől. Pontos beszámolót ezekről a napokról Wattermann ujságjából nyerhetünk. /American Archeology and Ethnology, 13. kötet, 2. szám./

Az egyik utolsó rajtaütéskor egy kis csapat Yana asszony és gyermek bújt el egy barlangban. Megtalálták és hidegvérrel leöldösték őket. A csapat egyik tagja lakonikusan mondta, hogy revolverével loccsantotta ki agyvelejüket, mert a karabély túlságosan bemocskolta volna a barlangot.

Így történt, hogy 2-3.000 Yana indiánból mintegy tucatnyi menekült meg a kiirtástól. Ezek is főleg öregek, asszonyok és gyerekek voltak. Ez a maroknyi törzs a Deer Creek canyon áthatolhatatlan bozótjában és vulkánikus sziklái között keresett

menedéket. Itt elrejtözve és bújkálva éltek miként a vadállatok, távoltage magukat a fehérektől, mígnem teljesen elfeledkeztek létezésükről.

Majdnem legenda lett belőle, hogy valamikor vad indiánok éltek a Mount Lassen közelében. Időről-időre a rancherok jelentették, hogy nyájaikat valaki zavarja, hogy indiánok nyomait látták, vagy pedig, hogy nyílhegyeket találtak birkáikban. A hírek nem bizonyultak hitelesnek, mígnem 1908-ban egy villamos társaság felvételi vonalat akart fektetni a Deer Creek canyonon keresztül, hogy majd egy völgyzáró gátat építsen oda.

Egy este, amint a felvételezők kis csapata egy fatörzsön állt, a mély és gyors folyású patak szélén, hogy jó gázlót szemeljen ki, egy meztelen indián emelkedett fel előttük, vadul rájuk mordult, és lándzsájával hadonászott. A kis társaság egy pillanat alatt szétugrott és rekord idő alatt a patak tulsó oldalán volt. Mikor megállapították, hogy az indián eltűnt, végre lélegzethez jutottak. Ez volt Ishinek, a Yanának az első megjelenése.

Másnap reggel felfedező expedíció indult el, hogy az előző esti izgatott jelentés valódiságát eldöntse. Az általános vélemény az volt, hogy a terepfelvételezők hallucináltak. A csapat egyik tagja fogadást ajánlott, hogy nem fognak semmiféle indián nyomra bukkanni.

Amint a kutatók a lejtőhöz érkeztek, ahol az előző napi jelenség eltűnt, két nyílvesző repült el mögöttük. Azonnal a lejtő felé rohantak, és éppen jókor érkeztek, hogy meglássanak két indiánt eltűnni a bozótban. Maguk mögött hagytak egy öreg, fehérhajú indián nőt, akit eddig ők vittek. Az öregasszony részben béna volt, és lábszárai fűzfakéreg sínekbe voltak kötve, láthatóan azzal a szándékkal, hogy erősítsék őket.

Az öreg squaw - ahogyan az indián asszonyokat hívják - ráncos volt, haja a gyász jele képpen rövidre volt vágva, és egész testében reszketett a félelemtől. A fehérek közeledtek hozzá, nyájasan szölongatták spanyolul, de úgy látszott egy szót sem tud ezen a nyelven. Csak a halált látta maga előtt, mert a múltban fehéremberrel találkozni halált jelentett. A kutatók megpróbálták rávenni, hogy hívja vissza társait, de eredménytelenül.

A további nyomozás két kis vesszőkunyhót fedezett fel, amelyek a babérfák között voltak elrejtve. Olyan nagyszerűen el voltak dugva, hogy bárki elmehetett volna mellettük néhány yardnyira anélkül, hogy felfedezte volna őket. Az egyik kunyhóban szárított lazacot és magvakat tároltak, a másik lakásként szolgált. Volt benne egy kis tűzhely, hogy a kunyhóban is lehessen főzni, nyílveszők, íjjak, halász és egyéb őseredeti szerszámok, és egy prémruha. Ezeket az indiánok megélhetéséhez oly fontos tárgyakat /a fehéremberre jellemző módon/ magukkal vitték.

Másnap a társaság újból ellátogatott a kunyhóba, abban a reményben, hogy ott fogja találni a titokzatos indiánokat. Ezek azonban örökre eltávoztak.

Többet nem látták és nem hallottak róluk egészen 1911-ig, mikor is Oroville külső kerületében, mintegy harminckét mérföldnyire a Deer Creek tábortól, ezen események egyik magányos túlélője meg nem jelent. Korán reggel egy corall sarkában, egy ugató kutya által sarokba szorítva kiéhezett meztelen indiánt találtak.

A váratlan látogató annyira különös és a mészáros fia aki megtalálta annyira felindult volt, hogy hamarjában a városi rendőrséget hívták. Meg is jelentek fegyveresen, hogy elfogják az indiánt.

A szegény indián a puskákat, pisztolyokat és kézibilincseket látva maga előtt, szinte beteg volt a félelemtől. Bevitték a városi börtönbe és a biztonság kedvéért bezárták. Itt már csak a halált várta. Eddig abban a tudatban élt, hogy fehérember kezébe jutni egyenlő a halállal. Egész népét lemészárolták a fehérek, most sem történhet másképp. Így várt rettegve és remegve. Kérdéseket tettek fel neki, de nem tudott válaszolni. A fehérember együgyűségével más indiánokat hoztak hozzá különböző törzsekből, azt gondolva, hogy minden "digger" egyforma. De ezeknek a beszéde éppen olyan idegen volt neki, mintha kínaiul vagy görögül szóltak volna hozzá.

Azt hitték róla, hogy bolond. A haja rövidre volt égetve, lábai sohasem viseltek cipőt, nem evett, nem ivott és nem aludt. Valóban bolondnak vagy abnormálisnak tűnt.

A vad indiánról szóló hírek bekerültek a városi lapokba, és T. P. Wattermann professzort, a Kaliforniai Egyetem Embertani Fakultásáról oda küldték, hogy vizsgálja meg az esetet. A professzor Oroville-be utazott és a különös indiánhoz vezettette magát. Dr. Wattermann sok indián nyelvjárást ismert, és egyiket a másik után próbálta ki a foglyon. Szerencsére néhány Yana szót is megőriztek az egyetem lemezein. Wattermann kísérletet tett ezzel a kiveszett nyelvvel, és azt mondta: "siwini", ami fenyőfát jelent, és ugyanakkor megtapogatta az üllőke sarkát amin ültek.

Az indián arcán csodálatosképpen valami homályos felismerés tükröződött. Wattermann ismételte a szót, és az indián mintegy varázsszóra átváltozott. Halvány mosoly vonult keresztül arcán és Yana nyelven /"I nu ma Yahi", "Indián vagy te ?"/ megszólította Wattermannat. A professzor biztosította róla, hogy ő az.

A megkönnyebbülés érzete lett úrrá a helyzeten. Wattermann felfedezte Kalifornia egyik kihalt indián törzsét, Ishi pedig felfedezett egy jóbarátot.

Felöltöztették, megetették, ő pedig megtanulta, hogy a fehérember jó is lehet. Mivel semmi vád nem volt az indián ellen, és ő maga sem látszott vonakodni, Wattermann magával vitte San Franciscó-ba az Embertani Múzeumba. Itt tanulmányozták és boldogan élt öt évig.

Megtudták tőle, hogy egész népe kihalt. Az öregasszony a Deer Creek-i epizódban az ő anyja volt, az öregember pedig a nagybátyja. Ezek egy Mount Lassen-ra tett hosszú utazás alatt haltak meg, nemsokkal a felfedezésük után. Ishi elégette tetemeiket és gyászolni kezdett. Az a tény, hogy a fehérek elvitték élelemszerző eszközeiket és ruháikat, kétségkívül szerepet játszott az öregek halálában.

Ishi éhezve és reménytelenül vándorolt a civilizációba. Atyja aki valamikor a Yanák törzsfőnöke volt és a Mount Lassen-tól délre elterülő vidékeken uralkodott, már rég itt hagyta őt és vele együtt az egész népe. Rancherok és részvényesek garázdálkodtak a területen, tönkretették a halászatot és elzavarták a vadakat. Vad

gyümölcsfáikat, amik a völgyben voltak, elvették tőlük és nem maradt meg nekik más, mint a halott ősök rossz szellemei.

Most mégis barátságos emberekre talált akik etetik őt, ruházzák és megtanítják a civilizáció rejtelseire. Mikor azt kérdezték tőle, hogy mi a neve, így felelt: "Nekem nincs nevem, mert nem volt nép, aki nevet adjon nekem." Ez alatt azt értette, hogy nem lehetett a szokásos törzsi szertartással elnevezni őt. Mégis, az a néhány öreg, akikkel együtt élt, "Ishi"-nek hívta őt, ami annyit jelent, hogy "erős és egyenes". Megtanult tüzet gyújtani fapálcákkal, tudta azt a régen feledésbe ment mesterséget, hogy hogyan kell kovából és obszidiánból nyílhegyeket pattogatni. Halász és vadász volt, semmit sem tudott a modern életről. Nem volt szava sem a vasra, sem a ruhára, sem az útra vagy a lóra. Olyan primitív volt mint a Kolumbusz előtti őslakók. Valójában egy kőkorszak beli ember volt, teljesen érintetlenül a civilizációtól. A történelem lapjait sok évszázaddal forgatta vissza, így azután a tudósok tanulmányozták őt, ő meg a tudósokat.

Saját történetéről keveset tudtak meg tőle, és még kevesebbet családja történetéről. Az indián illetlennek tartja hogy sokat fecsegen magáról. A halottakról beszélve szerencsétlenséget idéz elő. Ha kimondja atyja nevét, akkor egyúttal idézi is őt a szellemek birodalmából. Ezért ezt csak akkor teszi egy indián, ha valami fontos oka van rá. Tudta azonban törzsének teljes történetét és pusztulását.

Látszólag negyven éves volt, de mégis közelebb volt a hatvanhoz. Egyszerű életmódja következtében kitűnő fizikuma volt, szellemileg is friss és erős testű.

Körülbelül 5 láb és 8 hüvelyk /172,72 cm/ magas volt, jól proporcionált, szép keze és hibátlan lába volt. Arcvonásai nem voltak annyira sas szerűek, mint a síksági indiánoké, de mégis eléggé markánsak voltak. Magas arccsontjai, intelligens, nagy szemei, egyenes fekete haja és pompás végtagjai megnyerő külsővel ruházták fel.

Mint kézműves rendkívül ügyes és találékony volt. Primitív eszközökhöz volt szokva, de gyorsan és ügyesen megtanulta, hogyan kell bánni a késsel, fűrészsel, reszelővel, fejszével kalapáccsal, meg a többi modern eszközzel.

Ámbár sok találmányunkat megcsodálta, és megbecsülte a gyufát, mégis büszke volt arra a tudományára, hogy egy vadgesztenyefa /Buckeye-fa/ vesszőcskéivel tüzet tudott élesíteni. Ezt alig két perc alatt sikerült megtennie, úgy hogy egyiket a másikon pörgette.

Ez időtájtban kerültem az egyetemre mint sebészeti oktató. Munkahelyem a múzeum mellett volt, ahol Ishit a modern iparra és a pénz értékére tanították. Teljesen boldogan élt ott és kedvence volt mindenkinek.

A civilizációval való legelső érintkezésétől kezdve nagyon kevés immunitást tanusított a betegségekkel szemben. Az összes járványos fertőző betegséget, amellyel érintkezésbe került megkapta. Nagyon higiénikusan élt, kitűnő ételmezése volt, a szabadban aludt, mégis gyakran volt beteg. Így kerültem vele kapcsolatba mint kórházi orvosa, és hamarosan megtanultam csodálni természetének kiváló tulajdonságai miatt. Ámbár nagyon zárkózott volt, mégis barátságos, nemes, tiszta és megbízható. Sőt, továbbmenve, fennsőbbes életfilozófiával és magas erkölcsi színvonallal rendelkezett.

Fokozatosan megtanultam beszédjét és órákat töltöttem társaságában. Elmondta nekünk törzsének folklóráját. Több mint negyven mítoszt és állatmesét őriztünk meg tőle, vagy vettünk lemezre. Ezek éppen olyan érdekesek, mint Rémus bácsi állattörténetei. A vadmacska menekülése, a puma, a grizzli, a kékmátyás, a gyík és a coyote történetei éppúgy tele vannak izgalommal és komédiával, mint bármely más mese.

Mindennek ami kint a szabadban van tudta a történetét és a használatát. Beszélte az állatok nyelvét. Megtanított az íj és nyílvesszők készítésére, hogyan kell lőni velük és hogyan kell indián módra vadászni. Csodálatos társ volt az erdőben, sok napot és éjjelt töltöttünk együtt.

Miután három évet velünk töltött, vissza vittük saját hazájába, de nem akart ott maradni. Már megszerette a fehérember életmódját, saját országa pedig tele volt az elhunytak szellemével.

Mutatott nekünk rég elfelejtett táborhelyeket, ahol régi főnökök építették falujukat. Mutatott szarvasnyalatokat, ahol természetes só volt, leshelyeket és ösvényeket, amiket az ő népe használt valamikor. Egy nap amikor egy nagy szikla tövében mentünk el, kapart egy keveset nagy lábujjával és egy medvemancs csontjait kaparta elő. Évekkel ezelőtt itt ők lőttek és sütöttek meg egy medvét. Ez volt a "Jomo-lo-ku" tábor. Az ő saját táborukat "Wowomopono Tetna", vagyis "Medvedagonya" néven nevezték.

Úsztunk a folyóban együtt, vadásztunk szarvasra és apróvadra, éjszakánként együtt ültünk a csillagok alatt a táborútnél, ahol egyszerű módon beszélgettünk régi hősekről, a felettünk lévő világról, és az ő elméleteiről, amik a túlvilágra vonatkoztak, ahol a szökkenő szarvas és a hatalmas medve a vadász erős íjával és gyors vesszőivel találkozik.

Megszerettem Ishit, mint egy testvért, és ő is úgy tekintett engem mint a törzsbelijét. "Ku-wi"-nak, azaz "Orvosságos ember"-nek hívott engem, valószínűleg azért, mert ügyesség tekintetében hozzá képest nem sokat tudtam, de mert mesterségem mégis a gyógyítás volt.

Ám dacára annak, hogy boldog volt és körülvettük a leghaladottabb anyagi kultúrával, megbetegedett és hamarosan meg is halt. Sem öröklött, sem szerzett immunitása nem volt a tuberkulózis ellen, megkapta és szemünk láttára sorvadt el. Mivel nem volt természetes ellenállása, nem vette hasznát semmiféle kezelésnek, amely egy kaukázusi emberben megállítja a bajt. Minden lehetőséget megtettünk érte, és ápoltuk a fájdalmas és keserű vég beálltáig.

Mikor betegségét felfedeztük, tervet készítettünk, hogy visszavisszük a hegyei közé és ott gyógykezeljük. Reméltük, hogy természetes környezetébe visszakerülve meg fog gyógyulni, de betegsége kezdetétől olyan gyorsan gyengült, hogy nem lett volna elég ereje az utazásra.

Láztól elgyötörten és arra képtelenül, hogy tápláló ételeket egyen, úgy látszik az elejétől fogva halálra volt ítélve. Hónapokig tartó betegség után hirtelen egy borzalmas tüdővérzést kapott. Vele voltam és irányítottam a gyógykezelését. Gyengéden simogattam a kezét, mintegy apró jeleként a baráti együttérzésnek. Nem vett tudomást semmiféle szimpátia megnyilvánulásáról. Félelem nélküli, sztoikus

volt, és népének hitében halt meg. Indiánhoz méltóan ment el ő is hosszú útjára, az Árnyak Országába. Oldala mellé tettük tűzgyújtó pálcáit, tíz darab dentaliát /indián pénzt/ egy kis zacskó makk lisztet, egy darab szárított szarvashúst, egy kevés dohányt, azután az íját és a nyílveaszóit.

Ezeket vele együtt égettük el. Hamvait egy agyagkorsóba helyeztük, melyre ez a felirat került: "Ishi az utolsó Yana indián, 1916." És így elment Amerika utolsó vad indiánja és vele lezárult a neolitik /újkőkorszak/ korszak. Ishi lezárta a történelem egy fejezetét. Úgy nézett ránk, mint a szofisztikával megzavart gyerekekre, akik ügyesek, de nem okosak. Mi sok dolgot tudunk, amiből sok a hamis. Ishi ismerte a természetet, amely mindig igaz. Jellemének olyan tulajdonságai voltak, amik örökre elvesztek. Lényegében volt nyájas, volt bátorsága és önfegyelme, és ámbár mindenét elvették, nem volt keserűség a szívében. Lelke egy gyermeké volt, értelme egy filozófusé.

Nem tudta azt mondani: "Isten veled." Az ő nyelvén így búcsúzott: "Te maradj, én megyek."

Elment és most együtt vadászik népével. Mi itt vagyunk és ő itt hagyta nekünk az íját.

II.

Hogyan készítette és használta Ishi az íját.

Ámbár nagyon sokat írtak mind a történelem könyvekben, mind a különféle regényekben az észak-amerikai indiánok íjászatáról, bármilyen furcsán hangzik is, nagyon kevés tudósítás és leírás maradt fenn fegyverkészítési módszereikről, és még kevesebb lövészetükről.

Ritka nagy szerencsém volt, hogy együtt élhettem egy romlatlan őslakóval és láthattam lépésről lépésre, hogyan konstruálja a legtökéletesebb íjakat és nyílvezzőket.

Ishi tudása messze felülmúlta Amerika legtöbb indiánjáét, az ő íjai és nyílvezzői a múzeumokban látható indián íjak és nyilak ezreivel szemben a leggondosabban és a legszebben készítették és a legjobbak.

Túl sok időt igényelne, ha a legaprólékosabb részletekbe menve leírnám munkáját, de még az Etnográfiai Jelentésekben /American Archeology and Ethnology, Vol. 13.No. 3. Yaki Archery./ meg is jelent.

Munkája röviden a következő volt: Az íjat Ishi "mannee" néven nevezte. Rövid, lapos hegyi boróka ág /valószínűleg Juniperus Virginia/ volt, hátul inakkal erősítve. Hossza 42 hüvelyk /106,68 cm/ volt, az ő mértékegységével annyi mint a vízszintesen kinyújtott kéztől az ellenkező oldalon lévő csípőig. Legszélesebb a két szár közepén volt: 2 hüvelyk /5,08/ és 1/2 hüvelyk /1,27 cm/ vastag. Ennek a résznek a keresztmetszete ellipszis alakú volt. Az íj közepén a markolat 1,1/4 hüvelyk /3,16 cm/ széles volt és 3/4 hüvelyk /1,87 cm/ vastag keresztmetszetű ellipszis. A két kar végén enyhén visszafelé hajlott és a húrtartóknál 1/2 hüvelyk /1,27 cm/ vastag volt. A húrtartóknak szegletes válluk volt és egy hüvelyk hosszú és fél hüvelyk vastag hegyben végződtek.

Az íjhoz szükséges faanyaaghoz úgy jutott, hogy valamelyik fán kikeresett egy megfelelő ágat és azt lehasította. Ennek az ágnak úgy a külső rétegeit, mint a gesztjét, a fa holt belső részét felhasználta. Az ágnak homokkővel való dörzsölés és simítás által adta meg az alakját és végleges formáját. A két kar hajlított végének formáját felhevített kőre való rányomással adta meg. Szorosan hozzákötötte egy másik megfelelően hajlított fához, hogy formáját el ne veszítse, azután sötét, száraz helyre tette száradni. Itt volt hónapokig, vagy ha nem volt rá szükség, évekig, hogy megérjen.

Mikor újból munkába vette, először innal szerelte fel a hátlapját. Enyvet főzött lazacbőr forralásával, és ezt az enyvet az íj feldurvított hátlapjára kente. Mikor megszáradt, a szarvas lábainából nyert hosszú csikokat fektetett rá. Az inakat rágással felpuhította, tapadóssá tette, és vékony szálakra bontotta. Gondosan

egymásra illesztette a sok vékony szálat, az íj egész hátát vastagon beborította, úgy, hogy az a húrtartóknál teljesen körülvette a fát és egyszer körültekerte az íjat.

A szárítás alatt az inakat szorosan az íjhoz kötötte hosszú, vékony fűzfahéj szíjakkal. Néhány nap múlva levette a kötést, az inak kiálló részeit elsimította, újra beenyvezte az egészet, és az egész íjat simára dörzsölte homokkôvel. Ezután a markolati részt 4 hüvelyk /10,16 cm/ szélességben körültekerte egy keskeny szarvasbôr darabbal. Mielôtt a civilizációt megismerte, az íjnak nedvesség ellen egyedüli védelme egy, a puma lehúzott farokbôrébôl készült íjtok volt. Közöttünk élve sellakot használt a fa és az enyvezett réteg bekenésére. A többi primitív nép gyakran szarvasfaggyút vagy medvehájat használ erre a célra.

Az íj húrját a szarvas csánkjának finomabb inaiból készítette. Ezeket addig rágta, míg meglágyultak, azután pedig zsinórrá csavarta ôket össze. Az egyik végén állandó hurok, a másik végén szarvasbôr toldás volt. Míg az ideg nedves volt két ág közé kötötte és nyállal simára dörzsölte. Átmérôje 1/8 hüvelyk /3,8 mm/ volt, hosszúsága kb. 48 hüvelyk /121,92 cm/. Mikor a húr megszáradt, a hurkot ráakasztotta az íj felsô húrtartójára, az íjat a térdén meghajlította és az ideg másik végét rátekerte az alsó húrtartóra. A szarvasbôr szíj, ami a húr végén volt, megkönnyítette ezt a munkát azáltal, hogy néhány félhurkot adva az íjhúr fölé azt rögzítette. Mikor az íj így fel volt ajzva, a húr kb. 5 hüvelykre/12,7 cm/ volt az íj hasától. Mikor az íj nem volt használtban, a felsô hurkot teljesen leeresztette a húrtartóból. A leeséstôl egy másik kis hurok óvta, ami szintén szarvasbôr bôr bôl volt. Ha a hegye nélkül számított 26 hüvelykes /66,04 cm/ nyíl vesszôt teljes hosszára kihúzta, akkor az íj tökéletes ívben hajlott meg, amely a kéz részénél, a markolatnál egy kissé lapos volt. Húzása kb. 45 font /20,36 kg/ volt és a vesszôt mintegy 200 yardnyira /182 m/ lôtte el. Ez korántsem a legerôsebb indián íj. Ishi készített erôsebbeket is, ha kedve tartotta, de ez látszott ideális súlynak a vadászatra és ez, az ô kezében meg is felelt.

Az angol íjakhoz viszonyítva ez az íj túl rövid volt, de bozótban való íjászatra és guggoló, térdelô helyzetbôl leadott lövésekre jobban megfelelt, mint a hosszú íjak.

Ishi szerint, ha egy íjat felajzva vagy pedig felállítva tesznek le, akkor az megizzad és elfárad. Ha nem használjuk, le kell fektetni, nem szabad átlépni rajta, gyerek ne játsszon vele és asszonyféle nem érintheti. Ez szerencsétlenséget hoz, és az íj el is törhet lövés közben. Ha mégis ilyesmi történne vele, akkor homokkal és vízzel tisztítható le. Az ô megítélése szerint egy jó íjnak zenei hangokat kell adnia, ha a húr nyíl vesszôvel ütögetjük. Ez volt az elsô hárfa, és a zongora ôse.

A Yana indián kellemes zenét tud produkálni, ha az íj egyik végét nyitott szájának valamelyik sarkába teszi, és az íjhúrt a nyíl vesszôvel ütögeti. Úgy hangzik, mint az aeol hárfa. Ezt a zenét Ishi egy énekkel kísérte, amely egy rettentô erejû harcosról szólt, aki elôször tûzbe tette az íjat, azután az óceánba, azután pedig fellôtt vele a napba. Mint a szélvész repült a vesszô, berepült a nap kerek, nyitott ajtaján és eloltotta a világosságot. Sötétség borult a földre és az emberek dideregtek a hidegben. Hogy védjék magukat a hideg ellen, tollakat növesztettek és így születtek testvéreink a madarak. Ishi a nyíl vesszôt sawa néven nevezte. A nyíl vesszôk

elkészítésénél az első teendő a fa elkészítése. Ishi többfajta fát használt, de a legjobban a boszorkány mogyorót /Hanamelis Virginiana/ szerette. A növény leveleiből és kérgéből orvosságot készítenek gyulladáscsökkentő és kelések ellen. Ennek a cserjének egyenes, hosszú ágait 32 hüvelyk/81,28 cm/ hosszúra vágta. Tövéknél 3/8 hüvelyk /0,95 cm/ vastagok voltak lehéjazva. Összekötötte őket és árnyékos helyre tette száradni. Egy hét vagy még több idő után - leginkább néhány hónap után - szétbontotta a nyálábort, kiválogatta a legjobbakat és kiegyengette őket. Ezt egy kis halom parázs felett végezte, hol a nagylábujja, hol a hüvelykujja segítségével. Tengelyüket szemmértékkel megállapította és eszerint egyengette őket ott ahol szükséges volt. Öt vagy tíz darabot készített egyszerre szükség szerint. Mértékül ujjait használta. Mikor a vesszők már egyenesek voltak, két homorúan kiképzett homokkő közé tette őket és fel-le húzogatta, vagy pedig a köveket a kezében tartva a combján forgatta. Ezáltal a vesszőket levékonyította 5/16 hüvelyknyire /0,79 cm/ és lesimította. Ezután mintegy 26 hüvelykre /66,04 cm/ levágta őket. Most a vessző vastagabb végét szarvasbőr szíjjal körülkötözte és 1,1/2 hüvelyk mélyen /3,81 cm/ kifúrta, hogy az elötétet befogadhassa. Ezt úgy végezte, hogy egy hosszú, hegyes combcsontot a földön két nagylábujja közé szorított, hegyével ráállította a vesszőt és ide-oda forgatta a tenyere között. A szarvasbőr kötés védte a vesszőt a berepedéstől.

A vessző elötét részét nehezebb fából, rendszerint hegyi mahagóniból készítette. Ugyanolyan vastag volt, mint a vessző, a hegye felé egy keveset vékonyodott és 6 hüvelyk /15,24 cm/ hosszú volt. A vastagabbik végéből egy gondosan formált tüskét csinált, amelyet az előbbi lyukba illesztett bele. Az összeragasztáshoz enyvot vagy gyantát használt és az érintkező részt enyvbe mártott innal körülcsavarta.

A nyílvesző hosszát Ishi úgy állapította meg, hogy egyik végét a mellcsontjára tette, a másik végét pedig oldalt kinyújtott bal kezefejéhez igazította. Ahol ez érte a mutatóujjának hegyét, ott vágta el. Ez kb. 32 hüvelyk /81,28 cm/ volt. Ezután elkészítette a rovátkát a vessző végén, az íjhúr részére. Ezt először egy darab obszidiánnal reszelte ki, később három összekötözött fűrészlapot használt. A rovátka 1/8 hüvelyk mély volt. A vessző másik részét szintén bereszelte, hogy ez a nyílhegyet befogadhassa. Ezt a rovátkát úgy készítette, hogy ha a vessző az íjon volt, a nyílhegy függőlegesen állott. Azért csinálta így, hogy a nyílvesző könnyebben behatolhasson a bordák közé. Úgy látszik, nem ismerte föl, hogy a vessző rotációs mozgást végez a levegőben.

Mikor időig jutott, befestette a vesszőket. Az ősi indián színeket így állította elő: vörös cinóber, fekete pigment a pizstráng szemeiből, egy zöld növényi festék vad hagymákból, és egy kék, amiről azt mondta, hogy egy növény gyökereiből van. A festést olyan ecsettel végezte, amelynek szőrét a róka farkából húzta ki és egy tollcsévén húzta át. Szokásos jelei zöld és fekete körök voltak, amelyeket egy hüvelyknyire a vessző hátsó végétől kezdődően váltakozva festett, egy hüvelyknyi szélességben, vagy pedig kerek pontokat és kígyózó vonalakat festett hasonló hosszúságban a vesszőre. Mikor velünk volt száraz festékeket használt sellakkal hígítva, mert ezek gyorsan száradnak. A festett részt, ami a tollak befogadására

szolgál, ágyazatnak hívják. A színes festék nem csak arra szolgál, hogy a vesszôt könnyebben lehessen megtalálni, hanem a tulajdonos igazolására is. Ishi ezt a részt vékony enyvvvel kente be.

Mikor a vesszök idáig elkészültek, hozzá fogott a feltollazásukhoz. A tollat "pu-nee"-nak hívta. A feltollazáshoz sas, sólyom, ölyv vagy flichner /a Cloaptes fajokhoz tartozó fakopáncs, széles szárny és vonalkázott farktollakkal/ tollakat használt. Bagolytollakat az indiánok nem használtak, mert az szerencsétlenséget hoz. Szárnytollakat használt, de ha ezekből nem állt elég a rendelkezésére, akkor a farktollakat sem vetette meg. Köztünk élvén pulykatollakat használt. A tollat két tenyere közé szorítva a toll zászlóját hegyénél kétfelé választotta és széjjelhúzta őket úgy, hogy a toll csévéje pontosan kétfelé repedt. Ezután szélesebbik felét lábának nagyujjával erősen egy kôhöz szorította, a másik végét pedig bal keze mutató és hüvelykujjával fogta meg. Egy darab obszidiánnal vagy később késsel a toll belét elkaparta, mindaddig míg a cséve vékonyra és lapossá nem vált. Mikor ezekből is elegendôt készített, hármas csoportokba rendezte őket, úgy hogy mindegyik csoportban azonos oldalról való tollak legyenek. Zsineggel összekötötte őket, és egy veder vízbe tette. Mikor átnedvesedtek és megpuhultak, készen voltak a további munkára. Egy darab 8-10 hüvelyk /20-25 cm/ hosszú int megrágott, felvett egy csomó tollat, kiszöktette és letörölte róluk a vizet, kivett egyet és miután megnézte, hogy elég erős-e, két hüvelyknyit a hegyéből visszahajtott a csévére, a többit pedig hátrafelé hajlította. Ezáltal szabad helyet csinált a kötözés számára. Ezt tette a másik két tollal is.

Elôvett egy vesszôt, bal hóna alá szorította úgy, hogy a töve a bal kezében volt. Most lassan forgatni kezdte a vesszôt és az int, egyik végét magaalá dugva, ráerôsítette. Az ín végét fogával tartotta megfeszítve, és mikor már mind a három tollat ráillesztette a vesszôre, az ín végét átvette a jobb mutató és hüvelyk ujj közére.

Egyenként pontosan elhelyezte a tollakat. Az utolsó két hüvelyknyi csévéjét és a rajta lévô nedves szárnyat együtt kötötte le. Az elsô tollat úgy helyezte el, hogy merôleges legyen a húr számára vágott rovátka alapjára, a másik kettôt ettôl egyenlô távolságra osztotta el. Körülbelül egy hüvelyknyit a tollakból, és a vesszôbôl betekert innal, lassan forgatva a vesszôt és hüvelykujjának körmével elsimítva az inat. Mikor ezeket a végeket rendbe hozta, félretette a vesszôket száradni. Mikor 5-10 vesszô ennyire elkészült és a kötözés megszáradt, és jól tartott, ismét bal hóna alá vette a vesszôt, és jobb kezével egyenesre és szorosra húzta a tollakat. Bal kezének ujjával feszesen tartva őket, a vesszôn megjelölte, hogy hol menjen az ín, és levágta a szárnyakat a csévéről. Most ezen a ponton egy új, nedves ínszállal kezdett tekerni. Néhány fordulat után újból szorosra húzta a tollakat, és levágta őket körülbelül fél hüvelyknyi csévéjét hagyva. Ezt szorosra hozzákötötte a vesszôhöz és az ínt hüvelykujja körmével elsimította. A fa és a cséve közötti helyet néha elôbb enyvvvel kente be, hogy a toll jobban a vesszôhöz tapadjon, de ez nem volt általános szokása.

Mikor a kötés megszáradt és szilárdan tartott, Ishi könnyedén a tenyerébe vert a vesszôvel úgy, hogy a tollak felmeredzenek.

A tollazást rendszerint 4 hüvelyk /10,16 cm/ hosszúra készítette, de voltak különleges vesszői, melyeken a 8 hüvelyket is elérték. Mikor a tollak megszáradtak, egy sima fára fektette és egy egyenes bot mellett éles obszidiánnal egyenesre vágta őket. Köztünk élve ezt a műveletet ollóval végezte. A tollakat egy vágással vágta le úgy, hogy magasságuk elől 1/4 hüvelyk /0,62 cm/ lett. Vesszőin a rovátka előtt meghagyta a toll természetes ferde irányú hajlását. Mivel a hátsó kb. egy hüvelyknyire kezdődött a vessző végétől, a tollak vége hátrafelé túl ért a rovátkán. Ez nagyon jól mutatott és azt a benyomást keltette, hogy a vessző kormányozhatóságára jó befolyással van.

Ishi nyílvevesszőire kétféle hegyet készített. Az egyik fajta egyszerű tompa hegy volt, innal körültekerve. Ezt apróvadra, valamint gyakorlásra használta. A másik vadászhegy volt és obszidiánból vagy kovakövből készült. Ez utóbbit jobban kedvelte. Kalifornia bennszülöttei az obszidiánt használták pénznek. Néhány vidéken nagy mennyiségben található ez a vulkanikus kőzet. Az indiánok darabokat törtek le belőle és elcserélték szárított halért, húsért és fegyverekért. Bár mindenki tudott több vagy kevesebb ügyességgel nyílhegyeket és késeket készíteni, a jobb íjakat, nyílvevesszőket és hegyeket az idősebb, tapasztaltabb specialisták állították elő.

Ishi az említett specialisták közül többször mesélt egy öreg indiánról, akinek Chuno-wa volt a neve és egy nagy szikla tövében élt hóbertos feleségével. Volt egy fejszéje. Híres volt a fejszéről és arról, hogy kitűnő íjakat tudott készíteni. Valahányszor Ishi az íj egy hősére akart hivatkozni, vagy valaki jobban lőtt nála, azt mondta: "Hát még Chuno-wa-yahi mit tudott volna csinálni".

Aki nyílhegyeket akar csinálni, az kenje be az arcát sárral és üljön a forró napra egy nyugodt helyen ahol senki sem zavarja. A sár jól véd a pattogó obszidián szilánkok ellen, de lehet egy rituális szerencse-segítség is. Ha véletlenül egy szilánk Ishi szemébe repült, akkor úgy segített magán, hogy az alsó szemhéját jó mélyen lehúzta egyik ujjával, másik kezével pedig erőteljesen ütögette a feje tetejét. Hajlamos vagyok arra, hogy a szilánk eltávolítását inkább a könnyezésnek, mint az ütögetés mechanikus eredményének tulajdonítsam. A nyílhegy készítését azzal kezdte, hogy az egyik obszidián darabot a másikhoz vágta, mire azok több kisebb darabra törtek. Nyílhegyeknek kb. 3 hüvelyk /7,62 cm/ hosszú. 2 hüvelyk /5,08 cm/ széles és fél hüvelyk /1,27 cm/ vastag darabokat válogatott. "Haha"-nak nevezte őket.

Tenyérébe egy vastag szarvasbőr darabot tett, arra fektette a lapos obszidián darabot és jól megfogta. Jobb kezébe egy rövid botot fogott, aminek a végéhez egy hegyes agancs darab volt kötve. Erősen megmarkolta az agancs darabot, míg a bot vízszintesen feküdt alsókarjára támasztva. Az agancs hegyét erősen az obszidián széléhez nyomta. Anélkül, hogy ráütött volna, az obszidiánból egy kis üvegpehely repült le, mindössze akkora mint egy halpikkely. Ezt a műveletet az obszidián különböző helyein megismételte. Először az egyik oldalát pattintgatta szabályosra, majd a másikat, úgy hogy az hamarosan szimmetrikus formát kapott. Fél óra alatt elkészítette a legkecsesebb, és az elképzelhető legjobban proporcionált nyílhegyeket. A kis rovátkákat, amelyek a rákötözésnél az inak részére szolgáltak,

hogy a szakáll alatt a vesszőre köthetők legyenek, kisebb csonttal dolgozta ki, mialatt a nyílhegyeket hüvelykujja párnáján tartotta.

A kovát, lapos üveget, régi palack üveget, onixot könnyen tudta megmunkálni. Nagyon szép nyílhegyeket készített kék üvegekből és öreg sörös palackokból. Ezek 2 hüvelyk /5,08 cm/ hosszúak, 7/8 hüvelyk /2,21 cm/ szélesek és 1/8 hüvelyk vastagok voltak. Természetesen egy ilyen hegy könnyen törött ha az íjász célt tévesztett. Ez volt az oka, hogy Ishi minden lövésének a legapróbb mozzanatát is a lehető legkörültekintőbben hajtotta végre. Mikor az elkészített hegyek rendben voltak, a vesszőbe helyezte őket. Melegített gyantával beragasztotta és inakkal körülkötözte a végét. A szakállbevágásoknál még külön átlósan is átkötötte a hegyeket.

Az ilyen hegy jobban vágja az állat bôrét és húsát, mint a fémből készült. Természetesen az utóbbi tartósabb. Miután a civilizációba került, Ishi is többre becsülte a vas vagy acél hegyeket, a szokásos formában, vagy pedig rövid fogakkal ellátva, hogy a vesszőre erősíthetők legyenek.

Ishi mindig 5 vagy 10 vesszôt vitt magával egy vidrabôr tegezben, ami szarvasbôr szijjon lógott a bal vállán.

Az íjat a következô módon ajzotta fel: középen megfogta a jobb kezével úgy, hogy az íj hasa feléje nézett és alsó vége a jobb combján feküdt. Felső végét a bal kezébe fogta úgy, hogy a húr akasztója mutató és hüvelykujja közé került. Jobb kezével az íjat a markolatnál megfogva lefelé nyomta, míg baljával a felsô végét felfelé húzta és a hurkot feltette a hûrtartóra.

Íjjával a következô képpen lôt: az íjat átlósan a teste elé fogta úgy, hogy felsô vége balfelé mutatott. Az íjat a balkéz tenyerében tartotta könnyedén úgy, hogy az a hüvelykujj bevágásában nyugodott és az összes ujjak átfogták a fogantyút. A vesszôt az íj jobb oldalán ráfektette az íjra, így az a kinyújtott bal kéz ujjai között feküdt. Könnyedén úgy csusztatta a vesszôt, hogy a rovátka az íjhúr közepére kerüljön. Itt pontosan a helyére igazította, azután jobb hüvelykujját a húr elé tette és begörbítette, mutatóujját a nyílveszô jobb oldalához támasztotta, középsôujját pedig a hüvelykujj körméhez hajlította, mintegy támaszul, hogy a húzás erősebb legyen.

Ezt a megfeszítési módot mongol stílusnak hívják. Nagyon kevés nép használta ezt a kihúzási módot, és úgy találom, hogy az észak-amerikai indiánok közül egyedül a Yanák lôttek így /lásd: Moreson:Arrow Release/.

Az íj megfeszítésénél bal karját kinyújtotta, és ezzel egyidôben jobb kezét magafelé húzta. Az íjat tartó karja elôtte volt, míg a jobb keze a mellcsontig húzott. Mindkét nyitott szemével végignézett a nyílveszôn, és a távolságnak megfelelôen megbecsülte az emelkedés szögét. Határozottan engedte el a hûrt, anélkül, hogy testhelyzetén változtatott volna, addig míg a nyílveszô célhoz nem ért. Szívesebben lôt térdelve és guggolva, mert így jobban meg lehetett szerezni a vadat.

Lôtávolsága 10 és 50 yard /9,1-45,7 m/ között volt. Nem is gondolt arra, hogy ennél messzebb is lehetne lóni, de olyan ügyesen tudta becserkészni a vadat, hogy ilyen közel tudott hozzá kerülni.

Mielőtt hozzánk került, lögyakorlatait tölgymakkra, gyepcsomókra, /amik nyulat reprezentáltak/ vagy a földön gurított fűzfából készített karikákra tartotta. Ha hibázott, éppúgy mint a többi íjász, mindig tudott mondani valami kifogást. Vagy a szél volt nagy, vagy a vesszőnek volt hibája, vagy az íj vesztett erejéből, vagy mint legutolsó mentség: coyote doktor megbabonázta. Ez ugyan az, mint amikor mi azt mondjuk, hogy "pechünk van". Közöttünk ő is szabályos szalma céltáblára lőtt és ő az egyetlen indián, akinek lőeredményeiről jelentések készültek.

Rengeteg eltűzött beszámoló van az indiánok pontos nyíllövéséről. Nekünk olyanról van adatunk, aki gyermekkorra óta íjászott, vadászatból élt és ezért fontos volt, hogy olyan íjász legyen, -ha nem jobb- mint az átlag.

Először indián módra tanított meg bennünket lőni, de később amint megtanultuk a régi angol módszert, rájöttünk, hogy az jobb. Három hónapi gyakorlat után Dr. J. Cooke és én, épp oly jól lőttünk mint Ishi, de vadászaton természetesen sokkal jobb volt nálunk.

Ishi nem sokra becsülte a mi hosszú angol íjainkat. Azt mondta, hogy "nagyon sok man-nee". Mindig ahhoz ragszkodott, hogy a vesszőket vörösre és zöldre kell befesteni. Mikor jobban kezdtünk lőni nála, az összes vesszőt hazavitte, lekaparta róluk a festéket és sárga és kék karikákat festett rájuk. Valószínűleg azért, hogy megfordítsa a szerencsét. Bizonyos körülmények között megnyilvánult felsőbbiségünk dacára sem próbálta meg, hogy a stílusán változtasson, mi pedig semmi estre sem kívántuk meg, hogy megtegye.

Kis célokat, mint például a fürjeket /az észak-amerikai quail körülbelül fogoly nagyságú/ az indián 20 yardról szabályosan eltalált. Láttam amint földimókusokat lőtt 40 yardról és mégis, ugyanarról a távolságról elhibázta a négy lábnyi /121,92 cm/ céltáblát. Ezt ő úgy magyarázta, hogy a tábla túl nagy, és a színes körök elterelik a figyelmét. Igaza volt.

Az íjász versenyeken szabályos rendszer van. Amerikában az úgynevezett Amerikan Round-ot /Amerikai kör/ használják, amely szerint 30-30 nyílvesszőt kell kilőni hatvan, ötven és negyven yard távolságról. A céltáblán lévő "bikaszem" vagy "bölényszem" /bull,s eye/ valamivel nagyobb, mint 9 hüvelyk átmérőjű /23,36 cm/. Ezt négy kör veszi körül, amelyek fele ilyen vastagok /12,48 cm/. A körök színei középtől kifelé: arany /sárga/, vörös, kék, fekete és fehér. Legszeleén egy hüvelyk széles zöld gyűrű veszi körül, a "petticoat" /alsósoknya/. A körök értékelése középtől számítva: 9,7,5,3,1. A céltáblát szalmából készítik, gyékény fonással, és négy láb átmérőjű ponyvával van bevarrva.

A találatokat /hits/ és a pontokat /score/ számítva lássuk Arthour Youngnak - aki igen jó íjász - legjobb pontjait:

1917. március 25.

60 yard	30 találat	190 pont	11 golds /arany/
50 yard	30 találat	198 pont	9 golds
<u>40 yard</u>	<u>30 találat</u>	<u>238 pont</u>	<u>17gold</u>
összesen:	90 találat	626 pont	37 golds

Ez egyike az amerikai íjászok legjobb eredményeinek.

Ishi legjobb eredményei:

1914. október 23.

60 yard	10 találat	32 pont	
50 yard	20 találat	92 pont	2 golds
40 yard	19 találat	99 pont	2 golds
<hr/>			
összesen:	49 találat	223 pont	4 golds

Ehhez legközelebb álló eredménye:

60 yard	13 találat	51 pont	
50 yard	17 találat	59 pont	
40 yard	22 találat	95 pont	
<hr/>			
összesen:	52 találat	205 pont	

Saját legjobb eredményem:

1917. május 22.

60 yard	29 találat	157 pont	
50 yard	29 találat	185 pont	
40 yard	30 találat	196 pont	
<hr/>			
összesen:	88 találat	538 pont	

Az ötszázon felüli eredményeket jónak mondják.

Ezekből az eredményekből láthatjuk, hogy az indián nem jó céllövő, ha táblára kell lőni, de kint a terepen, a vad megszerzésében jóval felülmúlja a fehérémbert.

III.

Ishi vadászati módszerei

Ishivel vadászni számomra nagyon nagy élvezet volt. Ijjal a kezében szinte olyan könnyüvé vált mint a levegő és olyan zajtalanná mint a hulló hópehely. Kezdetől fogva kisebb kirándulásokat tettünk, ahol látszólagos utasítások nélkül ő volt a tanítómesterem a vadászat ősi művészetében, és én követtem őt a vad megszerzésének számomra teljesen új útjain. Nyulakat, fürjeket és mókusokat lőttünk ijjal. Az ő módszere ezeknél az apróbb vadaknál nem volt annyira határozott, mint a nagyobb vadaknál, azok megközelítésénél és becserkészésénél. Kezdetől fogva csodáltam halk járását, lassú mozdulatait és a terep nyújtotta fedezékek ösztönös kihasználását. Ezek a kis állatok inkább a zajtól és a mozgástól riadnak meg mint a szagoktól. Ishi másik szembetűnő tulajdonsága volt fáradhatatlan türelme. Ha tudta, hogy a bozótban nyúl ül, az idő nem számított nála, egyszerűen ott maradt, míg a vadat el nem kapta. Ha kellett egy óra hosszat lesett a mókus odujánál, de el is kapta a mókust.

Nagy hasznát vette vadhívási tudományának. Mindnyájan ismerünk kacsá és pulyka hívókat, de amikor azt mondta, hogy oda tudja csalni a nyulat, a mókust, a vadmacskát, a coyotot és a medvét, akkor azt hittem, hogy túloz. Amikor kint jártunk, egy helyen megállt és így szólt: "Ineja teway-bjum-metehi bi wi" "Ez jó nyulas hely". Egy alkalmas bokor mögött leguggolt, jobb keze ujjait ajkára tette és mintha csókolna. Fájdalmas nyúlsírást hallatott, mint mikor valami megfogja a nyulat és az halálos veszedelemben van. Ezt olyan hihetően tudta utánozni, hogy egyszer csak egy-két néha három nyúl is előjött. Néha 100 yardnyira vagy még messzebből jöttek. Előre bukdácsoltak, megálltak, hallgatóztak, újra baktattak valamennyit és megint hallgatóztak. Végül is 10-15 yardnyira közeledtek míg Ishi makogott. Azután lőtt.

Hogy kipróbáljam képességét, egy délután, mikor szarvasra cserkeltünk, tizenkét különböző helyről kérésemre bemutatta vadhívó tudományát. A tizenkét helyből öt helyen nyúl, egy helyen pedig vadmacska jött elő. A vadmacska a közeli erdőből jött ki, óvatosan mind közelebb és közelebb, míg végül egy napfényes nyílt helyen, nem messze tőlünk /kb. ötven yardnyira/ leült egy fatörzsre. Ezalatt három nyílvesszőt lőttem ki rá, egymás után, míg végül a harmadik a fülei között csapódott be.

Mivel ez a hívás a kétségbeesés jajkiáltását utánozta, nyulak és mókusok sietnek a színhelyre azzal a gondolattal, hogy bajba jutott fiatal társaikon segítsenek. Körös-körül futnak, a hátsó lábaikkal dobbantanak, a harag minden jelét kimutatják, azzal a szándékkal, hogy magukra vonják a ragadozó figyelmét és azt másfelé elcsalják.

A vadmacska, coyote és a medve már nem ilyen szándékkal jönnek, ők a zsákmányra gondolnak és a lakomához akarnak csatlakozni.

Magam is megtanultam ezt a hívást, igaz ugyan, hogy nem olyan kifogástalanul, mint Ishi, de elég jól ahhoz, hogy a mókusokat lecsaljam a legmagasabb fenyők tetejéről, hogy a rókát és a hiúzt magamhoz hívjam és hogy nyúlhoz juthassak.

Ishi nem csak hívni tudta az állatokat, de nyelvüket is megértette. Gyakran megtörtént, hogy együtt vadászva egyszerre csak megállt és azt mondta: "A mókus egy rókát szíd". Eleinte nem hittem neki, de azt mondta, hogy várjak és figyeljek. Egy fa, bokor vagy esetleg egy szikla mögé bújva vártunk, és néhány perc múlva valóban láttuk is a rókát amint keresztül ment az erdön.

Úgy látszik a mókusok másképpen pörölnék egy héjával, egy vadmacskával és egy emberrel, és így Ishi anélkül, hogy látta volna, csupán hallásból meg tudta mondani, hogy mi az ami az ő kis testvérét nyugtalanítja.

Ilyenkor rendszerint megálltunk és pihentünk, mert Ishi így szólt "Egy kék mátyás azt hírszteli széltében-hosszában: Itt jön egy ember!" Semmi értelme nem lett volna tovább mennünk. Az állatok mind tudták már, hogy ott vagyunk. Csak egy fehér vadász folytatná ilyen körülmények között a cserkészést. Ishi megérezte a szarvas, a puma és a róka szagát és gyakran így fedezte fel őket. Annyira tudta utánozni a fürj hangját, hogy sokszor fél tucat mondatot mondott nekik. Tudta az ôrségen lévő kakas hangját, tudta a figyelmeztető kiáltást, a tyúk "fussatok fedezékbe" jelét, amivel riasztja családját, a "lelapulni" kottyantást és a "minden rendben van" csipogást. A szarvasborjat egy összehajtott falevéllal hívta, amit az ajkai közé fogott és erőteljesen szopott. Ez a szarvasborjú bégetésének hangját adja. Rá tudta szedni úgy is a szarvast, hogy egy kitömött baknak a fejét /kisebb amerikai szarvasok hímje "buck", csak a jávoré és a vapitié "bull"/ felvette mint egy sapkát és a bokrok között fel- le bukducsolva annyira felcsigázta a kíváncsiságukat, hogy nyíllövésnyire a közelébe jöttek. Ha szarvasra vadászott, "csendesesen vadászott", de még ennél is több volt az ami az ő működését jellemezte. Mindenek előtt tanulmányozta a vidéket: hegyeit, hegygerinceit, völgyeit, canyon-jait, bokros részeit és szélérdet. Gondosan figyelte a szél irányát, a nap helyzetét napkeltekor és napnyugtakor is. Megjegyezte a vizes gödröket, vadcsapdákat, dagonyákat, legelőket, a hold állapotát, hogy vannak-e sónyalóhelyek és egyéb fontos dolgokat. Ha lehetet megállapította az öreg bakok nappali nyugvó helyeit, amit minden gondos vadász megtett. Egyidejűleg tanulmányozta a vad helyi szokásait és hogy van-e a területen ragadozó, ami a szarvasra veszélyes lehet.

Mikor ezekkel a feladatokkal végzett, megtette az előkészületeket a vadászatra. A vadászat előtti napon nem evett halat és nem dohányzott, mert ezeket a szagokat a vad nagyon messziről megérzi. Korán kelt, megfürdött a patakban, a Yerba Buena aromatikusan leveleivel bedörzsölte magát, kimosta a száját, vizet ivott, de nem evett. Ágyékkendőbe öltözött, de inget nem vett magára, sem mokaszint. Így indult el íjjal a kezében és tegezettel az oldalán. Azt mondta, hogy a ruházattal túl nagy zajt csap a bozótban. Ebben igaza is volt, mert az ember sokkal óvatosabb, ha saját érzékeny bőre figyelmezteti, hogy elakadt egy tüskés ágban.

A tábor szélétől az indulástól mindaddig míg vissza nem tértünk, állandóan csak a vadra figyelt. Egész magatartása azt mutatta, hogy állandóan és mindenhol

vadat sejt. Mindenfélét látott ami úgy nézett ki mintha szarvas lenne. Azt mondta, hogy aki tíz szarvast lát ott ahol csak egy van, az látja meg először a vadat. A csapáson járva súlyos vétség volt a beszéd. Figyelmeztető jele lágy és mély füttyentés vagy pisszentés volt. Amikor ment, minden lépését a legnagyobb körültekintéssel tette meg. Az ő lépteinél óvatosabbat és gondosabbat soha nem láttam. Az óvatosság szinte benne élt mozgásában. Minden lépést kétszer megnézett. Mikor emelkedőre vagy dombtetőre ért, lebukott vagy kúszott, esetleg csak a szemét emelte fel a tető fölé, megállt és alaposan szemügyre vett minden színfoltot, nem lát-e valami mozgást, ha csak egy gallyacskáét is. Mindig széllal szemben vadászott, kivéve amikor utazó menetet hajtott végre, vagy pedig mikor szándékosan fel akarta verni a vadat.

Napkeltekor és napnyugtakor igyekezett mindig a nap és a vad közé kerülni. Úgy lebegett a fák közt mint az árnyék, mindamelllett várakozóan és minden pillanatban tettekészen.

Vannak indiánok, akik magas fűcsomókat tesznek a fejükre és így nyílt terepen is 10-15 yardnyira oda tudnak kúszni a szarvashoz, ott hirtelen feltérdelnek és lőnek. Ezt Ishi sohasem tette. Mikor megtudta, hogy hol tartózkodik a vad, vagy lőtt, vagy ha a távolság nem felelt meg, visszavonult oda ahol a vadnak el kellett mennie mellette, vagy kedvezőbb irányból közelítette meg. Kutyát sohasem használt. Ha többen vadásztak együtt, Ishi szeretett lesbe állni a vad váltóján, valami fedezék mögött és hagyta, hogy a többiek és a szarvas elkerüljék egymást. Az ő hazájában láttunk sziklahalmokat, amelyeknek a teteje mohával és zuzmóval volt borítva, jól kitaposott vadváltóktól alig 18-20 yardnyira. Sok éven keresztül használták ezeket a lőállásokat az indiánok a tábor hússzükségletének biztosítására.

Ugyanezen sükségtől hajtva tudott az indián feküdni és várni lesben a források mellett és a sózóknál ameddig csak kellett, de hiábavalóan soha nem ölte meg a vadat.

Ámbár Ishi sokszor kivitt engem szarvas vadászatra és jónéhány lövést tettünk szarvasra, bátorító tapasztalatoknál többet nem szereztem, vagy a távolság, vagy a talaj lejtése miatt, vagy azért mert fák voltak az útban, mindig elhibáztam. Ishi mindenesetre hátráltatva volt egy kezdő jelenléte miatt és indokolatlanul siettette a fehér ember folytonosan rövidre szabott ideje is. Korai halála nem engedte meg, hogy sikerünk legyen és első szarvasomat akkor lőttem, amikor ő már a boldog vadászmezőkön járt, de eredményeimet az ő tanításának köszönhettem.

Ishi gyerekkora óta sok szarvast lőtt az nem vitás. Hogy kipróbáljam, vajon nyílvezzővel keresztül tudja-e lőni a szarvast, többször lövtem vele olyan szarvasra amit a mi konyhai vadászunk lőtt. 40 yardról egy nyílvezző keresztül ment a mellkasán fele hosszában, egy másik a gerincét találta és össze is törte. Mindkét seb halálos volt.

Törzsének az volt a szokása, hogy délig vadásztak, mikorra el is ejtettek néhány szarvast. A nők hamarosan ott teremtek, feldarabolták a húst, lakomát csaptak a májból és a szívből, mindjárt ott a helyszínen. A többi húst bevitték a táborba és ott különféle módon konzerválták.

Az elejtett vad megnyúzásához obszidián kést használt, amit a kezében tartott bôrdarabbal markolt meg. Úgy találtam, hogy ez jobban vág mint egy átlagos minôségû vadász kés. Amikor üreginyulat nyúzott, kis lyukat szúrt a bôrébe a hasán és ezen át felfújta a nyuszit, hogy úgy nézett ki, mint egy futball labda, a lábait kivéve.

Az állatok farkának lenyúzásához egy hasított botot használt és olyan ügyesen fejtette le, hogy öröm volt nézni milyen ügyesen el lehet végezni ezt a nehéz feledatot ha valaki érti a módját.

A bôröket a legtöbb vadászembernél szokásos módon készítette ki: tisztára nyúzta és agyvelô emulzióval cserzette ki.

Törzse nyíllal lôtte a medvét. Ishi megkülönböztette a gryzzly medvét a fekete medvétôl. Az elôbbit "tet-na"-nak, az utóbbit "bo-he"-nek hívta. "Elôbbinek hosszú körmei vannak, de nem tud fára mászni és nem fél semmitôl. Legjobb magára hagyni! A másik egészen olyan mint a disznó." Mikor fekete medvét fedeztek fel, egy tucat vagy még több indián körülvette, tüzet gyújtottak és nyitott szájába lôttn nyilakkal megölték. Ha támadott, egy égô husángot kaptak fel a tûzrôl és szemközt vágta vele, míg a többiek oldalról agyon nyilazták. Fiatal korában Ishi egymaga ejtett el egy szép fahéj színû példányt. Álmában lepte meg egy sziklán és miután a közelébe kúszott, nagyot fütyült. A medve felébredt, a hátsó lábaira állt és Ishi keresztül lôtte a mellkasát. A medve nagy ordítással leesett a szikláról, Ishi utánaugrott és egy rövidnyelû obszidián hegyû lándzsával szíven szúrta. Ennek a medvének a bôre most a Kaliforniai Néprajzi Múzeumban van, mint Ishi bátorságának bizonyítéka. Ha lett volna népe aki elnevezte volna, bizonyos, hogy a Sárga Medve névvel tisztelték volna meg.

Bár sok madarat lôttn, sohasem láttam hogy repülô madarat lôttn volna, kivéve a sasokat és a sólymokat. Ezeknél elôre besározta a vesszôket, hogy a madarak ne lássák meg. Egészen könnyû vesszô való erre a célra. Sokszor láttam ezeket a madarakat lebukni a feléjük repülô vesszô elôl. A sötét vesszôk majdnem láthatatlanok. Tollait egészen rövidre kell vágni, hogy gyorsak és zajtalanok legyenek. Az íjhúr hangja lövéskor egy éles pendülés és egy tompább roppanás. Hogy ezt a kis neszt eltüntesse, az indián menyétprémbe szokta bekötni az íj végeit. Ez megszüntette a húr vibrációját. A gyenge roppanásnak a hangját , amit a nyílvesszônek az íjjon való végighaladása idéz elô, meg lehet szüntetni, ha a markolat fölé szarvasbôr párnázatot teszünk.

Ishi sohasem használt karvédôt, kesztyût vagy ujjvédôt. Mikor a vesszôt elengedte, az íjhúr a másik oldalra került, mivel az íj megfordult a kezében. Egyedül csak hüvelykujjával húzta az íjhúrt és ez az ujja úgy meg volt keményedve, hogy nem volt szüksége külön védelemre.

Egy kis zacskóban állandóan hordott magánál nyílhegyeket és inszálakat, hogy azonnal ki tudja javítani a vesszôket ha valami baj volt velük. Amint az íja használaton kívül volt, azonnal leeresztette és kezével gyengéden kiegyengette. Hideg idôben mielőtt felajzotta tûz fölött kissé megmelegítette. Annyira féltette, hogy a legkisebb nedvesség esetén már nem használta, hacsak nem volt

múlhatatlanul szükséges. Ha az íjhúr nedvesség vagy meleg hatására kinyúlt, /amire az inrostból készült íjhúrok hajlamosak/ mielőtt feltette, egyik végét megsodorta.

Lövés előtt minden nyílvevesszôjét gondosan átvizsgálata, kezével vagy fogaival megegyengette, tollait rendbe hozta és megnézte a hegyét. Lankadatlan figyelmet szentelt minden apró részletnek. Minden lövés fontos volt számára. Tegezében lévô vesszôin kívül néhányat jobb karja alatt használatra készen tartott az oldalához szorítva, mikor íját megfeszítette.

Minden dologban, ami akár az íjászathoz mint "iparmûvészethez", akár a lövéshez magához tartozott, nagyon pontos és precíz volt. Csín és gondosság a felszerelése körül, könnyedség és forma a lövésben jellemezték. Szerette az íját, nem úgy mint egyéb holmait. Állandó társa volt életében és magával vitte hosszú utolsó útjára is.

IV.

Az íjászatról általában

Ishivel kapcsolatos tapasztalataink felébresztették bennünk az íjászat szeretetét, ami ott lappang minden angolszász szívében. Mert különös, de úgy volt, hogy akik a mi vidékünkön az íjászatnak ehhez a reneszánszához csatlakoztak, mind angol ősök leszármazottai voltak. Nevük elárulja őket. Sokan jöttek érdeklődők és a kíváncsiak lóttek is néhányat, de ezek voltak azok, akik állandóan megmaradtak.

Az indián módon való íjászás után az íjászat történetének tanulmányozásába fogtam és úgy találtam, hogy ennek az angolok voltak a legnagyobb mesterei. Náluk érte el az íjászat a csúcspontját, utánuk már hanyatlani kezdett dicsősége.

Az íjászat legkorábbi jegyeit azonban a nyílhegyekben találjuk, amelyeket a harmadik interglaciális időszakban készítettek, vagyis ötvenezer évvel ezelőtt. Hogy az embernek ez előtt a korszak előtt is volt anyagi kultúrája, az nem lehet vitás és az sem, hogy egészen egyszerű íjaknak és nyilaknak kellett megelőzni ezt a periódust.

Bizonyos korszakokban minden faj és nép használta az íjat. Még az ausztráliai őslakó is, akiről a legalacsonyabb szellemi képességet tételezik fel, megértette az íjászat alapelveit és egészen kis íjat és mérgezett nyílvevőket használt, hogy vadat lőjön. Joseph Jessop San Diego-i kaliforniai gyűjteményében láttam ezeket a kis /egy lábnyinál alig valamivel hosszabb/ íjakat. A nyílvevőket, mint ennek a bámulatos gyűjteménynek a tulajdonosa mondta, a hajukban hordták a benszülöttek.

Akit az íj archeológiája érdekel, olvassa el a Badminton Library by Longmans íjászatról szóló kötetét.

Több nép volt kiváló íjász, így a japánok, törökök, a szittyák és az angolok. Mások viszont vérmérsékletüknél fogva nem használták az íjat. A latinok, a peruiak és az írek sohasem voltak íjászok. A régi angliába a normannok vitték be a híres hosszú íjat, amit viszont a Rajna hosszában letelepedett norsemenektől örököltek. Ott nôttek a legjobb tisztafák azokban a régi letűnt időkben, és vitán felül áll, hogy az ottani íjászat kifejlődésére ez volt a legdöntőbb befolyással.

A Hastings-i csata előtt /1066, Hódító Vilmos győzelme/ a szászok rövid, gyenge íjakat használtak, mint minden más primitív nép. A legyőzött szászok minden fegyvertől eltiltva, mint például a vadkan lándzsa, a kard, a fejsze és a tőr, az íjhoz nyúltak, mert ezt maguk is meg tudták csinálni. Lemásolták a normannoknál látott hosszú íjat.

Ámbár az első vadvédelmi rezervátumokat Hódító Vilmos létesítette angliában, azért megengedte a szászoknak, hogy madarakra és kis állatokra vadásznak földjein, és tompa nyilakkal amiknek ólom hegyük volt, célba lőjenek. Innen van, hogy az angol céllövő vesszőt pile-nak hívják, mert a régi tompa nyílvégnek pilum volt a neve. Ha éles nyílhegyet találtak náluk, alkalmasat arra,

hogy a király szarvasait megölje, nyomban felakasztották. Az ilyen vadorzó elleni bizonyíték a régi legenda szerint így szólt:

*A kutya híz, állása éles,
Görnyedt a hátad, a kezed véres!*

Vagyis vadászkutyaival, hátán az elejtett vaddal, vagy pedig véres kézzel találva, ami a nemrég kizsigerelt szarvasra utalt, a szászt nemigen érthette szerencse, mert felakasztották saját nyílhúrjára, a legközelebbi fára. Ilyen körülmények között a szenvedélyes vadászok szegénylegény módjára éltek és az íjászat nemzeti sporttá fejlődött. Ezekben a napokban született a legendás hős: Robin Hood. Melyik fiú nem izgult a róla és társairól szóló legendákon. Minden fiú csakúgy mint minden nemzet keresztül megy egy barbár korszakon, és életének ebben a szakaszában állandóan hallja az íj hívó szavát. Magam is lövöldöztem indián fiúkkal együtt íjakkal Texas és Arizona katonai állomásain. Megjátszottuk Robin Hoodot, magunk készítettünk íjász felszerelést amit állandóan magunknál hordoztunk. Kis nyulakra és madarakra vadásztunk velük és a szokásos vadembereknek képzeltük magunkat.

De amikor a régi íjásatról szóló legendákat halljuk, a régi dicsőségről szóló beszámolók olyan mérhetetlenné válnak, hogy úgy kell őket fogadnunk mint a sokszor elmondott meséket: ahányszor elmondják, mindig nőnek. Úgy látszik mintha a távolságokat lábokban mérték volna, az öleket yardokban és minden mesemondó tett valamit az előzőhöz a saját elképzelése szerint. Azt mondják, Robin ellőtt egy mérföldnyire is, íja olyan erős és hosszú volt, hogy senki sem bírta megfeszíteni. A valóságban egy hatalmas hős volt, mégis a balladák mint egy "könnyű legényről" emlékeznek meg, sőt még egy "zsák csont"-nak is említik. Ifjú korában a királyi szarvasokat 300 yardról lőtte, ami valóban pompás lövés.

Az íjászat ezen virágkorából mindössze két íj maradt fenn. Ezek befejezetlen darabok, melyeket az 1545-ben elsüllyedt "Mary Rose" hajóban találtak. A hajót 1841-ben emelték ki a tengerből és akkor találták meg a két félig kész íjat, amelyek jelenleg a Towerben vannak elhelyezve, Londonban. Ezek 6 láb 4,3/4 hüvelyk /194,91 cm/ hosszúak, markolatuknál 1,1/2 hüvelyk /3,81 cm/ vastagok, karjaik átlagos vastagsága 1,1/4 hüvelyk /3,16 cm/. Ezek a méretek Badminton beszámolójából valók. Természetesen sohasem próbálták ki az erejüket, kb. 100 fontosra becsülték őket.

Elhatároztam, hogy elkészítem ezeknek az íjaknak a rekonstrukcióját. Kiválasztottam egy nagyon finom erezetű tiszafa törzset és a közölt méretek szerint pontos másolatot készítettem.

Ha ezt az íjat a standard nyílvesző hosszára, vagyis 28 hüvelyknyire /71,1 cm/ kihúztuk, ereje 65 font /29,47 kg/ volt és egy könnyű távlövő vesszőt 225 yardra /205,73 m/ lőtt el. 36 hüvelyknyire /91,40 cm/ megfeszítve ereje 76 font volt és az előbbi nyílveszőt 256 yardra /234,08 m/ vitte el. Ebből láthatjuk, hogy bár úgy tűnik, mintha ezek a régi íjak túlságosan erősek volnának egy modern íjász számára, mégis igen jól tudunk felettük uralkodni és éppen nem lőnek egy mérföldnyire.

A legnagyobb távolságra egy Ingo Simon nevű modern íjász íjász lőtt el egy török típusú íjjal 1913-ban Franciaországban. A lemért távolság 459 yard és 8 hüvelyk /419,7 m/ volt. Ez nagyon közel áll ennek a típusú íjnak a csúcsteljesítményéhez, és túlhaladja a tiszafából készített hosszú íjak csúcsteljesítményét. Ezzel szemben a hosszú íjakkal nehezebb vesszőket és keményebben löhetünk.

Mivel az íjászat gyors letűnőben van és ezzel együtt a tanulmányozni való anyag is hamarosan el fog tűnni, nagy számú íjnak allapítottam meg a lövőképességét. Erre acélra a kaliforniai egyetem antropológiai múzeumának íj gyűjteményét használtam fel, mely amerika legnagyobb ilyen tárgyú gyűjteménye. A különböző múzeumokban az íjak ezrei álltak rendelkezésemre és ezek közül a legjobb állapotban lévő és legerősebb példányokat válogattam ki.

Ennek a kísérletnek teljes jelentése az egyetem közleményeiben megtalálható /A Study of Bows and Arrows. University of California Publications Vol. 13. No. 9. pp. 329- 414/. Itt csak annyit közlök, amennyi okvetlenül szükséges a felkutatott dolgokról.

Az íjak működését és lövőképességét egy Ishi által készített könnyű nyílvevesszővel próbáltuk ki, standardizáltuk. A vessző hossza 30 hüvelyk /76,2 cm/ volt súlya 310 grain /20,088gram/ és nagyon alacsonyra vágott tollai voltak. Ez valamennyi kipróbált nyílvevesszőnél jobban hordott és 20%-al messzebb repült mint a legjobb angol nyílvevesszők.

Nehogy egyéni hibám csúszhasson be, Mr. Comptonnal, aki igen erős ember és harminc éve íjász végeztettem a lövéseket. Magam is ki tudtam húzni valamennyi íjat és ellenőriztem a lövéseket.

Egy íjnak súlya és ellövő képessége adja az értékét úgy vadászati, mint hadászati szempontból. Egy íj súlyának azt az erőt vesszük, ami teljes megfeszítéséhez szükséges. Ezt fontokban, vagy kilogrammokban mérjük.

Az alábbi egy részletes lista a lemért és kipróbált íjakról. Mindegyik az eredeti és fellelhető példányok közül kiválasztott legerősebb íj volt. Mindegyikkel legalább hatszor lőttünk, és itt a legtávolabbi lövés van közölve. Minden lövést 45 fok emelkedéssel adtuk le, a lehető legerősebben megfeszített íjjal. Nem kíméltük az íjakat bármilyen öregek is voltak. Két darab el is tört a kísérletek alatt.

Indián íjak:

Íjak	Súly	Lőtávolság .			
Alaszkai	80 font	36,2 kg	180 yard	164,6 m	
Apache	28 "	12,6 "	120 "	109,7 "	
Blackfoot	45 "	20,3 "	145 "	132,6 "	
Cheyenne	65 "	29,0 "	156 "	142,6 "	
Cree	38 "	17,0 "	150 "	137,2 "	
Eszkimó	80 "	36,0 "	200 "	182,9 "	
Hupa	40 "	18,0 "	148 "	135,3 "	
Luisano	48 "	21,6 "	125 "	114,3 "	

Navajo	45 "	20,3 "	150 "	137,0 "
Mohave	40 "	18,0 "	110 "	100,6 "
Csage40	" 18,0 "	92 "	84,0 "	
Sioux	45 "	20,3 "	165 "	150,9 "
Tomawata	40 "	18,0 "	148 "	135,3 "
Yurok	30 "	13,5 "	125 "	114,3 "
Yukon	60 "	27,0 "	140 "	128,0 "
Yaki	70 "	31,5 "	210 "	192,0 "
Yana	48 "	21,6 "	205 "	187,5 "

Külföldi íjak:

Íjak	Súly	Lőtávolság .		
Paraguay	60 font	27,0 kg	170 yard	155,0 m
Polinéziai	49 "	22,0 "	172 "	157,3 "
Negritó	56 "	25,2 "	176 "	161,0 "
Andaman sz.	45 "	20,2 "	142 "	130,0 "
Japán	48 "	21,6 "	175 "	160,0 "
Afrikai	54 "	24,3 "	107 "	97,8 "
Tatár	98 "	44,1 "	175 "	160,0 "
Dél-Amerikai	50 "	22,5 "	98 "	89,6 "
Igroot	26 "	11,7 "	100 "	91,4 "
Salamon sz.	56 "	25,2 "	148 "	135,3 "
Angol céllövô	48 "	21,6 "	220 "	201,0 "
Angol vadász /régi/	75 "	33,8 "	250 "	228,6 "

A fenti táblázatokból láthatjuk, hogy egyik primitív nép íja sem volt olyan erős, mint a régi angol vadászíjak.

A legnagyobb csalódást a tatár íj okozta, melyet bátyám B. R. Pope ezredes hozott Shansiból, Kínából. Azt hittem, hogy ezzel az igen erős íjjal el fogunk lőni egy negyed mérföldnyire is, de minden félelmetes ereje mellett az ellövése lassú és lusta volt. A nyílvevő ami vele együtt jött, olyan volt, mint egy miniatűr dárda. Hossza 38 hüvelyk /96,52 cm/ volt, és az íj mindössze 110 yardnyira /100,58 cm/ lőtte el. Ha az íjjal lőni akartunk, mindkét kezünk és lábunk erejére szükség volt a megfeszítésénél. Speciális távlövô nyílvevővel is kipróbáltuk, de alig emelkedett valamit a lőtávolsága.

Sok kísérletezés és az irodalom /Balfour: Composite Bows/ áttanulmányozása után konstruáltam olyan szaruval kombinált íjakat, mint amilyen a törököknek és az egyiptomiaknak volt. Kiválóan dolgoztak, a nagyobbik ereje 85 font /38,54 kg/ volt. Reméltem, hogy ezzel rekordot fogok javítani, de ismételt próbálkozások után is csak 291 yardig /266,08 m/ tudtam ellőni vele. Ez az íj mindössze csak 4 láb /121,92 cm/ hosszú volt, kitűnő bölény íj lehetett volna lőhátról való vadászat esetére.

Ha távolságot lövünk, egészen könnyű nyílvesszõt kell használnunk, de azt csak kísérletekkel tudjuk megállapítani, hogy milyen nagyságú, súlyú és alakú nyílvesszõ felel meg egy-egy íjhoz. Hét éves kísérletezésünk eredménye képpen azt valljuk, hogy az 5/16 hüvelyk /0,79 cm/ átmérõjû japán bambuszból készült, hasonló átmérõjû nyirfa elõrészsel készült vesszõ a legjobb. Az elõtét hossza 4 hüvelyk legyen. A rovátkát buxus fából készítsük. A vesszõ mindkét végét selyemfonállal kössük körül, és az egészet vonjuk be selakkal. Hegye az U.S.A. hadsereg conuszos alakú réz-nikkel puskagolyó köpenye. A tollak parabolikusan vágottak, 3/4 hüvelyk /1,87 cm/ hosszúak és 1/4 hüvelyk /0,62 cm/ magasak. A tollak egy hüvelyknyire vannak a vesszõ végétõl felszerelve és bagoly szárnyból valók. A vesszõ teljes hossza 30 hüvelyk /76,2 cm/, súlya 320 grain /21,88 gram/. A vesszõ igen merev. Ezzel mérsékelt hátszélben 301 yardra /275,23 m/ löttem egy 5 láb 2 hüvelyk /157,48 cm/ hosszú paraguay-i vasfából készült hiokori hátrészsel ellátott, 60 fontos /27,21 kg/ íjjal. Ez az én legjobb távlövésém.

Nem tanácsos tovább menni ebben a kérdésben. Maradjunk meg a mellett, hogy az angol tiszafából készült hosszú íj a legjobb a világon. Ámbár a kombinált török íjakkal messzebb tudnak lőni, de csak nagyon könnyű vesszõkkel. Nehezebb vesszõkkel nem lőnek el olyan messzire mint a hosszú angol tiszafa íjak, vagyis át tudnak adni sebességet, de nyomatékot nem, visszaugrásuk van, de erejük nincs.

Ezek mellett a kísérletek mellett sok kísérletet végeztünk a nyílvesszõk röppályáiról és átütõ erejéről is.

Egy könnyű nyílvesszõ egy 65 fontos /29,47 kg/ erõs íjból kilõve 150 láb/sec sebességgel /45,72 m/sec/ halad. Ha 100 yardra /91,44 m/ lövünk, 8 fokos emelkedési szög alatt egy ilyen vesszõt, az olyan parabolát ír le, amelyiknek legmagasabb pontja 12-15 láb /3,65-4,87 m/. Repülési ideje 2,5 mp.

Ha egyenesen felfelé lövünk, 350 láb /106,68 m/ magasra megy és 8 mp. alatt teszi meg az utat fel-le. Ezeket a kísérleteket úgy hajtottuk végre, hogy ismert magasságú sequoia fák felett löttünk át.

Ha egy uncia súlyú /28,349 g/ nyílvesszõt 75 fontos /34,01 kg/ íjból 10 yardra löttünk ki, átütõ ereje 25 font volt. Ezt úgy állapítottuk meg, hogy parafin kockára löttünk és a vesszõ behatolását leesõ súlyok behatolási mélységével hasonlítottuk össze. Ez az átütõerõ jelentéktelen a modern golyós puskák 3000 font erejû átütõerejéhez képest, mégis a széles acélhegyû nyílvesszõ nagyobb sebet tud ejteni, mint az ilyen puskagolyó, amint azt látni fogjuk.

Egy standard angol céllovó nyílvesszõ repülés közben minden 20 yard távolságra 6 teljes fordulatot végez hossz tengelye körül, vagyis kb. 15-ször egy másodperc alatt. Ezt úgy állapítottuk meg, hogy két egymással selyemfonállal összekötött vesszõt löttünk ki egyszerre ugyanabból az íjból. A fonal felcsavarodásának a száma mutatta a vesszõ fordulatainak a számát. Homokpadra lőve ez pontosan kimutatható. Ennél a rotációs mozgásnál sok függ a toll alakjától és nagyságától.

A tompa hegyű nyílvesszõ 75 fontos /34,01 kg/ íjból kilõve az egy hüvelyk vastag fenyõfadeszékát teljesen keresztül viszi. Egy széleshegyű vadász vesszõ 2-3 hüvelyknyire megy keresztül rajta és csak azután áll meg. Ugyanez a vesszõ az állati

szöveteken sokkal jobban áthatol, sőt csontot is kétfelé vág. Egy ilyen vesszővel mindenféle állatot keresztül lehet lőni, kivéve a vastagbőrűeket.

Ki akartam próbálni a keskeny lándzsahegy alakú nyílhegyet /áralakú nyílhegy, bodkin point/ átütőerejét, amellyel az angolok a Crassy-i ütközetet megnyerték /1346 Franciaország/. Kértem a múzeumtól egy páncélinget, melyet a 15. századbann kőszítettek Damaszkuszban; 25 font súlyú és kitűnő állapotban volt. Az egyik múzeumi segéd felajánlotta, hogy ő felveszi és úgy lőjek rá. Szerencsére nem fogadtam el és egy fa ládára húztam rá, amit zsákvászonba csavartam. Az udvaron lőttem rá 7 yard /6,4 m/ távolságról, olyan erővel, hogy szikrázott az acél. A nyílvevessző átütötte a páncéling egyik oldalát, keresztülment a hát legvastagabb részén, átütötte a hüvelyk vastag deszkát és kinyomta a páncéling másik oldalát. A segéd enyhén szólva elsáppadt ezt látva. Egy ilyen nyílvevessző 200 yardnyira kilöve, röppályája bármely pontján halálosan sebez.

Mi vág jobban: az obszidián vagy az acélhegyű vessző? Ezt a kérdést a következő kísérlet döntötte el. Olyan ládát szerkeztettünk, melynek szemben levő oldala frissen lehúzott szarvasirhából volt. Belsejét marhamájjal töltöttük meg. Ez jelentette az állati szöveteket csont nélkül.

Tíz yard távolságról egy obszidián és egy acélhegyű vesszőt lőttünk bele gyenge íjból. A két súlyra, tollazásra és nagyságra teljesen egyforma vevessző - Ishi készítette mindkettőt - csak hegyében volt eltérő. Ismételt próbák folyamán az acélhegyű 22 hüvelykre /55,88 cm/, az obszidiánhegyű vessző 30 hüvelykre /76,2 cm/ hatolt be, tehát az obszidián 8 hüvelykkel mélyebbre mint az acélhegyű. Az obszidiánból készült hegynek ez az előnye kétségtelenül a kissé fűrészes hegynek tudható be, épp úgy mint a hullámos élű kenyér vagy bandázsvágó késeknél.

Ugyanígy tapasztaltuk, hogy a reszelővel élesített nyílhegyek jobban vágnak mint a kővel élesítettek. Az ok ugyanaz.

Ha vadra lőttünk, azt tapasztaltuk, hogy vércsatornát nem érdemes belefარagni a nyílvevesszőbe, mint azt némely természeti népnél láthatjuk, azért, hogy a vérzést elősegítse. Nem a külső, hanem a belső vérzés az ami jobban öl és a vércsatornának nincs sok értelme.

Egy széleshegyű nyílvevessző elég nagy lyukat vág ahhoz, hogy a vér kifolyhasson rajta, mindamellet, hogy majd minden lövésünk teljesen keresztül üti a vadat.

Konuszos, tompa vagy keskeny lándzsa alakú nyílhegyek nem olyan átütő képességűek, mint a széles hegyek.

Catlin az indiánokról írt könyvében mondja, hogy a Wandanok olyan ügyesen lőtték ki nyílvevesszőiket egymás után, hogy legjobb íjászuk egyszerre nyolc nyílvevesszőt tudott a levegőben tartani.

Will Thompson, az amerikai íjászok veteránja, 1915 márciusában a Forest and Stream-ben nagyon határozottan azt írja, hogy amit Hiawatháról, a legendás hősről mondanak, hogy oly messze tudott lőni és oly gyorsan, hogy egyszerre tíz nyílvevesszője volt a levegőben az egyszerűen lehetetlen. Thompson azt állítja, hogy soha nem volt és nem lesz olyan íjász aki három nyílvevesszőt tud egyszerre a levegőben tartani.

Amikor ezt olvastam elhatároztam, hogy megpróbálom ezt az ügyességi lövést, és egy tucat könnyű nyílvezzőt készítettem, melynek széles rovátkájuk volt az íjhúr részére és a hátsó végüket kissé lapítva dolgoztam ki, hogy gyorsan a helyükre tehessem őket. Ezután kiterveltem, hogyan lehet a vesszőket fogni az íjat tartó kézben, és egy olyan fogási módot, amivel bár mind az öt ujj fogja a vesszőt, az mégis az íj jobb oldalán marad. Miután először a fogások pontos végrehajtásában, majd pedig a gyorsaságában gyakoroltam magam, sikerült elérnem, hogy egyszerre hét vesszőm volt a levegőben, mielőtt az első a talajt elérte volna. A vesszőket függőlegesen lőttem felfelé. Néhány alkalommal majdnem sikerült nyolcat fellőnöm. Azt hiszem, hogy kis gyakorlattal ez, sőt talán még több is elérhető lett volna. Ez azt bizonyítja, hogy minden legendában van valami eleme az igazságnak.

Az íjászok között mindig vita tárgyát képezte, hogy a tiszafának a belső vörös vagy a külső fehér része megfelelőbb-e íjkészítésre. Hogy kísérletileg tudjak meggyőződni erről, két kis íjat készítettem, ugyanannak a tiszafának a belső vörös és a külső fehér részéből. Mindegyik íj 22 hüvelyk /55,88 cm/ hosszú volt. Teljesen egyformára készítettem őket és ha 8 hüvelyknyire/20,32 cm/ megfeszítettem őket, 8 font erejük volt. Egy kis vesszőt kilőve a fehér rétegből készített íj 43 yardra /39,31 m/, a vörös rétegből készített íj 66 yardra /60,34 m/ repítette el.

Ezt megerősítette Mr. Compton, aki mikor Barnes-nél Forest Grove-ban /Oregon/ dolgozott, a híres íjkészítő mestser utolsó betegsége alatt kezébe került egy ragasztott külső, fehér tiszafa rétegből készített íj. Barnes azt állítja, hogy ingadozva és gyengén lőtte el a nyílvezzőket és mint lőszerszám hasznavehetetlen volt.

Vettem két darab 12 hüvelyk hosszú tiszafát, egyiket a belső, másikat a külső rétegből. Satuba fogtam őket és mindegyiket meghúztam rugós mérleggel. A külső réteg 4 hüvelyknyire elhajlítva a függőlegetől 8 fontot húzott. A belső réteg ugyanannyira elhajlítva 14 fontot húzott, tehát ez volt az erősebb. Mikor 5 hüvelyknyire hajlítottam el az egyenestől, eltörött, míg a külső fehér réteget derékszögben meg lehetett hajlítani anélkül, hogy eltörött volna. Ebből nyilvánvaló, hogy a külső fehér réteg hajlíthatóbb, a belső pedig erősebb és rugalmasabb, szinte kiegészítik egymást. A vörös réteg az íj hasrészén megadja az energiát, a hátán lévő fehér réteg pedig megvédi az eltöréstől. A fehér réteg megfelel az inrostból ragasztott hátrésznek, és bár kevésbé idôtálló, minden bizonnyal többet ad hozzá az íj röpítő erejéhez.

A mi kísérleteink azt bizonyítják, hogy sem az inrost hátrész, sem a nyersbőr borítás nem ad hozzá semmit az íj röpítő erejéhez. Ezek csak az eltörés ellen biztosítják az íjat, míg a külső tiszafa réteg vagy a hickori hátsó rész erőt is ad az íjnak.

Az előbb említett kísérletek alatt használt kis vörös tiszafából készített íjat erősen felragasztottuk hátul inrosttal és nyersbőrrel. Ekkor tíz font erőt képviselt, de csak 63 yardra lőtt el, vagyis 3 yardot rövidült a lőtávolsága. De a hátrészére ragasztott inrost és nyers bőr lehetővé tette, hogy tíz hüvelyknyire megfeszítsük és ekkor 85 yardra ellőtt. Mikor 12 hüvelykre megfeszítettük, a markolatnál eltörött.

Egy a fentihez hasonló kísérlet azt mutatta, hogy ugyanolyan méretű tiszafából a ritka erezetű /16 évgyűrű egy hüvelykben/ gyengébb volt, mint a sűrű rostú /35 évgyűrű egy hüvelykben/. Ebben az esetben is a gyengébb volt a hajlékonyabb és az erősebb a törekenyebb.

Bizonyára minden íjásban felmerült már a kérdés: hogyan repülne egy nyílvevő, ha az íjat mechanikai eszköz fogná és az elröppentés is mechanikai úton menne végbe? Egy ilyen szerkezet többféle kísérletet tenne lehetővé és több kérdésre megfelelné, amelyek természetszerűleg minden íjász eszében megfordulnak.

Ilyen mechanikus lövő és elsütő szerkezetet készítettünk az alábbi módon. A földbe leástunk egy oszlopot. Erre egy merev kart szereltünk keresztben és egy satuszerű elsütő szerkezetet. Vastagon kipárnáztuk gumival, ami megengedett bizonyos rugalmasságot, és az íjat erősen rácsavaroztuk erre a mechanikus részre.

Pontos töltő és elsütő eljárást dolgoztunk ki, úgy hogy minden lövés ugyanannyira megfeszített íjból és ugyanazon idő tényezők mellett lett végrehajtva.

A kérdések a következők voltak:

Mennyire pontos fegyver az íj és nyílvevő, vagy ballisztikailag kifejezve mennyi a szórása?

Minden golyólövő tudja mire képes a fegyvere és egy íjásznak is tudnia kell, hogy mire számíthat a legkedvezőbb körülmények között. Ezért szélcsendes, nyugodt napon meglehetősen állandó tényezők mellett: ugyanazt a nyílvevőt ugyanazon a röppályán ugyanazzal az íjjal és ugyanazon megfeszítés mellett egymás után tízszer lőtük ki és mindegyik lövés bele ment egy 6 hüvelyk /15,24 cm/ átmérőjű "bikaszembe", vagyis egyiksem ment ki a 6 hüvelyk átmérőjű belső körből. Más szavakkal egy íjnak tudnia kell 60 yard távolságra 6 hüvelyknyi pontossággal lőnie. Ez meglepően nagy pontosság, mert egy nagyon pontos golyós puskának 100 yardra megengedett szórása 1,1/2 1,1/3 hüvelyktől 3 hüvelykig változhat.

Mennyire tér ki a kilőtt nyílvevő balra a célponttól?

Mindig ugyanazzal az íjjal löve, a 60 yard távolságra felállított céltáblára, azt láttuk, hogy a nyílvevő mindig balra megy el, ha az íj baloldalán tartjuk. Ez az elhajlás egy 50 fontos íjnál és egy 5 shillinges angol céllövő vesszőnél 6 és 7 fok között változik. Ha erősebb íjat vagy könnyebb vesszőt használtunk, az eltérés növekedett. Hat fokot számíthatunk mint normális elhajlást.

Mi lenne a hatása, ha a vezértollat az íj felől helyeznénk el a vesszőn?

Ha a vezértollat az íj felé helyezük, ez eltéríti a nyílvevőt balra és alacsony lövést eredményez. Hat lövésből álló csoport elég közel volt egymáshoz.

Mit látunk ha különböző nyílvevőket lövünk ki? Hogyan csoportosulnak ezek? Adna-e egy ilyen mechanizmus pontos adatokat a nyílvevők röppályájára vonatkozólag és segítene-e kiválasztani a legmegfelelőbb céllövő vesszőt?

Kilenc nyílvesztőt próbáltunk ki. Öt állandóan egy jól zárt csoportot alkotott, négy pedig állandóan kiment. Ezek is azonban ugyanabba az irányba és ugyanolyan távolságra tértek ki. Ezzel a szerkezettel ki lehetett tehát választani azokat a nyílvesztőket amelyek egyformán tartják a röppályájukat. Mindemellett az is nyilvánvalóvá vált, hogy az eltéréseket a mechanizmus megnagyobbította, mert minden jó íjász éppúgy mint minden jó golyólvő ki tudja javítani a vesszők hibáit célzásával.

Mi a befolyása annak, ha hosszabb vagy rövidebb ideig tartjuk megfeszítve az íjat?

Kísérleteink alatt átlagosan 5 másodpercig tartott az íj megfeszítése, a vessző elhelyezése és eleresztése. Ha ezt az időt 15 másodpercre növeltük, azt találtuk, hogy lövési átlagunk 7,1/2 hüvelykkel alacsonyabb lett. Ez tehát azt bizonyítja, hogy a soká megfeszítve tartott íj fárad és veszít elröppentő erejéből.

Mi az eredménye annak, ha a nyílvesztők ugyanazok maradnak és az íj erejét /súlyát/ változtatjuk?

Amint egy 65 fontos íjat tettünk a szerkezetbe, minden eddig észlelt reakció megnövekedett. Az oldalt való eltérések egészen 15 fokig emelkedtek és ennek megfelelően minden individuális reakció megnövekedett. A nyílvesztő repülése azt mutatta, hogy nincs meg a viszony az íj súlya és a nyílvesztő között, ami nagyon fontos tényezője a löszabatosságnak. Irányzógépünk természetesen még növelte a hibákat. Ha a vesszőnek 2 uncia /56,69 g/ nyomása van az íjra, akkor ennek a nyomásnak megfelelően balra fog repülni, ha az íjat mereven leszorítjuk. Amelyik nyílvesztő 4 unciát nyom, ennek megfelelően még jobban balra fog kitérni. Mikor az íjat kézben tartjuk, ehhez alkalmazkodunk és helyre igazítjuk a hibákat. Ugyanakkor a 4 uncia súlyú nyílvesztő is egyenesebben fog menni ha kézből lőjük ki. Független hibák inkább a nyílvesztő súlyától, a tollazás mikéntjétől, a megfeszítés idejétől, a feszültség fenntartásától és az ideg elpendítésétől keletkeznek.

Még sok megoldatlan ballisztikai problémája van az íjászatnak, ami a modern tudomány kísérleteitől várja a feleletet. A céllövészeti felszerelés terén, valamint a lövészetben magában is tág tere van a javításoknak. Mi azonban inkább a vadász, mint a fizikus szemével nézzük az íjászatot.

V.

Hogyan kell készíteni az íjat?

Minden íjász készítse el a maga felszerelését. Ha nem tudja maga elkészíteni, nem soká fog tudni lőni, mert állandóan szüksége van felszerelése javítására.

Céllövő íjakat és nyílvevőket lehet venni sportüzletben, de vadászfelszerelést magunknak kell készítenünk. Továbbá ha valaki maga készíti el íját és nyílvevőit, jobban megérti azokat. De még a legügyesebb mechanikai készséggel megáldottnak is sokat kell próbálkoznia amíg képes lesz jót és használhatót alkotni. Én már több mint száz tiszafa íjat készítettem és mégis kezdőnek érzem magam. A kezdő arra számíton, hogy az első két íját el fogja rontani, de a harmadikkal már fog tudni lőni.

Nagyon sok féle íj van és mivel sokféle íj közül az angol hosszú íj a legkiválóbb, annak az elkészítését fogjuk leírni.

A tiszafa a legkiválóbb íj anyag az egész világon. Évezredekkel ezelőtt kipróbálták. Valóban csodálatos fa. De tiszafát szerezni nehéz és ha már szereztünk, akkor nehéz belőle íjat készíteni. El fogom mondani, hogyan lehet hozzájutni, hogyan kell dolgozni vele és hogyan lesz belőle egy olyan vadászíj amelyet most használunk és amelyet valószínűleg ősapánk is használtak. Később majd elmondom mivel lehet helyettesíteni, ha nem lehet hozzájutni.

Amerikában a legjobb tiszafa anyag Oregon és Cascade Mountaine-ben és Kaliforniában a Serra Nevadában és a Coast Ranges-ekben található. Ha az erdőhivatalhoz fordulunk, minden bizonnyal összeköttetésbe tudunk kerülni valakivel, aki kivágja a szükséges fát. Mivel én Kaliforniában lakom, magam szoktam kivágni a szükségletemet.

Leírás a tiszafákról és lelőhelyükről Sudworth:Forest trees of the Pacific Slope /A Csendes-óceáni lejtő erdei fái/ című munkájában található. Ezt az Állami Nyomtatvány Hivatalból Washingtonból meg lehet kapni.

Magam Mendocino megyében Brascomb közelében és Humboldt megyében a Van Duren River Grizzly Creek-jénél szoktam kivágni. Gyönyörű anyagokat kaptam az utóbbi megyéből Korbel mellől.

A tiszafa egy örökzöld fa, melynek levelei a sequoiához és a lucfenyőhöz hasonlítanak. Hegyek között szűk kanyonokban és patakok partján nő. Szereti az árnyékot, a vizet és a magasságot. Kérge alul vörös, felül pikkelyes vagy pelyhes. Ágai felfelé irányulva nőnek ki a törzséből, emelkedő szögben, nem hajlamosak a lefelé irányulásra, mint a sequoiáé és a lucfenyőé.

A tiszafa nemei elkülönítettek. A nő fának ősszel vörös zselatinos bogyója van, a hímnek pedig kis toboza. Érdekes, hogy medvés vidékeken a nőnemű fák kérgén gyakran látni hosszú karmolásokat. Medvék nyomai, akik szeretnének felmászni a bogyókért. Néhány szaktekintély azt is mondja, hogy a nőstény tiszafa

sárgább és durvább szemcsézetű mint a hím és nem szolgáltat olyan jó íjnak való faanyagot. Megpróbáltam, hogy igaz-e ez és bizony egyes jó medvekarmolósos nőstény tiszafán kiváló íjnak való ágakat találtam. Mindenesetre a legjobb faanyag az amelyik sötét színű és sűrű erezetű. Ezt leginkább olyan fákön találjuk, amelyeknek egyik fele elpusztult. Úgy látszik, hogy a rothadás edzi meg a fa épen maradt részét és a természet ezzel pótolja az elveszett részeket, hogy itt sűrűbbé teszi az erezetet. Az is régi tapasztalat, hogy a 900 méteren felül nőtt tiszafák többe érnek mint az alacsonyabb régiókban nevelkedettek.

Ha vadászíjnak való ágat keresünk, az ágak legalább 6 láb /182,8 cm/ hosszúak legyenek és ágaktól, csomóktól és hibás részeketől mentesek. Sokszor száz fát is végig kell nézni, amíg egy jó ágra akadunk, aztán meg jön egy fa, amin féltucat kiváló íjnak való ág is van.

Nincsen hibátlan tiszafa, de nincsen hibátlan íj sem, én még legalábbis nem láttam. De mindegyik tiszafában van egy íj, csak tudnunk kell, hogy hogyan kell kivenni belőle. Ez az íjkészítés titka. Művészre van ehhez szükség, nem mesteremberre.

Mielőtt bárki is kivág egy fát, mérlegelnie kell, van e hozzá erkölcsi joga. A tiszafa az istenek ajándéka és azért nő, hogy íj legyen belőle. Ha azt látod hogy valamelyik fában egy jó íjat találtál, vágd ki! Ha kidőlt és szemeddel megállapítod legjobb részét, úgy vágd ki belőle, hogy hasábod legalább 7 láb /213,3 cm/ legyen! Hasítsd szét a törzset fa vagy vas ékkel úgy, hogy a kiválasztott rész 3-6 hüvelyk /7,62-15,24 cm/ széles legyen! Most ennek a hasábnak vágd ki a középső részét kb. 3 hüvelyk vastagon! Gondosan végezd ezeket a műveleteket, ne tégy kárt a kéregben!

Ezek után tedd a hasábot árnyékba! Hamarosan szállítanod kell, fűrészeld laposra a végeit, ferd be repedés ellen és takard be zsákvászonba vagy ponyvába! Ha már otthon vagy, tedd ki a pincébe száradni!

Ha gyorsan kell elkészítened az íjat, akkor tedd a fát egy hónapra folyó vízbe, azután szárítsd árnyékos helyen újabb hónapig és készen van a további műveletre! Nem lesz olyan jó, mintha 3-7 évig érlelted volna, de jól fog lőni. Az nap amikor levágtad a fáról, akkor is lőne, de követné az íjhúrt és nem állna olyan egyenesen, ahogy megkívánjuk. Minden bizonnyal nem úgy fogja elröppenteni a nyílvevessőt, mint egy levegőn érlelt fa.

A régi íjászmesterek azt mondják, hogy télen vágjuk a tiszafát, amikor a fehér részben nincs élet, vagy mint Barnes, a Forest Crove-i íjászmester szokta mondani: "Nyáron vágott tiszafa a halál magvát tartja magában" Tapasztalataim szerint ez nem egészen így van. Teljesen meg vagyok róla győződve, hogy a fa fehér része teljesen kimosható a fenti módon.

Kemencében szárított fa nem jó íj készítésre. Túl merev. De ha egy hónapig árnyékban tartottuk, akkor előnyére fog válni a meleg padlás. Azt a részét válaszd ki, amelyik vágás közben a kéreg felé hajlik! Mivel az íjat majd az ellenkező irányban kell megfeszíteni, ez a természetes görbület egyenesebb íjat fog eredményezni, vagy ahogyan az íjász mondaná, a markolatnál reflexel kissé.

Ha nem tudsz 6 láb hosszú hasábhöz jutni, akkor egy széles hasáb kell, amelyik legalább 3,1/2 láb /106,6 cm/ hosszú. Ebben az esetben ezt ketté kell hasítani és halfarok kötéssel kell a két darabot a markolatba erősíteni. Céllövőíjnak az előnyére válik, de vadászíjat soha ne készítsünk így!

A hőmérséklet változások, a nedvesség és a kemény használat azt követeli, hogy egy darab fából készüljön. Nem szabad törnie. Lehet, hogy az életed függ tőle.

Mielőtt valamely tudományba belekezel, igen hasznos ha mindennek előtt a tárgy anatómiáját tanulmányozod. Az íj részei az idők folyamán szentesített nevekkel bírnak és így hangzanak: Vannak olyan íjak, amelyek egy darabból állnak, olyanok amelyek két külön darabból vannak és a markolatnál vannak összedolgozva, és olyanok melyeknek külön hátrészük van. Ezekre hátul még egy külön fa réteg van ráragasztva. Végül vannak összetett íjak, melyek több különféle anyag, úgymint fa, szarú, inrost és enyv felhasználásával készültek.

Az íjnak az a fele, amelyik az íjhúr felé néz, az íj **hasa**, a másik fele pedig az íj **háta**. Egy íjat soha sem szabad hátrafelé - a hasától elfelé - feszíteni, mert eltörik.

Az íj közepe az **íj markolata**. Van két **vége**, melyek vagy a fába metszett, vagy pedig szaruból, csontból, fából, inrostból vagy fémből készült **húrtartókkal** van felszerelve. Ezek az íjhúr megtartására szolgálnak. Az íj markolata és két vége közötti részek az íj **karjai**. Amelyik íj leeresztve hátrafelé hajlik, az egyenes vonal mögé, az **reflexel**, amelyik továbbra is az íj hasa felé hajlik, az **követi** az íjhúrt. Az oldalirányú eltérést **ferdeségnek** hívják.

Egy tiszafa íj legyen olyan hosszú, mint az íjász, aki használja, esetleg valamivel rövidebb. A mi vadászíjaink 165-170 cm hosszúak. Az íj súlya alatt azt az erőt értjük, ami megfeszítéséhez szükséges. Egy vadászíj súlya legyen 50-80 font között. Nem szabad 50 fontosnál nehezebb íjjal kezdeni, viszont ajánlatos könnyebbel kezdeni. Egy évet végig lőve, már a 60 fontosnak is tudsz parancsolni, ha elég erős vagy. A mi átlag íjaink 85 fontosak. Van közöttünk olyan, aki tudna vadászni 85 fontos íjjal is, de egy ilyen erősségű fegyvert nehéz ellenőrzés alatt tartani állandó használat mellett.

Vannak tiszafák amelyek hasonló méret mellett erősebbek a többinél. Minél sűrűbb erezetű és minél nehezebb fajsúlyú a fa, annál rugalmasabb és aktívabb, és annál erősebb az íj.

Vegyünk szép, sötét vörös színű tiszafa hasábot, amelynek 1/4 hüvelyk /0,62 cm/ vastag külső fehér rétege és vastag gesztenye színű kérge van! Készítsünk belőle íjat! Ha a hasáb felső végén megszámloljuk az évgűrűket, azt találjuk, hogy negyven körül van egy hüvelykben. Ishi mindig ahhoz ragaszkodott, hogy ez legyen az íj felső karja. Nekem viszont az a véleményem, hogy mivel ez a vége sűrűbb erezetű és az erősebb, tehát ennek kell lennie az alsó karnak, mert amint látni fogjuk, ez a kar valamivel rövidebb, nagyobb feszítésnek van kitéve és ez az amelyik hamarabb tönkre megy.

Azt tervezzük, hogy olyan íjat fogunk készíteni, amelyik olyan erős lesz, amennyire csak összeegyeztethető a jó lövés követelményeivel és majd később csökkentjük méreteit és erejét a mi kívánságunknak megfelelően.

Nézz végig a hasábon és becsüld meg, vajon lehet-e két íjat kihozni belőle! Ha három hüvelyknél vastagabb és végig egyenes, akkor fűrészeld ketté hosszában! Fogd az egyik darabot satuba, gondosan tisztítsd le a kérgét vonókéssel! Vigyázz, nehogy megsértsd a fehér réteget ez alatt a művelet alatt!

Hasábodat vágd le 6 láb hosszúra! Nézz rajta végig és gondosan figyeld meg, hogyan hajlik és csavarodik a hát síkja! Ha meglehetősen egyforma, akkor húzz egy egyenes vonalat végig a fehér külső rétegen! Ez lesz az íjad háta. Most húzz a két oldalán 1,1/4 hüvelyknyire /3,16 cm/ egy-egy párhuzamos vonalat, melyek lefelé és felfelé a markolati résztől, a közepétől 1 lábnyira/30,48 cm/ végződjenek! Innen ezt a két külső vonalat enyhe ívben vezesd le az íj két végéig, ahol már csak 3/4 hüvelyk /1,87 cm/ vastag legyen! A további munkálatoknak ezek a vonalak lesznek az alapjai, és elég nagyok ahhoz, hogy biztos lehetsz a felől, hogy erős fegyverhez fogsz jutni. Vonókéssel és kaparóacéllal faragd le a fát eddig a vonalig! Az íj hátának óriási hajlítást kell kiállnia, tehát az erezetet semmiképpen sem szabad megbontani, legfeljebb nagyon óvatosan szabad lesimítani reszelővel. Az íj körvonala ezen a részen marad amilyen volt a fán: egy lapos ív.

Fordítsd meg az íjat a satuban úgy, hogy a belső réteg kerüljön felülre és úgy igazítsd, hogy síkja vízszintes legyen! Vonókéssel vékonyítsd el a fát mindaddig, míg a közepén 1,1/4 hüvelyk vastag nem lesz és ez fokozatosan vékonyodik a két vége felé, ahol már csak 1/2 hüvelyk lesz a vastagsága! Nagyon óvatosan, nehogy túl mélyen vágj vagy részecskéket kiszakíts belőle. Az íj hasának keresztmetszete teljes román ív legyen.

Sok vita volt már ennek a résznek a keresztmetszetéről. Egyesek a gótikus ív csúcsos körvonalát, mások viszont a nagyon alacsony ívet tartották a legjobbnak. Az első egy gyors, élénk elröppenést ad, ami kívánatos lehet egy céllövőíjnál, de hajlamos az eltörésre. Az utóbbi kellemes, lágy és tartós íjat ad, mely nem törik könnyen, de hajlamos rá, hogy kövesse az ideget. Válaszd a boldog középutat!

Az íj hasának kifaragása a legfinomabb munka és több ügyességet kíván, mint az összes többi munka együttvéve. Mindenek előtt a fa erezetét kell követni. Ha a hát csavarodik és hullámzik, a te vágásodnak is ugyanazt kell tenni. Az erezet menetét nem szabad elrontani, az íjnak tökéletes fokozatossággal kell vékonyodnia a végekig. Ahol csomó vagy bütyök mutatkozik a fában, ott több anyagot kell ráhagyni, mert különben azon a ponton gyengébb az íj.

Ha a csomó nagyobb és nem tudod kikerülni, legjobb kifúrni és megfelelő nagyságú jól megenyvezett keményfa szeget tenni a helyére. Egy csomó, egy tyúkszem eltörik, de a beillesztett idegen fa állja a feszítést. Ha ez az ék nem nagy és nem esik egyik karnak sem a közepére, nem rontja el az íjat. Ha faragás közben éles mélyedést találsz az erezet vonalában, olyat, amelyik kifejezetten mélyedést alkotna, hagyj egy-két réteggel több erezetet mint amennyit a körvonal kívánna, mert egy konkáv keresztmetszet nem állja olyan jól a feszítést mint egy egyenes.

A következő méretek az én "Öreg rettenetes" /Old Horribile/ nevű kedvenc vadászíjmról valók, mellyel igen sok vadat ejtettem el. Szélessége a markolat felett 1,1/4 hüvelyk /3,16 cm/, vastagsága 1,1/8 hüvelyk /2,85 cm/. Hat hüvelykkel feljebb a szélessége még mindig 1,1/4 hüvelyk, a vastagsága 1,1/16 hüvelyk /2,69 cm/.

Tizenkét hüvelykkel a markolat felett a szélessége $1,1/8$ hüvelyk /2,85 cm/, a vastagsága $7/8$ hüvelyk /2,21 cm/. Huszonnégy hüvelykkel a markolat felett $15/16$ hüvelyk /2,37 cm/ széles és $3/4$ hüvelyk /1,87 cm/ vastag. A húrtartónál $1/2$ hüvelyk /1,27 cm/ széles és $1/2$ hüvelyk vastag.

Mikor az íjat durván kifaragtuk, a legközelebbi teendő, hogy két végén a csúcsához közel két ideiglenes rovátkát vágjunk. Legjobb patkányfarok reszelővel bereszelni az íj két oldalát $1/8$ hüvelyk mélységben.

Most fel tudod ajzani az íjat és ki tudod próbálni a görbületét. Ezeknél az első kísérleteknél nagyon erős íjhúrra van szükség, kb. 90 száll 12. számú lenfonalból /U.S.A. számozás/ kell készíteni. A húr elkészítését később fogom elmondani. A húrt igen nehéz rátenni az új, erős vadászíjra és okvetlenül segítségre van szükség. Ha nincs segítséged, fogd az íjat satuba és miután a húrt ráerősítetted az alsó karra, húzd fel a felsőre is úgy, hogy közben az íj másik vége falhoz vagy egy szilárd oszlophoz nyomódjon és így hajlítsd meg mindaddig míg rá tudod csúsztatni a húrt a húrtartóra! Ha segítséged van, az húzza lefelé a felső húrtartót, magad pedig ajzd fel az íjat!

A régi időkben, ha egy íj idáig elkészült, kipróbálták görbületét, vagy ahogy az öreg Sir Roger Ascham mondta "compass körül fogták", ami azt jelenti, hogy tökéletesre hajlították a megfeszítéssel. Az ehhez való szerszám egy három láb hosszú, két hüvelyk széles és egy hüvelyk vastag deszka volt, aminek az egyik végén "v" alakú bevágás volt, hogy abba az íj markolatát beletehessék. A deszka egyik oldalán 2 hüvelyknyire egymástól kis rovátkák voltak, egészen 28 hüvelyk /71,1 cm/ távolságig. Ezekbe akasztották az íjhúrt.

Fektesd a felajzott íjat a padlóra, a feszítő deszka "v"alakú részét tedd rá a markolatra és állítsd fel a feszítőt! Tedd egyik lábadat a deszkához közel az íjra és húzd fel az íjhúrt kb. 12 hüvelyknyire /30,48 cm/ a markolattól! Ha az íj hajlását eléggé szimmetrikusnak találod, feszítsd meg az íjhúrt még néhány hüvelykkel tovább! A tökéletes ívnek az íj közepén kissé laposnak kell lennie. Ha valamelyik kar vagy rész nem hajlik szimmetrikusan, ezt a részt gondosan gyengíteni kell. Vékonyítsd le a kérdéses pont fölött az íjat, azután újra próbáld ki!

Nagyon óvatosan kell az íjat mind jobban megfeszíteni és nem szabad egyikét másodpercnél tovább megfeszítve tartani. Végül mégis a két kar meglehetősen szimmetrikusan fog hajlani, az íj egész hosszában egyenletesen osztva el a feszültséget. Nagy tapasztalat kell ezekhez a munkákhoz. Ha krétával egy tökéletes formát felrajzolunk a padlóra, akkor ehhez igazíthatjuk az íjat.

A tökéletes íj közepén egy kissé merev és az alsó kar egy árnyalattal erősebb mint a felső.

A valódi lövési pont $1,1/4$ hüvelykkel felette van az íj mértani középpontjának, a kéz magától értetődően ez alatt van. A markolata tehát mivel 4 hüvelyk hosszú, $1,1/4$ hüvelykkel felette és $2,3/4$ hüvelykkel alatta lesz, ez teszi azt, hogy az alsó kar valamivel rövidebb és ezért kell valamivel erősebbnek lennie. Ennélfogva, amikor az íjadat megfeszíted, szimmetrikus lesz, de amikor csak fel van ajzva, a felső kar görbülete nagyobb mint az alsó karé.

Az íj amit így készítettél, 80 fonton felül fog húzni, még akkor is, amikor már teljesen a húrhoz igazodik. Ez szükséges is, hogy legyen miből tovább redukálni. Ezt kaparóvassal, reszelővel, végül pedig zsebkéssel, üvegpapírral és acélgyapjúval végezzük.

Arra kell törekedni, hogy íjad minden része együtt működjön és egyformán vegyen részt az óriási megterhelésből, mert ha valahová több jut az óriási megterhelésből, előbb-utóbb el fog törni.

Thomas Warning angol íjkészítő mester mondotta, hogy egy teljesen megfeszített íj nyolc esetből hétszer eltörik. És igaz van. Feszítsd meg az íjadat jobban mint a standard 28 hüvelyk /71,1 cm/ csak 3 hüvelykkel és máris eltörik. Tehát méginkább lehet mondani, hogy egy teljesen megfeszített íj 9/10 esetben eltörik.

Az is igen fontos, hogy az íj markolatánál merev legyen, mert akkor a lövésnél nem ugrik vagy rúg, mint ahogy a gyenge markolatú íjak szoktak.

Végeinél, kb. az utolsó 8 hüvelyknél az íj legyen könnyű. Ezt úgy érzük el, hogy a hátát gyengén lekerekítjük és a szélességét csökkentjük. Ez élénkséget ad az íjnak, amit ostorszerű végek mondunk. Vadászíjnál, ha a végei kissé merevek, nem baj, mert megbízhatóbb és ez előrébbvaló mint egy briliáns elröppenés.

Ekként kell dolgoznod az íjon, míg végül kipróbálhatod és lőhetsz vele. Igen jó ha egy embernagyságú tükör előtt felhúzod és megfigyeled a vonalát, azután megfeszíted és megfeszítetted a barátokkal is és megbíráljátok. Tény az, hogy míg egy íjnak a kidolgozásánál a tényleges munka nem több, mint nyolc óra, addig teljes kézhez szoktatása és igazítása hónapokat vesz igénybe. Az íj elkészítése, épp úgy mint a hegedűé, művészi munka. A legjobbat csak a legnagyobb gondossággal tudjuk kihozni. Épp úgy mint a hegedű, az íj is csupa hajlított vonalból van felépítve, nincs benne egy egyenes vonal sem. Több íjammal teljes elkészítéséhez három-négyszeri átdolgozás is kellett. Az "Öreg Rettenetes" először 85 fontos volt. Vékonyítottam, rövidítettem, ostorosítottam, újra meg újra átdolgoztam, hogy a fa minden részecskéjét működő összhangba hozzam. Minden jó íj a szeretet munkája.

A te íjad most készen van lövésre, de mielőtt kipróbálsz állapítsuk meg az erejét! Ajzd fel, tedd vízszintesen satuba úgy, hogy a húr feléd nézzen! Végy egy rugós mérleget ami legalább 80 fontig mér és akaszd be a horgát az íjhúrba! Húzd addig amíg a mérővessző 28 hüvelyket nem számol az íj hátától a húríg! Amit akkor mutat a mérleg, az a te íjadnak a súlya.

Kényelem szempontjából terveztem egy olyan rudat, ami megkönnyíti a mérést, mert egyszerre lehet leolvasni róla a hüvelyket és a súlyt.

Ha még mindig úgy találsz, hogy íjad túl erős, akkor tovább kell gyengíteni. Kezd előlről a kaparóacéllal és a reszelővel, simíts ki minden olyan egyenletlenséget, amit csak lehet és vidd le a súlyt 65 fontig, mint legelső határig! Ajzd fel és mérd meg újra és újra, amíg el nem jutsz oda ahova akartál! Ha tulságosan le találtad volna könnyíteni az íjat, vágj le a végéből 2-4 hüvelykeet, erősebb lesz és jobban fog lőni.

Minden tiszta íj veszít az erejéből hosszabb használat után, így a te íjadnak is 5 fonttal erősebbnek kell lennie, mint amennyi a végcélod. Ha egy íjat száraz,

meleg helyen hosszabb ideig pihenni hagyunk, néhány év alatt megnövekszik az ereje. Tapasztalataink szerint az állandó használatot az íj 3-5 évig bírja. Minél hosszabb az íj, annál hosszabb az élettartama. Néhány eltörik, néhány megrokkán, míg mások tiszteletteljes öregkort érnek meg. Vannak olyan tiszafa íjak, amelyeket évezredekkel ezelőtt készítettek. Ha lőnének velük, ezek természetesen eltörnének. Sok száz éves íj egyes alkalmakkor még használható.. Úgy becsültem, hogy egy íj átlagosan százezernél valamivel több lövést bír el, azután már elkezd az öregedés különböző jeleit mutatni.

Készítsd íjadat olyan szépre, szimmetrikusra és rugalmasra, amilyenre csak lehet! Ne legyen benne sem holt sem túlfeszített rész, dolgozd el a legnagyobb gonddal, amíg megközelíti az ideálot! Simítsd le üvegpapírral és fejezd be acélgyapjúval! Ha a kidolgozott fát egy pillanatra vízbe mártjuk, vagy csak a feklületét benedvesítjük, ettől kissé újra felszálkásodik. Ha mármost ezt újra ledörzsöljük, akkor gyönyörű csont sima és fényes lesz.

Most jön a húrtartók felrakásának ideje. Azok nélkül is jól lő az íj, de így sokkal biztosabb.

Időtlen idők óta szaruból készült húrtartókat szoktak a karok végére tenni abból a célból, hogy a húrt ráakasszák. Készítettünk már nyersbőrből, keményfából, alumíniumból, vapiti agancsból, szarvas agancsból, bivalyszarvból, papír fíberből és tehénszarvból. Az utóbbi a legjobb. Mészárosunknál biztosítsunk magunknak néhány szarvat. Fűrészsel végjük le a végét 3-4 hüvelyknyi hosszán! Fogd a satuba és furj bele egy 1,1/4 hüvelyk széles /1,27 cm/ konuszos lyukat! Egy 1/2 hüvelyk vastag fúróval, melyet a megfelelő hosszúságban konuszosra dörzsölünk, készítheted el. Ebbe a lyukba enyvezz bele egy rövid fadarabot, hogy be tudd fogni a satuba amíg dolgozol rajta! Amint az enyvezés megszáradt fogj egy reszelőt és alakítsd ki a húrtartó bütykét, amit leírni igen nehéz, de lerajzolni annál könnyebb!

Ferde irányú rovátkának kell lennie rajta, amibe az íjhúrt lehet majd akasztani. A felső karra készített bütykön még egy külön lyukat is kell fúrnod, amibe azt a szíjat kell belefűzni, ami az íjhúr akasztójában van belekötve és azt a célt szolgálja, hogy a leeresztett íjhúr le ne csusszon a felső karról.

Vadászíjnak a húrtartói erősek és rövidek legyenek, 1,1/2 hüvelyknél /3,81 cm/ semmi esetre se legyenek hosszabbak, mert erős használatnak vannak kitéve. Vastagabbra és szélesebbre is készítjük, mint a céllövő íjak húrtartóit.

Ha a húrtartókat durván kidolgoztad, akkor tedd be őket forró vízbe, hogy le tud venni a fogantyúról. Faragd le az íj végeit úgy, hogy a hegyük gyengén hátra felé mutasson, de még ne tedd fel őket véglegesen!

Most adjuk az íjnak a külön nyersbőrből készült hátrészt! A közönséges tiszafa íj ha eléggé védve van a külső fehér réteggel, nem kíván külön védelmet. Mivel azonban sok íj eltört a kezünkben, megfogadtuk Ishi tanácsát és biztosítéknak egy bőrréteget tettünk a hátára. A bőrt ami erre a célra használtunk az ipar tisztított borjúbőr néven ismeri és dobok, pergament készítésére, művésztagok bevonására használják. Nem sokkal vastagabb, mint az írópapír.

Két három láb hosszú /91,54 cm/ és két hüvelyk /5,08 cm/ széles darabra van szükség. Egy óra hosszat áztassuk meleg vízben! Ez alatt felpuhul. Közben

durvítsd fel az íjad hátrészét! Fogd be satuba és kend be a hátát vékonyan meleg asztalos enyvvel! Mikor a nyersbőr meglágyult és megpuhult, fektesd le sima felével egy deszkára és a felesleges vizet távolítsd el belőle! Gyorsan kend be mind a két darabot meleg enyvvel, a felesleget távolítsd el ujjaiddal és rakd fel őket az íjra! A markolatnál tedd őket egymásra 2-3 hüvelyknyi darabon. Simítsd el őket az íj végei felé, simogasd és nyomkodd ki alóla a légbuborékokat és a felesleges enyvet! A markolatnál csavard körül durván zsineggel, hogy a bőrök vissza ne csusszanak és a végei felé tegyél ugyan így! Vedd ki a satuból és gondosan csavard körül egyik végétől a másikig gézzel! Tedd félre egy éjjelre, hogy száradjon! Ha megszáradt, vedd le a gézt és a zsinetet, vágd le az egyenletlen széleket és az egymásra takart darabokat is kapard simára! Mikor eljutottál eddig, a külső részt kend be nagyon vékonyan enyvvel és ezzel az egész készen van a végső simításokra.

Miután az íj hegyeit konuszosra vágta és a húrtartók a bőr felragasztása előtt pontosan ki lettek próbálva, a szokásos folyékony enyvvel felragasztható a húrtartókat.

A markolat hátrészére enyvezz egy 1/8 hüvelyk /0,31 cm/ vastag, 1 hüvelyk /2,54 cm/ széles 3 hüvelyk /7,62 cm/ hosszú lekerekített végű fadarabot! Az íj markolatát csavard körül erős horgászszinórral és gondosan bujtasd el úgy a kezdő mint a befejező véget! Egy kevés enyvvel vagy folyékony selakkal kend le, hogy szilárdan tartsa a kötést! Néhányan a disznó, vagy egyéb bőrből való borítást szeretik, de a jó zsinor csavarás biztosabban tart és nem izzasztja a kezét.

A markolat 4 hüvelyknyi helyet foglal el, amiből 1,1/4 hüvelyk /3,16 cm/ a középpont felett és 2,3/4 hüvelyk /6,95 cm/ a középpont alatt van. Szegd be a zsinór csavarást egy fél hüvelyknyi bőrral! Áztasd be vízbe és metszd le a széleit rézsútosan! Kend be enyvvel, csavard az íj körül és a hátán ragaszd végeit az alatta levő bőrral! Egy kis bőrdarabot az íj baloldalára is szoktam ragasztani, hogy megvédjem az íjat a vessző dörzsölésétől. Ezt hívják nyíllapnak és gyöngyházból, vagy csontból is szokták készíteni, de a bőr jobb. Ezeket a részeket be kell csavarni ideiglenesen zsineggel, amíg meg nem száradnak.

Az íjat ezután üvegpapírral és acélgyapjúval simítsd teljesen simára és ezzel készen van a lakkozásra.

A kristály lakk védi legjobban az íjat. Nem enged hozzá nedvességet, két hátránya azonban van. A sok hajlítástól megrepedezik és túl fényes. Egy vadászij pedig ha túl fényes megijeszti a vadat. Gyakran előfordult, hogy a nyulak és szarvasok mindaddig nyugodtan álltak, míg az íj el nem lett pendítve. Akkor azután megugrottak, idejében ahhoz, hogy megmeneküljenek a nyílvesszőtől. Először azt hittük, hogy a nyílvesszőt látják, később jöttünk rá, hogy az íj villanásától ijedtek meg. Az íjakat be lehet festeni zöldre vagy drappra, de mi szeretjük látni a fa természetes erezetét.

Befejezéskor én legszívesebben először selakkal bekenem a hátbőrt, a fogantyút és a bőrozést. Mikor ez megszáradt, a fát forró lenmagolajjal bekenem. Ugyan azt az olajos ruhát használom, a közepébe egy marék vattát fogva ami át van már itatva alkoholos selakk oldattal. Ezzel gyorsan bedörzsölöm az íjat. Többszöri olajozással és selakkozással kitűnő francia politúrt kapunk ami tartós és elasztikus.

Hagyd néhány napig száradni, azután dörzsöld be az egészet padlóviasszal és gyapjú ruhával fényesítsd ki! Vadászatra mindíg vigyél magaddal egy kis üveg lenmagolajat és naponta töröld át vele az íjadat! Én egy rész cédrusolajat szoktam keverni egy rész lenmagolajhoz. Az előbbi illata megadja a kellemét az utóbbi használatának.

Ha nem használod az íjadat, akaszd fel egy szögre, vagy fogásra az íjhúr felső végénél fogva! Ne állítsd sarokba, mert az meghajlítja az alsó kart! Száraz, meleg szobában tartsd és óvd a horzsolásoktól! Gyakran viaszold az íjat meg az íjhúrt is! Viseld gondját, mint egy barátnak, hiszen fegyvertársad!

A tisztafát helyettesítő anyagokról. Ahol nem lehet tisztafához jutni, az amatőr íjász változatos helyettesítő anyagok között válogathat. Biztosan és legkönnyebben lehet a hickorihoz hozzájutni, de ez elég gyenge anyag. Úgy gondolom, hogy a disznódió, vagy a simahéjjú a legjobb változat. Arra kell törekedni, hogy egy darab sarjhajtásra, fehér külső rétegre tegyünk szert és ezt reszpteni kell, hogy egyenes erezetű anyagot kapjunk.

Ezt ki lehet dolgozni ugyanolyan méretre mint a tisztafát, de az íj lassú és nehézkes lesz. Lesz egy javíthatatlan tendenciája arra, hogy kövesse az íjhúrt. Nem szükséges a hátát megerősíteni, mert sohasem fog eltörni.

Az osage narancs, a szeder, a Szt. János kenyérfa, a fekete dió külső réteggel együtt, a vörös cédrus, a boróka, az alma, a kôris, a szilva, a nyirfa azok a részben nálunk is megtalálható anyagok, amikbôl íjat szokás készíteni. A lândzsafa, a citromfa és az osage narancs mellett a tenesse vörös cédrus a legjobb, hickori hátsó borítással.

Menj el egy fakereskedôhöz és válassz ki egy tiszta, hibátlan cédrus pallót, a lehető legegyszerűbb erezzel! Vágj, vagy repessz ki belôle egy hat láb hosszú, két hüvelyk széles és egy hüvelyk vastag darabot! Simítsd le egyenesre és a két hüvelyk széles oldalát durvítsd fel reszelôvel! Szerezz ugyanilyen méretű fehér szemcsézetű hickorit! Ennek is reszeld meg az egyik oldalát, azután folyékony, forró enyvvel ragaszd össze ôket! Csavarokkal, téglákkal vagy súlyokkal fogd össze ôket szorosán! Néhány nap múlva elég száraz lesz ahhoz, hogy dolgozni lehessen vele.

Ettôl kezdve a további megmunkálás éppúgy történik, mint a tisztafánál. A hickori hátlap ugyanazt a szerepet fogja játszani, mint a tisztafa fehér rétege. A cédrusnak kellemes, lágy ellövése van és a hickori hátlap törhetetlenné teszi.

Az így készült íjat 2-3 hüvelykenként len vagy selyem fonállal körül kell csavarni, ugyanúgy, mint a horgászbotokat és többször kell lakkozni, hogy a nedvesség ellen jól meg legyen védve.

Hogyan kell készíteni az íjhúrt? Az íjhúr nélkül az íj halott, tehát hozzá kell fogni készíteni. A régi íjászok inrostból, bélhúrból és nyersbôrból készítették az íjhúrokat, de a modern íjászok ezeket mind elhagyták. Az állati eredetű szövetek mind megnyúlnak ha nedvességet kapnak vagy melegnek vannak kitéve. A selyem jó anyag húrnak, de nem tartós és nem olyan erős mint a lenfonal.

Összehasonlító próbákat végeztünk különbözô anyagokkal, hogy megállapítsuk, melyik a legmegfelelôbb íjhúr készítéshez. A 3. számú orvosi varróbél megfelel a hegedű "D" húrjának. Ezt vettük standard átmérônek és

különbféle anyagokból készítettünk viaszolt húrokat és rugósmérlegen megmértük a szakítási pontjaikat.

Lószőr	15 font	/ 6,79 kg/
Gyapot	18 "	/ 8,15 kg/
Macskabél	20 "	/ 9,17 kg/
Selyem22	"	/ 9,97 kg/
Ír len	28 "	/12,69 kg/
Kínai fű fiber	32 "	/14,50 kg/

Ez utóbbit azonban nem lehet a piacon beszerezni és így néhány más fiberrel együtt nem aktuális.

Mi ír lent, vagyis cipézfonalat használtunk. Ezt a 12. Barbour számúból. Minden szála 6 font szakítású, tehát ha 50 szálat dolgozunk össze, akkor 300 fontot /136 kg/ fog kibírni. Egy céllövőíjnak jóval könnyebb húrja lehet mint egy vadászíjnak, mert ennél a gyors ellövés a fontos, de vadászon a biztonság szükséges! Mi tehát az íj minden egyes fontjára egy szálat számítottunk.

Az íj húrját Mr. Maxson tervezte és írta le az American Archery /Amerikai Íjászat-ban. Néhány kisebb változtatást eszközöltünk rajta, hogy a technikát egyszerűsítsük. Alább adom a leírást. Jó ha a fonalat kézbe vesszük olvasás közben.

Ha egy 65 fontos íjhoz akarsz húr készíteni, akkor ennek 60 szál fonalból kell állnia. Ennek három ága lesz, mindegyik ágban 20 szál fonallal. Az első ágat úgy mérd ki, hogy 16 hüvelykkel /40,64 cm/ legyen hosszabb mint az íjad! Hajtsd és húzd vissza a fonalat a kezdő pontig és így tovább duplázd a fonalat a gombolyagról mindaddig, míg a 20 szál nincs együtt! Eleinte úgy kell elrendezned, hogy mindegyik rövidebb legyen egy fél hüvelykkel, mint az előző és ezáltal a húr vége felé keskenyedik.

Mikor 20 szálat így összevertél egy kötélbe, akkor erősen viaszold be, úgy hogy a tenyeredben tartott viaszon erősen végig húzod a közepétől a végeig minden oldalon! Most ennek az ágnak a nagyobbik részét csavard fel ujjaid körül és így készíts egy kis tekercset belőle, amit nyomj össze! Körülbelül 24 hüvelyknyit hagyj belőle szabadon! Így megrövidítve könnyebb lesz vele dolgozni a következő műveletnél amikor kötélbe csavarod.

Készítsd elő a másik két ágat is pontosan ugyan így, mint ezt! Ezeket is csavard fel egy-egy összenyomott tekercsbe, mint az elsővel tetted. Azután tedd félre! Most, hogy a hurkot vagy a szemet is el tudod készíteni, szükséges lesz a húr ezen a részen vastagítani. Tehát készíts még egy ágat 20 szálból, 6 láb hosszúra! Vágd el 6 darab 12 hüvelykes darabra! Most ezeknek is hurkold meg a végüket, hogy ezek is olyan elkeskenyedők legyenek, mint az előbbiek. Ezeket is viaszold be jó alaposan!

Most vedd fel az egyik eredeti zsinórodat és ennek a keskenyedő végéhez tedd oda az egyik kis darabot, mégpedig úgy, hogy az utolsó lábnyi hosszúság mellett feküdjön végig! Viaszold a kettőt össze. Ugyanígy tégy a másik két ággal is. Most fogd a három ágat össze a bal kezédbe úgy, hogy 9 hüvelyknyire /22,86 cm/

legyél a végüktől. Jobb kezdeddel fogd meg az egyik ágat ehhez a ponthoz közel, azután csavard a hüvelyk és mutató ujjad között, magadtól elfelé, jó szorosan és ugyanakkor a bal kezdeddel húzd magad felé! Folytasd ezt a processzust egymást követően mindegyikkel és azt fogod látni, hogy kötelet készítesz! Mikor a kötélen 3 hüvelyk /7,62 cm/ hosszúságot eléri, akkor elég hosszú lesz már ahhoz, hogy visszahajtsd és hurkot alkoss. Duplázd vissza úgy, hogy az ág szabad végei párosítva és viaszozva legyenek, a húr három fő ágával! Rendezd őket úgy, hogy megfelelően csavarodjanak egymásra és egyenlően legyenek elosztva!

Most pedig ülőhelyeden vedd át íjad felső karját a jobb térded alatt és a bal fölött, és tedd az újonnan készített hurkot a húr tartóra! Újra kezd el csavarni, mindegyik ágat magadtól elfele, miközben magad felé húzod őket. Folytasd mindaddig, míg 8 hüvelyket lefogyasztottál! Ez alatt az eljárás alatt látni fogod, hogy mennyire okos dolog volt a felesleges ágvégeket felcsavarni és karikába összenyomni, mert ennek köszönheted, hogy most nem keverednek össze. Így készült a felső hurok. Ennél a műveletnél csavard szét az épp előbb említett kis karikákat és nyújtsd a húr végig az íjon kibontva és a három ágat egyenesre húzva!

Fogd meg őket 3 hüvelyknyire íjad alsó húr tartója alatt! Ennél a pontnál tedd oda az alsó hurok részére szánt rövid darabokat! Úgy kell őket oda fektetni, hogy három hüvelykkel túl érjen a húron, a maradék pedig a keskenyedő vég hosszában fekszen. Viaszold őket szorosan. Tartsd a három hosszú ágat együtt mialatt a végső kiegyenlítő húzást megadod nekik! Kezd itt és csavard a második hurkot, magad felé húván mindegyik ágat amint magadtól elfelé csavarsz, míg a kötélen itt is eléri a 3 hüvelyk hosszúságot! Ezt duplázd meg, vagyis hajtsd vissza saját magára, párosítsd a vékonyodó végeit a 3 hosszú ággal és viaszold össze őket! Csúsztasd a felső hurkot le az íjon és akaszd be az alsó húr tartóba! Tedd jobb térdedre az íj fölé a húr alatt és igazítsd a hurkot erre a húr tartóra, míg dolgozol! Adj a húrnak elég lazítást! Kezd el újra a csavarozó és húzó műveletet vigyázva, hogy a három ág össze ne keveredjen míg a húr alsó végét csavarod össze! Mikor 8 hüvelyk hosszú, vedd le a hurkot és ajzd fel az íjat! Ez el fogja venni a kötélről az összeugrásokat. Viaszold át teljesen, azután vedd le az alsó hurkot, csavard az egész húr az előbbi művelet irányába mígnem eléggé megrövidül arra a hosszúságra ami az íjnak megfelel! Ismét tedd rá a húr a húr tartóra, azután végy egy darab vastag papírt, hajtogasd össze és dörzsöld vele erősen a húr míg az kerek és jól viaszolt nem lesz! Ha a hurokat megfelelően helyezted el, az utolsó csavarásnak a húrnak 1-2 hüvelykes komplett rotációját kell előidéznie! Vigyázz nehogy a túlságosan szoros csavarás által az íjhúr saját magát elvágja!

Ha a húr túl hosszú vagy rövid lenne és a csavarással nem tudod kijavítani, el kell oldoznod az utolsó hurkot és kijavítani a hibát. Ezeket a hurok töveket gyakran körül szokták csavarni zsákcérmával. Részben azért, hogy vékonyítsák a formájukat, másrészt hogy erősítsék őket. Az egész hurkot ennél a pontnál csavarjuk be ugyanazzal a fonallal, hogy az elrágódástól és az elviselődéstől mentve legyen!

Most pedig a húr közepét és a nyílvevessző helyét kell körültekerni viaszolt selyemmel, len vagy gyapot fonallal, hogy az elkopástól megvédjük.

Mi rendszerint kb. 2 yard hosszúságú vörös szőnyegcérnát vagy cipőtalp varrócérnát használunk, jól beviaszoljuk és duplán vesszük. A kettőzött végével kezdünk és a szabad végekkel körülcsavarjuk a húrt jobbról balfelé. Ennek a csavarásnak a kezdő pontja 2,1/2 hüvelyknyire legyen a húr közepe felett!

Mikor a rátevő helyhez, vagyis oda érsz, ahova a vessző rovátkáját kell illesztened ha azt akarod, hogy a vessző 90 fokot alkosson a húrral, de úgy, hogy ugyanakkor az íjat a markolat legkiemelkedőbb részén keresztezze, csomókat kell kötnöd a becsavaráshoz használt fonatra! Azután egy fél hüvelyknyit megint csavarj körül és ismét köss néhány csomót! Azután ismét folytasd a csavarást, le egészen 4-5 hüvelyknyire és fejezd be azzal, hogy a fonalat az utolsó három-négy saját csavarása alá visszabujtatom és csak azután húzod szorosra!

Egy így elkészített rátevő pontnak két előnye van: az első az, hogy amikor sötétben teszed fel a vesszőt az íjadra pontosan érzed, hogy hova kell tenned a vessző rovátkáját és így a szemed a vadon tarthatod. A második előnye az, hogy a két csomó nem engedi a vesszőt ide-oda csúszkálni mikor bokros terepen cserkelünk.

Azt találtuk, hogy ha méhviaszot melegítjük és kb. 1/4 rész gyantát teszünk hozzá, az tapadóssá válik.

Forró, vagy nedves időjárás esetén előnyös a húrt alkoholos selakk oldattal bedörzsölni. Enyvet vagy egyéb kemény szárító anyagot tartalmazó keveréket úgylátszik, nem szabad alkalmazni, mert a húrt szakadékonnyá teszi. Paraffin, talkum por vagy egy darabka faggyugyertya jól tesz a rátevőhelynek is meg az íjak hegyének is, mert könnyű ellövést idéz elő.

Az ilyen anyagból való és így kezelt húrra nemigen tud a köd és az eső befolyással lenni. A jól kezelt és jól kent íj tekintélyes mennyiségű vizet kibír, de a vesszők meglehetősen szenvednek.

Néhány naponként viaszold az íjhúrt, vadászatra pedig mindig vigyél magaddal egy külön tartalékot!

Az íjhúrok általában a rátevőhelyen szoktak elszakadni. Itt vannak ugyanis a legnagyobb mértékben igénybe véve, itt kell a legnagyobb megerőltetést és hajlítást elviselniük. Ezért ezt a részt gyakran át kell viaszolni. A szakadás fenyegető közeledtét mutatja, hogy egyenlőtlen körvonalat lehet észrevenni az ágak között a betekert rész alatt. Tedd félre mielőtt valóban elszakad!

Ha a csak felajzott íj húrja és egyik húrtartója közé rugós mérleget iktatunk, meglepetéssel tapasztaljuk, hogy az íjhúr akkor van a legnagyobb feszültségnek kitéve, amikor az íj csak felajzva van nem pedig megfeszített állapotban. Az 56 fontos íj húrja 64 font terhelést mutat felajzva. Amint a nyílvevőt rátesszük és a húrt megfeszítjük, ez a feszültség fokozatosan alább hagy, amíg 26 hüvelyknyire megfeszítjük. Akkor a mérleg ismét 64 fontot jelez.

Abban a pillanatban, amikor ellövés után az íj ismét a helyére ugrik, ez a feszültség óriásira nő meg. Ha a vessző nincs a helyén, a húr ilyenkor könnyen elszakadhat.

A húr feszültség növekedése a vessző rátevőpontján a megfeszítés alatt a különböző íjaknál más és másféle képpen jelentkezik. Mikor a vesszőt

rátevôpontján a hûrra tesszûk, akkor általában 6 hüvelyknyire van áthúzza az íjon. Mármost ugyanannak az 56 fontos íjnak a feszültsége minden hüvelyknyi további megfeszítésnél 2-3 fontot emelkedik. Amikor az íj megközelíti a teljes megfeszítési pontot, ez a súly akkora mértékben növekedik, hogy minden hüvelyknyire 5-6 fontos feszültség növekedés esik. Ennek a feszültségnövekedésnek a mértéke az egyes íjaknál a bennük rejlô különbözô tényezôk hatására más és más.

Ennek az emelkedésnek a mértéke adja meg az íjnak a karakterét. Az az íj amelyik eleinte lágyan húz, az utolsó darabban pedig nagyon merev, sokkal gondosabb lövést fog kívánni, hogy a röppálya hosszúságot pontosan megkaphassuk, mint az amelyiknek a feszülése egyenletesen oszlik meg.

A hátra feszülô /reflex/ íjak keményebbek, mint azok amelyek követik a hûrt. Egy elszakadt hûr eltörheti az íjat. Láttam, amikor Wallace Bryant egy gyönyörû íját vesztette el íly módon. Aldreitnek kiváló alkotása, egy több mint 50 éves gyönyörû spanyol tiszafa íj repült szét darabokra, mert egy alattomos hûr elszakadt a közepén. Zömök vadászíjak nincsenek annyira kitéve ennek a balesetnek, de azért biztosítsd magadat, hogy mikor vadászatra indulsz legyen veled tartalék íjhûr.

A viasz azt jelenti az íjásznak, mint a szurok a tengerésznek. Használd gyakran és mindig legyen két húrod az íjadhoz.

VI.

Hogyan készítsük a nyílvevesszôket?

A nyílvevesszôk készítése nagyon régi mûvészet és ehhez mérten nagyon sok tapasztalati módszert és elvet tartalmaz. A nyílvevesszôknek megszámlálhatatlan típusa és ugyanennyi készítési módja van. A nyílvevesszô készítésének kiváló módját találhatjuk meg Jackson American Archery /Amerikai Íjászat/ címû könyvében. Ez céllövôvevesszôkre vonatkozik.

Miután több bennszülött metódust és az összes e tárgyú irodalmat áttanulmányoztuk, az alábbi munkamenetet fogadtuk el standard vadászevesszô készítésre.

Az elsô szükséges dolog maga a vevesszô. Megpróbáltuk a következô anyagokat: nyírfa, juharfa, hickori, tölgy, kôris, nyár, hárs, vörös cédrus, tiszafa, fûz, mogyoró eucaliptus, bodza, lucfenyô és bambusz. A nyírfa-találtuk a legjobb-nak, mert a legmerevebb és a legszívósabb, valamint a súlyánál fogva is a legjobban megfelel vadászevesszô-nek. A douglas fenyô és a norvég fenyô jobb a céllövészetben, a bambusz pedig a távlövészetben.

A nyírfa vagy a hickori deszkát 1/2 hüvelyk /1,27 cm/ átmérôjû pálcákra hasogasd vagy fûrészd szét és gyaluld vagy esztergáld körül a megfelelô vastagságúra! Vágd le 28 hüvelyk /71,1 cm/ hosszúra, esetleg egy hüvelykkel hosszabbra vagy rövidebbre, karhosszúságodnak megfelelô-en! Közben jól figyelj, hogy minden vevesszô-nek a legegyszerûbb erezetû és a legegészségesebb része legyen meg-hagyva fejnek! Ha a hosszúság megvan, végy egy kaparóvasat és simítsd le a vevesszô utolsó 6 hüvelyknyi részét valamivel vastagabbra, mint 5/16 hüvelyk /0,79 cm/!

Most következik az egyengetés. Hosszában végigné-zve az egyes vevesszô-kön megállapítod, hogy hol vannak esetleges görbületek. Ha túl gorombák lennének, akkor gázláng felett óvatosan melegítsd meg és igazítsd ki ôket. Jó ha ehhez a munkához kesztyû-t húzol! Ha a rendellenesség kisebb, akkor melegítés nélkül is helyre igazíthatod. Ez alatt az eljárás alatt a jövendôbeli nyílvevesszô erejét is megbecsülheted. Ha nem tud kiállni kissé erôsebb hajlítást, nem kár érte ha eltörik. Ha túlságosan hajlik, akkor is tedd félre!

A legközelebbi teendô a rovátkák elkészítése. Vadászevesszô-knek nem kell sem szaruból, sem csontból, sem pedig alumíniumból vagy fiberból készült rovátka. Fogd be a satuba a vevesszô vékonyabbik végét és három összekötözött fémfûrészlappal vágd be 1/8 hüvelyk vastagon és 3/8 hüvelyk mélyen! Fejezd be a munkát gondos reszeléssel. Mikor valamennyit berovátkoltad, dörzsöld át üveg-papírral és gömbölyítsd le a berovátkolt végét! Ezt a munkát úgy szoktam megkönnyíteni, hogy a vevesszôket esztergapadba fogom és a kezemben tartott üveg-papírral csiszolom megfelelô-re. Mikor befejezted, az átmérôje közepén valamivel 3/8 hüvelyk alatt lehet, a rovátkolt végén pedig 5/16 hüvelyk.

Most jelöld meg a tollak és a kötés helyét! A rovátka aljától egy hüvelyknyire rajzolj egy vonalat körbe a vesszôn! Itt lesz az alsó kötés. Őt hüvelyknyire ettől csinálj egy másikat, ez lesz a tollaké, e fölött egy hüvelykre egy másikat ez lesz az első kötés és még egyet e fölött egy hüvelykre, ez lesz a festett szalag!

Most jönnek a tollak melyeket már rég előkészítettél. A legjobbak a pulykatollak, és ami azt illeti nem is fogunk beszélni másról. Karácsony tájban van a beszerzési idejük. Ekkorra jó viszonyba kell kerülnöd a baromfikereskedővel és egy láda pulykaszárnyat félre tetetni vele. Ezeket fejszével tőkén vágd le úgy, hogy 6-7 nagy evezőtoll maradjon meg! Tedd félre őket valami molyellenes szerrel együtt addig amíg szükséged lesz rá! Persze, ha nem tudod megszerezni a pulykatollakat, amikor szükséged van rá, akkor liba vagy kacsatollak is megfelelnek. Kalapszalon tulajdonos meg tudja mondani, hogy hol juthatsz lúdtollhoz, de ez elég drága szokott lenni.

A nyílvesszőkhöz való tollakat vágni kellemes téli esti foglalkozás, a tűz mellett. Egy valódi íjásznak mindig kellemes időtöltés mikor felszerelésén és eszközein dolgozik és közben gondolatai a tavaszi lövéseken járnak. Miközben a vesszőket készíti, elgondolkozik, hogy milyenek lesznek a vesszők és melyiknek mi lesz a sorsa. El fog-e szállni úgy, hogy soha többet nem találjuk meg, vagy pedig gyakorló lövések százait fogja kiállni, esetleg ez lesz a szerencsés, amelyik leteríti az erdő nemes szarvasát. Én már sokszor vettem fontolóra amikor a vesszőt a kezembe vettem, hogy ezzel szarvast fogok lőni és elő is fordult többször, hogy be is teljesedett. Máskor meg "Ezzel medvét fogok lőni" és néhánnyal meg is tettem! Így kell megfelelő mennyiségű tollat vágnod. A munka menete a következő: Válassz ki egy jó, tiszta tollat! Vedd a két tenyered közé! A toll szárnyait a hegyén válaszd kétfelé! Húzd szét határozott mozdulattal a csévét és szakítsd kétfelé a közepén! Ha véletlenül egyenlőtlenül repedne, akkor fogd a jól kiélesített zsebkésedet és vágd egyenesre!

Legyen egy rugós csiptető, amilyennel a gallérokat akasztod fel, vagy amilyen az ujságokat fogja össze a könyvkereskedésben! Egyik végére szerelj egy biztonsági tűt és ezt akasztd be a térdeden a nadrágodba! Ez lesz a satu, ami tartja a tollat amíg dolgozol vele. Tedd a csévének a vastagabbik végét a csiptetőbe és faragd le annyira, hogy 1/32 hüvelyknyi /0,18 mm/ vastag legyen! Ezt pontosan és egyenletesen vágd le úgy, hogy a toll szárnyai merőlegesen álljanak rá! Egy hosszú ollóval vágd le a csévének oldalra kiálló részeit mindkét oldalon! Ezután lehetővé válik, hogy kiegyenesítsük. Most vágd durván formára a tollat, 5 hüvelyk hosszúra, 1/2 hüvelyk magasra az elején és egy hüvelyk magasra a végén! Úgy elől, mint hátul hagyd egy-egy hüvelyknyit a csévéből!

Erre a munkára késedet nagyon élesen kell tartanod, ha jól benne vagy a gyakorlatban, 2-3 perc alatt készre vágod a tollat.

Donnan Smith, aki kitűnő íjász és vesszőkészítő, tervezett egy rugós csipeszt, ami a tollat fogja a munka alatt. Ez egy erős iratfogó, amire alul és felül egy-egy vékony acéllemez van ráforrasztva. A lemezeknek pontosan olyan alakjuk van amilyenre a tollat akarjuk vágni. Mikor hosszában ketté hasította a tollcsévét, a

tollat teljesen és szorosan befogja fél csévével felfelé. Vagy egy éles késsel, vagy egy gyorsan forgó csiszolókövel vagy üvegpapírral levékonyítja a csévét a kívánt mértékben. Azután megfordítja és ugyancsak a csévéig befogva újra a csipeszbe teszi a tollat és az előbb említett fémlemez mellett pontos alakra vágja. Csodálatos módszer.

Néhány íjász deszkán vágja a tollat, csak úgy késsel szemmérték szerint. James Duff a jól ismert amerikai íjászfelszerelés készítő, Peter Muirnál a híres skót íjászfelszerelés készítőnél tanulta. Ha beakarod festeni a tollat, gyapjú festéshez való festéket használj! Kb. 10% ecetet adj a vizes oldathoz és hevítsd fel olyan melegre, hogy ujjad éppen kibírja! Áztasd meg a tollakat ebben a meleg vízben, keverd néhány percig, azután rakd ki a napra vagy egy darab papírra száradni! Vörös, narancs és sárga a használatos szín, mert segítenek megtalálni az elveszett vesszőket, de minden festett szín hajlamos rá, hogy nedvesség esetén megfogja a ruhát. Ha a megfelelő mennyiségű tollat előkészítetted, akkor elkezdheted a vesszők feltollazását! Válassz ki 3 hasonló színű és erősségű tollat a madárnak ugyanabból a szárnyából! Egy kis pálcával futtas le mindegyiknek a csévéjén egy kis folyékony enyvvet, és tedd félre! A vessző tengelyével párhuzamosan húzz három párhuzamos vonalat ugyancsak enyvvel! Ezekből az, amelyik a vezértollnak a helye lesz merőlegesen álljon a rovátkának a közepére! A másik kettő egyenlő távolságra legyen ettől! A kezdő jól teszi, ha ezeket a vonalakat bekarcolja késsel!

Most jön a nehéz feladatok egyike: felrakni a tollakat. Sok módot és eszközt kitaláltak már és a céllövővesszőknél nincs jobb mint egyszerűen kézzel felragasztani őket. Néhányan csiptetőket használnak, mások tűket, ismét mások fonállal megkötik a tollak végét, azután alájuk enyveznek. Mi a legrégebbi módszert használjuk, amit az öreg szász nyílveszőkön láttunk, amiket Hollandiában a Nylander hajóval mentettek meg és sok angol képen is le lett festve. Ez az, hogy a tollakat egy darab fonállal körülkötjük, ami spirálisan végig kanyarog a toll csévéi között.

A rovátkától 6 hüvelykkel feljebb helyezd el a tollak csévéinek vastagabbik végét az enyves vonalon! Fogd a vesszőt a bal hónod alá, míg a bal hüvelyk és mutató ujjad, valamint a középső ujj biztosítja a tollakat amint azok a helyükön vannak! Fogj egy orsó fonalat a jobb kezedbe, a fonal végét pedig a fogad közé és kezd el lekötözni a tollak csévéit a vesszőre! Amint a csavarulatokkal haladsz, ha kell igazítsd a tollakat! A toll zászlói között kb. 1/2 hüvelyknyire legyenek a csavarulatok. Erre a célra a fércelő cérna a legjobb. Mikor elérteztél a fenékhez, illetve a rovátkás végéhez, csavard körül néhányszor a tollat a fonállal és erősítsd meg egy fél hurokkal! Vigyázz, hogy a tollak egyenesen és párhuzamosan álljanak a helyükön! Egy dolog felől légy biztos: és pedig arról, hogy tollaid kissé a konkáv oldal felé fussanak tágulóan és alulról nézve teljesen észrevehetően szűküljenek a rovátkás vége felé! Ez biztosítja a jó kormányzóképeséget. Tedd félre és hagyd száradni!

Mikor mind megszáradt, vedd le a fonalat és vágd le a kiálló csévéket úgy, hogy 3/4 hüvelyknyi darabok maradjanak és hogy keskenyedjenek, lejtősödjének a végük felé!

A következő lépés a tollak megkötése a helyükön. Erre olyan keskeny selyemszalagokat szoktunk használni, amivel a cukrosdobozokat szokták átkötni. Ha ez nem volna akkor gépselyemmel tennénk ugyanezt. Vágd el kb. 1 láb hosszúra, tégy egy kevés enyvot arra a helyre ahhol kötni akarsz és a hónod alatt forgatva a vesszõt tekerd fel rá a kötözôanyagot a kiálló csévékre! A kötözôanyag legyen jól elsimítva és megenyvezve! A rovátkáig terjedô kötés védi a fát a repedéstôl. Mikor megszáradt, késsel és üvegpapírral simítsd le teljesen és fejezd be úgy, hogy egy csepp higított enyvot ecsettel végigfuttatsz a toll tövén, hogy ezáltal kétszeresen biztossá tegyük!

Most következik a nyílvezzôk festése. Ne annyira a vidám színek miatt fessünk, mint inkább azért, hogy a vesszôket tartóosabbá tegyük, könnyebb legyen megtalálni ôket és meg tudjuk különböztetni, hogy melyik kié! Kínai fermillion és fényes narancs azok a színek, melyek legjobban feltűnnek a fû és az aljnövényzet között. A tollak között keskeny ecsettel fessél! Ha selyemszalagot használsz, aminek élénk színe van, -az enyimé zöld- akkor a tekerést nem kell befesteni. Gyakran befestjük a rovátkás véget is különbözô színekkel, hogy mikor a vesszôt elôvesszük a tegezbôl, errôl megtudhassuk, hogy milyen hegye van. A nyílvezzô dresszét különbözô színû festett karikákkal adjuk meg. Az én általam használt színek, a vörös, a zöld és a fehér. Két-három réteget tehetünk fel és többféle színû gyûrûket, amik közé fekete elválasztó gyûrûket festhetünk. A festést, ha csak nincs esztergapadunk úgy könnyû elvégezni, hogy két támasztékot alkalmazunk. Az egyikben bevágás vagy egy drótszál van, amibe bele lehet illeszteni a rovátkát és fogantyúval forgatni, míg a másikkal biztosítjuk a forgást. Így karszékra feltéve, a tûz mellett forgatható, ecsetedet fixen neki tarthatod és könnyen, egyenletesen festheted a köröket.

Itt én még egy fogást alkalmazok, ami abból áll, hogy a rovátka fölött, a vezér toll mögött, egy kis fehér gyöngyöt erôsíték fel ami az íjhúron lévô csomókkal együtt elôsegíti azt, hogy a sötétben bármikor, fél szemem a vadon tartva, tapintás segítségével rá tudjam tenni a vesszôt a húrra.

Amikor a festés megszáradt, lakkozd be egész hosszában a vesszôt, vigyázzva, hogy a tollakhoz ne érjen! Idejében üvegpapírozd meg a vesszôt és lakkozd le mégegyszer! Dörzsöld le acélgyapjúval és padlóviasszal fényesítsd ki!

Ha ezzel készen vagyunk következnek a nyílhegyek. Három féle nyílhegy van nálunk használatban. Az elsô tompa hegy. Úgy készül, hogy a vesszô végét 1/2 hüvelyk hosszúságban cinezett vékony dróttal körülcsavarjuk és leforrasztjuk. Azután lyukat fúrunk a hegyébe és belecsavarunk egy 1 hüvelykes kerek fejû facsavart. Ezt a fajta vesszôt használjuk gyakorlatozáshoz, amikor bádogdobozokra és más rögtönzött célra lövünk. Ez azonkívül, hogy jó gyakorlóvezzô, megfelel üreginyulakra, madarakra és egyéb apró vadra.

A második típus lágy acélból készült és kb. 1/16 hüvelyk vastag. Fémfûrésszel 1 hüvelyk hosszú és fél hüvelykes szakállas lándzsa alakúra vágjuk. Van egy nyele alul, ami ugyanolyan hosszú és 3/8 hüvelyk széles.

Ezt a vesszô hegyén lévô rovátkába tesszük, amit ugyanabba a síkba fûrészeltünk be, mint a hátsó rovátkát. Azután körülcsavarjuk cinezett dróttal, amit

összeforrasztunk. A vesszőnek a vége fokozatosan csúcsosodik amint találkozik a nyílhegy hasonló elkeskenyedő részével. Ez egy igen erős és tartós kis hegy, ami sok használatot kibír. Madarakra, mókusokra és más kisebb vadakra használjuk.

Valamennyi fajta között legtöbbször becsüljük a régi angol széleshegyű vesszőket. Kis méreteken kezdve, fokozatosan emeltük a súlyát, nagyobbítottuk a méreteit, erejét és vágóképpességét úgy, hogy most olyan nyílhegyeket használunk, melyek 3 hüvelyk hosszúak, 1,1/4 hüvelyk szélesek és valamivel kevesebb mint 1/32 hüvelyk vastagok, valamint 1 hüvelyk hosszú köpűjük van. Súlyuk 2 uncia. A pengéket rugóacélból készítjük. Miután megedzettük az acélt, átlósan megrovátkoljuk fémfűrészsel, amit azután satuban háromszögletesre tudunk törni. Hidegvágóval kivágjuk a szálakat szakállnak. Reszelővel és carborundum kővel kés élességűre fenjük. Lány, hidegen húzott acél ugyan olyan jól megfelel, mint a rugóacél, de nem tartja az élet. Vaskereskedésben beszerezhető másfél hüvelyk szélességben és 1/32 hüvelyk vastagságban és sokkal jobban lehet vele dolgozni, mint az edzett acéllal. Azután veszünk olyan acél vagy sárgaréz csövet, aminek az átmérője megfelel a nyílvevesszőnek vastagságának. Üllőn ellapítjuk, lereszeljük a sarkokat és 1,3/4 hüvelyk hosszúságúra levágjuk. Ez lesz a köpű. Egy nyílhegyet szakállal felfelé satuba fogunk, a köpűt rászorítjuk úgy, hogy a nyílhegyet fogja. Kis lyukat fúrunk keresztül a köpűn és a nyílhegyen, egy rövid vasdrót szegecs lesz ide erősítve. Azután gázláng fölött tartjuk és a nyílhegy és a köpű közét kitöltjük olvasztott csapágyfémmelel.

A felhevített nyílhegyet vízbe mártjuk és később reszelővel és csiszolóvászonnal befejezzük. Körülbelül 20 percnyi idő kell egy acélhegynek az elkészítéséhez. Minden íjásznak el kell tudnia készíteni a sajátját. Sokkal nagyobb tisztelettel fogja őket kezelni. Nagyon kevés iparos tudja elkészíteni és ha tudja is, az ára magas.

Győződj meg róla, hogy nyílhegyeid egyenesek és rendben vannak-e! Úgy illeszd rá a vesszőre, hogy előbb a vessző végét vágd olyanra, hogy a köpűt rá tud tenni! Azután olvassz fel egy kis ferrule cementet és illeszd rá a vesszőre a hegyet ugyanabban a síkban, amiben a rovátka van! Ha nincs ferrule cement, aminek minden sportszer üzletben lennie kell, akkor jó a rágógumi, de még jobb a kaucsuk, szurok és pikkely selakk egyenlő részben összeolvasztva. Hevítsd ezt fel úgy mintha pecsétviasz volna és a nyílhegyeket is hevítsd fel! Tedd fel ezekkel a ragasztókkal: ritkán jön le! A vadonban gyakran használjuk a fenyőgyantát. Enyvet is lehet használni, de nem olyan jó.

Mikor már ebben a stádiumban vagyunk, a legközelebbi teendő a tollak levágása. Először gyengéden húzd végig a kezeden és simítsd ki az esetleges egyenletlenségüket és érzettségüket, azután egy hosszú ollóval vágd le úgy, hogy az elülső végük 3/8 hüvelyk, a hátsó végük 1 hüvelyk magas legyen! Én még a tollaknak a vessző vége felé eső részét is levágom átlósan. Ezáltal a toll szárnyának végéből kb. fél hüvelyknyit vágok le, nehogy az ujjaknak útjában legyen mikor a vesszőt rátesszük a húrra.

Mr. Arthur Young hosszú parabola alakúra vágja a tollait, még pedig egy olyan sablonnal, amit késpengéből hajlított meg a kívánt alakra.

Nézd át a nyílvezzőidet! Nézd meg, hogy egyenesek-e, hogy a tollak
rendben vannak-e és csak azután lódd ki őket, hogy a repülésüket megfigyeld!
Számold meg őket, hogy nyílván tudd tartani képességüket! Egy ilyen vesszőnek a
súlya másfél uncia /4,25 dkg/.

A kis szakállas nyílvezzőinket gyakran egész hosszukban vörösre festjük.
Mivel ezeket többnyire bozótos helyen használjuk, könnyen elvesznének. Az élénk
színük azonban gyakran megmenti őket az elveszéstől.

Egy vadászvezző elkészítéséhez kb. egy órai időre van szükség és ha
elveszik, annak keresése is kb. annyi időt vesz igénybe. Az elveszett vesszők
megtalálása gyakorlat dolga. Ne felejtse el Dassanio tanácsát: Kezdő koromban, ha
egy nyílvezzőm elveszett, gyakran kilőttem egy másikat, amelyik ugyanolyan röptű
volt, ugyanabba az irányba, ugyanolyan módon, csak sokkal jobban megfigyeltem és
így mindkettőt a szerencsére bíztam és gyakran megtaláltam mindkettőt.

Valóban ha egy nyílvezzőt hosszú keresés után sem találtál meg, hagyd
abba jó kedvvel a keresést és gondoldj arra, hogy ujat készíteni is egy egész kellemes
munka! Ajánld fel az íjászat tudományának, feltételezve, hogy aki valamikor
megtalálja és ujjával próbálgatja a szakállának az élet, megfogja tudni mi az íjászat
romantikája!

Ha egy nyílvezző beleáll egy fába vagy fagyökérbe, akkor nagyon óvatosan
mozgasd ide-oda amíg meg nem lazul, hogy azután ki tudd húzni! Ha van egy kis
fogónk, az nagyon jó szolgálatot tehet ilyenkor. Ha túl mélyen állt bele a fába, akkor
vadászkeszünkkel távolíthatjuk el. A tompa hegyű vesszők - bird bolts, ahogy
Shakespeare nevezte őket - a legjobbak arra, hogy az ágak között kúszó állatokat
vagy ágon ülő madarakat lőjünk velük.

Tegezünkben állandóan vigyünk magunkkal több könnyű vesszőt, amit sas
nyílnaknak hívunk, mert valóban arra készítjük őket, hogy sasra lőjünk velük!

Egyszer amikor szarvasra vadásztunk, láttuk, hogy egy szarvastehén és a
borja ivott. Közben egy gyönyörű szirtisas vágott le és felragadva a megrémült
borjút, magával vitte. Mr. Comptonnal és nálam is lévén néhány "sasnyíl" néhányat
odalóttunk az erőlködő madárnak. Annyira közel löttünk hozzá, hogy a sas elen-
gedte a borjut, leejtette, az pedig anyjával együtt elvágatott.

Gyakran lövünk sólymokra és sasokra a levegőben. Ahhoz, hogy ott
elérhessük őket, nagyon könnyű vesszőkre van szükség, amikkel már volt is néhány
szép lövésünk. Erre a célra 5/16 hüvelykes vesszőket használunk, amiket rövid,
alacsony parabolára vágott tollakkal szerelünk fel. Kicsiny kb. egy hüvelyk hosszú
szakállas hegyet teszünk rájuk. Az ilyen vesszőket sötétzöldre, esetleg kékre vagy
feketere festjük, hogy a madár ne lássa meg könnyen a feléje közeledő vesszőt.

Nagy sport odalóni valami öreg, lusta ölyvnek, amint lőtávolba kerül. A
közönséges nyílvezzőt meglátja és ha közel lősz hozzá, lebukik. Lefelé repül, ezt
egy oldaalra lendüléssel fejezi be, azután "rákapcsol" és elhagyja a tájat. Amint
körös-körül csavargatva fejét megnézi mi zavarja őt, egy idős gentlemanra hasonlít,
akit mindennapi nyugodt életében megzavartak. Komikussá válik, ahogy az
ijedelem megfosztja méltóságától.

A sas nyílvezzőket jól lehet használni magas lövésekre, átlőni nagy canyonokon, elzavarni a fecsegő kékmátyást a fenyő tetejéről és előbb-utóbb mégis csak eltalálunk vele egy repülő sást. Még egyfajta nyílvezzőt szoktunk készíteni, amit flu-flunak hívunk. Thompson már többször említett könyvében olvashatunk egy nyílvezzőről, amit indián társa készített és ami röptében füttyülő hangot adott. Ők nevezték el ezen az euphonikus néven. Úgy készítjük, mint a szokásos csavarhegyű tompa vesszőket, csak vágatlan tollal látjuk el. Kitűnően használható apróvadra bokros területen, mert ha hibázunk, nem repül át a szomszéd államba, hanem megáll. Szabály szerint ezek rövid távolságra jól tartják az irányt.

Mikor a vessző rovátkáját befejezzük, jó egy lapos tűreszelővel annyira eldolgozni, hogy kissé szorosan álljon majd az íjhúron, és ha az újra rátett vesszővel cserkelünk nem egykönnyen mozdul el a helyéről. Míg a rovátka bejárata pontosan megfelel a húr vastagságának, addig az alját reszeld tágabbra egy gömbölyű tűreszelővel!

Miután a nyílvezzőkkel már tettünk néhány lövést és a tollaik már elrendeződtek, újra megnyírjuk, egyengetjük őket, hogy végérvényesen renbe jöjjenek. Ha azt látjuk, hogy a hegyek túl szélesek ahhoz, hogy kifogástalanul repüljenek, akkor valamivel keskenyebbre lehet csiszolni őket.

Vadászat alatt jó ha van nálunk egy kis lapos reszelő, hogy lövés előtt megélesítsük vele a nyílhegyet. Reszelt élük legyen, mert ez jobban vág, mint a köszörült! A tegezben kopik a nyílhegy éle mivel mozgás közben összedörzsölődik. Időről-időre dörzsöld be nyílvezzőid fa és fém alkatrészeit cédrus és lenmagolajjal, mert ezzel tisztán tartod és megóvod a nedvességtől! Mikor az íjász vadászatra indul, legyen vele egy táskában néhány tartalék toll, nyílhegyek, cement, enyv, lenfonal, viasz, paraffin, üvegpapír vagy csiszolóvászon, fogó, reszelő és olló! Ezekkel sok vesszőt meg tud menteni, amelyek túlságosan tönkre mennének ahhoz, hogy lőni lehessen velük.

Néhányan egy olyan könnyű fadobozban szállítják a vesszőt amelyben mindegyiknek meg van a maga helye és így nem ütik, verik, dörzsölik egymást.

Semmi sem olyan jó egy nyílvezzőnek, mint sokat lőni vele, és semmi sem árt neki annyit mintha tegezben tartják. A nyílvezző röppályája az élet szimbóluma. Magas céllal száll el az íjból, repül a magas kék ég felé és úgy látszik mintha halhatatlan volna. Életének dala kellemes zene a fülnek. Felfelé nhaladó ívének suhanása ígéret az örökös előrehaladásra. Kecsesen az egyenesbe hajlik, de már nem annyira reményteljesen. Azután alig észrevehető kiingás után lefelémutat és növekvő sebességgel közeledik a földhöz, ahol egy mély sóhajjal a talajba sülyed. Kiadott energiája megreszketteti és megadja magát az elkerülhetetlen végnek.

VII.

Az íjász felszerelés

Az íj és a nyílvesszők mellett az íjásznak szüksége van még tegezre, vízhatlan íjtokra, karvédőre és egy íjászkesztyűre vagy ujjvédőkre.

A tegezt mi rendszerint cserzetlen szarvasbőrből készítjük. A bőrt alaposan megtisztítjuk, kinyújtjuk, megszáritjuk, a közepén kétfelé vágjuk és mindegyik feléből készítünk egy-egy tegezt. Egy olyan négyszöget szabunk ki, amelynek két oldala 24- 24 hüvelyk, a nagyobbik vége 12 hüvelyk és a kisebbik 9 hüvelyk. Oly módon szabjuk ki, hogy a szőrszálak a keskeny végétől a széles felé fussanak /fordítva/. Ezután vízben áztatjuk míg megpuhul és szappannal tisztára mossuk. Ezzel egyidejűleg egy 3 hüvelyknyi átmérőjű kerek darabot vágunk ki szívós nyakbőrből.

Háromélű szűcsvarrótűvel és erősen viaszozott fonallal vagy még jobb ha béllal összevarrjuk a bőr hosszabbik oldalát, egyszerűen egymásra fogva. A szőrös oldal legyen belül míg varrunk. A vékonyabbik végére varrd rá a kerek aljat! Dugd bele egy botot és hajtsd vissza a peremét kb. 1 hüvelyk szélességben! Ezt akkor tudod szépen megtenni, ha a szőrt ezen a ponton lenyírod. Ez a visszahajtás mereven tartja a tegez száját, miáltal az mindig nyitva van.

Most tedd rá a tegezt egy fa formára, hogy azon száradjon meg! Az enyém olyan, mint egy csizmasámfa. Két részes és egy vékonyabb harmadikat lehet beledugni és kivenni, ha szükséges. Mikor a tegez megszáradt, kb. 22 hüvelyk mély lesz, felül 4 hüvelyk átmérőjű és enyhén kónuszos.

Most vágj egy 8 hüvelyk hosszú és másfél hüvelyk széles szarvasbőrt! Hajtsd befelé a szőrös oldalát, azután erősítsd a tegezre varrószíjjal! A tegez fenekére tegyél egy darab filcet vagy megfelelő méretű szőnyegdarabot, hogy a nyílhegyek ki ne szúrják a bőrt!

Ha nem vagy elég szerencsés, hogy szarvasbőröd legyen, bármilyen más eléggé kemény és merev bőrből is elkészítheted a tegezt, sőt, még vitorlavászonból is. Ezt azonban tanácsos befesteni vagy belakkozni, hogy merevebb legyen.

Tizenkét széleshegyű nyílvessző fér el egy ilyen tegezben. Derékszíjra akasztva lógjon jobb oldalon úgy, hogy járás közben ne érintse a lábadat, lövés közben pedig könnyű legyen kivenni belőle a vesszőt! Ha kell, előre lehet csúsztatni.

Futás közben jobb kézzel megfogjuk a tegezt, nem csak azért, hogy ne akadályozzon a mozgásban, hanem azért is, hogy a vesszők ne zörögjenek és ki ne essenek. Mikor valamire cserkelünk, akkor füvet, vagy mohát szoktunk a tegez szájába dugni, hogy a vesszők ne mozogjanak és ha mégis mozognának, a zörejt lefojtsuk. Néha, mikor bozótos helyen futunk vagy megyünk keresztül, a tegezt átvetjük egy szíjra a bal vállunkon. Így nem lesz útban.

Hogy nyílvesszőinket szárazon tudjuk tartani, a tegezre vízhatlan muszlinból készítettünk huzatot. Ez elég nagy ahhoz, hogy a vesszőket szárazon tartsa. Egy drótkarikát varrtunk bele, valamivel bővebbet mint a tegez szája. Ez meggátolja a tollak összegyűrődését.

Az íjak részére is kell tok. Ezt erős ponyvából, vagy hasonló anyagból állítjuk elő. Felül zsinórral lehet összehúzni, alul pedig bőrözve van. Ha több íjat csomagolunk össze, akkor mindegyik egy külön gyapot huzatot kap és csak azután tesszük a közös tokba. Vadászatra a ponyvából készült tokot visszük szívesebben. Ezt mindig vidd magaddal, mert különben bárki eltörheti az íjadat.

A karvédő bőrből van és a bal karra csatoljuk, nehogy az íjhúr lövéskor megüsse a kezünket. Némely íjász könnyen el van nélküle, míg mások akár lövési stílusuk, akár pedig anatómiai adottságuk miatt nem tudnak meglenni nélküle.

A karvédő nemcsak sérülés ellen véd, hanem a lövés tisztaságát is elősegíti, mert a kabát ujját összefogja. Egyébként vadászkabátod ujjára is rávarrhatasz egy darab bőrt, ami véd is és a kabátujjat nem hagyja összegyűrődni.

Ha valaki egy-két lövést tesz kesztyű nélkül, nincs baj, de ha anélkül akar hosszabb ideig lőni csakhamar abba kell hagynia mert, ujjai nem fogják bírni. Kétségtelen, hogy a régi íjászoknak nem kellett kesztyű vagy egyéb védelem. Tudjuk azonban, hogy némelyek egy darab bőrt vettek a kezükbe, hogy védjék. A kesztyű sokkal modernebb dolog és elsősorban a céllövészek kedvelik. Mi azt találtuk, hogy vadászon meleg és ezért ujjvédőket készítettünk. Legjobb disznóbőrből vagy kordovánból csinálni. Vastagsága 1/16 hüvelyk legyen és olyan formára vágott, hogy vége az ujj hegyének tenyér felőli részét fogja magába a második ízületig, és a bütykőn hagyjon egy ovális nyílást. Legjobb ha papírból méretet veszünk és azután vágjuk ki.

Vágj egyidejűleg három darabot, áztasd meg vízben és varrd meg őket! Legjobb ha először finom árral lyuggatod ki és azután viaszos fonállal összevarrod. Amikor a hegyéhez érsz, varrj vissza mégegyszer ugyanazokon a lyukakon! Ez cikk-cakkos varrást eredményez, ami elég erős és tetszetős is. A végeket szorosan kell megvarrni, hogy az ujjakat megóvjuk a sérüléstől és hogy a piszkot is távoltartsuk.

Míg a bőr nedves, húzd az ujjaid hegyére és nyomkodd, húzkodd helyre! Szorosan a helyén tartva hajlítsd meg ujjaidat az ízületeknél! Ez nem csak arra jó, hogy az ideget jobban tudd fogni, hanem ujjainkat is megvédi. Mikor már megszáradtak számozd meg őket, hogy tudd melyik ujjadra való és azután tégy a belsejükbe egy kevés enyvet, kívülről pedig viaszold be! Ezzel használatra készek.

Minden íjásznak két készlete legyen, nehogy valamelyiket elvesztvén ne tudjon lőni! Használaton kívül tartsd a zsebedben, vagy zsinórozd hozzá a karvédőd csatjaihoz! Régebben egy csuklóra kötött szíjra erősítették hosszú szíjacskák segítségével. Így megóvták ugyan az elvesztéstől, de kellemetlen volt és a mozgást is nagymértékben akadályozta.

Időről-időre olajozd ezeket az ujjhegyeket és vigyázz, nehogy rongyosak vagy foszlottak legyenek! Ha a belsejükben van egy kevés ragasztó, akkor elég ha az ujjaid hegyét benyálazod mielőtt beleteszed és így már nem csúsznak le olyan könnyen. Szoktunk ragtapaszt is használni erre a célra. A régi időkben amikor még

nem voltak zsebek, az íjász derekára erősített táskában hordta apró holmait. Most is célszerű, ha van egy 6x8 hüvelykes szarvasbőr táskánk. Ujjvédőimet, tartalék húromat, viaszt, reszelőt ruhába csavart uzsonnát sokszor magam is ilyen táskában hordok.

Íjával, tegezével és tarsolyával a mi modern íjászunk beléphet a Sherwood Forest erdőbe.

VIII.

Hogyan lőjünk

Az első az íj felajzása. Ennek helyes végrehajtása a következő: Fogd meg a jobb kezettel az íjat a markolatánál úgy, hogy az alsó vége alul legyen a felső meg felül, a háta pedig feléd nézzen! Helyezd az alsó végét a jobb lábfejedhez, bal tenyeredet tedd az íj hátára a felső húrtartó alá! Tartsd bal kezedet mereven bal oldalon úgy, hogy a jobb könyököd szilárdan a jobb csípődön legyen és húzd meg az íj markolatát azáltal, hogy tested jobb felé elcsavarod! Így a húr még jobban megtágul és bal kezed ujjaival a húrtól fel tudod tolni a helyére a húrtartóba.

Ne próbáld erőltetni a húrt és vigyázz, nehogy az ujjad alá kerüljön! A munka fő részét a jobb kezettel végezd el úgy, hogy az íjat mereven a bal karod felé húzod!

Az íj markolata és a húr között felajzva 6 hüvelyk a megfelelő távolság. Ezt úgy szoktuk ellenőrizni, hogy öklünket a markolatra tesszük és hüvelykujjunkt felfelé tartjuk. Ez a régi "ököl" méret, íjász mérték, amivel rönköket is szoktak mérni. /Hasonló a "marok" lómértékhez, csak az 4 angol hüvelyknek felel meg./ Vadászíjak lehetnek ennél alacsonyabb megfeszítésűek, mert tovább szoktuk őket felajzava tartani. A céllövőíjak tisztábban lőnek, ha a húr magasabban van.

Vedd íjadat a bal kezedbe! Jobb kezettel végy elő egy vesszőt a tegezből és az íj bal oldalán tedd a markolatra! Bal mutatóujjaddal fogd át a vesszőt nehogy leessen, míg jobb kezed hüvelykujjával a vessző rovátkájához nem értél! Told a vesszőt előre úgy forgatva, hogy a vezértoll merőlegesen legyen az íjra! Amint a vessző tollas része túlhaladt a húron, a hüvelykujj még mindig fogja a vesszőt, csúsztasd többi ujjadat a húr alá és illeszd rá a húr a rovátkát!

Az eddig vízszintesen tartott íjat vedd függőlegesre és bal mutatóujjadat vedd le a vesszőről! A vessző ujjaid bütykein feküdjön anélkül, hogy oldalról támogatnád! Most helyezd ujjaidat lövésre kész állapotba! A régi angol ellövési mód a legjobb. Ez abból áll, hogy három ujjunk van a húron. Egy a vessző felett, kettő pedig alatta. A húr az utolsó ízület és az ujjhegy közötti távolság felénél van. A hüvelykujjnak nem szabad a vesszőhöz érnie, begömbítve a tenyerünkben tartandó.

A gyermekek szokásos módja, vagyis a hüvelyk és mutatóujj közé fogni a vesszőt, egy vadászíjnál ahhoz sem volna elég erős, hogy felére megfeszítsük az íjat.

Állj fel nem túl nagy terpeszállásba úgy, hogy lábaid 8-10 hüvelyknyi távolságra legyenek egymástól, a sarkad a cél felé mutasson! A lövés iránya a sarok irányával azonos, tehát a törzs és a lábfejek irányával derékszöget képez. A két sarok középpontja, a nyílvevessző hegye és a céltábla egy vonalban van. Egyenesítsd ki magad, merevítsd meg a hátadat, ki a mellett, be a hasat, fejedet fordítsd teljesen a cél felé, nézz rá és bal kezettel tested előtt tartva az íjat, jobb kezettel húzd az állad felé és feszítsd meg! A nyílvevesszőt a cél pontos irányában húzd úgy, hogy

mikor teljesen megfeszítetted, a vessző hegye bal kezedet érintse, jobb mutatóujjad pedig az álladat, a jobb szemed alatt a jobb könyök folytatólagos meghosszabbításában! Az álladnak ezen pontja a szemed alatt, állandó pont. Sohasem változik, akár közelre, akár távolra lövünk. A vessző alsó vége mindig az állig legyen húzva, sohasem a szemig vagy a fülig! Így a szem a vessző egész hosszán végig pillant és egy vonalban tartja. Az íjat tartó kéz emelhető vagy süllyeszthető aszerint, hogy közelebbre, vagy távolabbra lövünk. A bal kart tartsd mereven, de nem túl kinyújtva és könyökben megfeszítve! A könyöknek egész kis meghajlítása nagyon tiszta húrmunkát ad és tiszta visszapattanást a lövésnél.

A vesszőt úgy ereszd el, hogy jobb kezedet még jobban hátra húzod miközben ujjaid lecsúsznak a húrról! Ezt olyan ügyesen és erősen kell csinálni, hogy sem erővesztés ne álljon elő, sem pedig az irányból ne húzzuk ki a vesszőt. Itt két nagy hibát szoktak elkövetni: az egyik az ,hogy előreengedik csúszni a vesszőt egy kissé az ellövés előtt, a másik pedig az , hogy a jobb kéz elmozdul az arctól az eleresztés pillanatában. Tartsd ujjadat begörbítve és kezedet az álladnál! A jobb kéz összes uja vegye ki részét a rája eső munkából! Mindenki meg van a hajlandóság arra, hogy engedje a mutató ujját bliccelni és sok munkát hárít a gyűrűsujjra.

Ha a nyílvessző hajlandóságot mutat arra, hogy eltávolodjon az íjtól, akkor hajlítsd el tíz fokkal az íj felső felét jobbra és húzz többet a jobb mutatóujjaddal! Még jobban hajlítsd be az íjhúrt húzó ujjaidat úgy, hogy amint a nyílvessző a mutató és a középsőujj közé van fogva és ezek kiegyenesednek az ellövéskor, a húr nyomása alatt a vessző az íjhoz nyomódjon, nem pedig tőle elfelé!

Az íj kényelmesen nyugodjon a bal kezében és a megfeszítés kezdeténél könnyedén legyen tartva! A hüvelykujj tövében lévő bűtyök pontosan az íj közepénél legyen, a kéz pedig egyenesen álljon a csuklónál! Mikor megfeszítetted az íjat, győződj meg róla, hogy a nyílvessző egyenes vonalban jön-e hátrafelé a céltől, mert máskülönben az íj elcsavarodik a kézben és a nyílvesszőt eltéríti! Mikor teljesen megfeszítetted, rögzítsd a bal kezéd fogását anélkül, hogy a legkevesebbet is változtatnál az íj helyzetén, keményítsd meg a bal karodat olyanra, mint egy tölgyfának az ága, merevítsd meg mellizmaidat és tedd magadat a lábujjaidtól a fejed búbjáig meghajlíthatatlanná! Tartsd fel a jobb könyököd és szegezd tekinteted a célra! Pendítsd el íjadat egyenes vonalban hátra vitt kézzel! Minden izmodnak a legnagyobb feszültség alatt kell lennie, bármely gyengeség elronthatja a nyílvessző röptét.

Vadászatnál, vagyis amikor vadra lövünk, a két szemmel való célzást kell megszoknunk. Mikor a vessző rovátkáját a jobb szem alá húzzuk, azt kell figyelni vele, hogy a nyílvesszőnek a hegye egy vonalban legyen a céllal, de ezt a jobb szem indirekt úton végzi. Mind a két szem nyitva van, mindkettő látja a célt, de csak az egyik, a jobb figyel a nyílvessző hegyét, a bal nem törődik vele. Látásodat úgy kell egy pontra beállítanod, hogy minden más elhomályosodjon! Csak két dolog létezzon: a cél és a nyílhegy!

Körülbelül 60-80 yardnyira célozva úgy látszik, hogy a nyílvessző hegye érinti a célt a célzás alatt. Rövidebb távolságra az íjásznak a távolságot az alá a

pont alá kell becsülnie, ahova a nyílvevessző hegye mutat. Nagyobb távolságra pedig föléje, hogy a röppálya a célban végződjön.

Ha a nyílvevessző balra repül, annak az lehet az oka, hogy az ellövés közben hagytuk, hogy a vessző egy kissé előrecsússzon, vagy az íjat tartó bal kar gyöngült meg, vagy megfeszítéskor nem a szem alá, hanem az áll közepéhez húztuk a vessző rovátkáját.

Ha a vessző zörög az íjon amikor a húrt lependítjük, vagy elindulásakor keményen csapódik az amiatt van, hogy szorosan áll az íjhúron, vagy az elpendülés előrecsúszó, esetleg gyenge. Mindig húzd ki a vesszőt egészen a hegyéig!

Ha a nyílvevessző alacsonyan vág be és minden más rendben van annak az az oka, hogy nem tartottad fenn állandóan a feszültséget vagy lejjebb engedted az íjat tartó bal karodat.

A nyílvevessző elröppenését követően még egy másodpercig tartsd fenn a testhelyzetedet! Bal karod keményen kinyújtva, jobb kezed az állnál, jobb könyök vízszintesen. Ez bizonyítja, hogy a lövés alatt is fenn tartottuk a megfelelő testhelyzetet. Sem rántó, sem lendítő, sem vető illetve lódító mozdulatot nem szabad végezni! Minden mozzanat simán és meggondoltan játszódjon le!

A vessző úgy repüljön el a húrról, mint egy madár! Sem rezegnie, sem pedig hajladoznia nem szabad! Minden az éles és elpattanó elengedésen múlik.

Megfigyelve a jó lövés szükséges előfeltételeit, semmi sem biztosít jobban tiszta, igazi nyíllövést, mint a legnagyobb feszültségre való törekvés a nyílvevessző elröppenésekor. A mellkas mérsékelten legyen tele levegővel, a hátizmok legyenek a helyükön és minden izom legyen megfeszítve! Minden összefoglalva, az egész aktust a legnagyobb elevenség és erő jellemezze!

Aki az íjjal való lövésben a lehető legjobb útmutatáshoz akar jutni, az olvassa el Sir Roger Ascham: Toxophilus és Horace Ford: Archery című könyveit!

A céllövés annyiban különbözik a vadra való lövéstől, hogy az íjász céllövéskor alá vagy fölé céloz a középső körnek, a bikaszemnek. A nyílvevessző hegye erre a célpontra irányul. Ha eleresztjük akkor a vessző nem a látási vonalon repül végig, hanem hajlított röppályát leírva a középső körbe vágódik, nem pedig oda ahova a hegyét irányítottuk.

A mezei íjász tanuljon meg pontosan távolságot becsülni! Állandóan gyakorolja a lelépett távolságok becslését úgy, hogy bármely tereptárgyról meg tudja mondani, hogy milyen távol van!

Vadászaton mielőtt lőne, ezt gyorsan meg kell tennie agyában. Mi majd minden lövésünk előtt először bemondjuk a yardok számát magunkban.

Ha erős oldalszél van, azt bele kell kalkulálni a lövésbe. 60 yardig azonban a szél okozta eltérést nem kell számításba venni, ezen felül azonban 3-4 lábnyi eltérést bele lehet számítani a célzásba.

Céllövészetenél a szelet okvetlenül számításba kell venni. Vadászaton csak a vad becserkészésénél gondolunk rá annyiban, mint a szagok hordozójára, mert a mi távolságaink messze alatta vannak a száz yardnak. A mi nehéz vadásznyílvevesszőinkre ezekről a távolságokról nincs nagy befolyása a szélnek.

Nem számít, hogy milyen régi íjász valaki, mert állandóan csiszolni, javítani kell a technikáját. Emlékszem arra a levélre amit egy öreg íjásztól kaptam, aki több mint ötven éves gyakorlatra tekinthet vissza. Elmúlt már hetven éves és volt egy 35 fontos íja. Arról panaszkodott, hogy érzése szerint ellövési technikájában hibák vannak, de azt hiszi kis gyakorlással ezeket a hibákat sikerül küszöbölnie. Azóta már eltávozott a "boldog vadászmezőkre", még mindig kissé gyengébb formájában, mint amire törekedett.

Még egy íjas vadásznak is jót tesz, ha céllövészetben csiszolja formáját. A vadat tudományosan tanulmányozni kell ahogy ezt Horace Ford, a valaha élt legjobb céllövő formulába öntötte.

A céllövészet javítja a vadászatban való lövést, másfelől azonban a vadászat rontja a céllövészetet. Az nehéz íjak erős reakciókhoz szoktatják az izmokat és ezek megszokva a nehéz munkát, nehezen igazodnak a könnyebb íjakhoz és vesszőkhöz valamint a céllövészet nagyobb távolságaihoz.

A vadász úgy szerez gyakorlatot, hogy terepen jártában mindenféle célra lő, 5 és 200 yard között. Egy bokor, eldobott papírlap, virág vagy valamilyen árnyék a fűvön jó célpont arra, hogy gyakoroljon.

A nyílt mezők, árnyékos erdők, hegyek, völgyek mind-mind jó gyakorló területek. Egy formás, magányos bokor szarvast jelent és oda lő neki. Gyakorolja magát a futásban és hirtelen megállásban, az azonnali lövésben. Akár fáradtan is bírnia kell íját megfeszíteni és kilőni vesszőit egyiket a másik után. Felajzatlan íjjal mi is sokszor gyakoroltuk azt, hogy vezényszóra megálltunk, felajzottuk íjainkat, elővettünk a tegezből egy vesszőt, feltettük a húrra, megfeszítettük és lőttünk. Mind ezt maximum 5 másodperc alatt. A meggondoltság azonban a legkívánatosabb.

Menjen ki több íjász egyszerre a terepre, járjanak amerre a kedvük tartja, közben pedig lőjenek különböző célokra. Pompás gyakorlat!

Meghatározott irányba lőni sokkal könnyebb, mint bizonyos távolságot pontosan eltalálni. Éppen ezért sokkal könnyebb a gurított gyümölcskosár fedelet 60 yardról eltalálni mint látszik.

Sokszor szórakoztunk és szórakoztattuk barátainkat az efféle ügyességi gyakorlatokkal. Lőttünk földbe szúrt lécekre és földobott tárgyra is. Az utóbbit sem olyan nehéz eltalálni mint amilyennek látszik. Egy kis bádogdobozt 10-15 yardról feldobva 15-20 láb magasra és majdnem mindig eltaláltuk, csak azt a pillanatot kellett kivárnunk amikor a holtpontra ér.

Lengetett célra lőni jó gyakorlat a futó vagy repülő vadra való lövéshez.

Az a lövésforma, amikor egyenesen felfelé lőjük ki a nyílvesszőt, hogy estében bizonyos célt eltaláljon, nehéz. Nagyon jó gyakorlat viszont a szél erejének megismerésére.

Ugyancsak tanulja meg az íjász, hogy milyen szögben ellőtt nyílvesszői milyen messzire mennek. Erdőben, oldalra kinyúló faágak felett ellőni szintén kiváló gyakorlat. Ebben az esetben lőjük térdelő testhelyzetből, így alacsonyítva a vessző röppályáját elkerülhetjük a vessző fennakadását! Térdelve lövésnél a jobb térd legyen a földön, a bal pedig kissé kinyújtva oldalt, hogy ne legyen útjában a húrnak és az íjnak!

Ha az íjat nem használjuk, de fel van ajszva, akkor bal kezünkben visszük úgy, hogy a húr van felfelé, az íj felső vége pedig előre. Se vállunkra ne vegyük mint a furkós botot, se a hátunkon keresztül ne vessük mint a karabélyt.

Lóhátról lőni nem lehetetlen csak balra kell lőni és mind a lónak, mind a lovasnak bizonyos gyakorlatra van szüksége.

Meglepő, hogy íjjal milyen pontosan lehet lőni sötétben. A leghomályosabb körvonal is jó célt fog szolgáltatni az íjásznak.

Szomorú amikor az ember hibázik. Megrögzött optimistának kell lennie ahhoz, hogy el tudja viselni a sok hibázás morális feszültségét. Valóság az, hogy nagyon sok íjász karrier omlik össze a kezdet kezdetén, mert a kezdő megunja a sok hibázást. Könnyűnek látszik, pedig valójában nagyon nehéz eltalálni a célt.

De ne hagyd magad! Gyakorolj, gyakorolj és gyakorolj, végül is eléred célodat! A legszerencsésebb az mindenestre, mikor valaki fiatalon elkezd az íjászatot.

Ne hidd, hogy mi sohasem hibázunk. A legmegalázóbb pillanatainkat a rossz lövések idézik elő. Éppen mikor egy várakozásteljes gyülekezetnek akarjuk megmutatni mit tudunk akkor hibázunk szörnyű ostobán. De ennek is megvan az értelme, mert hozzászoktat bennünket a vereséghez.

Meglepő jelenség, hogy vadra pontosabban lövünk, mint táblára. Vadász körülmények között sokkal közelebb vág be nyílvesződ mint a céltáblán.

Tanulmányozd állandóan a tiszta, pontos lövést, elemezd hibáidat, hogy javítani tudj magadon! A legaprólékosabb gondosság és a legnagyobb igyekezet eléri jutalmát a nagyobb pontosságban.

Az aki a szívével lő az íjában, az el fogja találni a célt.

IX.

A vadászat alapelvei

Az emberi élet korahajnalán az ôseember fegyvereket készített a körülötte élô vadállatok ellen. Bunkó, fejsze, lándzsa, kés és hurok védelmezte, vagy ezek segítségével szerezte meg a vadat. Hogy távolabbra is elérjen, elkészítette az íjat. A vadászat eszközeivel nyerte el uralmát az egész világon. Ma már nincs rá szükség, hogy vadállatokkal küzdjünk meg, és arra sincs szükségünk, hogy vadászva szerezzünk élelmet. A vadász szenvedély azonban megmaradt. A vadászat szeretete még mindig izgalomba hoz bennünket és a ködbe vesző múlt vízhangja harsan fel a vadász kiáltásában.

A vadászat szeretetét átszövi az erdôk, mezôk, hegyek és völgyek szeretete. Ezeket szereti a sportember és a vadászat még fokozza ezt. Semmi esetre sem az öldöklés vonzó a vadászatban, hanem az ügyességnek és a ravaszságnak a próbája.

A tûzfegyverek gyors kifejlôdésével a vadászat sportszerûségének elvesztése felé halad. A vad elejtése kezd túl könnyûvé válni, kevés benne a dicsôség és még kevesebb a gyôzelem érzése mint hajdan. A vadak védelme a fegyvertartás korlátozását követeli. El kellene hagynunk a nagy erejû és nagy pontosságú gyilkoló eszközöket és vissza kell térni az íjhoz. Ebben egy szép és regényes fegyvert tisztelhetünk. Aki íjjal lô, az saját energiáját és erejét adja. A repülô nyílveszô mögötti erô az íjász ereje. A lövés pillanatában minden izmát a végsôkig kell megfeszítenie, kezének mozdulatlanak kell lenni, idegeinek teljes ellenôrzés alatt, szemének pedig tisztának és élesnek kell lennie. A vadászaton saját ügyességét állítja szembe zsákmánya ösztönös ravaszságával. Tetre készen, óvatosan kell megfelelő távolságra megközelítenie a vadat és mikor elküldi mély hangon zúgó vesszôjét és eltalálja a szarvast, gyôzött. Gyôzött a fegyver, és gyôzött az idegek harcában. Ez egy nemes sport!

Az íjászatnak nem minden temperamentum felel meg. Valaminek kell lennie a mélyebb emlékezetben, ami vonzza az embert az íj felé. Egy elképzelés nem tesz valakit íjásszá. Azon kevesek akik túlteszik magukat a kezdeti nehézségeken és legyôzik azokat, egész életükre eljegyzik magukat az íjjal.

A valódi íjász mikor kimegy a határba, a gyönyörûségek földjére lép. Harmat csillog a leveleken, a bokorban rigó dalol, lágyszellô lengedez, az egész természet ôt üdvözli, ahogy mindig is üdvözölte a vadászt a világ kezdete óta. Íjával a kezében, lágyan zörrenô vesszôvel a tegezében, vadászkiáltással a hátán, kutyával a lábainál. Mi többet várhat az élettôl az ember?

Amerikában a mi fülünk is hallotta a repülô nyílveszô mély zúgását és a húr édes pendülését Will és Maurice Thompson *The Witchery of Archery* címû mûvében. Will és Maurice Thompsonnak olyan hálával tartozunk, amit nehéz megadni. Az ô meséjük Florida Everglades-eiben töltött "ôseemberkedésükrôl"

annyira bájos, hogy tündérmesékkal határos. Mi, akik ma íjjal lövünk az ő fantáziájuk gyermekei vagyunk, utódai varázslataiknak. Az amerikai íjászat atyjai felé hódolattal és tisztelettel fordulunk.

Ernest Thompson Seton a másik nagy patrónusa az íjászatnak, és mi akik az ő "Two Little Savages" /Két kis vadóc és erdő lakók címen jelent meg két kötetben/ című könyvét olvastuk, örökre hálásak vagyunk neki. Nem csak a természet ébresztő érintését adta nekünk, hanem az íjat és a nyílat is hű környezetbe, egy természetes háttérbe helyezi.

Mikor Arthur Young, Will Compton és én elkezdtük az íjas vadászatot, írtunk Will Thompsonnak, hogy csatlakozzon hozzánk. Mivel annyira kiváló alakja sportunk történetének, úgy gondolom, hogy helyén való közölnöm egyik levelét.

Kedves Dr. Pope!

A Sunset Magazine, amelyik az ön bájos beszámolóját tartalmazza Ishiről és az önök vadászkalandjairól, és az a nagy halom fénykép az átlótt szarvasról, fűrjéről, üreginyúlról rendben megérkezett és az enyém, most, holnap és az egész életen át. Ön nagyon szerencsés volt, hogy íjász sikereit olyan helyen aratta, ahol le tudta fényképezni őket. Valóban sokat adnék érte, ha lennének fényképeim fivéremmel elért eredményeinkről, amelyeket az Okefinokee mocsár vaddús és rejtelmes mélyén értünk el. Úgy gondolom, hogy régen elküldtem Önnek a Forest and Stream két számát, amelyben legszebb vándorlásom történetét írtam meg. Ha nem tettem volna akkor kölcsön fogom adni az egyetlen példányomat, amivel rendelkezem. Írja meg!

Boldog vagyok, nagyon boldog, hogy Önök fiatal atléták íjjal a kezükben csapázzák a vadat. Íjjal, az ember legromantikusabb fegyverével. És majd minden értékes holmimat oda tudnám adni, ha Önökkel mehetnék, az Önök által választott vadbirodalomba, ahol figyelnek és várnék egy csapa mellett, míg Önök fiatalok keresztüllopakodnának a vadak titkos labirintusain és hallgatnám a karcsú szarvas könnyed lépteit, amint felvívén felém közeledik. Látni a vágyott lény lágy, lebegő közeledését, látni magasan hordozott könnyed fejét, amint gyorsan hátrafordítja oda, amerről a gonosz közeledtét várja, aki felzavarta őt páfrány fekhelyéről. Érezni amint erős újam belefekszik kezembe, mert a kemény húr megfeszül, érezni az elengedett húr pendülését, az új rántását, látni a repülő vessző hosszú pályáját és hallani azt a csaknem beteggé tevő becsapódást, amint a vessző célba talál. Senki sem képes elképzelni mennyire szerettem az erdőket, a folyókat, a vadak csapdáját, vékony lábak nyomát, a finom orrokat, a mohón hallgatózó nagy füleket, a nyájas szemeket, és a végtelen és félig befejezett színeket és formákat. Barátjuk és halálos ellenségük voltam. Annyira szerettem őket, hogy vágytam, hogy elejthessem őket. De sokkal többet biztosítottam számukra mint a nyílt esélyt.

Hányat elhibáztam, míg egyet eltaláltam! Hányszor szisszent el a kegyetlen nyílvesző éppen a széles fülek mellett! Hányszor csak a lenyírt tollak szálló gomolyaga jelezte ártalmatlan útját az én legjobb nyílveszőmnek! Milyen gyakran

meggörtént, hogy a szárnyak csattogása felelt nyilam csettenésére, amint az a faágba vágott a rajta ülő fajd lába alatt! Oh, le bon temps, que de siecle de fer!

Tudassa velem, küldtem-e "Mélyen az Okefinokee mocsárban" című írásomból! Egy költeményt csatolok, amit régen a Forest and Stream hozott, és más folyóiratok is leközöltek. Ön, úgy gondolom érezni fogja az új szeretetét és a természet szeretetét csakúgy, mint az elveszett testvérem utáni kiáltást ami végig kíséri az egész verset, mint egy hosszú zokogás.

Küldjön nekem bármit, amit leközöl, mert tudom, hogy gyönyörködni fogok benne! Szeretetem Önnel és egy kézszerítés íjász társaimnak.

Will Thompson

A polgárháború után, amelyben mindketten részt vettek, a Confederációs hadseregben és amelyben Maurice megsebesült, visszatértek déli hazájukba, megtört egészséggel, redukált életkörülményekkel és a kormányrendelet által megfosztva tûzfegyvereiktől. Az íjhoz fordultak, annyira természetesen, mint ahogy egy fiú játszani kezd. Tapasztalataikon kívül az egyszerű szépség lírai könyve: *The Witchery of Archery*, /Az Íjászat Varázsa/ az ami minndnyájunk kincse lett.

Az ő tetteikről való beszámolókat eredményeképpen alakult meg a National Archery Association /Nemzeti Íjász Szövetség/, amely 1879-ben tartotta első versenyét Chichagoban. Ezt a sportot azóta ápolják lelkesedéssel.

Maurice később kitűnő író lett, Will pedig törvényszéki ügyész, az amerikai íjászok dékánja, és költő lett. Megengedettnek tartom, hogy Will Thompson egyik versét leközöljem, amit személyes barátságunk során kaptam tőle.

Ének egy nyílvesszőről

*Florida zöld völgyeiből hallottam egy dalt
Lágyat, mint tenger habjainak mormolása
Édesebbet, mint a madárdal, mint a csobogó patak,
Tisztábbat, mint a szél, mely fúj a hegyormokon.
Csodás zene kavargott fel emlékeimben
Feszülés, mely szépségével szívemet túlárasztja
Oly végtelen vággyal, hogy könny ül szememen.
Oh, álmok dala, ami magát már soha nem hallatja,
Szavak nélküli, emlékeket felkavaró ének,
Halk, mint az örökre elhagyott szerelem!
A nyíl dala az íjász fegyverén:*

Elzengett réges-rég a szép Floridában.

Maurice bátyám emlékére

A Thompson fivérek figyelmük legnagyobb részét a madaraknak szentelték. Nemcsak vadásztak, hanem a Florida partjain levő bőséges madáréletet is tanulmányozták.

Az íjásznak állandóan tanulmányozni kell az állatok természetét és annak megnyilvánulásait, mielőtt eredményt tudna felmutatni. A mi legelső tréningünkön Ishivel, ő először nézni és látni tanított bennünket és csak azután lőni. "Keveset menni, sokat látni", ez volt a jelszava. A jobbra-balra tekintő szem és a nesztelen léptek az ismertető jelei az erdő vándorának.

Az íjász utazásának ideális módja az, hogy legyen egy hátizsákja, abban egy könnyű hálósák és egy hétre való élelem. Nálam ez kávé, cukrot, kondenzált tejet, szárított gyümölcsöt, rizst, lisztet jelent. Ezenkívül liszt, sütőporral keverve. Szalonna, vaj, fűszerek. Ez könnyebb mint 10 font /4,5 kg/. Kenyérzsákban nyíljavító szerszámok, személyes holmik, az egész kevesebb mint 20 font, egy könnyű teher.

Ha kutyád van, tanítsd meg, hogy a szárított húst kis nyeregtáskában maga hordozza a hátán, mint ezt Dan Beard ajánlja. És ekkor két tucat nyílvezzővel a tegezedben és az íjjal előtted a világ. Mindenhol van hús, lőhetsz. A tábortűz és a kutyád társaid az éjszakában és hajnalban az egész világ előtted van. Boldog élet!

Mikor Ishi elkezdett velem lőni, egyik íjász a másik után jelent meg, hogy hozzánk csatlakozzon. Az elsők között volt Will Compton, érett évek embere és tele tapasztalatokkal. A síkságon nevelkedett, és a Sioux indiánoktól tanult meg íjjal lőni. Tizennégy éves korában lőtte első szarvasát íjjal. Ettől kezdve szarvasokat, vapiti szarvasokat, antilopokat, mindenféle madarat és még bölényt is lőtt ezzel az egyszerű fegyverrel. Így mikor közénk állt, ő már egy patinás vadász volt.

Mikor japán íjászok látogatták meg a Panama kiállítást, akkor találkozott először Arthur Younggal, aki sokat próbált tapasztalt puskás vadász volt. Barátság fejlődött ki köztük és Compton megtanította Youngot az íjászatra. Compton, Barnesnek az íjkészítőnek az üzemében dolgozott Forest Grove-ban és később elment a Cascade hegységbe, hogy íjnak való tiszafát vágjon eladásra az angol íjászoknak. Az 1914-es háború ebben megakadályozta, és így nekünk korlátlan mennyiségű tiszafa állományunk volt.

Mi hárman összetartottunk, és Ishivel jártunk vadászni utolsó betegségéig és haláláig. Ezután megkezdődött a komoly munka. Mi nem csak gyönyörködtünk az íjjal való vadászatban, hanem eredményeink is jobbak és biztatóbbak voltak hármasban. Californiában sok vad van. Sokféle kisebb állat is van, és nincs jobb tréning a cserkelésre, mint lőtávolságra megközelíteni a ravasz és óvatos földimókust vagy az üreginyulat. Ezeket minden íjásznak gyakorolnia kell magát, mielőtt nagyobb vadra akar menni.

Végtelen türelem és gyakorlat szükséges ahhoz, hogy valakiből jó íjász legyen. Meg kell szereznie a jogot arra, hogy életet olthasson ki az által, hogy szorgalmasan tanul, állandóan gyakorol.

Együtt vadásztunk és sok zsákot megtöltöttünk vaddal. A haszontalan földimókusban pompás pecsenyét fedeztünk fel, jobbat mint a csirke. Inkább azt mondhatnánk, hogy újra felfedeztük, mert az indiánok már régen tudták ezt. Ezekre úgy vadásztunk a nyílt mezőkön, hogy kúszva megközelítettük odujaikat, felemelkedtünk és olyan közelről lőttünk, amilyen közelről csak tudtunk. Egy napon Young és én 24 darabot lőttünk íjjal. Egy másik alkalommal Young egymaga lőtt 17 darabot. Az utolsó 5 darabot hiba nélküli szériában lőtte 5 vesszővel, és ezek közül a mókusok közül az utolsó 42 lépésnyire volt. Üreginyulakat legjobb társaságban vadászni. Itt a megijesztett nyuszi szokásos futásával elugrik, csak azért, hogy egy másik íjással találkozzon, aki lövésre kész íjával mozdulatlanul vár rá. Íjjal rendszerben lévő dolog álló vadat lőni, ami viszont sörétes puskával nem illik.

Kezdetől fogva úgy találtuk, hogy az új humánusabb fegyver mint a puska. Minden vadászt bele számítva, minden hazavitt állatra, legyen az bármi a fűrj és szarvas között, legalább két sebzett esik, ami észrevétlenül múlik ki valamely rejtekhelyen szörnyű fájdalmak között. /Nem valami jó bizonyítvány az amerikai vadászokról!/ Ennek ilusztrálására Mr. Young elmondta nekem az ő eredményeit földimókusokra kiscsolyós puskával. Annyira gyakorlott, hogy elképzelhetetlen nála más mint fejlövés. Egy nap fiával együtt 36 mókust találtak el. Ezekből 16 elmenekült és eltűnt a kotorékban, hogy ott pusztuljon el később sebeiben.

Íjjal ez másképpen van. Bár a vessző ölöképessége /mkg-okban is/ megfelel egy long rifle-ének, a vessző mégis megfogja a kis állatot, hogy ne menekülhessen el. Gyakorlatilag egyet sem vesztettünk el vadászatainkon. Különös jelenséget tapasztaltunk. A nagyobb állatokkal könnyebben végez a nyílvesző, mint a kisebbekkel. Akár a mell, akár a hasüregbe kapott lövés mindig halálos a szarvasra, míg egy üreginyúl esetleg addig viszi a vesszőt, míg egy akadályozó bozót meg nem állítja menekülése közben. Úgy látszik, hogy elsőrendű életszerveik kisebbek lévén, kevesebb az esélyük a halálos sebesülésre. A golyó becsapódhat egy állat agyvelejébe, kitéphet egy csomó testszövetet, de kicsiny vérzést idéz elő. Egy nyílvesző okozta nagy vágás és a belső vérzés borzalmas ugyan, de ha nem azonnal halálos, hamarosan meggyógyul és kevés bajt csinál. A nyílvesző okozta fájdalom nem nagyobb mint amit a golyó idéz elő. Mókusra és üreginyulakra való vadászatunk csak előgyakorlat volt a nagyobb vadakra, de még később is ezzel töltöttük üres óráinkat és sok jó falatot hozott tábori bográcsunkba.

Sok fűrj, fogoly, préricsirke és fajd repült egy tollas vesszővel átlőve a mi tarisznyánkba. Compton és Young is lőtt repülő libát és kacsát, de nem tudtunk versenyezni Maurice Thompsonnal, aki 98 vesszővel 16 kacsát lőtt húzáson.

Néhány mulattató incidens is történt mikor madarakra vadásztunk. A kékmátyást nagy zshiványnak tartjuk, mert ránk kiabál a fa tetejéről és ezért lőjük is mindig. Compton egyszer egy majdnem 100 yardnyira a földön ülő madárra lőtt. Épp akkor emelkedett a levegőbe, mikor a vessző eltalálta. A farkába állt bele a könnyű madárvesző. Mintegy 100 yard átmérőjű kört írt le a levegőben és

kimerülten éppen Compton elé hullott le, aki felvette, kihúzta a csak éppen bőre alá fűródött vesszőt és feldobta a madarat a levegőbe. A mátyásmadár a méltatlankodás és szidalmak záporát pergetve repült el.

Halat is lehet lőni íjjal. Sok okos, öreg pisztrángot amelyek valamely árnyékos víznek a mélyén tanyáznak, anélkül, hogy a kíváncsiság zavarta volna őket hozott az íjászok vesszője a serpenyőbe.

Elmondom, hogy a hal lövés hogyan hozott egyszer szerencsét nekünk, azon kívül, hogy húsunk is lett. Young és én medvére vadásztunk. Hosszú, fárasztó és eredménytelen nyomozásunk volt. Úgy látszott, hogy minden medve eltűnt és mi pisztráng lövéssel kezdtünk el szórakozni egy nyugodt, csendes patakocskában. Egyik nyílveszőjét a túlsó partba lőve, Young kis nekifutással nagyot ugrott és átért a túlsó partra. A tőzeges talaj leszakadt a lába alatt és hátra bukfccel esett bele a hideg hegyi vízbe. Íj, nyílveszők, távcső, fényképezőgép és ember egy gomolyagban merült a bizonytalan vízfelszín alá. Harsogó nevetéssel emelkedett fel a vízből, hűséges íjával a kezében, tegezével az oldalán, nyílveszők nélkül de tele vízzel. Miután az összes vízbe esett holmit kihalásztuk, tovább ballagtunk. Hamarosan medve nyomokat fedeztünk fel és végül megszereztük a medvét is. Young azt mondta, hogy ha tudta volna, hogy ez az incidens ilyen biztosan meghozza a medvét, már sokkal előbb a víz alá bukott volna.

Sokszor kérdezték, hogy mérgezzük-e nyílveszőinket. A legtöbben gyenge ölképességűnek tartják a nyilat, néha csak egy finomabb kínezőeszköznek, és fogalmuk sincs rombolóerejéről.

Igaz, hogy eleinte gondoltunk méregre, különösen a puma íjainknál. Be is kentük őket ragasztószeres sztrichinnel, de sohasem használtuk őket. Fiziológiai kísérleteim a curare-val, a dél-amerikai nyílméreggel, aconitinnal a japán aino méreggel és buffogennel a közép-amerikai méreggel meggyőződtem arról, hogy a sztrichin a leghatásosabb. Nem árt a húsnak ahogy a vér felhigítja, olcsó, hatásos és készen lehet kapni.

A buffogent egy trópusi varangyosbékából, a Buffo nigrából állítják elő a bennszülöttek úgy, hogy egy izület bambuszba zárják a szerencsétlen békát és lassú tűz fölött hevítik. A lecsepegő nedvet összegyűjtik. Erős hatású anyag, olyan mint az adrenalin és a sztrichin. A Salamandrin egy kivonat, amit a közönséges vizikutya áztatott bőréből nyernek. Nagyon erős toxikum.

De mi utáltuk ezeket a dolgokat. Hamarosan rájöttünk, hogy nyilaink elég erősek ezek nélkül is, és nem tartottuk őket sportszerűnek. Ezért elvetettük az ötletet.

Ishi ismerte ezeknek a mérgeknek az alkalmazását, de nem használta. Az ő törzse a következő módon nyert nyílmérget: csörgőkígyót mérgeztetett és egy szarvasmáj darabot haraptatott meg vele. Ezt később elásták és ott hagyták míg meg nem rothadt. A nyílhegyeket ezzel dörzsölték be. Ez crotalinnak és ptomainnak nagyon halálos adagolású keveréke.

Legjobban szerettük a fényes, tiszta, késpenge élességű széles nyílhegyeket valamennyi közül.

Az íjász is a cserkészés alapelvei szerint közelíti meg a vadat, vagy pedig les rá. Tehát csendesen vadászik, de még finomabban kidolgozva mint a puskás vadász.

Az íj ölképessége 10 és 100 yard között van. Kisállatokra 10-40 yard, nagyvadra pedig 40-től 80-100 yardig. Az a távolság ameddig az apróvad bevárja az embert, függ a tereptől, ellenségeinek számától, és attól milyen gyakran járnak arra vadászok. A fűrj és az üreginyúl engedi megközelíteni magát 20-30 yardra. Megtanulták, hogy ez a távolság megvédi őket a rókától és a vadmacskától. Ez egy teljesen fer távolság minden ember és minden fegyver, de különösen az íj számára.

A legtöbb apróvad, de főleg az üreginyúl eléggé kíváncsi ahhoz, hogy az első megugrás után megálljon. Bokor vagy egyéb fedezék alól lesik, hogy ki és mit csinál. Ilyenkor íjjal nagyszerűen eltalálhatjuk őket. Sokszor azonban a kéz mozdulata, vagy az íj vagy a nyílvessző villanása miatt újra megugranak és menekülnek. Ilyenkor két íjász együttműködve sokat segíthet egymásnak. Egyik leköti a vad figyelmét, a másik lő.

A mormota szemtelen és óvatos és ebből kifolyólag nehéz lőni. De alig van valami, amiben több komikus fordulat és helyzet adódhat elő, mint egy olyan délutánban amit a mormoták falujában töltünk. Miután eszeveszetten odójához rohant és hátuljával eltűnt benne, szemtelenül felemeli fejét és az íjászra szegezi csillogó szeméit. Ekkor azután megkezdődik a versengés: ki a gyorsabb? Az íjász lő, a mormota lebukik. Ez így folytatódik addig, míg vagy minden vessző elfogy, vagy mégis csak talál valamelyik. Emlékszem egy déli órára, amikor is egy kôrakás mögül egy tucát mormotát lőttünk.

A fűrj lövés nagy gondosságot kíván, de igen jó tréning az íjász számára. Az ôrségen álló kakas minden közeledésre figyelmezteti csapatát, de ô maga gáláns cél az íjász részére. Láttam, amint Compton 50 yardról szúrt a nyilára egy ilyen kakast, míg a megzavart csapat könnyű célt nyújtott két másik íjásznak. Szégyenkezve mondom, hogy gyakran beszálló fáikon lőttük ezeket a madarakat, hogy egy jó vacsorát biztosítsunk magunknak.

Az íjászok együttműködését a legnagyobb óvatossággal kell végrehajtani, nehogy egymást lőjék. Mielőtt íjunkat elpendítjük, mindig tudnunk kell, hogy nyílvesszônk hol fog megállni. Ezzel sok szerencsétlenségnek vehetjük elejét. Fűrj vadászat közben egyszer Compton egy ágon ülô madárra lőtt, elhibázta, Young pedig, aki a bozót másik oldalán volt egy koppanást hallott a jobb felén. Pontosan a mellette levô ágban állt meg a nyílvessző a szív magasságában. Ez valamennyiünket arra készítetett, hogy lövés előtt gondolkozási szünetet tartsunk. Nézz körül mielőtt lóssz!

Míg az apróvadat mérsékelt taktikával és ravaszsággal tudunk szerezni, addig a nagyobb és óvatosabb állatok vadászata művészi ügyességet követel meg. A szarvas, ami még mindig bőven van és bölcsen védelmezik a vadásztörvények, ugyancsak próbára teszi a vadász ügyességét és tudományát. Hogy jól tudjunk szarvasra cserkelni, ahhoz kinn a természetben kell tanulmányozni életmódját és azonkívül nagyon ajánlatos elolvasni Van Dyke: The Still Hunter című művét, ahol minden problémát tárgyal a szerző.

Nekünk itt columbiai fekete farkú szarvasunk van. Minden esetre csak a bakokat lőjük, /Ezek az un. deer-ek, amiből háromféle van Amerikában:a white tailed deer, a black tailed deer és a mule deer-fehér farkú, fekete farkú és öszvérszarvas kisebbek mint a mi nemes szarvasunk és így mi is átvehetjük a hímekekre a bak nevet. Amerikában csak a vapiti és a jávorszarvas hímjét hívják bull-nak, bikának / mert suták, ahogy nekem egy öreg erdész mondta, "nem szarvasok". Csak éhezô embernek szabad meglôni a gidát! Nálunk a bakokat ôsszel lőjük, mikor agancsaikat fényesre csiszolták és a párzási idény még nem kezdôdött el. Ebben az idôszakban nyugodtan élnek a sűrûségben vagy pedig a magasabb kilátó dombokat keresik a hegyhátakon. Többnyire éjjel legelnek és akkor lehet találkozni velük, mikor vízre vagy pedig mikor nappali hálóhelyeikre vonulnak. Az öregebbek nagyon nyugodtan fekszenek és ritkán mennek messzire helyüktôl. Néha, ha nagyon meleg van inni mennek. A fiatalabb bakok már vakmerôbbek, és úgy látszik, mintha azt hinnék, hogy erejükkel és bölcsességükkel mindenhova el tudnának jutni. Ezért a villás, vagy két éves bak gyakrabban kerül terítékre, mint az öregebb.

Nagyon érdekes megfigyelni, hogy a civilizáció jelenlegi napjaiban is találunk szarvast Californiában a legnagyobb városainktól már 20 mérföldes körzetben is. Mi azonban mégis inkább vonattal vagy autóval elutazunk 50-300 mérföldre és ott vadászunk. Azokat a helyeket keressük, amelyek a legháborítatlanabbak. Itt a vad többnyire zavartalanul él. Valamelyik állomástól vagy végsô kocsmától lovakkal megyünk a hegyekbe, vagy pedig a Coast Range és a Sierra Nevada magasabb régióiba. Valamely védett ponton táborot ütünk és gyalog becserkeljük a környezô vidéket.

Hajnalban és napnyugtakor a legjobb cserkelni szarvasra. A vadászok felkelnek hálózásaikból, gyorsan isznak egy kis kávé-t cakes-el és elindulnak, mert a hajnali derengésre már a helyszínen kell lenniük. Csendesen és mindenre készen lépnek be a szarvasok birodalmába. Minden fedezetet kihasználva, nesztelenül és ha csak lehet, széllel szemben mennek. Minden árnyékot, színeltérést megfigyelnek, miközben elôre haladnak. Ahol vadváltók vannak, ott azokat követik, ha pedig fenyôtûk szônyege borítja a talajt, akkor ezen lopakodnak a lehető legzajtalanabban közben feszülten figyelve az erdô hangjaira.

Sokszor a szarvas elugrás figyelmeztet, hogy bár óvatosan vadászunk, de még óvatosabb a szarvas. Ha pedig a vadász látta meg a szarvast elôbb, akkor a vadász kúszik valami megfelelő helyre, megbecsüli a távolságot, dörzsöli a szemét és elôkészíti idegeit a legnagyobb próbára. Megfeszíti erôs íját mígnem a szakáll megböki ujját. Azután elpendül a húr, egy ütés, egy ugrás és a menekülés zöreje. Hagyj idôt a szarvasnak, hogy elfeküdjön és kimúljon, azután találd meg!

Meglepô látvány, hogy a feljüket lőtt nyílvevesszôket félelem nélkül állják a vadak. Az íjásznak speciális privilégiumai vannak, mert a természet eszközeit használja.

A süvítô vesszô nem egyéb a vadnak, mint a mellette elhaladó madár. Mi bajt tud okozni? Az álló ember csak egy érdekes tárgy a tájban, nincs zaj ami riadót idézzen elô. A legtöbb állat inkább kíváncsi, amíg meg nem ijed. De vannak kevésbé kíváncsiak is. Ilyen a vadpulyka is. Indián stílusban ezt így fejezik ki a

vadászok: Szarvast látni Injunt. Szarvas mondja: Látom Injunt, nem tuskó, nem tuskó, Injun. Injun lőni. Pulyka látni Injunt. Azt mondani: Én látni Injun. Pulyka elmenni.

Szarvas vadászaton nem kell kutya, csak a sebettek felkutatására van szükség egy jól betanított vérebre. Kutyát a szarvas után engedni nem szabad, csak mint már mondtam, sebzettet keresni. Csak a kutya orrára van szükség, nem pedig a kutya lábára. Mivel egy kutya nem tud megfelelni minden körülmények között, specialistákat kell tartanunk. Egy jó medvés kutya vagy pumás soha ne kóstoljon szarvashúst, és ne kövesse annak nyomát. A jó mosómedvés kutya ragadjon a mosómedvére és ne törődjön az üregginyúllal. Jó, ha az íjásznak a szarvasra használt kutyája jelzi a szarvast, de utána mennie csak akkor szabad, mikor már megsebesült. Minden kutyának jönnie kell a kûrtszóra.

Mindenek felett pedig ott van a sportnak a lelke, a szelleme. A föld illata, a mély bíborszínû völgyek, az erdős hegyoldalak, az édes tiszta szél, a fák lombjainak titokzatos suttogása, mind-mind hívják a vadászt. Mikor meghallja a vadászkürtöt és a kutyák csaholását, majd kiugrik a szive, megmarkolja jó tiszafa íját, felcsatolja tegezét és belép a kalandok regények birodalmába.

X.

A mosómedve, a vadmacska, a róka és a farkas

Valamennyi ravasz állat közül a mosómedve koma a legokosabb és ha nem volna olyan szemtelen és olyan elbizakodott, kevesebbet fognának belőle mint a coyotéból, aki szintén igen okos gentleman. A mosómedve vadászat éjszakai mulatság és minden ügyes ifjú és sportman élvezheti ha van egy jó mosómedvés kutyája.

Az a jó mosómedvés kutya, amelyikben nagy a sportszellem és minden pillanatban kapható a verekedésre. Nekünk van egy speciálisan erre a célra tenyésztett kutyánk, amelyik az angol rókakopónak a leszármazottja. Ez a kutya valóságos csoda a maga nemében.

Ámbár nem túl sok időt töltöttünk el mosómedvével, mégis mindegyikünknek van egy jó csomó Procion Lotor irhája. Egy-két esetleg több jó kutyát vegyünk magunk mellé, amelyek tele vannak ambícióval és lelkesedéssel, és még sötétben vágjunk neki valamelyik szakadék aljának a mosómedvék után! Lámpa, íj a kézben, tompa nyílveszők a tegezben, eresszük el a kutyákat és a mulatság elkezdődhet!

Készülj el rá, hogy szederindán, össze-vissza keveredett iszalagon kell keresztülvergődnöd és fára kell másznod! Közben a kutyák rettenetesen el vannak foglalva a szimatolással, össze-vissza járnak az aljnövényzetet, előre-hátra keresztezik a patakot a szakadék fenekén, beleszagolnak az odvas fába és mindenképpen a felcsigázott érdeklődés és igyekezet jeleit mutatják!

Hirtelen megváltozik a hangjuk. Rövid, csattanós ugatás, inkább vakkanások, amiket eddig hallottunk, amik a várakozás teljes izgalmanak a jelei voltak, de most már az erős felcsendülő ugatás azt bizonyítja, hogy szimatot kaptak. Mintha kilöttek volna őket, úgy rohannak. Csörtetés a bozótban, ugatás, mi követni akarjuk, de lemaradunk. Lenn a patakmederben, iszapban, sárban, kiálló kövek között, kidölt fatörzseken keresztül rohanunk. A kutyák hangja kórossá vegyül. Némelyik magas, vonítás szerű, a másik mély, némelyik meg mint a harang. Ebből a fortissimoból tudjuk, hogy a kutyák már fára zavarták a mosómedvét. Az izgalom ránk is átragad, minden erőnket igénybe veszi a törtetés, hogy minél előbb a helyszínen legyünk.

Magasan egy fán, egy kihajló ágon megpillantjuk az árnyékszerű testet és a villogó szemeket: az ott a mosómedve. A kutyák nem engednek. Fára mászni nem tudnak, de minden áron szeretnének, tehát le kell hozni a zsákmányt. Valaki egy zseblámpával rávilágít a mosómedvére. Frank Fergusson a bajnok, megfeszíti íját és egy tompa nyílveszőt odaküld a mosómedvének. Tompa puffanás jelzi, hogy talált de az állat nem esik le. A következő vessző sziszegve elrepül, tehát nem talált. A harmadik lövést egy éles csattanás és egy felhördülés jelzi. Fejlövés volt. Egy zuhanó test, a kutyák odarohannak és azután mindennek vége van.

Néha a mosómedve az aki kezdeményez. Bátran bejön a táborunkba éjjel és ellop egy ízletes sonkát, megeszik egy font vaját, szóval teljesen megérdemli amit ezért kap.

Teddiet és Dixiet, két hû kutyámat egy alkalommal mosómedve vadászat közben majdnem elveszítettem. Az eset így történt:

A reggeli köd felszállt éppen a patakról mikor elindultunk. A kutyákat hamarosan elengedtük és azok felvették a nyomot. Átmentek egy patakon, egy kidölt fatörzsön, fel az erős hegyoldalra. Ott elvesztettem őket a dzsungelben. Rohantam utánuk, közben meg-megálltam egy pillanatra hallgatni az ugatásukat. Nagyon sebesen haladtak fel a meredeken és így még az ugatásukat sem hallhattam.. Egyszerre azonban messze, balról hallom a hangjukat, és így fáradt lábaimba új erőt préselve rohanok abba az irányba.

Még magasabbra érek, az ôserdôn keresztül és valami jajgatásra leszek figyelmes. Ott van valahol, halványan hallani, de pontosan meghatározni nem tudom, mert a patak és a fák zúgása zavar. Hosszas bukdácsolás után végre rátaláltam Dixire. Szegény kis kutyám, amelyik még csak nem régen került ki a kennelből és csak most kezdett dolgozni, ugyan csak helyben volt hagyva. Jól megnéztem és simogatva megkérdeztem, hogy hol van Teddie. Alighogy kimondtam a földalól erős küzdelemnek a zaja hallatszott, de nagyon halkan. Egy fa tövénél megtaláltam a bevezető nyílást. A hangokból megállapítottam, hogy Teddie a mosómedve torkát szorongatja és a végét várja. De ô maga is nagyon gyengének látszott. Amint bekiáltottam az üregbe, hogy Teddiet bátorítsam a mosómedve hatalmas rándítással kiszabadította magát és rohant kifelé a lyukból. Minden méltóságomat félretéve, nagy sietséggel hátráltam a lyuktól éppen időben, hogy a legdühösebb és legkikészítettebb mosómedvének, amit valaha is láttam, egy tompa nyílvezzôt lőjek hátulról a füle tövébe, amint mellettem elrohant. Ezzel meg is szabadítottam minden földi nyomorúságtól. Odamenten hozzá és amint lábammal felfordítottam láttam borzalmas sebeit. A nyaka és a szûgye összemarcangolt bôrnek és húsnak volt a keveréke. Azután mélyen belenyúltam a lyukba és kihúztam belôle a teljesen kimerült Teddiet, aki hamarosan visszanyerte a szabad levegôn rendes légzését. Nagyon ki volt merülve és borzalmas sebei voltak. A mosómedve súlyosan megharapta a hátsó lábai között végig az egész alsótestén. Kis pihenô után lementem velük a patakhoz, ahol a sebesült hősök megfürödtek.

A vén gazember mosómedvével a vállamon mentünk vissza a táborba, hogy a gratulációkat fogadjuk.

Ilyen a tipikus mosómedve vadászat. Néha nem sebesülnek meg ennyire a kutyák, de általában nem egykönnyen adja meg magát a mosómedve.

Fergussonnak és az ô foxterrierjeinek nagyobb tapasztalata van a mosómedvék körül mint nekünk, mert ô prémjükért rendszeresen vadászik rájuk. Csapdával is fogja őket a piac számára és úgy találja, hogy a könnyû íjból lőtt tompa nyílvezzônek csodálatos hatása van a csapdában vergődô mosómedve elnémítása céljából.

Rókával nehezebb találkozni. Az ő üzleti órái éjszaka vannak, de gyakran meghosszabbítja őket úgy, hogy az esti és hajnali szürkületbe nyúlnak. Életem egyik szerencsés és legszebb jelenete játszódott le előttem egy esti szarvas cserkészésen.

Este volt, ködös árnyékokká mosódott össze minden. Két csendes kecses róka bukkant fel előttem egy kis dombocska mögül. Mögöttük egy vörös sziklafal emelkedett ki, és ezen nagyon szépen kirajzolódtak körvonalaik, amint egy pillanatilag ott álltak meglepetten. Hamar kaptam az íjamat és a közelebbihez odaröppenttem egy nyílvezzőt. Hibáztam, mert ahogy félhomályban szokás, nagyra becsültem a távolságot. 40 yard volt, nem pedig 50, amint én gondoltam.

Félig ijedten, de azért megriadtan néztek rám egy pillanatilag, de aztán sarkon fordulva végtelen könnyedséggel átugrottak egy három láb magas bokron és eltűntek.

Ebben az ugrásban megkaptam azt az izgalmas meglepetést, amit elvesztettem amikor hibáztam. Ilyen könnyed kecsességet sohasem láttam. Minden erőlködés nélkül emelkedtek, a bokor felett a farkukkal vízszintesre irányították magukat, mint egy léghajó és úgy szálltak az akadály fölött. Ennek a szép ellensúlynak egy utolsó lefelé görbülete lágyan a földre tette őket a bokor tulsó oldalán anélkül, hogy bármit is vesztek volna sebességükből, eltűntek. Először tudtam ekkor megérteni, hogy miért van a rókának az a gyönyörű, hosszú könnyű farka. Csodálatos!

Gyakran megtörtént velem, hogy amikor későn este mentem haza a táborba, róka emelkedett ki a távoli sötétségből és egy panaszos vakkantást adott le rám. Ha rávilágítottam volna, könnyen meglőhettem volna, de sajnáltam ezeket az ártatlan kis állatokat. De mégis, valóban ártatlanok? Kis zsványok inkább! A valóságban bizony csinálnak károkat, amikor kirabolják a madárfészkeket és megfogdossák és megeszik a fűrjeket és az üreginyulákat.

Kutyákkal, lóháton azonban sokat vadásztunk rókára. A foxterrier és a black and tan terrier kiválóak rókázásra. Ezek a kis kutyák sokkal könnyebben mozognak a bokrok és aljnövényzet között, mint a nagyobb kutyák. Gyönyörűen kinyomozzák és vad hajszával űzik a rókát. Mi meg utánuk, míg az erősen szorított róka egy utolsó sebes iramot csinál egy nagy vörös fenyő felé, egyenesen a csupasz törzsre ugrik és megy felfelé, mint egy mókus, lihegve az erőlködéstől. Amint közeledünk még magasabbra hág és mérgesen néz le az alant ugató kutyákra.

Ki gondolta volna, hogy a róka tud fára mászni? /A vörös róka nem tud, de a szürke róka igen./ Mintegy 20 lábnyira jutott a föld fölé és mi mind láttuk ezt.

Néha csak úgy ráztuk le őket, ha kisebb fára menekültek. Ez nagyon fontos azért, hogy a kutyák végezhessek vele kedvükre, nehogy elveszítsék vadász ambíciójukat, azért, mert nem volt elég alkalmuk a viaskodásra. Máskor meg felmásztunk a fára, hurokkal lehúztuk, átkötöttük a száját, hogy ne tudjon harapni, felakasztottuk összekötött négy lábánál fogva a nyeregkapára, hazavittük megmutatni a gyerekeknek a táborba, és aztán szabadon eresztettük. Vagy pedig mint a fenyőfás róka esetében, szépen odalóttunk egy széles hegyű nyílvezzőt és ezzel megoldottuk minden életproblémáját.

Télen a csapda és a tompa hegyû nyílvesző ad újabb gallérokat a nôk nyakába. Az erdők és a mezők tele vannak vadászokkal. A héja rabol, a gyilkos nyest és menyét sohasem hagyja abba a gyilkosságot, a madár lesi a kövér kukacot és ugró férget, a róka, a macska, a farkas állandóan élelem után járnak, ugyanúgy mi is. Egy kora reggeli cserkészeten egy fűrjcsapat repült fel előttünk, de olyan messziről, hogy nem mi voltunk az okai a felrebbenésüknek. Compton és Young az újra helyezett vesszőkkel közel kúsztak ahhoz a vadrózsa bokorhoz, amelyikből a fűrjek kirepültek. Ott amint lehajolva figyeltek, meglátták egy hiúznak a foltos lábát, amint lágy mozdulatokkal, nesztelenül húzott a fűrjek felé. A lábak fölél célozva, ahol a testnek kellett lennie, Young odalótt egy vesszőt. Egy tompa becsapódás, egy hördülés és egy állati test tépte keresztül magát a ropogó ágak között. A másik oldalon tört ki, de alig 20 yardnyira Comptonnal találkozott. Mint a villám repült Compton nyíla, amire felbukfencezett és karmaival tépte a füvet. Young nyíla bár tompa hegyû volt, behatolt a hiúz mellkasába és megölte. Lefényképeztem.

Lusta, álmos macskákkal, mint amilyen a hiúz és a vadmacska, nem ritkán találkozunk útjainkon. Mindig készen állnak arra, hogy kárt okozzanak, bármennyire is ártatlannak látszanak. Gyakran látjuk őket amint egyik sűrűből átváltak nyílt terepen keresztül a másikba és ha ott lőtávolon belül voltak, a vadász üdvözlő nyílát kapták az oldalukba. Sokszor elhibáztuk őket, de nem is az a legfontosabb, hogy eltaláljuk őket, hanem az hogy nyíllal köszöntsük.

Miután megtanultuk Ishitől, hogy hogyan kell őket hívni, hívás segítségével is lóttuk őket.

Kutyákkal a történet hamar befejezést nyer és az íjász részéről nem sok benne a diadal, azért sokkal jobban szeretünk véletlenül találkozni velük és rögtönzött kalanddal jutni a birtokukba. Mégis mikor éjjel halljuk a hiúz nyávogását szeretnénk ha egy jó hiúzos kutyánk lenne és szeretnénk íjat fogni a kezünkbe.

A prérifarkasnak vagy coyotének távoli ugatását mindenki más-más érzéssel hallgatja. Tudjuk, hogy kárt okoz, de azért nyájas érzelmekkel viseltetünk a kutyának ez iránt a testvére iránt. Nevét az aztékoktól kapta. Coyote annyit jelent azték nyelven, "aki vad". De szeretjük őt úgy is, mint az indián mesék állati komédiáját.

Ishi szokott nekem mesélni az ő neveléses tapasztalatairól a coyotokkal. Mikor egyszer éjjel hazafélé ment egy elejtett szarvassal a vállán, egy csapat ilyen kis csavargó követte őt, egészen a sarkáig merészkedve bosszantották. Ilyenkor Ishi tetetett haraggal gyorsan hátra fordult és elkergette őket, vagy pedig íjával, mint egy rövid lándzsával szúrt a bordáik közé - ha tudott. Ő a coyotében egy mítikus alaknak a reinkarnációját látta, aki részben humoros alakja miatt az, részben pedig varázsló. Ravasz, erős, humoros, gonosz, mindez egy személyben. És sohasem történt semmi az állatvilágban anélkül, hogy a "coyote doktor"érdekelve ne lett volna a dologban. Nagyon sok trükk és varázslat elkövetője, de azért neki is voltak kellemetlen kalandjai, amire a legjobb bizonyíték az, hogy hogyan vesztette el a karmait.

A villág kezdetén neki is hosszú karmai voltak, mint a medvének és finom, selymes bundája. Egy éjjel mikor fáradtan jött haza a vadászatról és még hideg is

volt, belebújt egy odvas tölgyfába aludni. A szél felélénkítette a tábortüzet és a lángok belekaptak a száraz fűbe. A tűz gyorsan elharapódzott és elérte a coyote által lakott tölgyet, ahonnan a coyote lábai kimaradtak, mert már nem volt helyük. Így azután mire a fájdalom felébresztette, a körmei már le is égtek. Kiugrott odujából, keresztül törte magát a lángokon, be a hegyi patakba. Azonban menekülés közben leégett a gyönyörű bundája is. Azóta van neki amolyan molyette bundája, és azóta a körmei is csak a "coyote körmei".

Mikor kint találkozunk vele, a coyote fáradtnak és közömbösnek látszik. Ha elég messze van tőled, akkor gyámoltalan sírással protestál ellened, amiért behatoltál a birodalmába vagy pedig ártatlanul bámul rád valamelyik kisebb domb gerincéről. Úgy ül, néz és mozog, mint akinek rossz az emésztése. Várja hogy elmenjél.

Emlékszem egyszer láttunk egyet amint a fenekén ült tőlünk mintegy 180 yardra. Compton egy nyilat köldött oda hozzá, egyikét azoknak a síró, panaszkodó vesszőknek, amelyek keresztül húznak a levegőn. A coyote hallotta a nyílvesztőt közeledni. Fülét hegyezte, orrával az ég felé bökött, felkelt és frissen balra ugrott, azután egy kissé jobbra futott és megint egyet ugrott. Idejében ahhoz, hogy a nyílvesztő ne találja el. A nyílvesztő pontosan ott fúródott a földbe, ahol a coyote eredetileg ült. Ez valóban egy vidám jelenet és egy pompás lövés volt!

Csak úgy mint a puskával, a coyote egyszerűen nincs ott ahova a golyód vagy a nyilad bevág. Nem látszik, hogy nagyon zavartatná magát, csak annyi, hogy az utolsó pillanatban elvonszolja magát a tett színhelyéről. Nagyon gyakran lőttünk rá, néhányszor egész csapatra, de elég ritkán találtunk. A kezdő szerencséje azonban úgylátszik bolonddá teszi őt. Egyik újoncunk, mikor még egy hónapja sem volt meg az íja éppen társasággal autózott új autójában amikor az alábbi eset történt vele: Ezekben az időkben az íja mintegy vix de mecum képpen állandóan vele volt. Véletlenül meglátott egy csapat coyotet a műüttől nem messze. Amint kb. 100 yardnyira elhagyta, megállította az autót, megragadta fegyverét, -amelyikkel még alig tanult meg lőni - felajzotta, rátett egy nyílvesztőt és visszafutott, hogy a prérifarkast meglője. Mohósága és várható kudarca annyira mulattatta az autóban lévő vidám társaságot, hogy lármával nevetéssel előre bízatták.

Íjászunk nem hagyta magát zavartatni, hanem sietett visszafelé. Láta az ügyes bestiát, amint könnyed vágásban megkezdte a visszavonulást, megfeszítette hűséges íját és oda lőtt neki. Tévedhetetlenül repült a vessző, belevágódott a coyote füle mögé és egy hang nélkül leterítette.

Félőrülden a nem várt diadaltól megittasodva ragadta meg íjászunk a zsákmányt és vissza vitte az autóhoz. Társai gratulálva és éljenezve fogadták. Hangos örömkialtások és haditánc kezdődött, hogy megünnepeljék a nagy eseményt. Mikor mindezt megtették, a boldog társaság újra autóba szállt és folytatta útját mint megannyi boldoggá tett gyermek.

Így mutatkozik meg a teljes tudatlanságnak a veszélyessége. Ezek a véletlen találkozások úgy látszik meglehetősen balszerencsét hoznak a coyotera. Frank Fergusson mikor a Sierrákban vadászott illetve csapózott, többször úgy találta csapdáit, hogy a farkas família valamelyik tagja kirabolta. Egy nap amikor szabályos

csapda ellenőrző körútját tartotta, azt vette észre, hogy egy coyote fut a távolban azzal amit az ő csapdája fogott. Látván, hogy a prérifarkas egy kis patak ág felé fordul, Fergusson keresztülvágott a közbe eső erdőn, hogy ha feléfordul, elébe vághasson. Pontosan abban a pillanatban érte el a patakmedret, amikor az ügető coyote odaért. Csak tompahegyű nyíl volt az íján, tehát ezzel lőtt át a 25 yardnyira lévő túlsó partra. Talált, eltörte a coyote első lábát. Hatalmas vérsugár tört elő, a tolvaj küzdött, hogy időt nyerjen. Ez alkalmat adott Fergussonnak arra, hogy új vesszőt tegyen íjára. Ezúttal egy széles hegyűt. Az izgalmak pillanatában ismert pontossággal lőtte ezt a vesszőt keresztül a coyoten, abban a pillantban megölvén vele. Mikor ezután az epizód után találkoztunk, megmutatta nekem a véres farkasbőrt, mint ügyességének bizonyítékát.

Fergusson úgy hódította meg az íjászat, hogy egyik kirándulásunkon ő volt a packer /az, aki a lovakról és az élelemről gondoskodik. Rendszerint hosszabb időre fogadják fel az állataival együtt/ és azt kérdezte Comptontól, hogy milyen pontosságot lehet elérni íjjal. Compton különösen jó nagy távolságra való lövésben és így rámutatott egy bokorra, ami 175 yardnyira volt. Körülbelül egy kutya nagyságú bokor volt, Compton szokatlan gondossággal célzott és egymás után három nyílveszőt belelőtt a bokorba. Mikor "Freg" ezt látta, kezdte komolyan venni az íjat.

Az erdei farkassal ritkán találkozunk a mi klímánk alatt. De amint eddig is egyre több sikert értünk el, remélem és lázasan kívánom, hogy előbb-utóbb találkozzak vele.

Ennek a durvább és gonoszabb családtagnak a hiányában időről-időre egy-egy jól irányzott nyílveszőt eresztünk addig is az alattomos coyoteba.

XI.

Szarvas vadászat

A szarvas az erdők legszebb állata. Kecses mozgása, nemes testtartása, fürgesége és ébersége, kedves és szívet lelkesítő látvánnyá teszi. Csodálatos, amikor zavartalanul legelnek, ilyen aprózó léptek, ilyen kényes csipegetés csak lecke lehet a kultúrából. Nagy fényes szemükkel, mozgékony, mindig hallgatódzó fülekkel, nedves, érzékeny, állandóan a levegőben szállongó illatok után kutató orrukkal, a túlfinomult és érzékeny magabiztosításnak a megtestesítői. És mégis, a szarvasok lényegében nem félénk állatok. Kíváncsiságból messze merészkednek és már láttam hegytetőről olyat, hogy a kutyák által üldözött szarvasok játszottak és semmibe vették üldözőiket. A kutya akadályozva van a bozótban és pusztán szimat után haladva követi a csapát. A szarvas rohan, átugrik magas akadályokat, visszakanyarodik saját nyomára, megáll torkoskodik, sőt bevárja a kutyát egészen közelre és a szó szoros értelmében orránál fogva vezeti a bolond hajszában. Biztos vagyok benne, hogy a szarvas nem ijed meg túlságosan, hacsak több kutya a sarokba nem szorítja, vagy körül nem zárja és nem is sokat törődik az ilyen epizódokkal. Bátran állíthatom, hogy van a természetében bizonyos sportos elem.

Hogy miért kell az embernek szarvasra vadászni, az egy sokat vitatott kérdés. Minden esetre ez a kétlábú vadásznak egy igen ősi szokása. Oly sok évszázad óta űzzük ezt, és ezért nehéz elképzelni, hogy egyik percről a másikra felhagyjunk ezzel a szokásunkkal. Kétségtelenül az egyik jele a fejletlen etikus tudatosságnak. Mi elrontott állatok vagyunk. Meg kell jegyezmem, hogy tucattal vannak olyan dolgok amiket az ember véghezvisz, és amiktől messze az angyalok mögé kerül, de bizonyos mértékben örülök neki. A természet vonzereje és ragyogása nagy hatással van ránk. A nagy primitív külvilág még mindig legyőzhetetlen, és az ember szívében még mindig vannak meg nem mért, ellenőrizhetetlen és életerejüket nem vesztett impulzusok, amik az élet lényeges motívumai. Ezért hiábavalóság és kegyetlenség nélkül, mi vadászni fogunk, míg a karnak ereje lesz, a szem csillog és a szív dobog!

Vezess!

Szarvas vadászatra az íjász olyan helyet válasszon ki, amit a civilizáció és a puskapor még nem rontott el. Közelítse meg ez a hely lehetőleg az ősi atyáink idejében létező vadonokat. A vad legyen bántatlan és érintetlen a mindenhol jelenlévő és veszélyes vadászoktól. A biztonság is megkívánja, hogy az íjász lehetőleg kerülje el a fegyveres emberek által lerohant területet. Az íjász vadászati módszere kész céltáblává tennék őt a meggondolatlanul össze-vissza lövöldöző puskásoknak.

Soha ne menj olyanokkal akiknek puskájuk van és soha ne hordj puskát! Az első elrontja a vadászatodat, a második szükségtelen, mert csak annak a kritikának

teszed ki magad, hogy először puskával meglőtted a vadat és azután odaálltál újat fogva a kezedbe és lefényképeztetted magad.

Szarvasvadászatainkon először is kiválasztjuk a helyet, szokás szerint valamelyik hegyi ranchot, ami olyan ember tulajdona, akinek nincs ellenére, hogy az ő területén vadászunk. A sportos ajánlat, hogy mi újjal fogunk szarvasra vadászni a legtöbb ember képzeletét felcsigázza. Ha nem ismerjük a vidéket, a ranccher értékes felvilágosítást tud adni a bakok tartózkodási helyeiről, és ezzel időt takarítunk meg. Szokás szerint ő vezeti a csapatot és ő a packer. Az a néhány bizalmas kapcsolat, ami az ilyen expedíciókon lett megalapozva, egyik legkellemesebb kísérője és jellemzője lett a mi vakációinknak.

Mikor kiértünk a területre, tábort ütünk. Sátrakat verünk fel, raktár készleteket csomagolunk ki és rendezünk el, ágyakat készítünk és mindent rendbe teszünk, hogy a napokig vagy hetekig tartó ottlétünk kellemesebb legyen.

Mindegyik újásznál van két vagy több új és 2-6 tucat vessző. Ezeknek körülbelül a fele széles hegyű, a többi vagy tompa hegyű vagy pedig régi darab, éppen csak arra való, hogy repülő madarakra lőjünk velük, esetleg célbalövésre, vagy hogy nagy canyonokat lőjünk vele keresztül.

Rendszerint ketten vagy hárman megyünk ki és együtt vadászunk. Mikor eldöntöttük, hogy melyik hely látszik a legjobb bakos tanyának, napkelte előtt felkelünk és miután ettünk valamit, elindulunk, hogy a kiválasztott helyet kivilágosodás előtt elérjük. Ekkor nyillövésnyire szétszóródunk egymástól, kb. 200 yardnyira. Párhuzamos vonalban átfésüljük a terepet, egyik a gerinc alatt hol mindig találni vadcsapát, a másik félúton lefelé, átkutatja a fákkal benőtt területet, a harmadik pedig a szálerdő szegélyét cserkeli be, ahol leskelődő vagy pedig már elfeküdt szarvasra akadhat.

Íly módon bejárunk egy jó darabot a vidékből, és egyik vagy másik észrevehető vagy felzavarható egy-egy bakot.

Nagy óvatossággal és csendben haladunk előre, közben átkutatva minden apró fedezéket, odakémlelve minden kidőlt faóriásnak az árnyékába, ahol a szarvasok szeretnek heverészni. Meg-megállunk, minden gyanús ágat szemügyre veszünk, azzal a feltevéssel, hogy agancs lehet. Ünöket elég gyakran látunk. Olyan óvatosan lopakodunk, hogy előfordul néha az, hogy 10 yardnyira megközelítjük a szarvasokat. Compton egyszer egész közel kúszott egy gidáját szoptató ünökhöz. Annyira megközelítette őket, hogy a kalapját rájuk tudta volna dobni. Mialatt figyelte őket, az anya nyugtalanná vált, láthatóan veszélyt érezve, anélkül, hogy látná vagy szimatolná azt. Lassan odébb mozdult kihúzza tőgyét a mohó borjú szájából, kissé megbökte hátsó lábait, azután keresztül ugrott rajta és könnyedén megindult a domb gerince irányába. A kis legényke zavartalanul megnyalta a szája szélét, felkanyarította nyelvét egészen az orráig, megrázta a füleit és látván, hogy anyja várja, elügetett nem tudván, hogy ember van a közelben, aki veszélyt jelenthet. Mi ünöket soha nem lővünk.

Néha egy megijesztett szarvas rohan el előttünk a hegyoldalban és mi ott maradunk kissé kedvetlenné válva. Máskor a szarvas megpróbálja ezt és ráfizet. Egy este, amikor éppen a táborba akartunk visszatérni - sietve, mert a sötétség gyorsan

ereszkedett le - feliasztottunk egy szarvast, amelyik lefelé rohant elölünk a meredek lejtőn. Compton azonnal hegyéig megfeszítette íját és lőtt. Amint a szarvas takaráshoz ért volna, a nyílvezzőbe vágódott. Ekkor kb. 75 yardnyira lehetett. A vessző ferdén belefűródott az oldalába, keresztül hatolt a testén és a túloldali lapockán jött ki. A szarvas fordult egyet és belezuhant a bozótba. Közben a testén keresztül hatolt nyílvezző eltörött. Mikor oda értünk felvettük a nyílvezző darabját. Követtük a szarvas útját a canyonon lefelé és 200 yarddal arrébb megtaláltuk kimúlva egy vén fa tövében. Szívlövés volt, egyike a legpompásabbaknak amiket valaha is láttam. Compton mester a távolság és a futó vad sebességének megítélésében.

Mikor a táj egy részét végig jártuk, a fent leírt módon, találkoztunk egy előre megbeszélte helyen és ott kiterveltük az újabb vadászatot.

Ha a nap még nem emelkedett a hegycsúcsok fölé, akkor folytatjuk még tovább ezt az átfésülést mindaddig míg a bakokra való cserkelés ideje el nem múlik. Ugyanezen a módon bizonyos előnyhöz jutunk az által, hogy az átfésülést fenn kezdjük és úgy folytatjuk lefelé, ahogy a világosság hatol lejjebb a völgyekbe.

Néha távcsöveinkkel észreveszünk egy-egy magányos vagy többedmagával lévő bakot. Ilyenkor utána megyünk. Megállapítjuk merre tart és ha lehet eléje vágunk. Ez sokszor lélegzet elállító munka, hegyre fel, völgybe el, de ez szintén része a vadászatnak.

Young és Compton lőttek egy jó bakot nem régiben ezen a módon. Megláttuk jó háromágú koronáját kb. egy mérföldnyire tőlünk és a lehető leggyorsabb tempóban siettünk utólrni. Éppen jó helyre értünk, 80 yardnyira a baktól, amikor az észrevett bennünket. Young odalőtt és nyílvezzője keresztülhatolt a bak szügyén. A bak beugrott a szakadékba és egy vadgesztenyefa csoportnál keresett menedéket. Körülvettük és úgy vártuk kimúlását. Mivel hosszabb várakozás után sem észleltünk semmit, Compton bement a sűrűbe ahol meglátta a sebesült bakot mély gondolatokba merülve feküdvé. Nyakon lőtte egy széleshegyű vesszővel és ezzel véget vetett szenvedéseinek.

Mivel semmi tapasztalatom nem volt a golyóval való szarvasvadászatot illetően, az íj használata nem hozott változást. Mr. Young azonban azt szokta mondani, hogy neki nagyobb örömet okozott egy nyállal elhibázott szarvasa, mint a szarvasnak puskával való elejtése. A magam részéről semmit sem kívánok puskával lőni. Ez nem látszott fairnak és amióta belefogtam az íjászatba rá sem tudok gondolni a puskára.

Az első bakom amit lőttem, ugyancsak messze volt nem sok esélyem volt rá és inkább a szenzáció kedvéért lőttem. Első nyílvezzőm ártalmatlanul elsuhant a háta felett. A másodikat már közelebből lőttem rá, de csak a dereka fölött nyírta a szőrt. És ez a szarvas olyat tett, amit azelőtt soha sem láttam, derekával olyan mélyen homorított, hogy majdnem a földet érte, azután láthatóan elerőtlenedett lábait összeszedve egyszercsak a többiekkel együtt elvágatott. Ezen igen jól neveltünk és mondhatom, hogy némelyik vadászkalndunk nagyon neveltető volt.

Egyszer, amint ketten lőttünk egy öreg bakra, amelyik tőlünk elég messze rohant le egy vadcsapáson, a két vessző 20 yardnyira előtte esett le. A bak hirtelen

megállt, megszaglászta a két vesszôt, elôször az egyiket a csapás egyik felén, azután a másikat a másik felén. Egy pillanatra megkönnyebbült, de azután balra ugrott és eltűnt. Mit gondolhatott amint alapos vizsgálódását befejezte? Embert is érzett, festéket is érzett. Mit gondolhatott, hogy mi féle állatok a nyilak?

Ez arra emlékeztet engem, amit Ishi mondott, hogy a fehér embernek olyan szaga van mint a lónak, és vadászat közben olyan zajt is csinál, mint egy ló. De vannak esetek amikor a fehér embernek nem mindig van ló szaga. Egyszer példával bizonyítottan is láttam. Egyszer mikor egy gyönyörű helyen táboroztunk, megzavart bennünket egy négy tagú társaság öt lóval és három kutyával, valamennyien vadászatra felszerelve. Mi a nyugodt indián módszereinkkel nem igen zavartuk meg a tájék hangulatát, de ôk úgy rontottak ránk, hogy mérföldekre fellármáztak minden vadat.

Megérkezésünk utáni napon, mikor magam voltam cserkelni, egyszer csak hallom amint az egyik jön, még csak fél mérföldnyire volt, de a zaj amit csapott már messze megelôzte. Nem tettem mást, csak egy bokor mögé léptem és vártam, mintha egy közelgô elefántot vártam volna. Karabélyszerűen vállra vetett puska, hátizsák csörömpölô kandin, szöges cipôk a talajt horzsolva, így masírozott el mellettem 10 yardnyira de még csak észre sem vett. Hús szarvas látta volna ôt ott, ahol ô egyet sem látott volna. Ugyan ezen az éjjelen ez az ember a táborunkba jött, és azt kérdezte merre visz az út az ô táboruk felé. Azt magyarázta, hogy egy papírlapot szűrt fel egy fára útmutatóul, de most nem találja a fát. Kérdeztük ^lött-e valamit. Azt mondta, hogy csak ünôket látott. Minden bizonnyal igaza volt, mert ôk nem is lôttek mást, csak ünôket. Találtunk is utánuk kettôt a vízmosásokban, mikor már elmentek. Tehát egy hétig össze-vissza vadászták a környéket lovakkal, kutyákkal és puskákkal, de nem tudtak bakhoz jutni. Ugyanezen idô alatt ellôtünk az orruk elôtt két jó bakot. Ennyit a vasak embereirôl.

Elsô bakom annyira izgatott engem, hogy ennek a vadászatnak minden részlete emlékezetes maradt. Egy reggeli vadászat után visszatérôben voltam a táborunkba. Már majdnem dél volt, a nap erôsen süttötte a poros ösvényt és úgy látszott mintha az egész világ álmos lett volna. A fenyôk illatától terhes levegô alig mozdult.

Fáradtan és éhesen vonszoltam magam, mikor egyszer csak a külsô látómezômben egy szarvasnak a képe jelent meg. Megálltam. Tôlem 80 yardnyira állott egy három éves bak és egy tölgyfa alatt eszegetett. Háttal volt felém. Lehasaltam és közelebb kúsztam hozzá. Nyilam az íjon volt. Gondosan felbecsültem a távolságot: most 25 yard volt. Ekkor a bak felemelte a fejét. Egy nyílveszôt lôttem a nyakára. Elrepült az agancsai között. Meglepetten rázta meg a fejét, azután újra lehajtotta a nyakát és enni kezdett. Másik nyílveszôt tettem fel. Amint újra megemelte a fejét, lôttem. Ez a vesszô messze repült a nyakától, de helyes elevációs szögben. A bak most még jobban meglepôdött és megugrott, de úgy hogy szemben állt velem és hallgatózva figyelt. Gyorsan letérdeltem. A kissé emelkedô talaj és egy bokor részben eltakartak. Amint harmadik nyilamat húztam elô a tegezbôl, a szakállá megakadt. Fohászkodtam egyet, hogy az idegeimet megnyugtassam. Aztán gondosan megfeszítettem íjamat céloimat kicsit

alacsonyabbra helyeztem és egy gyönyörűen elpendített nyilat lőttem el. A vessző gyorsan suhant a fű fölött, mint egy fecske és keményen szűgyön találta a bakot. Újjongva hallottam a becsapódást. A szarvas megugrott, vagy 30 yardot eliramodott, megingott, hátrahajtotta a fejét és hátsó lábai összerogytak. Mozdulatlanul álltam mint egy fatörzs. Látna hogy lerogyott gyorsan előre rohantam és majd negyven yardos futásom közben egy újabb vesszővel szíven lőttem. Azonnal kimúlt. Az öröm és a szánalom ellentétes érzései viharzottak át szívemen, gyengének éreztem magam, de zsákmányomhoz rohantam és fejét térdemre helyezve Robin Hood nevében birtokba vettem.

Mikor alaposan megvizsgáltam, láttam, hogy a második vesszőm a szívkamrán hatolt át és behatolva a mellüregbe a túloldali első lábban akadt meg. Az első vessző teljesen keresztülment a mellüregen, megsértette az aortát és a másik oldalon elrepült. Ott feküdt mélyen a talajba fúródva 20 yardnyira a kilövés helyétől.

Mikor a szarvast kizsigereltük, egy tölgyfa árnyékában kihűtöttük és a hűvös alkonyatban hazavittük, könnyű teher volt a repeső szívnek. Egy vadász törekvéseinek beteljesülése. A legfinomabb szarvasgerincet akkor ettem életemben.

A hóban való csapázásban és kopózásban kevés tapasztalatunk volt, de kétségtelen, hogy az utóbbinak csodálatos eredménye van, különösen bozótos terepen.

Jobban szerettük a csendes vadászatot. Amint a nyilatóknál feküdtünk kitűnően tanulmányozhattuk az állatok életét. Az indián módszerekből is sokat tanultunk, de a lest nem tartottuk vonzó sportnak. Szarvasra inkább húsért, mint a trófeáért vadásztunk 'és a legtöbbet úgy lőttük, hogy medve és puma vadászatainkon volt szükség rájuk mint élelemre.

Egyszer egy puma csapán, amint a kutyák a meredek lejtőn rohantak le előttem, a szakadék szélén felugrattak egy jó bakot. Az ösvény mindkét oldalán igen sűrű és magas bozót volt, a bak nem tudott abba bevágtatni és így kénytelen volt felém rohanni az ösvényen. Mikor a bak 20 yardnyira ért, hirtelen megfeszíttem íjamat és szűgyön lőttem. Egy oldalugrással sikerült neki a sűrűbe törni és szem elől tévesztettem. A kutyáknak nem volt szabad szarvasnyomot követni, de mivel látták hogy rálőttem, szörnyű izgalommal utána rohantak. Belefűjtam a kürtömbe és visszahívva jól összeszídтам őket. Azonban attól félve, hogy a bak elveszhet, lementem a ranchra, ami kb. 2 mérföldnyire volt, hogy Jaspert és kutyáját Splinterrel elhozzam. Splinter egy közönséges kis korcs volt, eredetileg a városból jött és minden bizonnyal reménytelenül civilizált volt. Jasper azonban felfedezett benne némi szunnyadó tehetséget, 'és sebzett szarvasok csapázására tanította. Semmi más szimatra rá sem hederített, csak a szarvas vérre. Egy ló hátsó lábával való véletlen összeütközés eredményeképpen egyik szemére nem látott 'és egyik fülére nem hallott. Azonban ezen fogyatékok által okozott erős féloldalisága dacára utolérhetetlen volt sebzett szarvas utáni véreb munkában. Jasper tehát jött, Splinterrel a sarkában. Azon a ponton ahol a bak elugrott az ösvényről, megszagoltattuk a kutyával a vért. Alapos, de nem izgatott vizsgálódás után a kutya elindult a bozótba. Időnként a hátsó lábaira állt, úgy szaglászta a sűrűt, azután ment

tovább. Közben ráléptem egy csörgőkígyóra és sietős helyzetváltoztatás után igyekeztem elintézni a kígyót. Éppen befejeztem az érdekes cselekedetet, mire Jasper és Splinter eltűntek a szemem elől. Így leültem és vártam. Negyed óra múlva távoli fütyülést hallottam.

Követtem Jasper jelét és leereszkedtem a szakadékos patakhoz, azután mentem egy darabig az egyik oldalágon és egyszerűen csak magam előtt láttam mind a hármat: Jaspert, Splintert és a bakot. Ez csaknem egy teljes kört írt le, nem egészen fél mérföld átmérővel és alig 100 yardra a kiinduló ponttól kimúlt. Nyílvesszőm nagyon romboló sebet ejtett benne: átjárta a tüdejét és a nagy aortát és az volt a csodálatos, hogy ilyen borzalmas sebesüléssel olyan messzire tudott menni. Az volt a véleményünk, hogy ha saját kutyáim utána rohanva meg nem ijeszti, sokkal közelebb lefeküdt volna.

Igaz ugyan, hogy a szarvas vadászat célja az, hogy szarvashoz jussunk, mégis az is öröm szokott lenni, amikor elhibázzuk. Soha nem lőttünk a legszebb öreg bakokra megszámlálhatatlan águ agancsuk miatt. Egy este alkonyatkor a bíborszínű árnyak közül kilépett a legpompásabb bika, amit valaha láttam. Nemes tartása, fenséges sörénye volt. Egy fűvel borított hegyoldalon állt tőlem mintegy 150 yardnyira egész oldalát mutatva. Puskával a leggyámoltalanabb kocavadász is feldönthette volna. Valóban úgy nézett ki mint a királyi szarvas a képeken.

Mi ketten voltunk és egy kicsiny aljnövényzet fedett bennünket. Megfeszítettük íjainkat, elengedtük vesszőinket és azok repültek. A nyílvessző repülése gyönyörű látvány. Kecsessége harmónia és tökéletes geometria egy személyben. Rövidet lőttünk, a szarvas épp csak rájuk nézett. Újra megfeszítettük az íjakat és újra lőttünk. Ezúttal nyilaink éppen a hasa alatt fúródtak be a földbe. Néhány lépést előrefutott, azután megállt, hogy megnézzon bennünket. Lassan egy harmadik vesszőért nyúltunk, lassan feltettük és lőttünk. Elrepültek zúgva a levegőben. Egyik szügyének laza bőrén ment keresztül és elrepült, a másik a nyakát karcolta meg.

Nagy ugrással az erdőbe kanyarodott és mi áldásainkat küldtük utána. Sebei csupán karcolások voltak. Felszedtük nyilainkat és hazamentünk a táborba, szalonnát vacsorázni teljesen boldogan. A nyílvessző okozta seb lehet semmiség, mint a fent elmondott esetben, vagy pedig meglepően halálos, mint azt Arthur Young alábbi esete mutatja. Mikor egyszer szarvasra cserkészett, az megriadt tőle és elrohant egy bokros tölgy mögött. Young látta, hogy már-már elveszti zsákmányát és majdnem bizonytalanul odalött egy mozgó alakra. Azt hitte, hogy hibázott és vesszője keresésére indult. Meg is találta. Jól végig karcolta a földet és mélyen belefúródott. Mikor felvette, észrevette, hogy nedves, de mivel ezt megmagyarázni nem tudta, az egészét figyelmen kívül hagyta.

Másnap amikor Comptonnal arra jártak vadászni, megtalálták a szarvast a rálövés helyétől 150 yardnyira. Elrohant, összeesett, vérzett, felkelt, újra lerogyott és ott belsővérzés következtében ki is múlt. A nyílvessző a lapockája mögött csapott be, keresztülment a tüdején és az álkapcsa alatt jött ki. Mindezek után még yardokat repült tovább, mélyen a földbe vágódott és csak alig volt nedves.

Más alkalommal amikor egyedül vadásztam kaguárra, egy kutyával, egy mély szakadékban váratlanul egy bakkal és egy ünövel találkoztam. Nyílt szezón volt és a táborba hús kellett. Gondosan megbecsültem a távolságot és oldalba lőttem a bakot. Életemben először hallottam felnött szarvast sírni. Önkéntelen felkiáltást hallatott és mert nem tudta honnan jött a veszély állva maradt. Kutyám feljebb dolgozott a canyonban és mikor meghallotta a szarvas fájdalmas hangját, mint egy fúria rohant a bakra és a földre rántotta. Vad küzdelem fejlődött ki, a kutya a bak torkának esett, míg végül a bak kitepte magát a kutya szájából és elrohant. Részben mert sok szarvas csapa keresztezte egymást, részben mert kutyám nem szarvasra volt tanítva, éjjel lett és mégsem találtuk meg. Csak másnap akadtunk rá, de semmi hasznát nem vettük, mert a kaguárok igen kevés húst hagytak a csontokon.

Az egész képből még most is előttem van, hogy a kutyám milyen vérszomjas kegyetlenséggel küzdött. El sem tudom képzelni, ha nem látom, hogy a mi kályha melletti kedvencünk ilyen szörnyű elszántsággal tudjon harcolni. Nagy szerencse, hogy vadászataimon segítőkész engedelmes kísérelőm, nem pedig üldözőm.

Milyen gyorsan igazodik a kutya az íjhoz! Először kissé fél tőle, mert azt hiszi hogy egy hosszú bot. De hamarosan megtanulja, hogy miről van szó és nem várja a puska durranását, hanem az íj pendülését és a vessző zizegését, ez elég jel neki ahhoz, hogy akcióba lendüljön. Némelyik kutya még arra is hajlandóságot mutatott, hogy a nyílvesszőket aportírozza. A legpompásabb egyensúly: a kutya az ő bámulatos orrával és fáradhatatlan lábaival, az ember az eszével, a kürt, az íj és a nyíl.

Mi akik így vadásztunk, felhágunk a magas hegycsúcsokra, jártuk az erdei ösvényeket, belélegeztük a varázslatos levegőt és láttuk a végtelen hosszú hegyláncokat, amelyek az istenek áldott ajándékai.

Összesen mintegy harminc szarvast lőttünk íjjal. Ezeknek nagyobb részét Will Compton lőtte, míg Young és én kevésbé voltunk eredményesek. Dacára a végtelen sajnálatnak, amit az ilyen gyönyörű állat iránt érzünk, mikor elejtjük, mégis nagy öröm hazavinni a táborba egy szarvast vagy lógni hagyni egy faágon a hűvös árnyékban, jeges forrás közelében, hogy szépen kihűljön. A tábortűzön pompás szarvasszeleteket sütünk és mikor jó étvággal elfogyasztottuk, ott maradunk az elhamvadó tűz mellett és felnézünk a felettünk ragyogó csillagokra. A nagy Orion minden dicsőségével fénylik és a vadászok holdja mint aranykorong kel fel és bevilágítja az égboltot. Kábultan a boldogságtól befészkeljük magunkat hálósájkjainkba, ahhol az illatos lombágyon elszenderedve örök vadászatokról álmodunk.

XIII.

Medve vadászat

Medvét íjjal lőni igazán nagyon régi multság, annyira régi, hogy régiségben legközelebb áll ahhoz a korhoz, amikor még bunkós bottal verték agyon őket. Azonban mégis oly messze a régmúltba tűnt el, hogy csaknem mítikusnak látszik.

A medvét időtlen idők óta veszedelmes vadnak tartják. Kétségkívül európai őseinknek a barlangi medvével vívott harcai mélyen bevésődtek az emberiség emlékezetébe. Az amerikai indiánok a régmúltban szintén primitív fegyvereikkel öldösték a medvét, de legutóbb már ők sem ezt a módot követték és így elfeledett művészetté vált.

A Yana-indiánok medvevadász módszerét már leírtam, ők mindig arra törekedtek, hogy egy nyílvezzőt a medve nyitott szájába lőjenek. Ishi azt mondta, hogy az így kiömlő vér ölte meg a medvéket. De midőn a medve koponyáját megvizsgáltam, azt vettem észre, hogy az agyvelő a koponya szájfelőli részén van a legvékonyabb csontréteggel védve és így az ide lőtt nyílvezző végzetes. A nyílvezzők nehezen tudnák átütni a medvekoponya homlokcsontjait, de szájpadláson át nem nehéz az agyvelőbe hatolni. Mindenesetre a yanák ide irányították lövéseiket. Ishi leírásából jól tudjuk, hogy elég időt vett igénybe mire egy medvével végeztek.

Úgy látszik, minden indiánnak igen nagy a respektusa a grizzly medve, a hegyek hatalmas állata iránt és kitérnek útjából.

A fekete medve ugyanaz az állat, akár barna, akár fahéj színű, mert ezek csak színváltozatai ugyanannak a fajnak, de anatómiai felépítésükben és szokásaikban lényeges eltérés nincs. Az amerikai fekete medvének a hazája valamikor kiterjedt az USA és Canada egész területére. Újabban azonban a keleti, vagyis a sűrűbben lakott részeken nagyon megritkult az állomány, mégis furcsán hangzik, hogy egyedül Pennsylvániában 465 fekete medvét lőttek 1920-ban. A nyugati hegyekben elég gyakran lehet találkozni vele, és ha nem provokálják nem támad. A modern tűzfegyverek korában nem mondhatjuk, hogy veszélyes kaland lenne a vele való találkozás. Csak ha megsebesült, megijedt, vagy ha bocsait hiszi veszélyben akkor támad. A medve az összes többi vadállattal együtt, mióta megismerkedett a puskaporral, megtanulta, hogy az embertől félnie kell. Azelőtt sokkal egyenlőbbnek látta a játékot és ritkán kerülte ki a találkozást, sőt szívesen elébe is ment.

A medve különös keveréke a kíváncsi komédiásnak, a ravaszságnak és a vad kegyetlenségnek. Kevésbé veszélyes találkozásoknál és tolvajlásaival némi vidámságot lop erdei midennapjainkba.

Mikor egyszer Wyomingban vadásztunk, egyik éjjel amint táborunkhoz közeledtünk, észrevettük, hogy egy fiatal fekete medve az éléskamránkat fosztogatja. Éppen egy sonkacsont volt a szájában mikor odaértünk. Gyorsan egy

tompahegyű vesszőt tettem fel az íjamra és 60 yardról odalöttem neki. Nem akartam megölni, csak figyelmeztetni. A nyílveesző gyorsan repült és jókora puffanással vágódott az oldalához. A medve egy mordulással oldalt ugrott és a csontot elejtve az erdőbe menekült. Ijedt menekülése meglehetősen komikus volt. Menekülését néhány riasztólövessel még meggyorsítottuk. Soha többé nem látogatott meg bennünket.

Egy alkalommal, mikor egy másik társasággal vadásztam, táborunkat ugyancsak rendszeresen bosszantotta egy medve éjjeli torkoskodó látogatásaival. Vezetőnk egy praktikus tréfát eszelt ki a tányértalpú koma elriasztására. Egy jókora szalonnát odakötött a hálósákjához egy darab dróttal. Éjfél tájban valamennyien arra ébredtünk, hogy ember és hálósák nagy lármával eltűnik a lejtőn és a patak mederben áll meg. Mikor a medve észrevette, hogy ember van a hálósákban, hangos zsákmányát elengedve nagy méltatlankodással elhagyta a színteret.

Az ilyenféle medvehistóriák miatt némelyek azt hiszik, hogy a medvéket házi kedvencekként tarthatjuk és megbízható társakat nevelhetünk belőlük. Ezeket a hiedelmeket többnyire szentimentális hajlamú "természetbarátok" terjesztik. Gyanútlan hallgatóikban az a tévhit alakulhat ki, hogy a vadállatoknak nem kell más mint nyájasság és szerető gondoskodás, és az ember kebelbarátaivá válnak. Az ilyen álbölcsellők, ha a gyakorlatban is keresztül akarják vinni elképzelésüket, meglátják hogy milyen végzetes tévedésnek estek áldozatul. Az ember és a vadállatok közötti harc még ma is tart, és ez mindaddig így lesz, míg minden állatot ki nem írtanak, vagy elkerített helyen részben házasítanak. Azonban még a házi szarvasmarha is nagyon veszedelmessé válhat, ha enegedik elvadulni. Az embertől való félelme kétségbeesett védekezésre kényszeríti, ha sarokbaszorítják.

A fekete medve ölt, és ölni is fog ha megszorítják. Bár főleg növényevő, azért néha vadászik is. Fiatal szarvasokat, mormotákat, földimókusokat, juhot és szarvasmarhát is zsákmányol. Azokon a vidékeken ahol a medvék rászoktak a húsrá nagy kárt tehetnek a nyájokban. Vadászatainkon többször találkoztunk széttépett juhok maradványaival. Minden rancher tudna mesélni a fekete medve rablásairól. Oregonban és Észak-Kaliforniában sokan abból élnek, hogy kutyák segítségével medvékre vadásznak. Az elejtett medvék bőrét és húsát a városi piacokon értékesítik. A medvevadászat kemény sport, és csak a legedzettebbeknek, legtapasztaltabbaknak lehet reményük a sikerre. Ősz végén és tél elején a medvék nagyon kövérek, ilyenkor értékük is nagyobb.

Mikor a földimókusok, fűrjek és üreginyulak vadászatában kellő tapasztalatot szereztünk, és már nemes szarvast is lőttünk, arra vágytunk, hogy medvét is ejtsünk íjjal és nyíllal. Ezért Tom Murphy-hez egy csodálatos Humboldt Country-beli vadászhoz fordultunk levelünkkel, hogy megtanulhassuk tőle a medvevadászat fortélyait. Tom-nak megtetszett az íjas vadászat ötlete, és meghívott bennünket néhány téli kirándulására.

1918 novemberében megérkeztünk a kis Blocksburg községbe, amelynek szélén volt Murphy ranchje. Normális körülmények között Tom fakitermelésből, marhatenyésztésből és gabonatermesztésből él. Télen hivatásszerűen és kedvtelésből medvékre, tavaszi vetés után coyotokra vadászik kutyákkal és jó

jövedelemre tesz szert ebből is. Murphy csendes beszédű 45 éves ember. Intelligens, nős és két lánya van. Nagyon meglepett, hogy a híres medveölőt ennyire kellemes és nyájas embernek ismertem meg. Azonnal összehozott bennünket valami. Érdekes megfigyelést tettem:

A nagy vadászatainkon megismert vezetőink mind szerény, szelíd beszédű emberek voltak, akik nem ittak és nem dohányoztak.

Arthur Young és én mentünk ki. Mindegyikünk két íjat és két tucát nyílvesszőt vitt magával. Ugyancsak magunkkal vittük zeneszerszámainkat is, mert nem csak vadászni szoktunk, hanem csendes estéken a tábortűz mellett zenélni is.

Young végzett hegedűs, és olyan hegedűt és vonót konstruált, hogy takarójába becsavarva könnyen magával tudja vinni bárhová.

Saját instrumentumom egy olasz mandolin volt, amit úgy megkisebbittem, hogy teste egy 3x3 hüvelykes doboz lett. Ezt én is takaróba csavarva utaztatom. Tábori moszkítónak hívjuk. Young kiváló mester, zenei virtuóz és így igen sok szép dalt játszottunk csak úgy hallás után. A tábortűz világánál ennek a zenének igen kellemes hatása van.

Mindezekkel annyira megnyertük a Murphy családot, hogy Tom alig várta lövészeti tudományunk bemutatását. Ugyan hallotta már tőlünk, hogy szarvast lőttünk, de abban kételkedett, hogy nyilaink képesek volnának a medvét is leteríteni. Így az első teendője volt, hogy megérkezésünk után hamarosan elővett egy régi, kiszáradt medvebőrt, felakasztotta a corral egyik rúdjára és arra kért, lőjek rá. Ez jó kísérlet volt, mert a bunda egykori tulajdonosa igencsak szeretett tartós ruhában járni, mivel ez a száraz irha fél hüvelyk vastag volt és olyan kemény, mint a talpbőr.

30 yard távolságról megfeszítettem íjamat és célba vettem a nyakat, mert ez a legvastagabb rész. A vessző fele hosszúságban keresztülment rajta és beleállt az egyik mancsba is ami mögötte lógott. Tom kinyitotta a szemét és mosolygott. "Ez meg fogja tenni"-mondta." Ha ennyiről így fog lőni, az elég lesz. Holnap reggel kimegyünk, de azért az öreg Winchestert is kiviszem, csk éppen a kutyák kedvéért."

A kutyák voltak Tom kedvencei. Öt kutyája volt. A két legjobbat Baldynak és Buttonnak hívták és kiváló kentucky-i mosómedvés kutyák voltak. Minden bizonnyal az angol rókakopónak a leszármazottai, némi véreb és terrier beütéssel. Már negyven éve tenyésztették a családban. Tom nagyon büszke volt kutyáira. Úgy tanította az egész "pack"-ot, hogy más szimattal mint a medvével és a pumáéval ne is törődjenek. Arra is vigyázott, hogy senki hozzájuk ne nyúljon. Mikor nem vadásztak, akkor láncra kötve tartotta őket, melyek erős kifeszített drótokon ide-oda futhattak. Főtt, zúzott búzát, nyers almát és medvehúst kaptak csontokkal. Soha nem kóstoltak szarvas, vagy marhahúst. Sosem láttam intelligensebb és jobb kondícióban lévő kutyákat. Ugyanazzal a törzssel vadászott fiú kora óta és az ő származási vonalukat sokkal fontosabbnak tartotta mint a Murphy-családét. Az utóbbi harminc évben tíz-hús medvét is elejtett telenként.

Tom házánál laktunk és úgy döntöttünk, hogy másnap reggel kilovagolunk a medve tanyákhoz. Vacsorára medve szeleteket kaptunk és medvezsírral sült diós süteményt. Az íjainkat is medvezsírral kentük be, cipőinket pedig medvezsír és

gyanta keverékével. Így azután úgy éreztük, hogy kellőképpen felkészültünk a medveadászatra. Gyönyörű estét töltöttünk a családdal a kandalló előtt, ahol szép muzsikánkkal szórakoztattuk magunkat. Hamar lefeküdtünk a másnapi korai indulásra való tekintettel.

Négy órakor Tom elkezdte a sürgést-forgást, megrakta a tüzet, enni adott a lovaknak. Egy óra múlva, miután megreggeliztünk mi is indulásra készen álltunk. Kevés hó esett a hegyekben, a levegő csípős volt, és a hold éppen akkor süllyedt le a völgy ködében. Az ilyen korai órák a természetben idegenek nekünk, mert már messze élünk a vadontól. Nyeregbe szálltunk és elindultunk. Menetközben lovaink látták az ösvényt, amit mi lóhátról már nem tudtunk szemmel tartani. Így utaztunk a sötétben majdnem tíz mérföldet. Fel a völgyben, fel a hegylábakra, a Windy Cap-on keresztül, a Sheep Corral mellett, keresztül a vízvásztón, a Little Van River felé.

Ezalatt a kutyák mellettünk poroszkáltak, szimatolva meg-meg állva a sötétben. Tom a kutyák viselkedéséből látja mire gondolnak. "Ez itt coyote csapa", mondja éppen most keresztetek egy szarvas nyomot, de nem sokat fognak vele törődni. Viselkedésük nyugodt és fegyelmezett.

Virradat előtt egy fenyővel fedett hegyoldalhoz értünk. A kutyák izgatottá váltak. Ez már a medvék birodalma volt. Itt járnak át a canyonon a túlsó oldalon lévő fiatal tölgyesbe ahol a lehullott makk várja őket, hogy hosszú téli álmukra felhízzanak.

Itt van egy "medvefa". Kicsiny fenyő, össze-vissza kapart kéreggel, amihez számtalan medve dörzsölte oda magát.

Tom elengedte a kutyákat, hogy szimatot keressenek. Mohón hozzá is fogtak és hamarosan meghallottuk ugatásukat amint egy hideg csapát követtek. Tom érdeklődni kezdett, de csakhamar a fejét rázta. Az éjjeli hó és a később szitáló eső elrontották a szimatot. Leszálltunk, megkötöttük lovainkat és gyalog követtük a kis falka általános irányát. Hallótávolságon belül kell tartani őket, hogy ha meleg nyomra akadnak, követhessük őket. Vigyázni kell, mert ha egyszer nyomon vannak, akkor nem tágítanak, még a másik államba is átmennek. Ezért, ha erős a szél és a fák zúgása nagyon hangos, Tom nem is enged el őket.

Várakozásteli percek. A kutyák távoli ugatása, a hideg szürke árnyékok és annak tudata, hogy bármelyik pillanatban keresztül rohanhat egy medve az aljnövényzeten a kutyák által üldözve és pont oda jöhet ahol mi állunk, az izgalom legmagasabb fokán tart minket. Nem félelem ez, hanem hideg felajzottság. Mindenesetre örültem amikor a napfelkeltét láttam.

Ebből a hajtásból azonban semmi sem jött ki. Átdolgoztuk az egész szakadékos terepet és a patakmedret, átlovagoltunk a hozzá csatlakozó hegygerinceken és canyonokon. Rá is akadtunk több helyen hideg csapára, tehát megbizonyosodhattunk róla, hogy itt tényleg vannak medvék. Végülis mintegy tíz óra tájban Murphy elhatározta, hogy aznapra feladja a vadászatot, mert az előző éjszakai időjárás, a nap felszívó ereje és a késő délelőtti óra mind azt jelzi, ma már nem számíthatunk sikerre.

Visszalovagoltunk, a kutyák kissé megviselt lábakkal követtek minket, mivel jó néhány mérföldet megtettek keresés közben. Tomnak voltak a kutyái

részére olyan cipői amiket akkor szokott rájuk adni amikor a szezon elején lesántultak. Később talpaik meg szoktak keményedni és már nem igényelték a védelmet. Ezen a napon üres kézzel tértünk haza.

A következő napon pihentünk, mivel egész nap esett az eső. Másnap újra megpróbáltunk vadászni, de eredmény nélkül, mivel a meleg csapát nem találtuk meg. Tom elcsüggedt, mert ritkaság volt nála, hogy medve nélkül térjen haza. Erősen hitte, hogy az íjak hozzák ránk a rossz szerencsét. Így újra pihentettük a kutyákat és vártuk, hogy a szerencse felénk forduljon.

A medvevadászatok közötti időt Young és én üreginyúl vadászattal töltöttük. Egyszer mikor a patak parton pisztrángoztunk, Young megpillantott egy vadréce tojót amint a víz alá bukkott. Amint feljött meglátta egy nyíllal és máris másik vesszőt tett fel, hogy azzal is célba vegye, amikor a gácsér tűnt fel. Young odalőtt. A nyílvesző átfúrta a gácsér szárnyait és pontosan a tojó mellé esett. Összeszedte őket és hazavittük, hogy a vacsorát változatosabbá tegyük.

Ezek a történetek estek meg velünk, és nagyon jól éreztük magunkat. Az estéket a kandalló előtt töltöttük, muzsikáltunk, én bűvészmutatványokkal szórakoztattam a társaságot, ami elég nagy volt, hogy meglássa az idegeneket akik ijjal akarnak medvét lőni. Mikor látták a sok pénz- és kártyatrükköt, a titokzatos eltüntetéseket, a kalapból elővarázsolt káposztafejeket, már csaknem készek voltak elhinni, hogy nyilainkkal tényleg el tudjuk ejteni a medvét.

Miután Tom kutyái rendbejöttek az előző vadászaton szerzet sántaságukból, egy csípős fagyos reggelen újra elindultunk a sziporkázó csillagokkal kirakott égbolt alatt. Ezúttal biztosak voltunk szerencsénk jobbra fordulásában, illetve Mrs. Murphy szinte a "csontjaiban érezte".

Ez a reggeli lovaglás hűvös volt, de nagyon szép. A hóval teli fenyőágak néha ránk ejtettek egy-egy halom havat amint ellovagoltunk alattuk, az ágvégek ostorszerűen csapódtak lábainkhoz, a lovak gyorsan és biztos lábbal jártak alattunk, mi pedig arra gondoltunk, hogy milyen kalandok várnak ránk ma a hajnali derengésben.

Ezúttal messze ellovagoltunk. Ha medvék bárhol is vannak, akkor a Mt. Lassie alatti Panther Canyonban biztosan találkozunk velük. Napkeltekor értük el a kiszemelt hegyhátat, ahol megkötöttük lovainkat és előkészültünk a hegymászásra. A kutyákat is felkészítettük. Most csak három kutya volt velünk: Button, Baldy és Buck, a juhászkutya. Azonnal ráakadtak a hideg nyomra és körüláncolták, mély harangozó hangon ugatva. A lélegzetem izgatottabbá válik még ma is ha rájuk gondolok. Murphy kiakasztotta a láncokat és a kutyák csakhamar lerohantak a szakadékos, meredek parton. Amint elhaladtak mellettünk, Tom medvenyomokat mutatott nekünk, az elsőt amiket láttunk.

Nem telt bele tíz perc és a kutyák teli torokkal ugattak és ebből már tudtuk, hogy végre meleg nyomra akadtak és kikergették a medvét rejtekhelyéről.

Ez volt a jel, hogy siessünk és mi kétségbeesett rohanásba kezdünk, hegynek felfelé. Ezt a megerőltető terhelést csak a legtökéletesebb, egészséges fizikummal megáldott ember tudja elviselni. Az aki nincs állandó tréningben, vagy

képtelen megtenni ezt, vagy helyrehozhatatlanul károsítja szívét a nagy megerőltetéssel.

De mi frissek voltunk és hozzá szoktunk az ilyen megerőltetésekhez. Ha elindultunk vadászbricsesszeket húztunk fel, könnyű magasszárú cipőket, könnyű gyapotingeket és mást mint az íjainkat, tegezeinket és vadászskéseinket, nem is vittünk magunkkal. Tom edzett hegymászó volt, erre született 'és olyan lábai voltak mint egy kecskének. Így rohantunk fel a hegyoldalon, rá a hegygerincre. A kutyák harsogó ugatása hívott bennünket. A menekülő^medve csörtetése, a kutyák ugató hada a lelkiünket egy nagyon régi érzéssel árasztotta el. A vadászat ősi érzésével. Lihegve és az erőlködéstől kipirultan rohantunk előre. Láb, láb és még több levegő, ezek voltak amiket kívántunk. Tom megszokta a magasságot és szívós, Young fiatalabb és erősebb mint én. Amellett a csapkodó tegez, a széles íj és a fényképezőgép is kegyetlenül dobolt a hátamon, mégis velük tartottam. Összeforrva futottunk, én már beláttam, hogy tovább futnom fizikai lehetetlenség, amikor Tom felkiáltott: "Felzavarták a fára!" Soha jobbkor ezt nem mondhatta volna. Lassítottuk iramunkat, mert tudtuk, hogy a kutyák úgyis tartani tudják és vissza akartuk nyerni nyugodt lélegzésünket, tudva, hogy újabb akcióba fogunk kezdeni. Lassan felügettünk egy talajemelkedésre és egy magas fenyőfa oldalágán megláttuk a medvét. Nagyon nagynak és ilyesztőnek látszott. A felkelő nap arany sugarai rásütöttek a bundájára.

Ez volt az első medve amit szabadon láttam, az első medve anélkül, hogy közte és köztem vasrudak lettek volna. Különösen éreztem magam.

A kutyák egy gomolyagban ugattak, hörögtek a fa tövénél, mintha azt is darabokra akarták volna tépni. A medve semmi szándékot nem mutatott a lejövetelre.

Tom megmondta mit csináljunk, és mi segítettünk megfogni a kutyákat és kötéllal megkötni. Ezt azért tette, hogy ha a medve lejönne a fáról, mert nem találtuk el halálosan, akkor szörnyű küzdelem kezdődne és ő nem akarta kockára tenni értékes kutyáit a mi kísérletezéseink miatt. Saját biztonságára ott volt a puskája, Young és én pedig azért, hogy az elkezdett kalandot befejezzük.

A nem várt meglepetések és eshetőségek feszült izgalmában készültünk első medvénk meglövésére. Körülbelül 30 yardnyira helyezkedtünk el a fa tövétől. A medve mintegy 75 lábnyira volt felettünk. Felénk fordulva lefelé nézett és így egész mellét mutatta.

Együtt feszítettük meg íjainkat és egy másodperc múlva egy emberként, egyszerre lőttünk. Együtt repült a két nyílvevő egymás mellett és együtt vágott bele a medve mellébe nem egészen hat hüvelyknyire egymástól. Mint egy villanás úgy merültek el testében és teljesen eltűntek. A medve megfordult, hátra perdült és elkezdett lecsúszni a fáról.

A fa kérgét szagatva, majdnem esve jött lefelé, kéregdarabok zápora előzte meg, mintha faszindellyel töltött srapnelt löttek volna oda. Tom ordított "Elhibázták, menjenek közelebb és lőjenek újra!" Arról az oldalról ahol állt, nem láthatta találatainkat és különben is ahhoz volt szokva, hogy a golyóval meglőtt medvék lepottyannak a fáról.

Nekünk semmi kedvünk nem volt közelebb menni a medvéhez, mert Tom megtanított rá, hogy nagy küzdelem lenne, ha a sebesült medve támadna. Mégis feltettünk egy vesszôt és mire a medve földetért ott voltunk közel, hogy fogadjuk. Két csillogó nyílveszôt eresztettünk bele a gyorsan zuhanó testbe. Mikor leért, a fa alacsonyabbik oldalára került, tőlünk távolabb és kereket oldott, le a canyonba.

Erôsködtünk, hogy eltaláltuk és könyörögtünk Tomnak, hogy eresse el a kutyákat. Egy pillanatig habozott, aztán elengedte a vén Buckot. Ez rettentô hevesen elôretört. Nem féltettük, mert ügyes, öreg ravasz pásztorkutya volt és tudott vigyázni magára, hogy baj ne érje. Hamarosan hallottuk ugatását és Murphy szinte hitetetlenkedve kiáltott fel: "Megint fán van!" Buttont és Baldyt azonnal elengedtük és újra megkezdtük a rohanást, hársfa sűrűségekben keresztül, sziklás lejtőkön le, fákkal benôtt canyonon át. Sokkal hamarabb értünk medvékhöz mintsem gondoltuk volna. Egy kis tölgyfára mászott fel és egy himbálódzó oldalágon kapaszkodott. Jól láttuk, hogy nagyon keservesen vett lélegzetet és nagyon betegnek látszott. Szúrósan nézte az ugató és ugráló kutyákat. Young és én közelebb mentünk és pontosan belelôttünk a himbálódzó testbe. Nyilaink, mint egy varázslat szaladtak bele. Egyik, amelyik a lapockájába fûródott, megállt. Dühösen harapta ketté, de éppen akkor érte Young vesszôje, borzalmas erôvel a szeme felett. Tartása meggyöngült, hátra csúszott, leesett a hajlékony ágról és elkezdett lefelé gurulni a szakadékba. A kutyák azonnal rajta voltak és dühödten tépték a bundáját. De már mire a patak medrébe legurult kimúlt. Lemásztunk, alaposan megnéztük és azután Young és én kezét ráztunk elsô medvénk fölött. Azután lefényképeztük. Tom felbontotta az állatot és nem gyôzött kifejezést adni meglepetésének látván a rombolást melyet nyilaink a medve mell és hasüregében végeztek. Belátta, hogy már két elsô lövésünk is halálos volt és ha békén hagytuk volna a medvét nem lett volna szükség újabb lövéseinkre. Mivel azonban ez az elsô medvénk volt, biztosra kellett mennünk az ölésben. Azután Tom a májat és a tüdôt a várakozó kutyáknak adta mintegy jutalmul, és letisztította a tetemet, hogy el tudjuk vinni. A gyomor tele volt makkliszttel, tisztával és édessel akár egy zacskó rozsliszt.

Murphy otthagyt bennünket, hogy a medvét cipeljük fel a fenyôfákkal borított platóra, ô meg elment 3-4 mérföldnyire lévô lovainkért. Fél óra múlva fenn volt medvénk a meredek parton és végre megpihenhettünk. Itt fogyasztottuk el zsebünkben lévô lunch-ünket is. Amint ott ültünk nyugodtan ebédelve, egyszercsak megpillantottunk egy jókora medvét mintegy 40 yardnyira. Az én tegezemben már csak egy nyíl maradt, Youngnak kettô vesszôje volt, de azok is törtek, a többi elveszett. Így azután óvakodtunk attól, hogy a medvét inzultáljuk, aki meglátva minket eltűnt a bozótban. Erre a napra már mindenképpen elég medvénk volt.

Tom megérkezett és az egyik lóra felkötöttük a medvének. Általában a ló nagyon fél a medvétől és igen nehéz ezen segíteni, de Tom lovai már rég hozzászoktak. Érdekelt minket, hogyan köti hozzá az állatot a lovaglô nyereghez. Elsô és hátsó lábait összekötötte a ló hasa alatt, azután a nyakát és farát húzta meg feszesen egy kötéllel. Így a medve szorosan és biztosan feküdt a nyergen keresztül és hazáig nem kellett igazítani rajta.

A felnőtt fekete medvék súlya 100-250 font között váltakozik. Ez a példány, amikor a fán megpillantottuk szörnyűségeket látszott, mikor megmértük, csak 200 fontot nyomott. Nekünk azért elég nagy volt és nem tudtuk volna várni míg nehezebb lesz. Nem a mi hibánk, hogy csak 3-4 éves volt és úgy éreztük, hogy bármily vén lett volna a legény, mi éppen úgy legyőzzük. Mindenesetre a világ legrettenthetetlenebb medvevadászai közé kezdtük magunkat számítani és nagy diadallal tértünk vissza a ranchra.

Másnap otthagytuk Blocksburgot és meleg búcsúval váltunk el a Murphy családtól. A medvét vitorlavászonba csavarva vittük magunkkal, hogy húsát szétosszuk városbeli barátaink között. Szép selymes bundája most tátott szájjal fekszik a Young család szalonjában, hogy kisgyerekeket ijesztgessen és hogy szórakozott felnőttek megbotoljanak benne.

Ezen medvének óta sokat találkoztunk hasonló tányértalpuakkal. Egyszer mikor a hegyek között pumára vadásztunk, egy medve által nemrég megölt angorakecske tetemére akadunk. A talaj tele volt a nyomaival. A kutyákat nyomra tettük és azok nagy ugatással azonnal el is indultak. Íjainkat készen tartva, tegezünket oldalunkhoz szorítva hang után rohantunk a csaholás irányába, mint a vad indiánok. Alig tíz perces futás után egy tisztásra értünk, ahol egy nagy fán megláttunk egy jókora barna medvét amint dühösen szemléli az alatta ugató kutyákat. Akkoriban már túl voltunk azon, hogy mérlegeljük a medvevadászat esetleges kimenetelét és így hűvös nyugalommal készültünk fel sorsának megpecsételésére. Sőt, megbeszéltük megöljük-e? Ugyanis nem medve, hanem pumavadászon voltunk. Ez a legény azonban goromba fráter volt, aki sok birkát és kecskét elhurcolt. Friss csapájával sokszor letérintette kutyáinkat a puma csapójáról és így jogosnak láttuk, hogy leszámoljunk vele. Ezért azután a hurra rátettünk egy-egy széles hegyű nyílvesszőt, megfeszítettük íjainkat és mellbe lőttük. A medve, mintha hátra ütötték volna, felágaskodott és ledobta magát a fatörzsről. Amint földet ért, egyik kutyánk belekapaszkodott a hátsó lábába és így haladtak el mellettünk. A medve a vicsorgó halálként rajta lógó kutyával. A többi kutya örvongve ment utánuk és mi is beszálltunk az üldözésbe. Ezúttal legázolt bokrok jelezték a medve útját. Fejvesztve tört keresztül az erdőn, tekintet nélkül az akadályokra. Az útjában álló kis fák semmit sem jelentettek neki, keresztülrohant rajtuk, ha pedig öregek és szárazak voltak akkor eltörtek. Az erdő legsűrűbb részébe vette be magát. Elindulási helyétől alig 300 yardnyira újra felgallyazott. Egy majdnem áthatolhatatlan fiatal cédrusból hallatszott a kutyák ugatása. Belevetettem magam, íjam és tegezem vissza-visszatartottak. Young elakadt és így egyedül értem oda medvénkhez. Egy hatalmas tölgyre mászott fel és karmaival kapaszkodva tartotta magát a kérgén. Egészen aláfutottam és csak akkor vettem észre a helyzet veszélyességét. Vissza is hátráltam amennyire csak tudtam, egyidejűleg egy vesszőt téve fel a hurra. Körülnéztem Youngot keresve, de még mindig nem volt ott, így hát megfeszítettem íjamat és a medve szíve közelébe lőttem. Tartása meglazult és hanyatt esett nyakatövére a fától. Halálos sebek gyengítették és ha támadni akart volna is, a harc nem tartott volna soká. De a kutyák azonnal rajta voltak. Megragadták első és hátsó lábait és egy kisfa körül

vonszolták. Minden erőfeszítése dacára is erősen fogták, ő meg bögött mint egy elveszett borjú. A jelenet borzalmas volt, morgó kaffogó kutyák, összetört bokrok és a bögő medve rettenetes látványt nyújtottak. Úgy látszott, hogy nyilaink okozta fájdalom semmi ahhoz képest, ahogy a kutyáinktól félt és amikor menthetetlennek látta magát, erkölcsileg teljesen összetört. Hamarosan vége volt mindennek, alig egy perc telt el lezuhanása óta, mikor a kutyák is észrevették, hogy már kimúlt. Szegény Young is csak ekkorra tudta kiszabadítani magát és érkezett oda, mikor a medve már halott volt. Megnyúztuk, hogy tegezeket készítsünk bôréből, karmait leszedtük diszítésnek, néhány jóízû falatot vágtunk sonkájából és a maradékot a kutyáknak adtuk. A munka befejezése után a kutyákat azonnal meg kell jutalmazni, ettől még szenvedélyesebb vadászok lesznek, növekszik hûségük és bátorságuk.

A kutyákban van a legkifinomultabb vadászszellem az összes állat közül. A farkasok csapatszelleme amivel közösen dolgoznak, az állatok életében megnyilvánuló közösségi szellemnek legmegdöbbentőbb jele. A közöttünk és kutyáink között lévô bajtársiasság mindkét félnek a legkielégítôbb viszony. Történelem elôtti idôk óta élvezi a vadász ezt az elônyt, amit a kutyák segítségével nyújt és ami kettôjük kölcsönös érdekein és bizalmán nyugszik.

Mindent összefoglalva, a medvevadászat egyike az élet legizgalmasabb élményeinek. Ősi primitív sport és ezért megmozgatja az emberi szív legöntudatalattibb érzéseit. A veszély érzete, a nagy testi erőfeszítés, a sötét, árnyékos erdôk és a csaknem kéztôl karomig vívott harc visszatérése egy olyan szunnyadó férfiaságot ébreszt fel, ami kiveszôben van a civilizáció elôretörése következtében.

Azért mégis remélem, hogy mindig maradnak vadászni való medvék és erôtôl, ifjúságtól duzzadó kalandkeresôk, akik vadásznak rájuk.

XIII.

Hegyi oroszlánok

A kuguár, párduc, hegyi oroszlán vagy puma nálunk a macskafélék legnagyobb képviselője. A keleti államokban az első telepések minden erdőből jelentik ennek a kiszámíthatatlan bestiának a jelenlétét. A párduc - ahogy ők nevezték - hangja sokszor átjárja a sötét erdőket, sok szívet megdobogtatott és hallatára sok kisgyerek bújt szorosabban az anyjához. Közbe-közbe hírek keringtek arról, hogy itt is, ott is áldozatul esett valaki a puma lesből való támadásának. Akkoriban merészebb volt mint mostanában. Ma már kevésbé bátor és sokkal óvatosabb. Már megtanulta az ember fegyvereinek megnövekedett hatóerejét. Indiánjaink tudták, hogy ha ütök visszaüt és az előny az ő oldalán van. A végeket járó vadászok között már tradicionális ismeret, hogy a hegyi oroszlán csak nagyon ritkán támadta meg és ölte meg a medvét. Az embert ma is megtámadja ha az éhség ráviszi és meg is tudja ölni, dacára a természettudósok ellenkező állításának. John Capen Adams /The Adventures of James Capen Adams of California by Theodore H. Hittel/ kalandjaiban leírt egy ilyen epizódot. A puma egy társára ugrott, megragadta hátul a nyakánál és lerántotta a földre. Vastag szarvasbőr gallérja mentette meg a haláltól és az, hogy Adams abban a pillanatban odarohant, ahogy meghallotta a segélykiáltását. Tudok egy esetről, amikor Kaliforniában a puma a fürdőző gyerekek közé ugrott és egy bátor, fiatal tanítónő hősiessége hajtotta csak el, bár ő maga belehalt a pumától kapott sebeibe.

Miközben össze-vissza barangoltuk a nyugati államokat, sok tapasztalatot szereztünk erről az állatról, míg mások, akik egész életüket pumás vidéken éltek le, sohasem látták. De minden hegyi rancher legalábbis hallotta hajmeresztő, csaknem emberi üvöltésüket a canyonok mélyéről. Hasonló a hangja egy fájdalomtól gyötört nő jajgatásához. Áthatóan és rezgően cseng elő az éjszaka homályából és az emberben ugyanolyan érzést kelt, mint a kisebb állatokban: a fenyegető veszély és a leskelődő halál érzését. A ragadozó állatok vadászati módszeréhez tartozik, hogy a félelmet is felhasználják zsákmányuk erejének gyengítésére, mielőtt megtámadják. Az állatvilágban minden pszichológiai jelenségnek megvan a maga haszna. Bújva, reszketve izmaikban ernyedten, a lelki megrázkódtatás határán könnyen legyőzhetőek vagyunk. A puma főleg szarvashúson él, általában egy-két darabot zsákmányol hetente, de gyakran tapasztaljuk, hogy ez a gyilkos ragadozó 2-3 szarvast is megöl egy-egy éjszakai vadászatán. Nem szokott lesen feküdni a faágon, de gyakran szokott ott aludni. Lopakodva közelíti meg áldozatát, néhány óriási ugrással ráveti magát a szarvasra és ezzel a lendülettel le is dönti a földre. Mialatt karmaival és fogaival tartja magát, hátsó lábaival felhasítja az oldalát és azonnal bedugja fejét a hasüregbe, ahol a főereket átharapva teleissza magát vérrel. Ezek olyan tények amiket puma vadászoktól tanultunk. Az ő megfigyeléseik minden bizonnyal reálisak és pontosak. A puma 24 lábánál /7,3 m/ is messzebb tud ugrani és

láttak már 18 láb magas szikláról egyetlen ugrással leugró állatot. Súlyuk 100-200 font között váltakozik, hosszúságuk 6-9 láb közötti. A bőrt ennél jobban ki lehet nyújtani, de mi az elejtett pumákon az orra hegyétől a farka végéig mért értékről szólunk. Rövid távon gyorsabb, mint az agár, nem egészen 5 másodpercre van szüksége 100 yardra. Némely megfigyelő szerint a puma néma és szerintük a hajmeresztő hangokat a hiúzok adják. Mindenesetre az előző vélemény sokkal népszerűbb és gyakoribb, így ellensúlyozza ezt.

Hosszú éveken át vadásztunk pumára és sajnos többször kutattunk nyomai után, mint találkoztunk volna vele. Nagyon óvatos állat. Csak az tudja meglátni aki kutyával vadászik. Ott lehet a bozótban tőled 30 yardnyira is és mégsem veszed észre. Táborainkat kirabolták a pumák, lovainkat megölték, birkát és marhát hurcoltak el, puma nyomokat találtunk mindenütt, és mégis, hacsak csapdákkal fogságba ejtve vagy kutyák által fára kergetve nem, de máskülönben sosem találkoztunk vele. Mikor Moterey Countryban a Pico Blanco lábánál táboroztunk, egy pumát láttunk, amint a tavon keresztülugorva egy kisebb szarvascsapatot üldözött. Ugyan ezen a helyen néhány évvel később a puma egy öreg kancának a nyakát törte ki úgy, hogy még a corral kerítése is kitörött. A kancával volt a csikaja is. Három évvel később arra lovagoltam ezen a csikón. Amint elmentünk a fa mellett, amelyről az a hír járja, hogy a puma leugrott és ahol még mindig látható a kitörött korlát, a csikóm megugrott és felágaskodott. Még mindig emlékezett az ott lejátszódott szörnyűségekre. Egy fél mérfölddel arrébb ismét puma nyomokat találtam. Éjjel a hegyerincen táboroztunk kutyáinkkal, abban a reményben, hogy a nagymacska megtisztel minket. Túl késő volt ezen az estén a vadászatra, tehát pihenőre tértünk. Éjfél tájban a kutyák nyüsztése ébresztett fel. A hold felé nézve két szarvas kecses körvonalát láttam, amint átugrottak az ezüstös tisztáson, hogy beleolvadjanak az éjszaka sötétjébe. Mivel ezután semmilyen hangot nem hallottunk, megnyugtattuk az izgatott kutyákat és aludni tértünk. Reggel a csapán megtaláltuk a puma nyomait. Több esze volt, hogy sem az emberi szimatot keresztezze és tudta azt is, hogy van ott még több szarvas is, így hagyta azt a kettőt elmenekülni. Mivel meleg volt és a kutyáink nem jó pumacsapázók voltak, ezt a pumát elvesztettük.

A pumázó kutya specialista akit semminek sem szabad letéríteni a felvett nyomról. A legjobb kutyák erre a célra a keresztezettek. A legjobb pumás kutya, amivel én valaha is találkoztam, egy német juhászkutya és egy airedale terrier keresztezése volt. Megvolt benne az előbbi intelligenciája és az utóbbi bátorsága. Maga az airedale nem a legjobb csapázó, mert túlságosan temperamentumos. Elkezd egy pumacsapat, rátér egy szarvaséra és a végén kikapar egy földimókust. Ha egy másik kutya megtalálja a pumát, az airedale jó segítsége lesz neki. Egyszer egy airedale terriert elindítottunk egy puma nyomon, irtózatossá iramban követtük és végül azt láttuk, hogy egy angórakecskét zavart fel a fára.

Ahogy én tudom, ez a Pico Blancoi kuguár még mindig barangol az erdőkben. Egyszer egy canyon túlsó oldaláról láttuk. Szarvas nagyságú, de egészen alacsony cserszínű testnek látszott, lassan lopózkodva tekintgetett jobbra - balra és úgy látszott, mintha a földön keresett volna valamit. Mintegy száz yardon át láttuk,

amint egy nyílt hegyoldalon keresztül vonult. Ez a látvány vajmi kevésbé elégtett ki bennünket, mert előzőleg nyomait követve valamennyi kutyánkat elvesztettük. Fergussonnal voltunk visszatérőben egyik eredménytelenül végződött vadászatunkról.

Két hátszlóval, egy málháslóval és öt kiváló pumás kutyával indultunk el. A Ventana hegyekhez vezető ösvényen nyomokat kerestünk, egy napig követtük őket, majd elvesztettük. De tudtuk, hogy egy nagy hím és egy fiatal nőstény járja a területet. Körzetüknek több mint 10 mérföldes sugara volt. Ők nagy utazók!

A puma nyom jellegzetes. Általános körvonala kerek, 3-4 hüvelyk átmérővel. A négy lábujj lenyomata félkörben van elhelyezve, köröm nyomok nélkül. Maga a talp eltéveszthetetlen. Három kiemelkedés van rajta, amelyek egymással párhuzamosak és előlről hátrafelé haladnak. Úgy néznek ki mintha ujjaink végét nyomtuk volna egymás mellé a porba. Ezek a lenyomatok majdnem egyforma hosszúak és pontosan azonosítják a nagymacskaféléket.

A puma nyomozásának második napjának reggelén kutyáink a Csörgőkígyó heglánc gerincén lévő sűrűben dolgoztak, mikor hirtelen felhangzott az ugatásuk. Testek csörtetése hallatszott a bozótból és a vadászat örült tempóban elkezdődött. Fellovagoltunk egy kilátó pontra és onnan láttuk, amint kutyáink a canyon oldalán rohannak le egy előttük száguldó sárga démon nyomában. Közvetlenül a sarkában voltak. Jobbra-balra cikkáztak, amint időtlen-idők óta szokás a kutya-macska üldözéseknél. Az aljnövényzet olyan sűrű volt, hogy nem tudtuk őket követni, így megállítva lovainkat vártuk, hogy a kutyák fára zavarják a nagymacskát. Átkeltek a canyon fenekén, túlsó oldalán felháltak egy szirtre, azután lejöttek és eltűntek egy patak mederben, ahol csakhamar hangjuk is elveszett. Körüllovagoltuk a domb egyik kiszögelését, ami a canyonban és a bozótban végződött. Innen néha hallottuk ugatásukat, de legalább egy mérföldnyire lehettek tőlünk. Nehéz helyzet volt. Legfeljebb egy mátyás madár tudott volna lejutni a canyon aljába. Soha ilyen sűrű^dzsungelt még nem láttam. Így tehát arra vártunk, hogy egyszer csak mégis meghalljuk a kutyák dühödő csaholását, ami a fára zavart pumának szól, de minden elcsendesedett.

Az este közeledtével megettük vacsoránkat, ezután felmentünk a tetőre és belefűjtünk kürtjeinkbe. A kürtök vibráló hangja az egyik hegycsúctól a másikig viszhangzott, majd visszatért hozzánk. Messzi letről, ahol egy bíborszínű mogyoróbokor sűrűség függött a mély szakadék felett, halkan megszólaltak kutyáink. Hangjukban benne volt a hű kutya felelete az ő urának és barátjának. Azt mondták: "Megvan, megvan, gyertek!". Újra belefűjtünk kürtjeinkbe. A manók országának figyelmeztetése újra meg újra visszatért és ezzel együtt jött a hűséges kutyák hívása: "Itt vagyunk, gyertek."

Ez száználmas kötelezettség volt. Nem akadt volna épeszű ember, aki a leszálló éjben lemerészkedett volna egy ilyen áthatolhatatlan, tüskés bozóttal fedett szakadékba. Tehát nagy jelzôtűzet gyújtottunk, és vártuk a hajnalt. Egész éjjel hallottuk a kutyák hívását és alig aludtunk valamit. A hajnal első sugarainál sietősen megreggeliztünk, megettük lovainkat és levéve magunkról minden fölösleges holmit, hozzákészültünk a leereszkedéshez. Íjainkat és tegezeinket sem vittük

magunkkal, mert lehetetlen lett volna a sűrűsége áthatolni velük. Fergusson csak jó öreg colt pisztolyát hozta magával, én meg vadászkésemmel keltem útra. Gondosan átvizsgálva a terepet, a legjárhatóbbnak látszó irányban indultunk el és a szó szoros értelmében eltűntünk a világ szeme elől a sűrű bozót alatt. Több mint, két óra hosszat, mint a kukacok úgy mászkáltunk a mérges tölgy, vad orgona és mogyoróbokrok tövei és kiálló gyökerei között. Végülis leértünk a canyon aljába, ahol egy kis vizet találva lemostuk izzadság marta arcunkat és leültünk. Kutyáinknak hangját se hallottuk. De amint egy újabb mérföldet mentünk, már-már kétségbeesve kutyáink miatt, egyszer csak furcsa látvány tárult a szemeink elé. Kutyáink körülfojtak egy nagy félrehajló tölgyfát. Hangjukat vesztették és a végsőkig kimerültek voltak, de azért figyelmesen ülve nézték a nagy pumát, amint a fa egyik kinyúló ágán hasalt. Megjelenésünkkor gyengén, rekedten felüvöltöttek örömeikben. A puma amint meglátott bennünket, óriási ugrással ellökte magát a fáról, a domboldalon földet ért, leszáguldott a canyonba, átugrott egy szakadékot és eltűnt. A kutyák jelenlétünktől felbátorodva azonnal a puma üldözésére rohantak. Mikor elérték a szakadékot a patakmederben, egy pillanatig nyüszítettek, előre-hátra futkostak, míg rájöttek merre tudják megkerülni és így lementek a fenékre. A hirtelen esés 30 láb volt. A nagymacska gondolkodás nélkül leugrott rajta, de minket teljesen elzárt tőle. Sőt, ha a lejutást megis kíséreljük, nem sokra jutottunk volna, mert ez alatt még sok hasonló lépcső volt. Mivel kutyáink elvesztették hangjukat, mi nagy hátrányba kerültünk. Így inkább visszamentünk a fához pihenni és gondolkodni.

A fánál látszottak a hosszú éjszakai virrasztás nyomai. A fa körül kis "fészkek" voltak kikaparva, ahova a fáradt kutyák belekuporodtak, hogy fárasztó őrségüket tarthassák. Állandó ugatásuk miatt a puma nem mert lejönni a fáról, de ez a kutyák hangjának időleges elvesztését okozta. Minden csodálatunk és szimpátiánk ezeké a kutyáké volt. Délig nem hallottunk semmit a kutyák felől és így elhatároztuk, hogy visszamegyünk a táborba. Ha a leereszkedés nehéz volt, a felkapaszkodást herkulési erőpróbának lehetett tekinteni. Négykézláb másztunk, kiálló gyökerekbe kapaszkodva húztuk fel magunkat, lihegtünk, pihentünk és újra nekifogtunk a kapaszkodásnak. Három órai megfeszített mászás után felértünk egy hatalmas gránittömbre, még mindig egy mérfölddel kitűzött célunk alatt, de már elég közel ahhoz. A bozóttal vívott újabb, de most már rövidebb küzdelem után elértük táborunkat, ahol azonnal lefeküdtünk, mert még ahhoz is fáradtak voltunk, hogy együnk.'

Még egy napig maradtunk ezen a helyen, remélve, hogy a kutyák vissza fognak jönni, de hiába. Végül elhatároztuk, hogy táborot bontunk és 10 mérföldes kerülővel felkutatjuk a canyont. Több helyen jelentős mennyiségű kutyaeséget hagytunk hátra, mert számítottunk rá, hogy kutyáink visszatérnek és követni fogják lovaink nyomát. De kerülőnk hiábavaló volt. Falkánknak minden nyomát elvesztettük és vissza kellett térnünk táborhelyünkre, ott várni a további eseményeket. Ezen a visszafelé való útunkon láttuk a Pico Blanco kuguárját és hagytuk kicsúszni a kezeink közül.

Tíz nappal később két gyenge, a végsőkig elcsigázott kutya jött a táborba. Egy öreg veterán és egy fiatal aki úgy követte az öreget, mintha hozzá lett volna kötve. Követte őt, hogy mentse életét és még napokig nem lehetett elkülöníteni anélkül, hogy félelmében ne szűkölt volna. Gondosan etettük őket és így sikerült visszaadni egészségüket. De ez minden ami öt kutyánkból megmaradt. Az öreg Belle, amelyik a legnagyobb harcos volt közülük, elment. Biztosan a puma karmai ölték meg, mert semmi más nem tartóztathatta volna föl. Ez volt a vége ama bizonyos pumavadászatunknak.

Kaliforniai utazásainkon puma csapás közben többször hallottunk mesélni róla, mint ahányszor a nyomait láttuk. Egyszer az egyik Gorda-ba tett látogatásunk előtt, a Monterey parton fényes nappal egy puma látogatta meg a Mansfield ranchet. Jasperék éppen szarvas után jártak a hegyek között. Felesége maradt otthon a két kis gyerekkel. Észrevettek a ház mögötti legelőn egy óriási pumát. A legnyugodtabban jött-ment a marhák között anélkül, hogy valamiféle zavart idézett volna elő. Hacsak túl közel nem ment valamelyik tehénhez, úgy látszott egyáltalán nem törődnek vele. Fél óráig vagy még tovább is a ház körül időzött. Mrs. Manfield bezárkózott és várta Jasper hazatérését. Ő azonban csak este tért haza, amikor már késő volt belefogni a nyomozásba.

Nem sokkal ezelőtt, Mansfieldék egyik embere sötétben ment nyugovóra a kabinjába. Szórakozottan lengette kezét az ösvény melletti magas fű fölött és játékból össze-össze markolt belőle egy-egy csomót. Közben valami lágy és meleg akadt a kezébe. Hirtelen jól belemarkolt. Ugyanabban a pillanatban valamilyen állat ugrott el a sötétben. A markában maradt anyagot erősen szorítva visszafutott a farmhoz és azt találta, hogy a keze pumaszőrrel van tele. Ha azt mondanánk, hogy meglepődött, az enyhe kifejezés lenne. Úgy történhetett, hogy az állat valamire lesve rátelepedett az ösvény melletti rönkök valamelyikére. Ettől fogva Mansfieldéknek ez az embere lámpával járt.

Egy másik ranchen a Big Sur River mellett az egyik kisfiú kiabálta az anyjának, hogy nézze meg milyen furcsa nagy kutya van a legelőn. Az anyja nem törődött a dologgal, de a család kedvence, a black and tan terrierjük rárontott az idegen állatra. Mindketten eltűntek a bozótban. Ugyanakkor a kiskutya ugatása megszűnt. A kisfiú tűnődve, hogy mi érthette az ő vitéz kis társát, egyszerre csak annak fájdalmas vonyítását hallotta. Odafutott a fa tövéhez ahonnan ez hallatszott és látta, hogy a puma megragadta hátul a kutya nyakát és egy magas fenyőre ment fel vele. A gyerek a mezőn dolgozó apjához futott, aki hozta a puskáját és lelőtte a pumát. Ahogy a puma leesett, a kutya fennakadt a felső ágak között. Csak lerázni vagy felmászva, lehozni lehetett volna. A farmer, hogy időt nyerjen hozta a fejszéjét és kidöntötte a fát. A fa nekidőlt egy másiknak, a kutya meg szépen lecsúszott az oldalán. Később szerencsém volt ennek a kis hősnek a mancsát megrázni és gratulálni a vitézségéhez.

Sok hiábavaló kísérlet után egyszer végül mégis terítékre került a mi első Félis concolor-unk. Egy rancher állomásról, Toulanne Country-ből kaptunk üzenetet, hogy egy puma pusztítja a birkákat és a szarvasokat a közvetlen közelben. Mivel egy jól trenírozott falkát ígértek, Arthur Young és én összeszedtük

íjászfelszerelésünket és éjnek idején elhagytuk San Francisco-t. Majdnem reggelig utaztunk, azután az út mellett aludtunk egy keveset. Szürkületkor felkeltünk és tovább folytattuk utunkat. Amint a nap feljött az égen, elértük a Sierrákat és elkezdtünk felfelé kapaszkodni. Délben találkoztunk vezetőnkkel az Italian Bar-nál és esti vadászatra tettünk előkészületeket. Ez persze, mint az esti vadászatok általában, eredménytelen volt. A másnap reggeli kirándulásunkon is csak azt a tény tudtuk megállapítani, hogy a puma elhagyta a vidéket. 12 mérfölddel távolabbról kaptuk a hírt, hogy garázdálkodik. Fogtuk íjászfelszerelésünket és kutyáinkat és elindultunk a jelzett irányba. Munkájáról odaérve véres jelentést kaptunk. Az előző évben több mint 200 kecskét ölt meg. A rancher azt állította, hogy nem is egy, hanem több puma garázdálkodik. A pásztor orra elől tűntek el a kecskék és míg ő az egyik oldalra figyelt, addig a háta mögül ragadták el az állatokat. Lehetetlennek tűnt, hogy a gaztettek elkövetőjét leleplezzék, kutyáik hasznavehetetlennek bizonyultak.

Három órakor felkeltünk, sovány reggelit ettünk és elindultunk felfelé a hegyi ösvényen. Tudtuk a pumák valószínű tartózkodási helyét. Addig kellett csapáznunk, míg a harmat fel nem száradt és a kecsék össze nem taposták a nyomokat. Amint felértünk a hegygerincre, egy jól követhető kecske ösvényre akadtunk és hamarosan felfedeztük a puma nyomait is. Kutyáink azonnal szagot kaptak és gyors tempóban megindultunk mi is a csapán. Ha az autók, liftek és az általános lustaság nem rontották el helyváltoztató képességedet, akkor is nehezen tudod követni a kutyákat. De ha a civilizáció előbb felsorolt hatásai már megrontották állóképességedet, jobb ha otthon maradsz. Először csak megyünk, azután ügetünk és mikor egy ugrásnál felhangzik a kutyák kórusa, rohanunk. Nem törődve az 5000 láb magassággal, a szúrós bokrokkal, sziklával és szakadékokkal, követjük a nyaktörő iramú hajszát. Magam sem tudom, hogy honnan kapjuk a levegőt ehhez a próbatételhez. Nekünk rohannunk kell, ha a lábunk felmondta a szolgálatot, akkor akár a kezünkön is folytatva. Zakatoló szívvel és elfúló lélegzettel kiáltunk előre: "Tartsd a kutyákat hallótávolságban!" "Már nem tarthat soká!" De ezúttal egy kis pihenőhöz jutunk egy meredek sziklás hegyoldalon. A kutyák köröznek, hátra keresnek és a leglázasabb sietséggel keresik az elvesztett szagot. A nap már felkelt és a hegyoldalon egy kecskenyáj jön felfelé, amit egy juhászkutya vezet. Kiabálunk a kutyának, hogy menjen félre a kecskével, de ránk se hallgat és hamarosan ezer kis köröm és egy hatalmas porfelhő törli el a csapát. A nap teljesen feljön és a mi vadászati napunknak már vége is. Ezúttal nincs puma. Így bejárjuk a környéket információért, amit később esetleg felhasználhatunk, azután visszamegyünk a táborunkba és evésbe fojtjuk bánatunkat.

Először ekkor hallottam arról, hogy a falkányi birkát vagy kecskét rá lehet bízni egy kutyára. Úgy látszik, hogy ezek a kis juhászkutyák, nem collie-k /a skót collie egy igen szép és okos juhászkutya fajta/ hanem inkább kis plebejusok, teljesen ellájták feladatukat a nyáj körül. Kivezetik őket a levegőre, őrzik és együtt tartják őket a nap folyamán és este hazaterelik a nyáját. Sőt ha megfelelően ki vannak képezve, egy kecskenyájjal akár egy hétig is kint maradnak és biztonságban haza terelik. Legalább is így tettek, míg a puma meg nem jelent a vidéken.

Ezen az estén megkértük a ranchert, hogy másnap délig ne engedje ki a kecskéket. Reggel időben felkeltünk, hogy zavartalan fényében lássuk csillogni a hajnalcsillagot. Mentünk felfelé az ösvényen, a kutyák mohón várták a vadászatot. Egy vén bagoly valamelyik odvas fából ránk kiáltott, de különben minden csendes volt az erdőben. Erőnkkel takarékoskodva, nyugodt ütemben mentünk a legfelső gerincvonulatig és vártuk a hajnalt. Mélyből, a canyon aljából éreztük tábornüzünk füstjének gyenge, leheletszerű áramát. A reggeli szellő éppen elkezdett lengedezni a fák között. A madarak bizalmas suttogásokkal, kicsiny szárnycsapkodással és csipogással ébredtek. Halvány levendula árnyalattal olvasztotta a hajnal a csillagokat a keleti égboltra. Árnyékok kúsztak a fák alá és mi tudtuk, hogy itt van az indulás ideje.

Amint a világosság elég volt arra, hogy pontosan kivehessük az ösvény körvonalait, egy puma csapát fedeztünk fel. Különös, hogy a kutyák nem fogtak róla szagot, de amint megmutattuk nekik a talpnyomokat a porban, bár nem friss nyom volt, azonnal felvették a csapát. Bámulatra méltó, hogy egy kutya mennyire meg tudja mutatni, merre vezet a csapa. Ha kételyei vannak, előre-hátra fut gyorsan a szimaton és így tapogatja ki, hogy merre ment a vad. Közepes képességű kutya nem tudja ezt megtenni, de a mi kutyáinknak már kollégiumi végzettsége volt. Nyugodtan és mérsékelt ütemben haladva egy nyílt dombhoz érkeztünk. Itt a páfrányok között a falka elkezdett körözni körülöttünk, mintha a puma valamiféle cirkuszi mutatványt végzett volna mielőtt odaértünk. A kutyák úgy látszik egészen megzavarodtak. Később azt találták, hogy puma barátunk egy sündisznóval kísérletezett és így alkalmat talált újabb leckét venni természetrajzból. A vezérkutya hirtelen erős szimatot fogott egy kidőlt fánál, azután hangos csaholással elindult és a többiek teljes kórust alkotva követték. Meleg nyomon voltunk. Ó, bár csak szárnyaink volnának! Annak dacára amennyire formában voltunk, még minket is jelentős erőpróba elé állított ez a hajsza. Fel a dombra a sűrű páfrányok között, fel a gerincre, keresztültéptük magunkat a manzanita bokrokra, át a fiatal cédrus és szarvastövis bozótokon, lávasziklákon, majd megint óriási tölgyek, cédrusok és fenyők között rohantunk. Közben egyik kezünkben felajzott íjunkat, a másikban tegezünket tartottuk. Ne gondolja az olvasó, hogy az illatos bokrokat, vagy fenyőtűket észrevettük. Ugyan éreztem illatukat, ami megsokszorozta erőmet. Rohantunk, kizárólag a kutyák hangját követve, amit messziről, a hegy lábától hallottunk. Tovább rohantunk bokrokra keresztül, nagy oldalugrásokkal haladva lefelé a lejtőn, mígnem odaértünk ahhoz a nagy tölgyfához amin a puma volt. Ó, mily gyönyörű látvány! Amint zihálva és az erőlködéstől szédülten feltekintettünk, láttuk a csodás halvány barnás testet, amint az egyik ágon lapult, minden vonalában kecsesség és erő rejtezett. Egy nagy, végefelé vékonyodó fark csapdosott ide-oda. Nyugodtan, hideg számításokkal világító szemek meredtek ránk. Figyelt és várta legközelebbi mozdulatunkat, megfeszült izmokkal, minden pillanatban ugrásra készen.

Kissé hátraléptünk, részben, hogy messzebb legyünk tőle, részben pedig, hogy jobb kilövésre legyen lehetőségünk. Látva mozdulatunkat a puma egy magasabb ágra szökött és itt már részben eltakarták az ágak. Helyünkről, csak a

torka és melle volt látható egy 30 centiméteres nyíláson keresztül az ágak között. Ezen keresztül kellett lőnünk. Young és én miután visszanyertük nyugodt lélegzetünket, előhúztunk egy-egy nyílvesszőt. Feltettük a húrra és lövésre kész helyzetet vettünk fel. Egyszerre feszítettük meg íjainkat és egyszerre lőttünk. Az én nyílam a puma lapockájába fúródott, Youngé pedig az orrába. Felágaskodott és az orrában lévő nyílvesszőt mindkét mancsával megfogva, előre-hátra megpróbálta kihúzni. Míg ő ezzel vesződött a fa tetején, mi újra lőttünk. Mindketten hibáztunk. Éppen a harmadik vesszőt tettük fel, amikor sikerült az orrába fúródott nyíltól megszabadulnia, első lábait egy másik ágra tette és ugrani készült. Ekkor újra felfehért elöttünk a torka és a melle, és mint két villám, két hegyes nyílvessző vágódott bele a szívtájékára. Amint a vesszők becsapódtak és eltűntek, a puma leugrott. Mint egy repülő mókus szállott el a fejünk felett. Teljes 75 láb távolságot ugrott át egy óriási lefelé irányuló ívvel és egy bokorban ért földet.

A kutyák azonnal rávetették magukat. Óriási hangzavar, rövid, de kegyetlen küzdelem, és mindennek vége volt. Megfogtuk és farkánál fogva kihúztuk a bokorból. A falkavezető kutya még mindig harci izgalommal, az összes többi kutyánkat elzavarta a puma mellől. Más mint a gazdája nem érinthette azt.

Pumánk fiatal hím volt. Hossza 6 láb 8 hüvelyk /2,02 m/ volt az orra hegyétől a farka végéig és kevéssel nehezebb volt 120 fontnál. Később, nyúzás közben észrevettük, hogy mancsai tele voltak sündisznó tüskével, tanubizonyosságul a nemrég lezajlott tapasztalatszerzésére. Gyomra üres volt, mellürege vérrel volt tele nyílvesszőink hatására. Olyan könnyen múlt ki mint egy szarvas. Hazavittük a táborba és fényképét besoroltuk a gyűjteménybe. Nem öltek meg ezek után több kecskét a Sierra rancheban.

Ez volt a mi első pumánk, és ami engem illet az egyetlen is. Arthur Young egy másik vadászkiránduláson egymaga kettőt lőtt.

E. H. Styles kapitány, aki új íjász volt mikor Humbolt Countryban járt tiszafa anyagért, felzavart egy pumát és belelőve a mellébe, elejtette. Fogunk még hallani a kapitányról!

De amíg meg tudjuk feszíteni az íjat és lábaink bírják a hegymászást és jó pumás kutyánk lesz, addig bízunk benne, hogy nem ez lesz az utolsó kuguárunk.

XIV.

Grizzly medve

A legtöbb ember, mikor arról hall, hogy valaki íjjal és nyíllal akar grizzly medvét lőni, nevetésben tör ki. Gyermekkori nyila jut eszébe fegyverként a legnagyobb és legfélelmetesebb nyugati bestiával szemben.

Őszintén megvallom, hogy mivel ez olyan lehetetlennek látszott, annál jobban ösztönzött minket a kipróbálásra.

Mióta megkezdtük a nyíllal való vadászatot, sok szó esett köztünk a grizzlykről. Alaszkai kirándulásra gondoltunk és különféle nyílvevesszőkön törtük a fejünket, amelyek rugós szerkezettel ellátva még nagyobb sebet okoznak. Borzalmas erejű íjakon gondolkoztunk, amik keresztüllövik ennek a szörnyetegnek a bundáját. Ez volt vadászalmaink netovábbja.

Elofvastuk John Capen Adamsnak bibliográfiáját és kalandjait a kaliforniai medvékkel és Roosevelttel csodálatos leírásait ezekről a grizzlykről. Kalandokról álmodtunk és miután már fekete medvéket ejtettünk el, csak az alkalomra vártunk, hogy kívánságunk beteljesedjen. Ez az alkalom teljesen váratlanul érkezett, mint ahogy a legtöbb lehetőség szokott jönni, mikor a kívánság és az előkészületek megérlelik a helyzetet.

A Californiai Tudományos Akadémia múzeumában San Franciscóban, a Golden Gate Parkban nagyon szép állatgyűjtemény van, állatcsoportonként felállítva. Vannak köztük szarvasok, hegyi juhok, antilopok, kuguárok, és barna medvék. Mr Paul Fair, a preparátor mikor egy vapiti csoportot állított ki, azt mondta, hogy a legközelebbi csoport grizzly medvékből lesz. Meglepve kérdeztem tőle hogyan, mikor úgy tudom a kaliforniai grizzly kiveszett. Azt válaszolta, hogy ez igaz, de az ezüstös szőrhegyű medve, amelyiknek Wyoming a tulajdonképpeni hazája, szintén egy grizzly fajta és elterjedési köre nyugatra a Sierra Nevada hegyekig terjed és így mint egy Csendes -óceán partvidéki változatot lehet osztályozni. Merriam professzor monográfiáját idézte, hogy állítását bizonyítsa. Azonkívül arról is felvilágosított, hogyan lehetne engedélyt kapni Washingtonból a Yellowstone Parkban való vadászatra. Azonnal alkalmat kerestem, hogy Dr. Barton Evermant a múzeum gondnokát meginterjúvoljam arra vonatkozóan, hogy kivihető lenne-e az, ha mi felajánlanánk saját költségünkön való szolgálatainkat. Mindjárt megjegyeztem azt is, hogy íjjal és nyíllal akarjuk elejteni a medvéket és ezzel az antropológia egy vitás kérdésére is válszt kapnánk. Az ajánlat tetszett neki és írt Washingtonba a múzeumi példányok elejtésének engedélyezéséért és egyben ismertette velük, hogy a medvéket nyíllal akarjuk elejteni. Ehhez én ragaszkodtam, nehogy a jövőben viták vagy félreértések merülhessenek fel a vadászat módját illetően. Az Akadémia hamarosan megkapta az engedélyt és mi megkezdtük előkészületeinket az expedícióra. Ez 1919 -ben késő ősszel volt.

Úgy terveztük, hogy Mr. Compton, Mr Young és én leszünk a vadászok és olyan segítséget fogadunk el amilyen éppen szükséges. Átvettük előző tapasztalatainkat és kezdtük kitervelni az eljövendő vadászat alapelveit. Fegyvereinket a fekete medvéken szerzett tapasztalatainkból kifolyólag megfelelőnek tartottuk. Íjaink éppen megfeleltek a mi erőnknek és elég erősek voltak ahhoz, hogy egy jó nyílveszőt keresztülöljenek egy lovon. Ezt nemrég elhullott lovakon próbáltuk ki. Azonban azt elhatároztuk, hogy nyílhegyeinket meghosszabbítjuk és keményített acélból fogjuk készíteni. Különös gondot fordítottunk rá, hogy nyílveszõink minden részletükben tökéletesek legyenek. Azután elkezdtük a medvék bonctanát, életszerveik fekvését és nagyságát tanulmányozni. William Wrightnek a grizzlykról írt munkájában értékes adatokat találtunk ezeknek az állatoknak a természetére és szokásaikra vonatkozólag. Minden hír dacára, ami ezeknek a medvéknek szívósságáról és kegyetlenségéről szólt, azt tartottuk, hogy mégis csak húsból és vérből vannak és így nyilaink képesek lesznek végezni velük.

Magunkat is elkezdtük felkészíteni az erőpróbára. Ámbár jó formában voltunk, a nagy esemény miatt külön tréningbe fogtunk. Futottunk, ujjainkat erősítettük és egyéb tornagyakorlatokat végeztünk, hogy izmaink erősödjenek és kitartásunkat növeljük. Mezei lögyakorlatainkat a gyors egymásutáni lövés és a gyors távbecslés szempontjából, mind emelkedő, mind vízintes, mind lejtős terepen tartottuk meg. A számításba jöhető összes tényezőt figyelembe vettük. Bátyám, C. D. Pope, Detroitból puskás nagyvad vadász volt. Őt is meghívtuk és megbeszélést tartottunk vele a megfelelő vezetőket illetően. Boldogan beleegyezett, hogy velünk jön és megosztja a költségeket. Ugyanakkor Ned Frostot ajánlotta Codyból, Wyoming államból, mint Amerika legtapasztaltabb grizzly vadászát. Ugyanebben az időben egyik kollégám Washingtonban járt a Smithsonian Institute-ban ahol a törzs egyik tagjával találkozott. Azt kérdezte, hogy ismeri-e Dr. Popet San Franciscoból, aki nyíllal akar grizzlyre vadászni. Elmondta azt is, hogy ez kivihetetlen, ostoba és veszélyes dolog, amit lehetetlenség megcsinálni. Mi teljesen átértéztük a veszélyt és éppen ebben rejlett a vállalkozás csábító ereje. De tudtuk azt is, hogy bármennyire sikeresen oldjuk is meg vállalkozásunkat, áldozatul esünk a kedvelt népies hitnek. Eszerint a Yellowstone Parkban élő medvék mind szállodai kedvencek, akik moslékon élnek és kegyetlenség ezeket a kedves mackókat nyíllal kínozni. Frosttal váltott első levelemben biztosítottam őt, hogy mi nem akarunk szelíd mackókra lőni és ha kell, inkább lemondunk a kirándulásról. Ő megnyugtatóan, hogy ettől nem kell félni és emlékeztetett arra, hogy a Yellowstone Park 50 mérföld széles és 60 mérföld hosszú és hogy a Rocky Mountens néhány igen magas csúcsa is beletartozik. Ezeken a részeken az állatok távol állnak a szelídségtől. A medvéket két csoportba osztották fel: az egyik főleg fekete, barna és néhány hitványabb grizzly medvéből áll. Ezek látogatják a táborokat és a szállodákat. A medvék másik csoportja sohasem megy a civilizáció közelébe, hanem kint él az érintetlen és vad hegyek között és épp oly veszélyesek és kiszámíthatatlanok, mint Alaszka vagy bármely vad vidék medvéi. Ezek ki-be vándorolnak a parkban és a szomszédos államokban vadászat tárgyát képezik.

Megígérte, hogy össze fog hozni bennünket olyan romlatlan és félelmet nem ismerő grizzlykkel, mint amilyeneket Lewis és Clarke láttak első felfedezéseik idején.

Miután kirándulásunk célját és az új és nyílvevesszők használatát megmagyaráztuk, Ned Frost azt mondta, hogy ez reális dolog és csatlakozott a tervünkhöz. Egy nyílvevesszőt küldtem neki mutatóba azok közül amiket vadászatra használtunk. Válaszát az alábbiakban közlöm:

"Kedves Doktor!"

Tegnap, vagy tegnapelőtt kaptam meg a levelét és a "JÓ ORVOSSÁG" a vadász nyílvevessző is tegnap jött meg az esti vonattal. Most már, hogy ezt a kis grizzly csiklandozót jól átvizsgáltam, még sokkal nagyobb érdeklődéssel nézek az elkövetkezendő vadászat elé. Nagyszerű lesz és jól fogjuk érezni magunkat. Ne aggódjon a medve ütései felől. Hosszú tapasztalataimból tudom, hogy sohasem avval a medvével van baj, melyikről gondoljuk, hanem mindig az támad amelyikről a legkevésbé sem tételezzük fel. Sokszor csapáztam sebesült grizzlyket és egyik sem fordult szembe velem. De azért mégis van három olyan tapasztalatom, amire ha rá gondolok, még ma is égnek áll a hajam. A legborzalmasabb kalandom éppen akkor történt, amikor 16 olyan medvés kutyám volt velem, amilyeneket még soha senki nem szedett össze. Egy vén anyamedve volt és én azt hittem, hogy a kutyák le fogják kötni a figyelmemet.

Most is vannak kutyáim, de ne higgye, hogy úgy lehet velük vadászni grizzlyre, mint fekete medvére. Mint biztosításra, semmi esetre sem lehet rájuk számítani, ha grizzlyről van szó. Egy jó kis juhászkutya többet ér, mint egy tucat medvés kutya, de egy ilyen jó kis juhászkutya csak egyszer akad egy életben.

Ha tud lóhátról lőni, azt hiszem az biztos dolog és praktikus is. De nem gondolom, hogy annyi veszély lenne a játékban. Csak egyszer fordul elő, hogy egy medve nekimegy az embernek és az is csak akkor mikor nem számítunk rá. Ne törődjön vele. Én csak azt tudom mondani, hogy minél hamarább bele kell lőni egy nyílvevesszőt a fickóba minél jobb helyre és ez lesz expedíciónknak az igazi hitele.

Sok grizzly van a parkban és nem mind vad. De ha néhány mérföldre elhagyja a hotelokat, nem fog olyan grizzlyket találni, amelyek 30 yardról mutogatják az oldalukat. Minden esetre nem tudom milyen távolságból tudja használni a úját és kilyukasztani a bundáját. Úgy gondolom, hogy lesz néhány lehetőségünk, mert sok medvét láttam a parkban, de természetesen még sohasem vadásztam rájuk és nem tudom, hogyan fognak viselkedni amikor a bőrük forog veszélyben. Akad néhány olyan is, amelyik hajlamos a táborok éjjeli kifosztására és ha kell harcol is érte, de a legtöbb közülük azonnal kerek old amint valaki üldözőbe veszi.

Ha önök is úgy kívánják, tudok néhány kutyát, mégpedig jó kutyát vinni magammal. Nyomra tesszük őket, mi pedig egy-egy jó lóra ülve követjük őket, ha a többi vadászati mód nem válna be.

Tudom hogy vélekednek Önök afelől, hogy csak nyíllal ejtsék el a medvét és hogy semmi más lövés ne történjen. Biztosítom Önt, hogy olyan közel fogom

engedni őket, amennyire Ön kívánja és lesz elég alkalma felhasználni az íját, csak attól félek, hogy a medvék erősebbek lesznek, mint az Ön íja és kiváló nyílveszői.

Baráti üdvözlettel:

Ned Frost "

Tehát kezdettől fogva láttuk, hogy a grizzly vadászaton a kutyáknak nem sok hasznát vehetjük. Esetleg szükséges lesz, hogy csalétket tegyünk, vagy kössünk ki és az e mellett elhelyezett leshelyről lőjük meg a medvét. Frost biztosított arról, hogy a grizzly mikor soványan előjön a telelésből, el tud futni a kutyák elöl akár a másik államba is, de közben agyoncsapja és széttépi amelyik a körmei közé kerül. Ősszel, mikor kövérek, nem szívesen futnak, de átgázolnak a falkán anélkül, hogy az képes volna megakadályozni a vadász megtámadásában. Felhozta példának, hogy egyszer vagy 8-10 orosz medvés kutyával üldözött egy grizzlyt kb. 30 mérföldön át. Amint követte a hajszát lóhátról, hol egyik, hol másik kutyáját találta meg darabokra tépve, kibelevve, végtagjaitól megfosztva. Végül is a kutyák ugatása után megtalálta a medvét, mély hóban egy sziklacsúcs védelmében. Csak két kutyája volt már, és ezek közül is az egyiknek el volt törve a lába. A dühtől örülten lőtt rá a grizzlyre. A medve támadott úgy 40 yard távolságról. Frost csípőig volt a hóban, így nem tudott kitérni a támadás elöl. Gyors egymásutánban öt golyót lőtt ki a közeledő medvére, látszólag eredménytelenül. A medve jött és csak Frost mellén rogyott össze. A hű kutya belecsimpaszkodva lógott rajta, kétségbeesett erőlködéssel próbálta megmenteni gazdáját. Ez egyike volt annak a három-négy életveszélyes kalandjának, amiben Frostnak vadászat közben része volt és amikről ő aztmondja, hogy segítettek megderesíteni arany fűrtjeit. /Frost: dér, fagy/ A kutya hosszú éveken keresztül dédelgetett kedvence volt a családnak. Frost 14 éves korában lőtte első medvéjét ami mellé csaknem 500 darabot fektetett le vadászatai során.

Jellemző a grizzlyre, hogy a legcsekélyebb kihívásra azonnal támad és ettől semmi sem tudja eltéríteni. Később ezt mi is tapasztaltuk, különösen akkor, ha bocsával járó anyamedvével találkoztunk. Az ezt tanúsító esetek sokkal közismertebbek, hogysen érdemes lenne felsorolni őket. Tom Murphy, kaliforniai hírneves medvevadász azonban elmesélt egyet, amit le kell írnom. A régi időkben Humbolt Countryban élt egy telepes. Pete Blufordnak hívták és indián felesége volt. Egy negyed mérföldnyire attól a helytől, ahol most Blocksburg város széle van, rálőtt egy anya grizzlyre, akinek két bocsája volt. A vadállat támadott és leütötte őt a földre. Közben feltépte az ember altestét. Bluford egy kidőlt fa alá esett, ahol a medve ismételtelen belekapott. Azzal, hogy ide-oda hengeredett a fa alatt, attól függően, hogy a medve melyik oldalról támadott, meg tudta menteni az életét. Bluford kutyája is zaklatta az állatot és az felhagyott az erőlködéssel, továbbállt. Bluford a nagy sebek dacára haza tudott jutni. Olyan nagy seb tátongott az altestén, hogy a belei kilógtak rajta. A barátja, Beany Powell durván összevarrta. Felgyógyult, és még sokáig élt a környék indiánjai között. A nyugati humor példája képpen azt meséli, hogy Beany Powell mikor zsákvarrótűvel és madzaggal

összevarrta a sebet, egy jókora darab hájjal nem tudott mit kezdeni. Mivel visszahelyezni nem tudta, levágta, a zsírt kisütve belőle a csizmája zsírozására használta fel.. Az öreg Bluford ismert alakja lett a környéknek. Azzá vált, amit nyugaton "poison oakernek", vagyis olyan embernek mondanak, aki a mérges tölgybozótokban él. Annyira mélyre süllyedt, hogy állatszerűvé vált. Haja lenőtt a vállára, szakállát nem fésülte, körmei olyan hosszúak voltak, mint a karmok és rémesen piszkosak. Ismeretlen korú rongyok fedték testét, tele volt tetvekkel és az indiánok legdegradáltabb maradványai között élt. Egy hideg téli napon holtan találták összeomlott kunyhójában. A piszkos padlón feküdt, rongyos kabátja az arcán, kezei a feje alatt és mindkét karja alatt egy-egy megfagyott macska feküdt. Ezek a régi pionírok különös emberek voltak és különös módon haltak meg.

Grizzly vadászterveinkben számításba vettük ennek az állatnak nagy támadó kedvét. Tudtuk, hogy nagyon gyors. Képes egy kutyát, vagy lovat leütni futtában, ezért semmi értelme, hogy az ember elfusson előle. Senki sem képes hamar fára mászni, ha közel van a grizzly. Adams látta ezt. Az ember csak éppen kinyújtja magát, hogy a medve jobban felszakíthassa. Tehát azt határoztuk el, hogy végveszély esetén lebukunk, vagy laposan a földre fekszünk és halottnak tetetjük magunkat. Tehát ezt gyakoroltuk, futási gyakorlataink pedig inkább azt a célt szolgálták, hogy kitartásunkat növeljék és követni tudjuk a medvét, ha ez szükséges. Ishi, a Yana indián elmondta, hogy győzték le nyilakkal a grizzlyket és ha támadtak, akkor lándzsákkal és tüllel találták szembe magukat. Így tehát szereztünk lándzsákat több mint egy láb hosszú jól edzett pengével, jó erős vasköpuvel és hat láb hosszú kôrisfa nyéllal. A penge mögé terpentinbe áztatott vattát tettünk. Ezeket úgy lehetett meggyújtani, hogy egy üvegpapírral ellátott rugó zsinégjét megrántottuk. A rugó több gyufafejen nyugodott. Szellemes és használható találmány volt. Az eszkimók 10-12 láb hosszú lándzsát használtak jegesmedve ellen. Ha megnyilazták és a medve támadott, akkor a lándzsák nyelének végét a földbe döfték, a hegyét kellő magasságba állították és hagyták, hogy a medve belefusson és felnyársalja magát.

Amint a vadászat ideje közeledett, Ned Frost lebeszélte bennünket ezekről a terveinkről. Elmesélte, hogy volt egyszer egy grizzlyje, amit a hátsó udvaron tartott erős, hosszú láncon. Ez a medve olyan gyors volt, hogy bár aludni látszott, mégis ha egy csirke eléggé megközelítette, hihetetlen gyorsasággal ragadta meg a mancsával, minden látható erőlködés nélkül. Mikor játszottak, a fiúk meg akarták szúrni vasvillával és olyan ügyesen hártotta el a szúrásokat, mint egy kiváló vívó. A tűz pedig - úgy gondolta - jó szolgálatot tehet éjszaka, de nappal hatástalan marad. Így tehát ragaszkodott hozzá, hogy hozza a puskáját támadás esetére. Mi végülis beleegyeztünk ebbe, de csak azzal a feltétellel, hogy csak halálos veszedelem esetén használhatja. Különben tervünk és mi is hitelünket vesztenénk. Tudtuk, hogy nyíllal nem lehet megállítani a grizzly eszeveszett lerohanását, de reméltük, hogy legalább egyet ezzel a módszerrel fogunk elejteni és csak ezután kötünk kompromisszumot, ha szükséges. Az indiánok a lándzsa, a tűz és a mérgezett nyíl használata mellett még védett fedezékből is szoktak lőni a medvékre, de lóhátról is vadásszák őket. Mi nem tartottuk sportszerűnek, hogy fáról lőjjünk. Viszont azt mondták, hogy

nehéz lesz olyan lovat találni, amivel elég közel lehet lovagolni a grizzlyhez és amelyek elég gyorsak ehhez a feladathoz.

Érdeklődésünkre, hogy mennyi medve lehet a parkban, azt a tájékoztatást kaptuk, hogy 500 és 1000 között van a számuk. Figyelembe véve, hogy 3000 négyzetmérföld területről van szó, amelyen 6000 vapiti szarvas, több száz bölény, sok antilop, hegyi juh és egyéb állat él, ez nem is látszik valószínűtlennek. Tudom azt is, hogy nemrég elhangzottak olyan kijelentések, hogy csak negyven grizzly él a parkban. Ez a becslés azonban csak azokat a grizzlyket veszi figyelembe, amelyek a nagyközönség előtt gyakran mutogatják magukat. Frost szerint többszáz grizzly van a parkban, amelyek közül sokan becsavarogják a környező államokat. Így nem kell félnünk attól, hogy megtizedeljük a létszámot, és minden reményünk megvan arra, hogy sok állatot fogunk látni. Tény, hogy az utóbbi években túlságosan elszaporodtak és veszedelmet jelentettek a környéken élőknek. Így bizonyos mértékű kilövésük is szükségessé vált. Az előző öt év leforgása alatt a Yellowstone park grizzlyjei négy személyt öltek meg vagy tettek nyomorékká. Ezek közül az egyik Jack Walsh volt, foglalkozását tekintve kocsis. A kocsija alatt aludt, mikor egy nagy grizzly a karjánál fogva megragadta, elhurcolta és feltépte az altestét. Ez a Cold Springs-ek tájékán történt. Walsh néhány nap múlva vérmérgezésben és hashártya gyulladásban halt meg.

Frostot magát is megtámadta egy medve. Egy turista társaságot vezetett keresztül a rezervátumon és éppen lefekvés előtt azt magyarázta nekik, hogy ahol vannak nincs medve veszély. A sátorban egy lókölcsönzővel aludt együtt, akit Phonograph Jonesnak hívtak. Éjfél felé egy óriási grizzly hatolt be a sátorba, rálépett Jones fejére, lehámozván durva talpának nyomásával a bőrt. Fájdalmas kiáltással ébredt fel, mire a medve kiszakította az alsó bordáit. A kiáltás felébresztette Nedet, aki mivel nem volt fegyvere, a vánkásával vágta a medvét fejbe. A grizzly egy ordítással Nedre ugrott, aki mélyen belebújt a hálósákjába. A grizzly megragadta a combjánál fogva és hálósákostul kihurcolta az erdőbe. Amint vitte, néha-néha megrázta mint kutya a patkányt. Frost érezte a hatalmas fogakat a combjában és azt hitte, hogy már összemorzsolódtak a hatalmas álkapsok között. Mintegy 100 yardnyira a tábortól egy törpefenyő bozótban olyan hevesen megrázta, hogy combizmai kiszakadtak és kifordult a hálósákból. Félmeztelenül gurult jónéhány yarddal odébb a bozótba. Míg a feldühödött medve a hálósákkal vesződött, Frost egy közeli fenyőhöz vonszolta magát és pusztán a karjaival felmászott rá. A tábor nyüzsgő méhkasszá változott, fellobogtak a tüzek és a bádagedényekkel hatalmas lármát csaptak. Az egyik ember lóra ült és a medve körül kôrözve sikerült elzavarnia. Miután az elsôsegély megkapta, Frostot végül a feleségének sikerült meggyógyítania. Azóta szûnni nem akaró gyûlöletet érez a grizzlyk iránt és szenvedélyes hévvel vadászik rájuk. Azt mondják, hogy ezután az eset után majdnem 40 rosszindulatú grizzlyt kellett a parkôröknek lelôni és Frostnak megengedték a fegyver viselését. Késôbb láttuk, hogy sohasem aludt el a csuklójához szíjazott Colt automata pisztolya nélkül.

Úgy terveztük, hogy két csoportot alakítva megyünk a parkba. Az egyik csoport lenne: Frost, a szakács, a lókölcsonzó, a bátyám és a barátja, Henry Hulbert bíró Detroitból. Ők Codiból indulva a málhával együtt a Sylvan hágón át jönnek.

A másik csoportot Arthur Young és én alkottuk. Mr. Comptonnak otthon kellett maradnia, mivel a családban váratlan betegség lépett fel. Mi vonattal utaztunk Ashtonba. Ez volt a legközelebbi pont a Yellowstone Stationhoz a rezervátum határán, melyet télen vonattal el lehetett érn.

Ezt a pontot 1920 május egyik utolsó napján értük el. Az utakat elzárta a hó, de szerencsére minket Pocatello szakasz felügyelőjének érdeklődése és udvariassága következtében az egyik alkalmazott bevitt. Nagy mennyiségű málhát küldtünk magunk előtt, úgy hogy mi csak a hálózásokot és a külön ruházatot, valamint íjászfelszerelésünket vittük magunkkal. Ez utóbbi fejenként két íjből és egy 144 széleshegyű vesszőre berendezett tartóból állt. A legkitűnőbb íjászfelszerelés a Crecy csata óta. Young egy új íjat hozott magával, amely 85 fontos volt. Már jó néhány vadászaton kipróbálta. Az "Öreg grizzly" volt a másik, ez 75 fontos volt. Később úgy találta, hogy a nehezebbik túl erős a magas hegyek hideg időjárásában, ahol az ember izomzata merevvé válik és veszít erejéből, míg az íj maga erősebb lesz. Az én íjaim mindegyike 75 fontos volt. "Old Horribile" az én kedvencem volt, az egyik amely keményen és simán lőtt és "Medveölő", a finom szemcsézetű, visszahajlott karú íj, amivel első medvémet segítettem meglőni. Nyilaink a szokásos 3/8 hüvelyk átmérőjű nyírfavesszők voltak, gondosan kiválogatva, egyenesek és pontosak. Hegyeik acélból készültek és olyan élesek voltak, mint a késpenge. Minden eshetőségre számítva néhány tompa és sas vesszőt is vittünk magunkkal.

A parkban mély havat találtunk és az utak is csak nemrég lettek hernyótalpas vontatókon húzott hóekékkel megtisztítva a hótól. Autóval mentünk a Mamut meleg forrásig és tisztelgő látogatást tettünk Albright főfelügyelőnél. A közeli canyonban egy üres űrházban szállásoltuk el magunkat. Itt vártunk a másik csoport megérkezésére. Jövetelünkről az összes őrt értesítették, és utasítást adtak nekik, hogy amennyire csak lehet segítsenek nekünk. A kis űrház hamarosan kedvelt tartózkodási helyükké vált, ahol történetek mesélésével és tűz melletti muzsikálással kellemes estéket töltöttünk. Néhány nap múlva üzenetet kaptunk Forsttől, hogy a Sylvan hágót borító 50 láb mély havon karavánjával nem tud átjönni, és visszatért Codyba, ahol autóra rakodik, és Montana felé kerülve, Gardenen át a park északi bejáratához jön. Három nap múlva érkezett meg tomboló hóviharban. Ekkor körülbelül május 31-e lehetett.

Frost egyike a legkiválóbb nyugati típusoknak. A bozót országában született és nevelkedett, és nagyvad vadász volt mióta elég nagy ahhoz, hogy fegyvert vegyen a kezébe. Életerejében volt, végtelenül mozgékony, bátor és merész. Mindannyian csodáltuk őt. Teljes tábori felszerelését magával hozta, amelyet évek tapasztalatai alapján válogatott össze, és minden időjárási körülmények között megfelelt. A részleghez tartozott még Art Cunningham a szakács, C. D. Pope, és Henry Hulbert bíró. Art nagymennyiségű tábori eszközzel és szakácstudománnyal felszerelve érkezett. A bátyám azért jött, hogy lássa a vadászatot, a bíró pedig

azért, hogy fényképeket készítsen, és emelje az esemény fényét. Valamennyien patinás erdei és vadász emberek voltak.

Megérkezésük után kényelmesebb helyre, egy fatörzsekből összerótt házba költöztünk, ahol nem törődünk vele, akárhogyan hordja odakinn a havat a szél, mi kellemes melegben szóttuk a grizzlyk elleni terveinket. Eddig még kevés medvével találkoztunk, és ezek is a túristabarát változathoz tartoztak. Szalonnát loptak a magasan elhelyezett húsraktárból, és egyet találtunk az erdőben, amint kényelmesen ült a fenekén és nyugodtan majszolta egy kekszes doboz tartalmát. Ezek voltak a szállodai kedvencek, és minket különösebben nem érdekeltek. Az összes említésre érdemes állatunk néhány félig halálra éheztetett vapiti szarvas, mormota és kanadai mátyásmadár volt. Elkezdtek gyalogos vadászatainkat átfésülve a Hayden völgyet, a Sour Creek környékét, a Mount Washburn-t és a Cascade Creek felső folyását. Helyenként a talaj nagyon nedves volt, és az erdőkben sok helyen megmaradt a hó. Szükséges volt tehát, hogy gumi lábbeliben járjunk. Társaságunk két csoportra oszlott. Young, Frost és én az egyik irányba jártunk felderíteni, bátyám és a bíró a másikba. Minden magas hegycsúcsra felmáztunk, ahonnan át tudtuk tekinteni távcsöveinkkel a környéket. Reggel nyolctól délután kettőig naponta átfésültük a terepet medvék után kutatva. Eredeti tervünk az volt, hogy néhány kimustrált öreg lovat használunk fel csaléteknek. Mivel azonban ez nem sikerült, vapiti hullákat kezdtünk el keresni. Sok régi hullát találtunk, de olyat amelyikből arra következtethettünk volna, hogy nemrégiben medvék jártak a környéken, egyet sem. Grizzlyvel először a negyedik napon találkoztunk. A Sulphur Mountain közelében cserkeltünk éppen, mikor Forst észrevette, hogy tőlünk egy mérföldnyire egy grizzly eszik valamit egy kis völgyben. Körülötte a hó már elolvadt és ő nyugodtan válogatott a gyökerek között a lágy talajban. Jeleztünk a többieknek, és mikor mind együtt voltunk, minden kínálkozó fedezéket kihasználva megindultunk a medve felé. Egy kis bevágásban gyorsan leereszkedtünk, egymás nyomába lépve mint az indiánok. Egyszerre csak a medve váratlanul elindult felfelé a völgyben. Ned jelére mind az öten térdre ereszkedtünk, és vártuk a fejleményeket. A medve nem vett észre minket, és az enyhe szellő is felőle lengedezett. Körülbelül 200 yardnyira lehetett tőlünk. Valamennyien egy vonalban voltunk. Elöl Frost, mögötte én, azután Young és ő utánna a többi három. Vesszőink fel voltak téve íjjainkra. A medve lassan, közben eszegetve jött felénk. Ásta a fehér violák gyökereit, szaglászott, előre-hátra tekingetett anélkül, hogy bennünket észrevett volna. Lélegzetünket is visszatartottuk úgy figyeltünk. Nem volt valami kiváló példány. Egy rongyos, sovány, hosszú orrú kan medve volt, de mégis egy valódi grizzly, ami jól megteszi kezdetnek, gondoltuk. Mikor 50 yardnyira megközelített bennünket, megállt, mancsával egy hófoltot simogatott. Mi még mindig nem lóttunk, de nem is tudtunk volna, mivel mindannyian egy vonalban voltunk. Így tehát vártunk, hátha előrébb jön és az oldalát mutatja felénk. De ehelyett egyenesen szembe jött velünk. Körülbelül 30 yardnál újra megállt, és elkezdett a gyökerek között keresgélni. Éppen arra gondoltam, hogy most lőni kellene mert keresztül sétál rajtunk, mikor felvetette a fejét, és úgy tűnik meglátta Young kék ingét. Egy pillanatra félig felágaskodott, és ránk nézett. Megfeszítettem az íjamat, de amint a vessző elhagyta a húrt a medve

leugrott a dombról. A repülő vessző éppen csak súrolta a lapockáját, és egy kis bundát nyírt ki belőle. Mint a gumilabda pattant fel, és Young sebtében odalőtt nyíla már csak mögötte süvített el. A következő pillanatban eltűnt a domb gerince mögött.

Mély sóhajjal álltunk föl, és harsogó nevetésben törtünk ki. Ned azt mondta, ha nem lett volna ott a kék ing, akkor a medve egyenesen belénk ütközött volna. Nem bántuk túlzottan, hogy elhibáztuk, mert nem egy olyan példány volt, amelyet mi kerestünk. Nehéz dolog renevelésre előszedni grizzlyket! Nem tudsz odamenni és átnézni őket, mint a vevő vásárláskor a boltban.

Ez a találkozás csak buzdítás volt nekünk, és ettől kezdve gyertyavilágnál keltünk, és sötétedésig vadásztunk. Az idő melegebbre fordult, és a hó olvadni kezdett. A hét végén öt grizzlyt láttunk jó nagy távolságra tőlünk a Hayden völgy bejáratánál. 3-4 mérföldre lehetek, és mivel az est közelgett, elhalasztottuk megtámadásukat. Másnap reggel már korán talpon voltunk, remélve, hogy találkozni fogunk velük. És így is történt: ott voltak! Ned, Art és én voltunk együtt, a bátyám és a bíró a hegyhát másik oldalán cserkésztek. Körülbelül fél kilenc lehetett. A medvék ezúttal négyen voltak, nyugodtan ettek feljebb a völgyben, a füves, mocsaras talajon, tőlünk mintegy három mérföldnyi távolságra. Ned jelszava mindig ez volt: "Akkor menj rájuk, és szerezd meg őket, amikor látod!" . Elhatároztuk, hogy azonnal támadunk. Le a folyópartra, keresztül a vízmosáson, fel a szálerdőbe, futottunk felfelé. Nehéz volt a felfelé haladás, de az idő sürgetett minket. Végre egy erdővel borított ponton, negyed mérföldre a medvék felett, kijöttünk, és ott megpihentünk. Tudtuk, hogy nemsokára befejezik reggelijüket, és felmennek az erdőbe lefeküdni, tehát nagyon figyeltük őket. Beviaszoltuk íjhúrjainkat, és reszelővel újra élesítettük nyílhegyeinket.

A medvék lassan baktattak felfelé egy nagy hófolt irányába. Frost úgy gondolta, hogy ott le fognak feküdni lehűlni mielőtt bemennek az erdőbe. Úgy látszik, téli bundájuk nagyon érzékenyvé tette őket a meleg iránt. Ámbár a napsütés nekünk nagyon kellemes volt, önekik már melegük lehetett. Egy öreg anyamedve lehetett három félig felnőtt bocsával, amelyek harmadik évükben lehetek. Mindnyájan elég nagyok látszottak bármely múzeumi csoportozat számára. Végül is letelepedtek, és elkezdték szaglászni a havat.

A cselekvés ideje érkezett. Úgy határoztunk, hogy a kis szakadékon keresztül lecsúszunk az erdő szélén, átkelünk a patakon, felmegyünk a másik oldalon a dombra, és a gerincen keresztül közelítjük meg őket. Így lőtávolságba kell jutnunk. Kitervelt manőverünkhöz a szél is megfelelt, tehát azonnal elindultunk.

Most, hogy ezeket a sorokat írom izmaim megremegnek, szívem erősebben dobog, és különös érzés fest pír az arcomra, ahogy azokra a percekre gondolok. Akárcsak ütközet előtt a katona, mi is kipróbálatlan kísérletbe fogtunk bele. Mire gondol az ember az első grizzlyje előtt? Jól emlékszem mi járt a fejemben: "Oda tudunk-e jutni a medvék felriasztása előtt? Milyen távol lesznek? El fogjuk-e tudni találni őket? Azután mi fog történni?" Ned Frost, Young, és én kell hogy odakússzunk hozzájuk, és idegműködésünket tesszük mérlegre az ő nyers vadságukkal szemben. Nednek ott volt ugyan a puskája, de csak akkor használhatta,

ha már más nem segít. Amint gyorsan haladtunk, a legnagyobb óvatossággal, és olyan zajtalanul, amennyire csak tudtunk, minden választ megadtam kimondatlan kérdéseimre: "Eltaláljuk őket? Miért ne? Sőt a zúzójukba nyílunk, összetörjük őket! Támadnak? Hát csak had jöjjenek, hogy a legügyesebb győzhessen! Meghalni? Sohasem volt szebb, ragyogóbb nap a meghalásra mint a mai!" Teljesen vidám voltam. Egy kis profanitás vagy egy kis elkülönülés ilyen esetekben jó segítségei az önszuggessziónak. Ami Youngot illeti, csendes volt és valószínűleg a tábordíszító zászlócskáin járt az esze. Mikor a felfelé vezető út felénél túl voltunk, megálltunk és felajzottuk íjainkat. Három-három vesszőt elővettünk tegezeinkből és még óvatosabban folytattuk útunkat. Young és én közrefogtuk Frostot valamivel előtte haladva. A hegygerinchez közel Ned elővett egy zöld selyemzsebkendőt és meglengettette a szelíd szellővel, hogy lássa nem változott meg az iránya. Eddig minden rendben volt. Most mélyen lehajolva egészen a hegygerincéig kúsztunk, addig a pontig ami mögött a medvék voltak. Kalapjainkat a fűre téve, nyílvezzőnket a földre szűrva magunk elé, felemelkedtünk félig megfeszített íjakkal, hogy bármely pillanatban készek legyünk a lövésre. Ott előttünk, alig 25 yardnyira feküdt a négy grizzly medve a havon, úgy mint négy kandalló előtti szőnyeg! Azonnal kiválasztottam magamnak a legtávolabbit és egy szemjelzésre teljesen megfeszítettük íjainkat és elröppentettük a két halálos vesszőt. Találtunk! Egy ordítást hallottunk, felugrottak, de ahelyett, hogy minket támadtak volna meg, összeszaladtak és olyan küzdelem kezdődött el közöttük, amelyet még kevés ember látott. Az én medvéim lapockájában a nyílvezzővel, anyjára vetette magát és kegyetlen dühvel marta. Ez viszonzásul beleharapott a véres lapockájába és elharapta a nyílvezzőmet is. Azután mind három bocs megrohanta. A morgás és bömbölés borzalmas volt! Gyorsan másik vesszőt tettem fel. A grizzlyk rémesen kavaroztak közben, és a dühtől örülten harapták, tépték, marták egymást. Újra a medvéimre lőttem, de elhibáztam. A vén medve hátsó lábaira ágaskodva állt a kavarodás felett, miközben habos vér folyt a szájából. Young nyila mélyen bent volt a mellében. Egy tollas vesszőmet az első lába alá küldtem. A kavarodás és a bömbölés növekedett. Amint éppen negyedik vesszőmet húztam ki a tegezemből, felpillantottam, éppen a legjobbkor, hogy lássam, a vén medve szőre felmered a nyakán és a hátán. Megállt és vérben forgó szemeivel egyenesen ránk nézett. Észre vett bennünket! Ösztönszerűen éreztem, hogy támadni fog és így is lett. Gyorsan, mint a gondolat rohant felénk. Két hatalmas ugrás és rajtunk volt. Egy puska durrant a fülem mellett. A medvét a lövés a szószeros értelmében megütötte, úgy hogy a havas parton egy hátra szaltót csinált lefelé. Ötven yardnyira megállt, összeszedte magát és újra támadni akart, de jobb első lába nem engedte. Felállt hátsó lábaira, hogy úgy támadjon, de mint a villám, két nyílvezző süvített el, bele ziháló oldalába. Lassan oldalára dőlt és a bundának és az izomzatnak összerándult, remegő tömege lett - kimúlt. A félig kilőtt bocsok eltűntek a puska durranásra. Egyet láttunk amint tőlünk 300 yardnyira vágázott. Az előttünk lévő csillogó hópad üres volt. A levegő furcsán csendes volt, és nyomasztó csend ülte meg a tájat, a nagy hangzavar után. Idegfeszültségünk feltörő nevetésben és az iménti események feletti csodálkozás felkiáltásaiban oldódott fel. Frost kijelentette, hogy soha életében nem

volt része ilyen látványban: négy grizzly halálos verekedésben, a harc zaja, a vad bömbölés és két íjász, amint nyilat nyíl után lő a küzdő bestiák forgatagába. A hó le volt taposva és vérrel átítatva, mintha indiánok mészárolták volna le a népet. Leléptük a távolságot, ahol az öreg medve támadása elakadt. 8 yard volt. Hatalmas lövés! Lementünk megnézni zsákmányunkat. Youngnak három nyila volt a medvében. Egy a nyakán hatolt be és a vállán jött ki. Ezt támadás közben kapta. Young első nyila a medve lapockájába hatolt, bement a mellüregbe és felvágta a tüdőt az alsó végétől a felsőig. Harmadik nyila a medve mellkasába hatolt be, teljesen keresztül ment rajta és ott feküdt mellette a földön, csak éppen a tollas vége maradt a sebben. Az én első nyilam bevágott a diafragma alatt, behatolt a gyomorba és a májba, megsértette az epevezetékét és a portális vénát. Második nyilam teljesen keresztül ment az altestén és néhány yarddal mögötte feküdt a földön. Több helyen átvágta a beleit és nagy sebeket nyitott a mesentericus artérián. Frost puszkagolyója a jobb vállán hatolt be, összetörte a humerust, hüvelyknyi lyukat ütött a mellfalba, szaggatott szélű lyukat ütött a traheába és a bal tüdőben adta le energiáját. Kilövést nem találtunk. A lány rézburkolatú golyó nyilvánvalóan darabokra szakadt mikor a csontot átütötte. Anatómiailag ez egy eredményes lövés volt, de nem azonnali ölühatású. A mi nyilaink ölték meg a medvét. Minden bizonnyal rajtunk lett volna a következő másodpercekben. Ennek a feltételezett összeütközésnek elképzelését azokra bízom, akiknek élénk képzelőtehetsége van.

Ezennel kifejezzük hálánkat Ned Frostnak!

Ezután egyikünknek el kellett menni összeszedni a társaság többi tagját. Hulbert bíró és a bátyám a másik völgyben voltak medvét keresni. Tehát Ned gyorsan elindult lápokon, patakokon és dombokon keresztül, hogy megtalálja őket. Egy órán belül valamennyien visszatértek, hogy lássák az elejtett grizzlyt. Fényképeket készítettünk, elvégeztük a nyúzást és felvettük a méreteket. Ezután elindultunk megkeresni a sebesült bocsot. Frost nyomozott utána a majdnem láthatatlan véres csapán és nem egészen 1/4 mérföldre megtalálta. Úgy volt összegömbölyödve mintha aludna. Nyílvesszőm a mellébe fúródott. A törött nyílvessző hegye mélyen benne volt a thoraxban, szétroncsolta a humerus fejét, két bordát elvágott és tüdővérzés általi halált okozott. Bár csak félig volt kinöve, kellemetlen ellenfél lehetett volna. Anyja egy régi iskolából való, finom, érett lady volt, fogai és egyéb méretei mutatták korát és tekintélyességét. Az ősszel lehetett 4-500 font súlyú. Darabonként mértük le rugós mérlegünkön: 305 fontot nyomott. Gyenge kondícióban volt és bundája nem volt alkalmas múzeumi célokra. Ezeket a körülményeket nem tudtuk megállapítani az elejtése előtt. A bocs súlya 135 font volt. Miután megmértük őket, a múzeum részére összeszedtük és letisztogattuk csontjaikat, vállra vettük bundájukat és elindultunk a tábor felé.

Ezen az estén azt mondta Ned Frost: "Fiúk, mikor azt mondtátok, hogy íjjal és nyíllal fogjátok elejteni a grizzlyket, én akkor azt kitűnő sportnak tartottam, de félttem, hogy eredménytelen lesz. Most már tudom, hogy Wyoming legnagyobb medvéjét is keresztül tudjátok lőni!"

Mikor Kaliforniát elhagytuk, az volt az utasításunk, hogy szerezzünk egy nagy kiállítási célokra alkalmas kan Ursus horribilis imperatort, egy nőtényt és két-három bocsot. A nőtény amit lőttünk, aligha felelt meg a kívánalmaknak, a két éves bocs már erősen serdülő korban volt és nem éppen abban a formában, hogy a múzeumban megcsodálják. Hamarosan megüzentük a múzeumnak első sikerünket. Azt a választ kaptuk, hogy ekkora bocs nem kell, szerezzünk kisebbeket. Felkerekedtünk tehát, hogy ezévi bocsokat keressünk. Általában nem nehéz a Yellowstone parkban medvékkel találkozni, inkább arra kell vigyázni, hogy a hotelokban ne egyenek velünk egy asztalnál. Most azonban egy medve sem látogatott meg minket! Sem fekete, sem barna, sem ezüstös. Összejártuk a gyönyörű parkot a Mammoth Hot Springstől a tóig. Minden jól ismert medvés helyet átkutattunk. Tower Falls, Specimen Ridge, Buffalo Corals, Mount Washburn, Dunraven Pass /ez utóbbi 20 lábnyi hó alatt állt/, Antelope Creek, Pelican Meadows, Cub Creek, Steamboat Point és még az őrszemélyzetet is evvel foglaltuk le. Reggel nyolctól délután háromig jártuk a hegyeket megszámlálhatatlan mérföldet tettünk meg, számtalan széldöntötte fatörzsön kapaszkodtunk keresztül, gázoltunk hóban és latyakban, át meg átkutattuk távcsöveinkkel a völgyeket. De olyan ritka volt a medve, mint békán a toll! Láttunk néhány csapát, de ez semmi sem volt más évekhez hasonlítva. Már arra gondoltunk, hogy a medvéket mind kilőtték. Tudtuk, hogy kellemetlenek a táborozóknak és veszélyesek az életbiztonsága szempontjából is. Azzal gyanúsítottuk a park hatóságait, hogy feltűnés nélkül, csendben kiírtották a medvéket. Több parkôr elismerte, hogy évente kiszokták lőni a túl tolakodókká és veszélyesekké válókat.

Egyszerre csak vapiti szarvasok kezdtek visszajönni a parkba. Jöttek, egyenként, kettesével sőt kisebb csoportokban is. Lefogyva, lesoványodva, kiéhezve. A tehének borjadzani kezdtek. Ekkor már mi is kezdtünk medve nyomokkal találkozni úton-útfélen. A grizzly a vapitit követi és miután ezek visszatértek téliszállásaikról a zöld mezőkre, a medvék is megjelentek. Fogyasztani kezdték a vapiti borjakat, bár alkalom adtán a teheneket is szívesen besorolták az nekünk, és olyan félénkek voltak mint a szarvasok. Sok öreglegényt körülcsapáztunk és volt néhány hiábavaló találkozásunk nőtény medvékkel akik bocsaikat vezették. Egy alkalommal jónak látszó medvét követtünk az erdőben. Nagy óvatosan lopakodtunk utána, mégis meghallott bennünket. Hirtelen visszafordult és vad rohammal tört ránk. Én voltam elől és azonnal megfeszítettem íjamat, várva a lövésre legalkalmasabb pillanatot. A medve egyenesen nekünk jött egészen 20 yardnyira közelített. Ekkor meglátott bennünket, megijedt, és mint egy mozdony fékezett. Így csúszott felénk a felporló hó és falevél felhőben. A pillanat tört része alatt felfogtam, hogy megijétrendjükbe. Tehát mi is elkezdtük követni a vapitiket. Csalétek után kutattunk. Éjt, nappalt kereséssel töltöttünk. Láttunk is néhány darabot, de ezek nem feleltek meg edt tőlünk, de azt is, hogy nem való múzeumi célokra. A biztonság kedvéért azonban továbbra is megfeszítve tartottam íjamat, mindaddig, míg a medve zavart és megrovó arckifejezéssel meg nem kezdte gyors visszavonulását. Ez a találkozásnak előre nem látott, és meglepetésszerű befejezése volt mindkét fél részéről.

Azt mondják, hogy az indiánok elkerülték a Yellowstone vidékét, mert azt tartották, hogy a gonoszszellemek birodalma. Vándorlásaink közben a Steamboat Point környékén egy gyönyörű vöröskvarc nyílhegyet találtunk, minden valószínűség szerint egy indián lőtte egy vapitira, mielőtt még Kolombusz kikötött volna ennek a földnek a partjainál. A Hayden völgyben pedig egy obszidián lándzsahegyet találtunk, mint újabb kétségtelen jelét annak, hogy az indiánok tudták, hogy hol vannak a jó vadászterületek. De soha indián nem kívánta olyan mohón a grizzlyvel való találkozást, mint mi! Állandóan kerestük, de olyat nem találtunk, ami nekünk megfelelt volna, mert nekünk a legjobbat kellett megszereznünk. Frost arról biztosított bennünket, hogy tévedésben voltunk, mikor a parkba jöttünk medvét lőni, mert ennyi idő alatt Wyoming és Montana vadászterületein már rég összeszedhettük volna a kívánt grizzlyket. Egy hónap telt el. A medvék kezdték levedleni téli bundájukat, társaságunk pedig kezdett felbomlani. Bátyámat és a bírót kötelességeik visszahívták Detroitba. Egy héttel később pedig Ned Frostnak és a szakácsnak kellett egy másik vadásztársasághoz csatlakoznia Codyban, és így elkezdtek a távozásra készülődni. Young és én elhatároztuk, hogy megszerezzük a kívánt grizzlyket, és addig nem megyünk el, míg az utolsó reményt is el nem veszítjük. Mégis mielőtt Frost elment, felpakolt minket takarókkal és ponyvával, íjainkkal, nyilainkkal, élelemmel és elindult velünk a Cascade Creekhez. Egy ranger ugyanis azt üzenté, hogy egy óriási vén grizzlyt láttak a Soda Butte-nál és mi ennek nyomában indultunk. Elindulásunk előtt még egy másik üzenet jött, hogy mindenbizonnyal ez a medve levonult a Tower Falls-hoz és a két hely között kóborol és a Dunraven hágó környékén vapitit ütött le. Young és én végig cserkeltük ezt a környéket és meg is találtuk nyomait és ásásának helyét. Egy jó nagy medvének legalább 9 hüvelykes lábnyomának kell lennie. Ezek a nyomok 11 hüvelyk hosszúak voltak. Láttuk az általa megölt vapitit maradványait és megtaláltuk váltóit is, melyeken járni szokott. Frost búcsúzóul ellátott még bennünket jótanácsaival és szerencsekívánataival, azután sorsunkra hagyott bennünket és haza ment.

Mi, két íjász, magunkra hagyva mindenké elözt átvizsgáltuk holmiainkat és mindent a legkitűnőbb állapotban találtunk, illetve hoztunk. Íjaink kitűnően bírták a nagy nedvességet, de most újra beolajoztuk őket. Új húrokat tettünk fel és jól beviaszoltuk. Nyílvesszőinket kiegyengettük, tollaikát megszárogattuk és kiegyengettük a napon. A széles hegyeket újra kiélesítettük és így felkészülve elhatároztuk, hogy minden tőlünk telhetőt el fogunk követni. Készen voltunk a nagy grizzlyvel való találkozásra. Felderítő útjainkon megállapítottuk, hogy igazi vérmedve. Csapáit sok véres epizód tette feltűnővé. Teljesen bizonyosnak látszott, hogy ez az a medve, amelyik két évvel ezelőtt megtámadta a térképészeket és egész éjjel nem hagyta lejönni őket a fáról. Az sem volt lehetetlen, hogy ez ölte meg Jack Walshot. Láttuk a csapáján, hogyan feküdt a sűrű bozótban egy farka vapitire várva, hogyan kúszott oda a nemrég leborjadzott tehénhez, hogyan vetette magát rájuk egy óriási ugrással és hogyan ölte meg borjastól. Több helyen megtaláltuk a borjak bőrét, amit gondosan kipucolt a hústól, csonttól és tisztára nyalt. Más kan medve

nem léphetett az ő birodalmába. Ő volt a hegyek királya, a Dunraven hágó nagy medvéje.

Egy különálló kis erdőben, mintegy három mérföldnyire a Cascade Creek tavától felütöttük sátrunkat és kidolgoztuk további haditervünket. Abban az időben hozzá voltunk szokva minden fáradalomhoz. A nemalvás és a sok nélkülözés csak még makacsabbá tett bennünket. Young mint vadász cimbora, felülmúlhatatlan. Zavartalan jó természet, soha nem panaszkodott. Akármilyen nehéz volt a teher, bármilyen nehéz és hosszú volt a csapa, korai vagy kései az idő, akár hideg akár meleg volt, és az élelem kevés és rossz, nem volt egy szava sem. Azért voltunk ott, hogy elérjük célunkat, tehát semmi mással nem törődünk. Ha esett az eső és tétlenségre voltunk kárhozható, jól megraktuk a tüzet, elővettük hangszereinket és a zene hangjaival nyugtattuk magunkat és háborgó lelkünket. Ez erre a célra jobb, mint a dohány, vagy a whisky. Young annyira mértékletes volt, hogy még teát, vagy kávé sem ivott, és ha a nagy megerőltetések idején ivott, az meglátszott rajta. Nem káromkodott és bizony elég profánul ezt nekem kellett elvégezniem helyette is. Úgy megedződünk, hogy a bőrön és az inakon kívül nem volt rajtunk semmi felesleg. Minden pillanatban cselekvésre készek voltunk, akár a vadállatok. Gyakran belefutottunk az éjszakai sötétségben vadállatokba. Jó néhányszor medvékkel is találkoztunk. Villamos zseblámpáinkat használtuk védőfegyverül. Egy mozdulat és a csörtetés hangja árulta el, hogy éjszakai ellenfelünk nem bírja idegekkel a modern tudomány sugárzó világosságot adó eszközét.

Hamarosan rájöttünk, hogy a mi legényünk nagy éjszakai csavargó, mert többször eljárt éjjelenként az általa leütött szarvasok tetemeire. Egy különösen meredek és szaggatott canyonban egy kis patakot mindig ugyanazon a helyen keresztezett. Ennek a canyonnak a platójára három kitaposott medveváltó vezetett. Ezek egyikétől mintegy negyven yardnyira a tetőn egy kis sziklafok volt. Azt határoztuk el, hogy ide készítünk egy leshelyet és itt várjuk meg a jövetelét. Törpefenyőből készítettünk egy 3x9 lábnyi corral szerű építményt. Nem volt valami kényelmes, de nagyon természetesen nézett ki. Közte és a váltó között sok széldöntötte fatörzs volt, amiről azt reméltük jó akadály lesz egy esetlegesen ránk rohanó medvének. Egy kis fa állt a közelünkben, amire végveszély esetén felmászhattunk. Igaz ugyan, hogy már régen megtanultuk, hogy nincs olyan ember aki fára tudna menekülni, ha a grizzly 50 yardon belül támad. A szél egész éjjel felfelé szokott fújni, tehát elvitte a szagunkat a medve váltójáról. Felettünk a teraszon ott feküdt egy nemrég leütött vapi ti teteme mint állandó csalétek a medvék és más éjszakai kóborlók számára.

Megkezdtük estétől reggelig tartó őrködésünket. Az éjjelek hidegek voltak, a talaj kemény és a majdnem telihold lassan kúszott keresztül egy felhőfoszlányon. Legmelegebb ruháinkba öltöztünk, csak egy takarót engedélyeztünk magunknak és egy kis darab ponyvát. Így olyan kicsire összehúzza magunkat, amennyire csak lehet virrasztottunk hosszú órákon át. Egyikünk sem dohányzott és még csak nem is suttogtunk. Helyzetünket is a legnagyobb óvatossággal változtattuk. Előttünk feküdtek a felajzott íjak, nyilaink pedig részben szabadon a földbe szúrva, részben gondosan a fedezékünkre szerelt tegezeinkben, hogy kéznél legyenek. Első éjjel

láttunk egy nagy anyamedvét feljönni az ösvényen. Vele volt két másodéves bocs is. Avval a lágy, imbolygó medvejárással mentek el mellettünk, ami olyan furcsa látványt nyújt a sötétben. Nagyon örültünk, mert semmi jelét nem mutatták annak, hogy észrevettek volna bennünket. Nem feleltek meg nekünk, így hagytuk elmenni őket. A nôtény nagyon otthonosan mozgott, a bocsok sárgák voltak, de egyenlőtlenek. Mi jobbakra vártunk! A medvéknek ugyan úgy megvannak a jellemző tulajdonságaik, mint az embernek. Vannak lusták, élénkek, bátrak, félénkek. A legtöbb nôtény amit láttunk, azt az izgatott és lobbanékony viselkedést mutatta, ami az anyaság gondjai mellett fejlődik ki. Ez a család határozottan az átlagosak közül való volt. Eltűntek a holdfényben és mi tovább vártunk a nagy kan medvére, akinek ezúttal el kellett jönnie. De előbb a reggel jött el. Mi előjöttünk fedezékünk ből, hideg megmerevedett tagokkal és visszaballagtunk a táborunkba reggelizni és aludni. Az első éjjel meglehetősen eredményes volt, de a nappal sehogy sem akart sikerülni a szűnyograjok miatt, amelyek elleptek minket. A füstölő tüz és a ponyvatakarók a fejünkön adtak némi menedéket ellenük.

Napszálltakor újra leshelyünkön voltunk, de csak egy újabb didergős éjjel múlt el minden különösebb esemény nélkül. Mikor a kora hajnali félhomályban hazafelé mentünk, köd ülte meg a völgyet. Amint az ösvényen mentünk, három kis medvebocs bukkant elő a homályból, vagy 35 yardnyira tőlünk. Szelet kaptak rólunk, szimatoltak és hátsó lábukra állva kukucskáltak felénk. Mint a kövek bukkantak le a földre, alig lélegeztünk, szinte a talajhoz fagyunk. Egyszerre csak a legkegyetlenebb grizzly jelent meg a színen amit csak valaha is láttam és első lábai közévéve bocsait terelni kezdte őket. Semmi sem állította volna meg, ha támadott volna! Egy kis bokor volt közöttünk és így nem tudta pontosan meghatározni, hogy hol vagyunk. Láttuk amint szemével ide-oda tekintgetve keresett bennünket és remegő izmai, állkapcsának hangos csattogása és a torkából jövő mély morgással azonnali rohamról beszélt. Kővé dermedtünk. Végülis bizonytalankodni kezdett, megfordult és leterelte kölykeit a dombról, morogva eltűnt. A megkönnyebbülés mély sóhaja szakadt fel belőlünk. A medve viszont csodálatos volt! Ő volt a legszebb medve, amit valaha is láttunk. Nagy, barna, kifogástalan alakú, éppen csak egy kis ezüstösséggel a bundájában. Patriciusnő volt, arisztokratája fajtájának. Jól megjegyeztük.

Másnap éppen napnyugtakor pillantottuk meg a Dunraven hágó nagy medvéjét. Egy távoli canyonnak az ösvényén jött lefelé. Úgy nézett ki mint egy óriás. Heves, imbolygó léptekkel jött le a hegyoldalon. Minden mozdulatában óriási erő volt. Nagyszerű, pompás látvány! Akkorának látszott mint egy ló és olyan erősnek, amit semmilyen más ragadozó állatnál nem találunk meg. Ámbár hozzá voltunk szokva a medvékhez, mégis különös érzés fogott el. Ezt a monstrumot akartuk mi elejteni nyíllal! Örültségnek látszott!

Újabb hosszú éjszaka következett a leshelyen. A hold lassan kúszott át az égen és napkeltekor egy felhőfüggöny mögött bukkant le. Éppen a hajnali derengéskor az otthonosan mozgó anyamedve haladt el mellettünk két nagy fiával. Ezek egyike meg fog felelni avval együtt, ami már volt nekünk! Megfeszítettem íjamat és lőttem. A nyílvezzöm a bordái közé vágott be. Az egész család azonnal

menekült. Medvém nekiesett egy kidölt fatörzsnek és azonnal kimúlt. Anyja megállt, többször visszajött, fájdalmasan nézte, majd eltűnt. Előbújtunk, elvittük egy távolabbi helyre és megnyúztuk. 120 fontot nyomott. Nyílvezzôm a szívébôl vágott le egy darabot. A halál azonnal beállt. Hátsó részeit hazavittük és finom grizzly stew-et főztünk belôle. Már régebben rájöttünk, hogy a vén medvék húsa kemény és rágós, de a fiataloké olyan finom, mint a szopós malacé. Ez a stew különösen jó volt. Konzerv paradicsomot, utolsó burgonyánkat és vöröshagymánkat főztük bele. Szomorúan kell elmondanom, hogy ennek a finom ebédnek a maradványait másnap egy csavargó medve ette meg. Mivel azonban ezzel nem lakott jól, még összes cukrunkat, szalonnánkat és egyéb készletünket is felfalta. Mindezek után még beletörölte mancsát ágyainkba és általában véve teljesen kikészítette táborunkat. Bizonyos, hogy szabályos tábori tolvaj volt.

Ezen az éjjelen hallottuk, amint az öreglegény jött felfelé a canyionban egy nagy barna medvét üldözve. A hatalmas állat rohanás közben óriási lármát csapott. Karmai zörögtek a sziklákon és úgy éreztük, mintha a talaj rázkódna alattunk! Íjainkat lövésre kész helyzetbe tettük és éreztük nyílhegyeink pompás élet. Messze lent az erdőben hallottuk amint a fára zavarta a gyáva betolakodót, olyan morgással tépdeste a fa kérgét, hogy azt lehetett hinni, le akarja dönteni a fát. Jó hosszú időbe telt még abba hagyta a dühöngést és elindult felfelé a canyionban. Nagy fényerejű távcsöveinkben láthattuk ôt. Úgy látszott az üldözés és a mérgeledés alaposan felhevítette. Egy kis fiatal fának támaszkodva hozzá dörgölödött. Amint hátával a fenyőfának támaszkodva hátsó lábain állt, és ide-oda dörzsölte magát, a fa hajladozott, mint a nádszál. Amint orrát feltartotta, elérte vele az alsó ágakat. Reggel, mikor már eltávozott, mi is hazafelé ballagtunk táborunkba. Elmentünk emellett a fenyő mellett és lábujjhegyre állva felnyújtott karommal éppen csak elértem azt az ágat. Mivel fiatal koromban rúdugró voltam, így tudtam, hogy ez a mérték meghaladja a 7 láb 6 hüvelyket /2,28 m/. Ez aztán medve volt! Jobban kívántuk, mint bármikor!

Másnap esett az esô. Tulajdonképpen ottartózkodásunk vége felé majdnem minden nap esett az esô. Ez azonban egy egész napos esô volt, az esô utáni illattal együtt. A hold teljesen és gyönyörűen jött elő, az egész táj mesébe illô volt. Körülbelül éjfél előtt egy órával mentünk ki leshelyünkre, azzal az érzéssel, hogy a nagy legény el fog jönni. Két órai fagyoskodás és mozdulatlan várakozás után meghallottuk a nyugodtan ballagó medve bársonyos lépteit amint felhaladt a canyionban. A patricius anyamedve jött királyi családjával. A kis bocsok anyjuk előtt jöttek. Hamarosan lôtávolba értek, jeleztem Youngnak és egyszerre löttünk a bocsokra. Találtunk, amit visítás, bömbölés és árnyalakok szörnyű kavargása nyugtázott. az egész család egy gombolyagban jött felénk. Ebben a pillanatban a nagy kan medve is megjelent a színen. Ôt medve volt jelen. Az anyamedve jobbra-balra tekintgetett, hogy ellenségeit megtalálja és jött felénk. Odasúgtam Youngnak: "Lôjj a nagy kanra!" Ugyanakkor egészen a hegyéig húzva megfeszítettem íjamat és belelöttem a közélgô nôténybe. A vesszô teljes hosszúságában a mellébe fûródott. Felágaskodott, majd oldalára dölt, eszeveszetten bömbölt és megkezdte halálküzdelmét. Újra felemelkedett, de legyengült, előre esett és nagy fuldoklással

kimúlt. Nem tartott fél percig és mindennek vége volt. A bocsok elfutottak mellettünk a hegy felé. Egyik később visszajött, leült anyja feje mellé, majd a sötétben örökre eltűnt. Ezalatt a vén kan medve dühösen rohant ide-oda a szélső fák között, , nem távolabb, mint 65 yard. Mély morgással, mint távoli menydörgés adta jelét dühének és kegyetlen szándékának. Amint hol itt, hol ott villant meg a fák árnyai között, a hold rásütött masszív testére. Valóban rettenetes volt. Young három nyilat lőtt rá, én kettőt. Elvágatott mellettünk és én láttam, hogy utolsó nyílam már mintegy 75 yardnyira esett a lába között a földre. Elment! Azt hittük, hogy elhibáztuk és nagy fájdalom ült a lekünkre. Az a gondolat, hogy hiába töltöttünk el annyi hideg álmatlan éjszakát és hogy hiába fáradtunk annyit a hegyekben, lesújtó volt. Amint dobogó szívünk megnyugodott és a világ békésnek látszott, kimásztunk leshelyünkről és megnyúztuk a nagy anyamedvét zseblámpánk fénye mellett. Kiváló példány volt, úgy színre, mint alakra és nagyságra. Megfelelő a múzeumnak. Nem volt könnyű megnyúzni. Nem volt kövér, de mégis valamivel nehezebb volt, mint 500 font. Az én nyívezzöm eltörte a bordáját és a szívébe hatolt. Megmértük és ettettük hosszú csontjait a múzeum preparátora számára.

Napvilágnál elindultunk a bocsokat keresni. Egyet megtaláltunk egy fatörzs alatt. Agyvelejébe fúródott a vessző. A többiek eltűntek. Arról, hogy a negy kan is meglesz sejtelmünk sem volt. Azonban nyílvesszőink keresése közben észrevettük, hogy Youngéból egy hiányzik. Ez kellemes izgalomba hozott bennünket. Hátha Young mégis meglőtte! Tovább mentünk abba az irányba, amerre ő elment és véryomokat találtunk. Elkezdtük kidolgozni a vércsapát. Tudtuk, hogy ez veszélyes dolog, tehát óvatosan haladtunk előre minden bokor és fa alá és mögé bekémlelve. Mélyen az erdőbe követtük a csapát, ahol minden útjába eső ledől fatörzset összekent vérével. Hamarosan rátaláltunk sebágyára. Azután megtaláltuk Young nyílának első részét. Nagy vértócsa volt ott. Azután megtaláltuk a nyíl tollas végét, amit fogaival húzott ki sebéből. Négyszer feküdt le a lágy talajra pihenni és sebet lehűteni. Azután egy nagy fa alatt készített magának ágyat, majd otthagyta. Ettől kezdve nem tudtuk követni nyomán. Mindent tűvé tettünk, de semmi nyomát nem találtuk. A vérzés megszűnt, lábai nem hagytak nyomot a köves talajon. Nagy köröket csináltunk, remélve, hogy majd találunk nyomot. Összekerestük a környéket azután átvágtunk minden vadváltót, de eredménytelenül. Elment. Még a fákra is felnéztünk. Öt óra hosszat hiába kerestük, végül a fáradtságtól és lehangoltságtól elgyötörten lefeküdtünk és aludtunk egyet ahol a medve utoljára feküdt. Napnyugta tájban felébredtünk, ettünk valamit és újra a kereséshez fogtunk. Saját és a medve nyomain is kerestünk visszafelé. Valahol a közelben kellett lennie. Teljesen lehetetlen, hogy ilyen vérzéssel bármely állat is tovább menjen ettől a helytől, mint néhány száz yard! Közben egy sziklára is felmásztunk. Amint a tetejére értünk észrevettük, hogy nagy megszáradt vérfolt van rajta. A szikla tulsó széle alatt volt egy keskeny kôvájú, ebben feküdt a mi grizzlynk a hátán, hidegen és mereven. Szívünk majd megrepedt az örömtől.

Ott feküdt Wyoming legnagyobb grizzly medvéje. Durva bundája tele volt ívódva vérrel. Hátul a mellkasán tisztán lehetett látni a nyíl ütötte sebet. 26 hüvelyknyit járt ez a nyíl keresztül a medvéből. Egyetlen vessző ölte meg! Óriási

volt! Nagy széles feje, megkopott fogai, masszív, erős lábai, hatalmas mancsai és hosszú görbe karmai, mind ott voltak előttünk. Csodálatos állat volt! Hihetetlennek látszott. Megveregettem Young vállát és gratuláltam neki a pompás lövéshez.

Hozzáfogtunk zsákmányunk megnyúzásához. Borzasztó munka volt. A medve majdnem 1000 fontot nyomott és úgy feküdt, hogy megnehezítse munkánkat. Nyakánál fogva kötelekkel egy fához kötöttük, hogy a meredek hegyoldalon le ne guruljon és megnyúztuk a múzeum által kívánt módon. Zseblámpától acetilén lámpán keresztül gyertya, tűz és holdfénye mellett dolgoztunk. Minden késünket felhasználtuk és mivel elfelejtettünk fenôkövet hozni magunkkal a körülöttünk heverô vulkanikus kôzeteken fentük meg késeinket. Megfeszített szorgalommal kilenc kemény órát dolgoztunk vele. Vastag bundája olyan szorosan feszült rá mintha oda lett volna enyvezve. Húsa csupa ín és porc volt. Éjfél tájban főztünk egy kis bocshúst és egy bögre teát. Azután újra hozzáfogtunk a nyúzásához. Mikor feldaraboltuk, megmértük az egyes részeket. Az erekben semmi vér nem volt, s így enélkül - ami közel 10 %-át teszi ki a súlynak - 916 fontot nyomott a medvének. Alig volt egy hüvelyknyi szalonna a hátán. Ősz vége felé ez a réteg 6 hüvelyknyire megvastagodott volna. Ekkor legalább 1400 font lett volna a medve súlya. A vállainál mérve majdnem 4 láb magas volt. Koponyája 18,5 hüvelyk volt. Amint csontját letisztogattuk, nagy húsdarabokat dobáltunk le a canyonba. Tapasztalatból tudtuk, hogy ez jel lesz a többi medvének arra, hogy hagyja el a környéket. Más mint a farkas és varjú félék nem fogja megenni a grizzly húst. Végül is mire a nap felkelt és bearanyozta a hegyeket, mi is végeztünk. Megtisztítottuk és sóztuk a bundákat, hátunkra vettük ôket és medveysírtól és olvadt sótól csepegvé, elközdöttük magunkat a legközelebbi kocsiútig. A nagy medve bundája, nyúzatlan mancsokkal és a koponyával majdnem 150 font nehéz volt. Elrejtettük trófeánkat és legyalogoltuk a fârasztó mérföldeket táborunkig. Megtisztítottuk magunkat, becsomagoltunk és elmentünk a legközelebbi állomásig ahonnan egy masinát rendeltünk. Mikor ez megérkezett összeszedtük holmijainkat és különbözô trófeáinkat pedig egy park-rangerre bíztuk további kezelés végett és megkezdtük útunkat hazafelé. Az álmatlanságtól, fáradtságtól és izgalmaktól annyira kimerültünk, hogy olyan kábulatba estünk, ami csaknem az egész hazavivô úton tartott.

A Kaliforniai Tudományos Akadémiának most van pompás, reprezentatív Ursus horribilis imperrátor csoportja. Nekünk pedig megvan az az egészen különleges kielégítô érzésünk, hogy elejtettük Wyoming legpompásabb 5 grizzlyjét. A küzdelem fair volt és tiszta, és ezt mi hajtottuk végre.

XV.

Alaszkai kalandok

A sors az én vadásztársamat, Arthur Youngot választotta ki arra, hogy az íjászatnak hírt és nevet szerezzen. 1922 és 25 között két alaszkai utazást tett. Őt és barátját, Jack Robertson-t küldték ki, hogy filmfelvételeket készítsenek a magas északról. Utasításuk úgy szólt, hogy mutassák meg Alaszkát az ő nyári szépségében. Folyóit, erdejeit, gleccsereit és hegyeit. Az állatéletet teljes egészében. Halakat, madarakat, apróvadat, caribut, hegyi juhot, jávorszarvast és medvét. Valamennyit foglyul kellett ejteni a filmfelvételgéppel és egy részt az íjászatnak kellett kitöltenie, hogy a filmbe valamelyest kaland is bele legyen szöve.

Filmfelvételgéppel, tábori felszereléssel és íjászholmoval ellátva indultak Seward felé. Innen mentek azután tovább a vadonban. Hol hajóval mentek el a Kodiak szigetre, hol a Kanadai-félszigetet látogatták meg, hol pedig kutyaszánokkal vándoroltak a félsziget belsejében. A két év nagyobb részét kemény munkával töltötték, gyakran száz fontnyi terheket cipelve hosszú mérföldeken keresztül a hátukon. Nagy elismeréssel tartoztunk Young utitársának, Jack Robertsonnak, energiájáért, bátorságáért és lelkesedéséért. Az ő felvételei történelmet fognak csinálni. Mi azonban most fordítsuk figyelmünket az íjászat felé.

Young idejének csak kis része volt íjászatra szánva. Az utazások és az állatfelvételek készítése vette el az idő legnagyobb részét. De azért mikor lehetőség nyílt rá, vadászott. Lőtt hófajdot, néhányat röptében is, fajdokkal és üregi nyulakkal javította sovány éléstárukat, mely mindig a "járj könnyen"elv alapján volt felszerelve. Többször lőtt lazacot és pisztrángot is. Könnyen lőhetett volna caribut is, mert sokszor az óriási rénszarvascsordák közvetlen közelében működtek. Azonban ilyenkor mindig volt elég húsuk és a felvételek készítése fontosabb volt. Azt remélve, hogy még lesz rá alkalom, nem siettek a dologgal és így történhetett meg velük, hogy a negy csorda eltűnt a környékről és többet nem volt rá alkalom, hogy caribut lőjön. Ez azonban nem volt nagy baj, mert ez a sport úgyis túl könnyű lett volna. Jávorszarvast azonban mindenáron akart lőni. Ezek az alaszkai jávorok ugyanis az amerikai kontinensen, a már csaknem kihalt bölényfaj után a legnagyobb testű állatok.

Young első lehetősége a jávorszarvas vadászatra a Kenai-félszigeten volt. Itt táboroztak és mikor a filmfelvételeket befejezték, Art egy napot vadászatra szánt.

Délután felfedezett egy vén bikát amint egy leégett erdőrészen feküdt. Mivel becserkelésére mód kínálkozott, Art hozzá is fogott, különös gonddal ügyelve a szimatra és a zajra. Négykézláb kúszva 150 yardnyira sikerült megközelítenie, mikor egy kidőlt fa útját állta. Ha megkerüli a bika meglátta volna, ha átmászik rajta, az ágak csapódása és zörgése verte volna fel a bikát. Young tehát elhatározta, hogy alatta ássa magát keresztül. Kezével és vadászkeszével egy óra alatt el is végezte a munkát. Azután folytatta a kúszást egészen 60 yardig. Itt elővette

nyírfakéregből készült hívótülkét és hívogatni kezdte a bikát. Amint a bika meghallotta a hangot, felállt. A bozót azonban olyan sűrű volt, hogy nem tudott lőni, tehát megvárta míg a bika egy kört ír le, hogy szímatot kapjon. Mikor 70 yardról a bika megfelelő célt mutatott, rálőtt. A vessző mélyen a tollazatig behatolt. A bika úgy látszott, mintha csak egy kissé meglepődött volna, és vagy száz yarddal odább ügetett, majd megállt hallgatózni és figyelni. Young újra megfeszítette az íját és lőtt, de a lövés magas volt, a bika hatalmas lapát alaku agancsát találta el. A vessző hegye beleállt a két hüvelyk vastag csontba. A bika gyorsan tovább futott. Young biztos távoból követte és látta, hogy a szarvas járása ingadozóvá válik, majd lefekszük. Némi várakozás után odament hozzá és ekkor már kimúlt.

Az ilyen és ehhez hasonló sikerek gyakran nehézségekkel keverednek. Az öröm kétségtelenül nagyobb lett volna, ha egy másik íjász is jelen van, akivel Young kezét rázhatott volna. Így azonban csak az maradt, hogy a táborig való mérföldes utat megkellett tennie a gyorsan leszálló estében. A történetnek ez a része izgalmas volt. Keresztül kellett botladoznia a hepehupás talajon, közben egy-egy alaszka barna medvével találkozáva, aki mindig nemtetszését nyilvánította a nem várt találkozás felett. Azután meg hol kidőlt fákon bukdácsolt keresztül, hol meg vízmosásokba pottyant bele. Végül mégis beért a táborig. Másnap visszament társával a húsért és az agancsért és hogy fényképeket is készítsenek. Ez a bika megközelítőleg 1600 fontot nyomott, agancs terpesztése 60 hüvelyk volt.

Második expedíciójukon, egy évvel később, Young még egy jávorszarvasbikát lőtt. Itt a nyílvessző keresztülhatolt a mellkasán és azonnali halált okozott, ezzel bizonyítva, hogy a nagyság nem akadály a gyors kimúlásnak.

Még a mi számunkra is meglepő, hogy a nyílvessző milyen könnyedséggel képes elvágni létfontosságú életszervek működését és lerombolni az életet. Arra a meggyőződésre jutottunk, hogy nincs olyan szívós és olyan nagy állat a földön, amelyet ne lehetne elejteni íjjal és nyíllal, speciálisan készített és a lehető legjobban kihegyezett nyílhegyekkel. Én már keresztülöttem kétszeres elefántbőr vastagságot, két hüvelykes deszkát és fába is belehatolt már nyíllal egy hüvelyknyire. Biztosak vagyunk felőle, hogy ha a vessző egy vastagbőrűnek a bőrén áthatott, a bordája már könnyen törik és a nyíl a szívébe, vagy a tüdejébe hatol. Minden behatolás ezek bármelyikébe hamarosan halált idéz elő. Ez vadászati kísérlet, amit a legközelebbi jövőben ki is akarunk próbálni.

Mikor a táplálék kérdése van előtérben, akkor helyén valónak tarom olyan állat meglövését, mint a jávorszarvas, különösen, ha az új játszma benne a tiszteletre méltó főszerepet. Továbbá úgy érezzük, hogy az újat ilyen nagy vadra használva még a vadvédelem érdekeit is szolgáljuk, mert ahelyett, hogy a "hatalmas vadász" tűzfegyvereit használnánk, az íjjal és nyíllal a vadászati etika kifejlődését véljük elősegíteni. Részben ezért, részben pedig azért ment Young Alaszkába, hogy megfeleljen azoknak, akik azt merték nekünk mondani, hogy könnyű Kalifornia és Wyoming szelíd medvéire vadászni, de nem tudunk zöldágra vergődni a hatalmas kodiak medvével azokkal a kis nyilainkkal. Kíváncsi volt, hogy a kodiak medve valóban olyan hatalmas és sebezhetetlen, mint ahogy azt állítják. Eddig mintegy tucatnyi medvét lőttünk és kíváncsiak vagyunk rá, hogy igaz-e: "Csak a címünket

kell megadni egy kodiac medvének és az utánunk jön és még a házat is összedönti, hogy széttéphessen minket". Így azután búcsút véve Arttól, minden jót kívántam neki kirándulásához. Hosszú idő után jött vissza San Franciscóba és akkor mondta el a következőket - amik mind igazak, mert Art olyan egyenes, mint az íjhúr.

"Rossz startot vettünk mikor ezek után a medvék után indultunk. Sewardban fogtunk egy hajót és átvitorláztunk Seldibe, azután a Kenai-félszigetre. Ott két hétig jártunk utánuk, de semmi nyomukat sem találtuk. Két hét után elhatároztam, hogy nem vesztegetjük itt tovább az időnket, hanem visszahajózunk Sewardba. Már csak rövid időnk volt, hogy felvételeinket befejezzük, mielőtt az utolsó hajó elhagyja az arktikus vizeket. Mivel azonban a Kodiak szigetről jó híreket hallottunk, ide hajóztunk és az Uganik öbölben szálltunk ki. Itt a Long Arm környékén erdőkkel és füves mezőkkel váltakozó tájat és sok patakot, - ami a szigeteket alkotó hegyekből folyik alá - találtunk. Olyan terület volt, ami különösen alkalmas íjas vadászatra és annak fényképezésére.

Néhány napi kutatás után felfedeztük, hogy a medvék lazacokat fognak a patakokban és hamarosan sikerült hét grizzlyt lefényképeznem. Lefényképeztem amint a vízben gázolnak és halakat keresnek. A medve rendszerint kicsapja a vízből a halat, azután a partra megy és ott megeszi. Itt azonban rengeteg halat kidobtak a aparra, amit nem ettek meg. Szívesebben fogták meg őket, azután a hátsó lábukra állva mancsaikkal tartották és a vízben gázolva ették meg. Mindezt lefotografáltuk és még sok egyéb komikus jelenetet is, amint a bocsok játszottak és a fára mászkáltak. Mindezt persze előtét lencsével. Mikor már az operatőr meg volt elégedve, akkor azt mondtam: "Most már lőjünk is egyet!" Szerencsénk volt. Négy medvét láttunk lefelé jönni a hegyoldalon. Éppen vadásztak. Lassan jöttek keresztül a nyílt völgyön. A fényképezőgépet egy olyan pontra állítottuk fel, ahonnan az egész tájat be lehetett látni. Én pedig felrohantam egy fűz és égerfákkal benőtt vízmosásom, amelyik a medvék felé tartott. Száz yardra tudtam megközelíteni őket, azután a bozót nagyon megritkult ahhoz, hogy takarni tudjon engem, így tehát nyíltan kimentem, hogy találkozzak velük. Valósággal kihívtam támadásukat, mert olyan könnyen izgathatónak mondják őket. Először figyelemre sem méltattak, majd a két elől lévő kíváncsian és meglepődve megállt. Akkor 50 yardnyira megközelítettem őket, mire a legnagyobb medve elkezdett morogni, azután hátara sunyta a fülét, mintegy jeleképpen a támadásnak. Éppen mikor indulni akart, mellbe lőttem. A vessző olyan mélyen vágódott be, hogy hátul a lapockáján egy lábnyira kijött. Erre négy lábra esett, de mielőtt felfoghatta volna, hogy mi történt, oldalba lőttem. Erre megfordult és mivel súlyosan sebesültnek érezte magát, elrohant. Míg mindez lejátszódott, egy vén nőtény is támadó szándékot mutatott, de mikor sebesült társa elvágatott mellette, ő is négy lábra ereszkedett és tőlünk átlós irányba futni kezdett. A többi utána, és amint eltűntek, a sebesült medve elgyengült és alig száz yardra a filmfelvételgéptől összeesett. Az operatőr szerepéhez híven az utolsó percig forgatott, hogy a felvétel teljes legyen. Valamelyik nap magad is láthatod, hogy a kodiac medve nem sebezhetetlen."

Young egyáltalán nem hagyta magát elkapatni ezáltal a szép teljesítménye által. Már régen tudta, hogy a kodiac medve sem erőteljesebb a grizzlynél amiket

mi lőttünk, csak azért csinálta végig a kalandot, hogy ezt bebizonyítsa. Bár a nehéz Osage-narancs íját és a szokásos széles hegyű nyílvesszőket használta, azt mondja, hogy úgy gondolja, Alaszka legnagyobb medvéjét is megtudná lőni egy 50 fontos íjjal és megfelelően készített nyilakkal. Young és én is a nagyon széles hegyű nyílvesszők szükségességéről vagyunk meggyőződve és jobban bízunk a villámgyors repülésben és éleshegyben, mit az erőben. Alaszakai útjain az Osage-narancs íjat jobban szerette, mint a tiszafából készült íjakat. Jobban bírták a húzásvonást, a sziklás hegyoldalakon való esetleges leejtést, mint al ágyabb tiszafa íj. Mind három íja 5 láb 6 hüvelyk hosszú volt a kényelem miatt és mindegyik erősebb volt 85 fontnál. A terep amin dolgozott, annyira sziklás volt, hogy könnyen tönkrementek a nyílvesszők és minden hibás lövés egy összetört vesszőt jelentett.

A legnehezebb kirándulása az volt, amikor hegyi kecskékről készített felvételeket. Itt egy mulatságos eset történt. Jack és Art be akartak cserkelni egy jó nyáját ezekből az óvatos állatokból, mikor hirtelen egy sziklafok mögül az egész csapat elôtűnt. Art volt elöl és csak annyi ideje volt, hogy hirtelen négykézlábra ereszkedjen és az arcát is elrejtse. Olyan csendben volt, hogy az egész nyáj elhaladt mellette majdnem olyan közel, hogy kezével megérinthette volna őket. Ezalatt az operatőr valamivel feljebből egy jó fedezékből felvette az egész jelenetet. Young lőtt egy bakot ezekből a kecskékből, de ez lezuhant a meredek hegyoldalon, úgy hogy mind a hús, mind a trófea elveszett. Kellemetlen volt nagyon, mint általában az ilyen esetek lenni szoktak. De ha úgy vesszük, mégis szaporította egygel az íjász kalandok számát.

De ami ennél érdekesebb: sikerült egy Rocky Mountain hegyi kos lőnie. Ezt tartják Amerika legnagyobb trófeájának. Ez bámulatosan óvatos juh, csupa szem és bölcsesség. Ha csak egy mérföldre vagy is tőle, de csak egy másodpercnnyire is fődetlenül, biztosan észrevesz. És bár meg sem mozdul, míg rá nézel, mégis mire valami fedezék mögül lövésre készen kipillantasz, a kos már el is tűnt. Ned Frost szokta mondani, hogy mikor ő Big Hornokra /nagy szarv, így hívják őket általában/ vadászott, mindig egy nagy követ emelt a feje előtt a fedezék fölé és ez alatt nézett ki, vagy pedig egy csomó füvön vagy lombon nézett keresztül. A legtöbb vadász csak 3-400 yardnyira tudja megközelíteni a hegy juhot és innen lő rá távcsöves puskával. Stewart Edward White, a híres nagyvad vadász és vadászati szakíró azt mondja, hogy az alábbi történet a cserkelésnek és az állatpszichológiának ismeretében a legkiválóbb példa és eredmény.

Arthur Young és társasága magasan fenn, közel a Wood River eredetéhez, egy jó csapat hegyi juhra lett figyelmes. Először néhány napi filmezést határoztak el, azután pedig Young egy szép trófeához akart jutni. Reggeli cserkészeten Young felfedezett egy jó kos. A táj nyílt volt minden fedezék nélkül. A kos egy sziklapárkányon feküdt, ami a völgy fölé emelkedett. már jó fél mérföldnyi távolságról nyilvánvalóvá vált, hogy a kos észrevette őt, tehát azon törte a fejét, hogy mi módon tudná mégis belopni. A talajból, annak fekvéséből nyilvánvaló volt, hogy sem belopni, sem pedig elrejtőzve megközelíteni nem lehet. A távcsövön keresztül látni lehetett, hogy a kos egy meglehetősen öreg példány volt, amelynek meglehetősen szofisztikus és bölcs ábrázata volt. Art előtt olyannak látszott, mint

aki elbizakodottan a következő képpen gondolkodik: "Ott van egy ember, de én egy okos öreg kos vagyok és mindent tudok az emberről. Ez a fickó nem látott meg engem és ha meg fog látni, akkor is lesz mögöttem elég hely, hogy elfussak. A legjobb tehát amit tehetek, hogy nyugodtan fekszem és hagyom, hogy ez a mafla elmenjen." Így Art ment is, látszólag semmivel sem törődve, a napba pislogván, gondolva, hogy legjobb lesz rászedni a kost saját elgondolása szerint. Így haladt tovább hegyes szögben közeledve a koshoz. Egyszer sem nézett rá. Vidáman füttyörészve haladt, kavicsokat rugdalva és könnyedén lóbálva az íját. Mikor 2-300 yardra megközelítette, a kos felvetette a fejét, hogy megnézze, mi történik. Young egyáltalán rá sem hederített, csak a szeme sarkából figyelte. Így a bölcs öregfiú megnyugodott megelégedve saját diagnózisával. Art tovább sétált épp olyan ártatlanul mint eddig. Mikor 150 yardnyira volt, a kos felemelte a fejét és hosszabb megfigyelést tett. Úgy látszott megváltoztatta elgondolását. Young azt gondolta magában: "Még egyszer ide fog nézni és azután odébb áll. Itt az ideje a cselekvésnek!" Így feltéve egy vesszőt íjára teljes sebességgel a kos felé rohant és mikor fele utat megtette, látta, hogy szarvai emelkednek és itt az ideje a cselekvésnek. Tehát lövő testhelyzetet vett fel és megfeszített íjjal várt. Legjobbkor, mert a vén kos felállt, kísétált a szikla szélére és onnan bámulta Youngot. Elrepült a vessző és eltűnt a félhomályban, de Young hallotta, amint becsapódott és látta, hogy a kos megperdült és elmenekült. Amint a gerinc mögött eltűnt utána ment és a tető felett óvatosan átkémlelve látta, hogy a kos nem messze onnan szétterpesztett lábakkal megállt. Látta helyzetéről, hogy a sebe halálos, de nem akarta elugrasztani és emiatt esetleg elveszíteni, ezért a közelgő éjszakára való tekintettel lement a völgybe, tüzet rakott és takaró nélkül ott éjszakázott. Reggel utána ment és meg is találta nem messze attól a helytől, ahol utoljára látta. Kapitális, remek, öreg példány volt. A vessző teljesen keresztül ment rajta és elveszett. Egy pontos lövés 80 yardról és egy emlékezetes élmény a vadászat és íjászat szempontjából. Ez a fej most Youngék ebédlőjét díszíti, San Franciscóban. A jávorszarvas lapátjait egy alaszakai folyóhoz közel rejtették el és egy váratlan áradás levitte őket a tengerbe.

Alaszakai folyókról beszélve egy nagyon nevezetes esemény jut eszembe, amit Young mondott el. Egyik filmjükön be kellett mutatni, hogy hogyan készül a kenu, hogyan használják és egy felborulást is a háborgó vízen. Hogy íját a vitorlaváson tokban helyettesítse valamivel, lement a folyópartra, hogy valami hasonló fadarabot keressen. Felvéve az első kezeügyébe akadt fadarabot, éppen bele akarta dugni a tokba, mikor meglepte annak simasága. Amint jobban megnézte rájött, hogy egy igen-igen öreg indián nyíl van a kezében. Ez egy jelnek, egy ómennek látszott, mert mi játékosan bízunk az ómenekben az íjjal való szép és romantikus kalandoknál. Tanulmányozva az íjat, később úgy találtam, hogy az egy nyírfából készült Urock íj volt, 5 láb hosszú és 60 font húzása lehetett, ami elég caribu vadászatra.

Röviden ezek Art Young kalandjai Alaszkában. De ki tud beszélni a mi íjásunk szívében végbe ment kalandokról? Itt nem egy közönséges vadászról, egy állatvilkosról van szó. Itt költő áll előttünk, egy ősi kalandor a modern

vadászmezőkön, a fair playnek és a tiszta sportnak a bajnoka! Leveszem a kalapomat Arthur Young előtt!

Egy biztató fejezet

Írta: Steward Edward White

Senki sem olvashatja el Dr. Pope könyvét anélkül, hogy át ne érezze, az íj a nyílvessző romantikáját és vonzó erejét. És senki sem kételkedhetik abban, hogy az ő kis csoportjuk megtett e sport terén minden tőlük telhetőt. Megszámlálhatatlan mennyiségű apróvadat, szarvast, hegyi kecskét, hegyi juhot, jávorszarvast és caribut ejtettek el. Tizenhárom fekete medvét, hat grizzlyt és egy óriás kodiak medvét. Tehát kétségtelenül bevált az új fegyver. De mindenki megkérdezheti: én is meg tudnám-e tenni? Ezek az emberek gyakoroltak. Ez mind csodálatosnak látszik, de vannak nekem is esélyeim? Azt hiszem, ezek a kérdések azok, amelyek legelőször felmerülnek az emberben, amikor elolvasta ezt a könyvet és átérezte, átélvezte annak irodalmi szépségeit. Az én érzésem is ez volt. Szerencsére elég közel élek Dr. Popehoz, ahhoz, hogy képes legyek - lassan bár - megoldani kételyeimet. Szándékom az, hogy összefoglaljam, mit tapasztaltam ezen a téren.

Mindenek előtt a teljesen kezdőnek is egy humánus és célszerű fegyver van a kezében. Egy rossz sörét vagy golyólövés tönkre teszi, dögre lövi a vadat, mert akár az életfontosságú részek külső szélein, akár a belek közé hatol, a vad messze elviszi, nagy kínok közt múlik ki és legtöbbször elvész. De bárhol is találja el a nyílvessző, az azonnali biztos kimúlást idéz elő. Ez nem csak a mellüreg esetében áll fenn, hanem a hasnál is és minden golyólövő tudja, hogy a golyó a húsban eredménytelen és kegyetlen és a vad nagyon messzire elviszi mire kimúlik. A nyílvessző halálos hatása nem az általa kifejtett mkp-on múlik, ami természetesen alacsony, hanem a belső elvérzésen és azon a tényen, hogy ha nagy mennyiségű levegőt bocsájtunk be a test bármelyik részébe, akkor a tüdők összeomlanak. Továbbá a nyílvessző ellentétben a golyóval, egyformán hatásos, akár közelre, akár az elérhető legnagyobb távolságra lövünk vele. Tehát az amatőr íjász megfelelően felszerelve nyugodt lélekkel indulhat vadászatra, Robin Hood és a szerencse szeszélyes kis istenei segítik és ha sikerült nyílvesszőjével a vadat eltalálnia, az meg fogja tenni a magáét. Minden esetre, ha csupán csak abba az irányba lő, ahol a vad van, az esélyek szabályai szerint előbb-utóbb el fogja találni a vadat. Közben - és ez a második pont - nagyon jól fog szórakozni avval, hogy csaknem talált. Puskával a hibázás: hibázás és katasztrófális. Hibáztál és csak annyit tudsz róla. De hogy egy fél hüvelykkel, vagy egy lábnyit és hogy az ujjaddal rántottad el, vagy a szemed látott rosszul, vagy a kezed remegett-e, azt már nem tudod meg. De a nyílvessző szép tiszta útját követni tudod. És ha a vadliba nyaka és a szárnyhajlata között repült el, vagy pedig ha éppen a megijesztett szarvas teste alatt fúrja be hegyét a földbe, az íjász éppen úgy élvezi a lövést, mintha golyóval tizes kört lőtt volna. Csak a vad megy éppoly sértetlenül tovább, mintha mérföldekre lett volna tőle a vadász. És újra és újra próbára tudja tenni szerencsáját. A legtöbb állat részére a mellette elsuhanó nyílvessző nem jelent egyebet, mintha egy különös, furcsa alakú madár lenne. Így az élvezetet nem a zsákmány nagysága adja vagy annak biztos kézrekerítése, hanem

inkább a kis dolgok, amiket az íjásznak mind meg kell figyelnie ha eredményt akar elérni.

Sportéletem egyik legérdekesebb élménye volt egyike ezeknek a "majdnem találatoknak". Egy nemes bak ügetett lefelé egy lejtős hegyoldalon, tőlem 150 yardra, egész oldalát mutatva. Túl volt azon a távolságon, amit az íjások megfelelőnek tartanak. Megtettem számításaimat amilyen jól csak tudtam és ellőttem egy vesszőt, inkább csak üdvözlét képpen, mint a találat reményében. Míg a vessző a levegőben repült, a szarvas megállott és rám nézett. Mikor a vessző befejezte útját, éppen a kellő magasságban törte össze a hegyét egy sziklán, ami hat lábnyira volt a szarvas előtt. Ha a szarvasom nem állt volna meg, akkor éppen a szívébe hatolt volna. Más kár nem volt ebben a kalandban, mindössze csak a széles nyílhegy, amely áldozatot szívesen hoztam meg a nyájas isteneknek, akik oly szépen vezették nyilamat a levegőben. Éppen azt az örömteli elégtételt éreztem szép lövésem felett, mintha eltaláltam volna a szarvast és feldarabolva a táborba kellett volna cipelnem. Puskával ez nem történt volna meg. Erről a távolságról tudom, és elvárom magamtól, hogy találnom kell és a hibázás annyira elkedvetlenített volna, hogy teljesen elromlott volna különben kellemes hangulatom.

Amikor mindezeket elismerjük, kétségtelenül megmarad az az igazság, hogy egyszer eredménynek kell lenni, máskor pedig reménykednünk kell, hogy eredményesek leszünk, mert ez tartja fenn az érdeklődést. Így ha valaki elindul, hogy őzbakot lőjön és haza jön egy üregi nyúllal, annak is meg van a maga öröme. Nem csak a roulett asztalnál is elnöklő szerencse istenasszony juttathat hozzá a kis üregi nyúlhoz, hanem az is ha, karod jó irányban tartotta az íjat, ellövésed sima volt és nyilad gyorsan és biztosan repült. Mindez teljesen lehetséges. Minden ember elfogadható jó lövővé válhat egy bizonyos időn belül, ha megfelelő türelme és kitartása van a gyakorláshoz, ha túl tudja tenni magát a kezdeti sikertelenségen és ha mulatságát leli haladása közben. Nagyon hasonlít az íjászat a golfozáshoz. Van egy bizonyos technikája, amelyik több különálló elemből tevődik össze, és amelyeket összhangba kell hozni. Mikor ez a technika simán működik az eredmény biztos. Épp úgy mint a golfnál, az ember tudja mit kell tennie, de nem mindig képes ezt végrehajtani. Ahogy a technika belevészte magát az agyvelejébe, a tartás és az ellövés mindig automatikusabbá válik. De mindig lesznek napjai, mikor a labda és a nyíl nem repül jól és ismét hibázni fog.

A fenti összes tulajdonság közül a kezdő számára a legfontosabb az, hogy reménnyel és kitartással tudja fogadni az első nehézségeket. Hosszú ideig semmiféle javulást nem fog tapasztalni. De ha szorgalmasan tanulmányozza, hogy hogyan javíthatná technikáját és nem csak össze-vissza lövöldözik, már ez által is javul. Nem szabad megfélemlenie arról, hogy minden részlet fontos, de csak akkor ér el eredményt, ha minden részlet pontosan és együtt működik. Ugyan úgy mint a golfnál, egyik nap az egyik dolog működik jól, másik nap a másik. Így a kezdő ha kitartóan gyakorol, az első hónap végén legfeljebb egy kis javulást fog észlelni. Ez az az idő, mikor a legtöbb ember elveszti kedvét és abbahagyja a gyakorlást. A kitartóak pedig hirtelen javulni kezdenek. A "Hogyan lőjünk" című fejezetben Dr. Pope megfelelően körvonalazta az íjjal való lövés technikáját. ha a kezdő meg fogja

tenni amit a doktor mond, akkor hamarosan hibátlanul fog lőni. Természetesen magának kell rájönnie, hogy mindezeket az utasításokat hogyan kell végrehajtania. Leginkább a technika szellemi részének elsajátítása fogja megmondani, hogy mit érez a lövés helyes végrehajtása közben a kezdő. Minden kezdőnek nagyon jól jönnek olyanoknak a tanácsai, akik nem régen még maguk is kezdők voltak.

A céltábla és a vad bizonyos szempontból különböznek egymástól, de a vessző eleresztése egy és ugyan az mind a két esetben. Nagyon ajánlom a céltábla használatát, bizonyos meghatározott távolságokra, legalábbis a lögyakorlatok felére. A festett karikáknak megvan az a kérérlhetetlen tulajdonsága, hogy pontosan meghatározott hüvelyknyi átmérőjűek és hogy ha valaki elhibázza, nem örülhet alaptalanul, mintha a vadhoz csak közel lőtt, de "majdnem eltalálta". Még ha valaki vadászaton meglehetősen jól lő, az is térjen vissza időnként a céltáblához, hogy javítsa magát.

Kezd el könnyű íjjal és dolgozd fel magad a legnehezebbig amilyen gyorsan csak tudod! Az én első céllövő íjam 40 fontos volt, az első vadászíjam amit Dr. Pope készített számomra, 65 fontos. Eleinte csak nehezen tudtam teljesen megfeszíteni és akkor sem uraltam teljesen. Könnyörögtem Dr. Popenak, hogy könnyítsen rajta, mert így sohasem fogok bíni vele. Ő nagyon helyesen kinevetett. Egy év alatt feldolgoztam magam a 75 fontos íjhoz, jelenleg pedig egy 82 fontosat használok, amelyet sokkal könnyebben kezelek mint a doktor első ajándékát. Tehát kezd el könnyű íjon és menj fel nehézre, olyan gyorsan amilyen gyorsan csak tudsz. Ne töltsd idődet egy könnyű íjjal csak azért, mert kényelmes! Óvakodj attól, hogy eleinte túl sokat lőjj! Ha ujjaidat megerőlteted, éppen akkor fogsz letörni, mikor a legnagyobb szükséged volna rájuk. Pedig nagyon gyorsan megerősödnek, ha időt hagysz nekik rá. Ha pedig egyszer hozzáedzödték a munkához, bírní fognak bármennyi lövést is, ameddig bal karod is bírní fogja. De ha elrontod őket, tétlenségre leszel kárhóztatva míg megjavulnak és ez olyan kellemetlen, akár egy ficam.

40 yardra kezd el. Állj egynesen, lábaidat mintegy lábnyi távolságra egymástól tedd széjjel úgy, hogy derékszögben legyenek a célra. Fejedet fordítsd határozottan balra és nézz a tábla közepére. Ettől egy milliméternyit sem mozdítsd. Jobb karodat hozd keresztbe a melled elé. Pihenj és készülj elő a lövéshez, gyűjtsd erődet. Most emeld fel az íjadat a céltáblával egy vonalba. Húzd ki a nyílvezzőt egészen a hegyéig. Mindeddig izmaid működtek és élénkek voltak, de csak abban a mértékben, ami az íj megfeszítéséhez szükséges volt. Mikor azonban lőssz, abban a pillanatban merevítsd meg izmaidat a végsőkig. Ez az amiről Dr. Pope azt mondja: "Szívvel lőjj az íjában". Ez segít neked elképzelni, hogy fúrod bele vessződet pontosan a cél közepébe. Különösen fogyeld a hátadon levő izmokat. Ha ott a legkevesebbet is utána engedsz, már nem fog elég sebesen repülni. Az íjat tartó a célra mutasson és tartsd is rajta. Az eleresztés élénk legyen és hátrafelé történjen. Amint a nyílvezző elröppent, tartsd meg továbbra is testhelyzetedet. Ezt pontosan végezd el! Képzeld magadat íjász szobornak és maradj is úgy, míg a vessző becsapódását meg nem hallod.

A 40 yardra való kezdésnél 30 vesszônél meg lehetsz elégedve ha a célt 16-21 vesszôvel eltalálsz, ezáltal 60-80 pontot lóve. Ambíciód az lesz, hogy elérd a százat. Mikor ezt elérted, izmaid is megfelelő formában lesznek és el tudod kezdeni az American Roundot. Először a három távolságra összesen 200 körül fogsz lőni. De előrehaladás fog mutatkozni eredményeidben. Egyszerre csak állandóan emelkedni fog. Büszke nap lesz, mikor eléred majd a 300-at. Esetleg állandóan 400 körül fogsz lőni és ez az ameddig el lehet jutni anélkül, hogy teljesen a céllövészetnek szentelnéd magad. Az az íj, amit gyakorlásra használsz, nem vadász íjad lesz. Hosszabb, nem olyan erős és végeinél valamivel hajlékonyabb. De ha vadászon a legjobbat akarod elérni, akkor lehetőleg közelítse meg súlyban a vadász íjadat. Nem kell éppen olyan nehéznek lennie, mert többször és folyamatosan használjuk. Az enyém 60 font erejű. Könnyebbel jobb eredményt lehet elérni, de ennek más a célja. Ne gondold azonban azt, hogy minden az íj erején múlik. Nincs rosszabb, mint a túlságosan nehéz íj. Igen sok szarvast ejtettek el már 50 és 55 fontos íjakkal. Csak arra figyelj, mi az amit még jól elbírsz, de minden esetre ragaszkodj az erősebb íjhoz.

Engedd még meg, hogy arra bízassalak, magad készítsd el íjadat és nyiladat. Magam sem vagyok ügyes a finom kézi munkában és mikor belefogtam az íjászatba, úgy gondoltam, hogy vásárlás útján fogok beszerezni mindent. Egy idő múlva Pope rábeszélte, hogy legalább a nyílvesszőimet készítem el magam. Ő azt mondta, hogy egy jó nyíl elkészítése egy órát vesz igénybe. Én hozzátehetem, hogy egy rossz nyílvessző elkészítése körülbelül négy órába tellett! Mégis, mikor elkészült, meglepően hasonlított egy nyílra és hegyével előre repült. Pope alaposan megvizsgálta és azzal a megjegyzéssel adta vissza, hogy egyenesre csináltam. De ez a vessző nagyon értékesnek bizonyult. Azt bizonyította, hogy mégis tudom követni a leírást és elérek bizonyos eredményt. De engem arról is meggyőzött, hogy Eshan Vitu, aki a pogány íjászok istene volt, nagy mágikus erővel rendelkezik. Ugyanis az az enyv mennyiség, ami a vesszôn egy csepp volt, az az ujjaimon legalábbis 1,1/4 liter volt. De azt is észrevettem, hogy a pulykának kis ördögei vannak, akik a madár halála után a szárnytollaiba költöznek át és ott leselkednek a kezdő íjászra. Minden áron akartam még egy nyílvesszőt csinálni és el is készítettem. Ez már sokkal jobb volt és hamarabb is készült el. Még most is megvan az első nyílvesszőm. Jó ötlet számozni őket és megjelölni minden két-három tucatból egyet, amelyik kiválóan jó és fontos esetekben azt használni. A saját gyártmányú 3. számú nyilam egy ilyen. Teljesen egyenesen indul az első 30 yardon a cél felé. Ezután azt hiszi, hogy túl magasan lett kilőve és azonnal le is billenti a hegyét, hogy a hibát kijavítsa. Azonnal észreveszi, hogy túlságosan akarta korrigálni az én hibámat és kétségbeesett erőlködéssel visszaküzdí magát az eredeti irányba. "Hármas szám"elszégyleti magát, jó ideig ide-oda billen és végül is célbatalál. Nagyon szomorú volnék, ha a nyílvesszőmet elveszteném. Ha néhány rossz lövést tettem, előveszem őt és mindegy honnan indítom el, célba talál. Egyenesen arra való, hogy elrontott lövéseket kijavítson.

Hasonlóan a nyílvessző készítéshez, belefogtam az íj készítésbe is. Ezt is meglehet tenni. Az egésznek az a titka, hogy nem szabad nagy reményekkel

belefogni. Azután látni fogod, hogy mégis elértél valamit és hogy mit kell tenned, ha legközelebb jobbat akarsz. A jó íj elkészítése valóságos művészet és sok gyakorlatot kíván. De hogy egy használható íjat csinálj, ami egy ideig eltart és lőni is lehet vele, az nem okoz túl nagy nehézséget. És emellett nagyon mulatságos. Amint kimész első alkalommal a terepre saját gyártmányú íjaddal és íjászfelszereléssel és azt használni is tudod, attól kezdve íjász lettél. A feleséged hozzá fog szokni, hogy a tollakat félre tegye. Itt is, ott is jobb módszereket hallasz. A régi öregek kedvesen és szomorúan fognak rajtad mosolyogni, mert ők is átestek ezeken a dolgokon. És ettől kezdve nem lesz szükséged biztató fejezetre.

Steward Edward White a híres nagyvad vadász, akit Rooseveltt a legjobb lövőnek mondott, szintén áttért az íjászatra.

Most éppen útban vagyunk: Ő, Young és én Afrikába, Tanganyikába megyünk, hogy az angol hosszú íj legendáját elvigyük a trópusokra. Mi van megírva a sorskönyvében, nem tudjuk, de mi erős íjunkkal, pompás nyílvesszőkkel és szilárd szívvel indulunk útnak újabb kalandokat keresni!

Záró lövés

A régi időkben, amikor az íjászatot a szabad mezőkön űzték és az íjászok vászonból és fából való célokra lőttek, bizonyos távolságot jártak be, mint a golfozók. Szokásos volt, hogy amikor végig mennek a pályán, visszafordultak és ugyan azon a pályán ismét lőttek ugyan azokra a célokra. Ezt hívták záró lövésnek /upshot/, ami mindennapi beszéd kifejezéssé vált, mint annyi más íjász kifejezés.

Tehát mi elértünk a történetünk végére és búcsút készülünk mondani egymásnak. Ámbár sok mindent mondtunk el, lehet, hogy túl sokat beszéltünk magunkról, még mindig nem mondtunk el mindent, az utolsó szót az íjászatra vonatkozóan. Van néhány dolog amit tanultunk, de olyan is, amiről mások jóval többet tudhatnak. Ámbár nagyon dicséjük sportunkat, mint egészséges, romantikus és kalandos szórakozást, de azért nem mondjuk, hogy mindenki ezt űzze és nem akarjuk ráerőltetni másokra. Különböző területei széles teret fognak adni az eltérő véleményeknek. Egy toll alakja, vagy egy íj vonalai végtelen idők óta képezik vita tárgyát. Nem mindenkinek felel meg a mi művészetünk. Valóban úgylátszik, hogy kevesen felelnek meg az íjászatnak és kevesen is érdeklődnek iránta. De az, akit vonz a benne rejlő fair play, a történelmi érzék és a szabad, nyílt világ hívása, megtalálja benne boldogságát. Lesznek akik középkorias személynek fogják tartani és úgy fognak rá gondolni, mint a sherwoodi erdők Don Quijotéjára, de szívük mélyén irigységet fognak érezni, mert mindenki látja sportunk nehézségét és tiszteletre méltó múltját. Magával hordja az emberiség tavaszának és ifjúsága örömeinek homályos emlékezetét. Mint vadászeszköz, az íj és a nyíl egyedülálló és becsületos helyet tart fenn a maga számára és fontos a vadászat jövője szempontjából, amikor nagy rezervátumok fogják fenntartani a vadakat. Megfelelőbb lesz vadászatra, mint bármely tűzfegyver.

Mindenesetre vannak olyanok, akik azt állítják, hogy a vadászat meg fog szünni és a fényképezés és a természet tanulmányozása lesz az ember összes beavatkozása a vadak életébe. Lehet, hogy ez a nap is el fog jönni, de annak aki húst eszik, prémeket és bőr holmikat hord és ezáltal maga is részese az állatok legyilkolásának, nincs joga ócsárolni a vadászatot, mert ez a gyilkosság sokkal brutálisabb és erőszakosabb, mint a vadászat. Azok pedig, akik azt hiszik, hogy a golyó sokkal humánusabban öl, mint a nyíl, nem ismerik eléggé az összehasonlítás alapjait. A mi tapasztalataink az ellenkezőt bizonyítják. Mi azonban mégsem az eddig felsorolt elvek miatt használjuk az íjat és a nyilat, hanem egyszerűen azért, mert szeretjük, ez pedig nem elvi, inkább lelki és alkati kérdés, amit nehéz megmagyarázni.

Anélkül nem fejezhetem be ezt a fejezetet, hogy meg ne emlékezzek az íjászok nemes társaságáról, a National Archery Associationról, a férfiaknak és nőknek erről a kiváló egyesületéről, akik olyan kiválóan lőnek íjjal és nyíllal, hogy az már szinte felülmúlhatatlan. Will Thompson, Louis Maxson, George P. Bryant, Harry Richardson, Dr. Robert P. Elmer, Homer Taylor, Mrs. Howell és Cynthia

Wesson nevei arany betűkkel vannak beírva az íjászok örök évkönyveibe. Nekik és a többi íjásznak, akik ennek a gyönyörű sportnak a művelői és fejlesztői, örökre hálásak vagyunk. A céllövészet magunkra parancsolt fegyelme sokkal nehezebb munka mint a vadászat, jutalma pedig kevésbé látványos.

Neked, aki Robin Hood birodalmába akarsz bennünket követni, nincs szükséged másra, mint erős vágyra és komoly kitartásra. Ezt a keveset amit elértünk, mi is ennek köszönhetjük és én a magam részéről még annak, hogy jól választottam meg társaimat és újra kezdtem minden balsiker után.

Mindazt amit mi megtettünk, minden kalandvagyó ifjú utánunk csinálhatja, korára való tekintet nélkül.

Amit itt írok, az nem befejezés, mert éppen útra készülünk újabb vadászkalandok felé. Úgy látszik, hogy az íjászok száma is állandó növekedésben van!

Adják meg nekünk az istenek, hogy erős íjunkkal vándorolhassunk az erdőkben, keresve a szökellő szarvast, lefeküdvé a rétek mély fűvébe, figyelve a magasan keringő madarakat, belehelve a virágok illatát és felpillantva az égre gyönyörködhesünk a hold szépségében. Adjanak nekünk erőt, hogy állunkhoz feszíthessük az íjhúrt, hegyéig a nyíl vesszôt és elröppentessük oly messzire, ameddig az élet tart!

Az ég áldjon meg benneteket!

Jó vadászatot!

Saxton Pope

Tartalom

- Előszó
- I. Az utolsó Yana-indián története
- II. Hogyan készítette és használta Ishi az ő íját
- III. Ishi vadászati módszerei
- IV. Az íjászatról általában
- V. Hogyan kell készíteni az íjat
- VI. Hogyan kell készíteni a nyílvevesszőket
- VII. Az íjászfelszerelés
- VIII. Hogyan lőjünk?
- IX. A vadászat alapelvei
- X. A mosómedve, a vadmacska, a róka és a farkas
- XI. Szarvas vadászat
- XII. Medve vadászat
- XIII. Hegyi oroszlánok
- XIV. Grizzly medve
- XV. Alaszkai kalandok
- Egy biztató fejezet
- Záró lövés

